

WÓJT GMINY CZORSZTYN

Projekt
**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY CZORSZTYN**

TOM I
**DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO ZAGOSPODAROWANIA
ORAZ UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY CZORSZTYN**

ZAŁĄCZNIK NR 1 DO UCHWAŁY .....
RADY GMINY CZORSZTYN
Z DNIA .....

***EDYCJA DO PONOWNEGO WYŁOŻENIA
DO PUBLICZNEGO WGLĄDU***

OPRACOWAŁA:

ASTA-PLAN PRACOWNIA URBANISTYCZNO - ARCHITEKTONICZNA

KIEROWNIK PRACOWNI

mgr inż. arch. Anna Staniewicz /uprawnienia nr 999/89

KRAKÓW październik 2023 r.

SPIS TREŚCI:

1. PRZEDMIOT OPRACOWANIA I USTALENIA OGÓLNE	4
1.1. WPROWADZENIE.....	4
1.1.1. CEL OPRACOWANIA.....	5
1.1.2. ZAKRES I METODA OPRACOWANIA.....	5
1.2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY.....	7
1.2.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE I POWIĄZANIA ZEWNĘTRZNE.....	7
1.2.2. MIESZKAŃCY.....	8
1.2.3. NAJWAŻNIEJSZE CELE POLITYKI PRZESTRZENNEJ.....	9
2. STAN DOTYCHCZSOWEGO ZAGOSPODAROWANIA I PRZEZNACZENIA OBSZARU GMINY WRAZ Z OCENĄ STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO ORAZ WYMOGAMI JEGO OCHRONY	17
2.1. STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA GMINY.....	17
2.2. STAN PRAWNY GRUNTÓW.....	20
2.3. STAN SYSTEMU KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.....	22
2.3.1. SYSTEM KOMUNIKACJI.....	22
2.3.2. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA.....	22
2.3.3. ELEKTROENERGETYKA.....	23
2.3.4. GAZOWNICTWO.....	24
2.3.5. CIEPŁOWNICTWO.....	24
2.3.6. TELEKOMUNIKACJA.....	24
2.3.7. GOSPODARKA ODPADAMI.....	24
2.4. CHARAKTER I INTENSYWNOŚĆ ZMIAN ZACHODZĄCYCH W ŚRODOWISKU STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO.....	24
3. ANALIZA WNIOSKÓW ZŁOŻONYCH DO STUDIUM	30
4. STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KRAJOBRAZU ORAZ WYMOGI JEGO OCHRONY	32
4.1. POŁOŻENIE I RZEŻBA TERENU.....	32
4.2. BUDOWA GEOLOGICZNA.....	34
4.3. ZASOBY WODNE – WODY PODZIEMNE I POWIERZCHNIOWE.....	35
4.3.1. WODY PODZIEMNE.....	35
4.3.2. WODY POWIERZCHNIOWE.....	36
4.3.3. ZBIORNIKI WODNE.....	37
4.4. WARUNKI KLIMATYCZNE.....	37
4.4.1. WALORYZACJA KLIMATYCZNA.....	38
4.5. GLEBY.....	39
4.6. ZASOBY PRZYRODNICZE I ICH OCHRONA PRAWNA.....	40
4.6.1. ZASOBY PRZYRODNICZE.....	40
4.6.2. BIORÓŻNORODNOŚĆ FLORY.....	43
4.6.3. BIORÓŻNORODNOŚĆ FLORY.....	48
4.6.4. WALORY KRAJOBRAZOWE I ICH OCHRONA PRAWNA.....	49
4.6.5. OBSZARY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE PRZYRODY.....	50
4.6.6. OBSZARY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE WÓD.....	52
4.6.7. OBSZARY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH.....	52
4.6.8. OBSZARY I OBIEKTY PRZYRODY ŻYWEJ I NIEOŻYWIONEJ PROPONOWANE DO OBJĘCIA OCHRONĄ PRAWNĄ.....	52
4.7. OCENA PRZYDATNOŚCI ŚRODOWISKA DLA RÓŻNYCH FORM UŻYTKOWANIA I ZAGOSPODAROWANIA.....	53
5. UWARUNKOWANIA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	54
5.1. ZASOBY, CECHY I WALORY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO.....	54
5.1.1. OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW NA TERENIE GMINY CZORSZTYN.....	54
5.1.2. OBIEKTY WPISANE DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW.....	54
5.1.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE.....	57
5.1.4. USTALENIA OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ W ZAPISACH MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO.....	59

5.2. ZASOBY, CECHY I WALORY KRAJOBRAZU	62
5.3. OCENA STANU OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW.....	63
6. WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONA ICH ZDROWIA	64
6.1. ANALIZA SPOŁECZNA.....	64
6.1.1. DIAGNOZA DEMOGRAFICZNA.....	64
6.1.2. PROGNOZA ROZWOJU DEMOGRAFICZNEGO	69
6.1.3. SYTUACJA NA RYNKU PRACY	73
6.1.4. OPIEKA MEDYCZNA I OPIEKA SPOŁECZNA	74
6.1.5. OŚWIATA I WYCHOWANIE.....	74
6.1.6. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE.....	75
6.1.7. ORGANIZACJE SPOŁECZNE.....	75
6.1.8. DZIEDZICTWO KULTUROWE	76
6.1.9. AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA MIESZKAŃCÓW GMINY	76
6.1.10. POTRZEBY MIESZKANIOWE GOSPODARSTW DOMOWYCH.....	77
6.1.11. DOSTĘP DO INFRASTRUKTURY	77
6.1.12. OBSZARY ZDEGRADOWANE I OBSZARY REWITALIZACJI	77
6.1.13. WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW - PODSUMOWANIE	81
7. ANALIZA EKONOMICZNA	82
7.1. DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA, DOSTĘP DO INFRASTRUKTURY	82
7.2. AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA MIESZKAŃCÓW	82
7.3. POTENCJAŁ LOKALNEGO RYNKU NIERUCHOMOŚCI.....	84
7.4. ANALIZA PROWADZONEGO BUDŻETU GMINY.....	85
7.5. ANALIZA EKONOMICZNA - PODSUMOWANIE.....	87
8. ANALIZA POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU WRAZ Z BILANSEM TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ	87
9. ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA.....	92
9.1. WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO ORAZ JEGO ZMIAN	92
9.1.1. HYDROSFERA	92
9.1.2. POWIERZCHNIA ZIEMI I GOSPODARKA ODPADAMI	92
9.1.3. POWIETRZE ATMOSFERYCZNE.....	93
9.1.4. ZASOBY PRZYRODNICZE.....	94
9.1.5. KRAJOBRAZ	94
9.1.6. HAŁAS, WIBRACJE ORAZ PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE	94
9.1.7. NATURALNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA.....	95
9.1.8. ANTROPOGENICZNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA.....	97
10. WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH.....	97
10.1. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE NA PODSTAWIE UWARUNKOWAŃ PRZYRODNICZYCH I SANITARNYCH.....	97
10.2. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE W ZWIĄZKU Z WYMOGAMI OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	98
10.3. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE W ZWIĄZKU Z WYMOGAMI WYNIKAJĄCYMI Z UWARUNKOWAŃ KOMUNIKACYJNYCH I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.....	98
10.4. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z AUDYTEM KRAJOBRAZOWYM.....	98
11. WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH.....	98
11.1. UDOKUMENTOWANE ZŁOŻA KOPALIN.....	98
11.2. ZASOBY WÓD PODZIEMNYCH	98
12. WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH	99
13. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH	99
14. WYMAGANIA DOTYCZĄCE OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ.....	99

1. PRZEDMIOT OPRACOWANIA I USTALENIA OGÓLNE

1.1. WPROWADZENIE

W polskiej systematyce aktów planowania przestrzennego „studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” jest podstawowym, strategicznym dokumentem planistycznym każdej gminy. Jest ono klasyfikowane jako tzw. „akt kierownictwa wewnętrznego”, jest to dokument, który nie jest aktem prawa miejscowego, ale którego ustalenia są wiążące dla organów Gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie z przepisami prawa gminnym sporządzanie studium należy do zadań własnych gminy. Zasadnicze regulacje prawne dotyczące studium, jego problematyki a także trybu sporządzania są przed wszystkim zawarte w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z aktem wykonawczym, to jest rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Zakres problematyki studium wynika także z wielu innych ustaw, w tym ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, która określa także zasady i elementy strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dokonywanej w ramach sporządzania studium, ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o ochronie przyrody, ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawy Prawo wodne, jak i szeregu innych ustaw oraz przepisów wykonawczych. Studium – zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, jest aktem planistycznym, którego sporządzenie jest obligatoryjne i musi obejmować obszar gminy w granicach administracyjnych.

Podstawowym zadaniem studium jest określenie polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem wymogów ładu przestrzennego, ochrony środowiska, dziedzictwa kulturowego, walorów krajobrazowych i architektonicznych, prawa własności, walorów ekonomicznych przestrzeni, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa ludzi i mienia, potrzeb w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa, potrzeb interesu publicznego, rozwoju systemów infrastruktury komunikacyjnej i technicznej.

Studium stanowi podstawę dla władz samorządowych gminy do prowadzenia polityki i strategii działań nie tylko w sferze zagospodarowania przestrzennego, ale także w sferze społeczno - gospodarczej i ekologicznej, które pośrednio lub bezpośrednio wpływają na kształtowanie struktury przestrzennej i układu funkcjonalno - przestrzennego. Kierunki rozwoju gminy określone w Studium stanowiąc będą wytyczne koordynacyjne dla prowadzenia dalszych prac, w szczególności sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z przepisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym studium (jego część tekstowa jak i graficzna) składa się z dwóch zasadniczych części:

1. Uwarunkowań rozwoju, które należy uwzględnić w zakresie szczegółowo określonym w art. 10 ust. 1 w/w ustawy. Obejmują one uwarunkowania wynikające m.in. z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania, uzbrojenia terenu, stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony, diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, stanu środowiska, w tym stanu rolniczych, leśnych przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych, przyrody, krajobrazu; stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia, oraz zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, zagrożeń bezpieczeństwa ludności i jej mienia, potrzeb i możliwości rozwoju gminy z uwzględnieniem przesłanek ekonomicznych, środowiskowych i społecznych, prognoz demograficznych, możliwości finansowania przez gminę sieci komunikacyjnej oraz infrastruktury technicznej i społecznej, bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę, stanu prawnego gruntów, występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych, występowania obszarów: naturalnych zagrożeń geologicznych, udokumentowanych złóż kopalin, zasobów wód podziemnych, terenów górniczych, wymagających ochrony przeciwpowodziowej, stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych oraz wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej.

2. Kierunków zagospodarowania przestrzennego, które należy określić w sporządzanym dokumencie studium w zakresie ustalonym w art. 10 ust. 2, 2a i 3a ustawy, między innymi obejmujące kierunki zmian w strukturze przestrzennej, wskaźniki dotyczące przeznaczenia, zagospodarowania i użytkowania terenów, w tym przeznaczone tereny pod zabudowę oraz wyłączone spod zabudowy – z uwzględnieniem bilansu terenów, obszary i zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu, obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego,

zabytków i dóbr kultury współczesnej, kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym, obszary dla których obowiązkowe na podstawie przepisów odrębnych jest sporządzenie planu miejscowego oraz obszary, dla których gmina – na podstawie przyznanego jej ustawowo władztwa planistycznego zamierza sporządzić plan miejscowy, kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz osuwania się mas ziemnych, obiekty i obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny, obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych, obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji, obszary zdegradowane, granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych, obszary funkcjonalne o znaczeniu lokalnym a także – zgodnie z ust. 2a – rozmieszczenie obszarów, na których przewiduje się lokalizację urządzeń wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych i ich stref ochronnych oraz zgodnie z ust. 3a – obszarów, na których przewiduje się lokalizację obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m².

Bezpośrednią podstawę prawną przystąpienia do prac nad projektem nowej edycji dokumentu stanowiła Uchwała Nr XXXI/301/2018 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 27 czerwca 2018r., w sprawie przystąpienia do sporządzenia nowej edycji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn.

Niniejszy dokument - Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn opracowano zgodnie z wymogami ustawy z dnia 27.03.2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

1.1.1. CEL OPRACOWANIA

Potrzeba sporządzenia nowego Studium jest podyktowana zmieniającymi się uwarunkowaniami zarówno prawnymi jak i faktycznymi, mającymi wpływ na zawartość merytoryczną, realizację polityki przestrzennej Gminy, określenie zasady zabudowy i zagospodarowania terenów oraz celów którym powinno służyć.

Zasadność opracowania nowego Studium dla Gminy, uwzględniając powyższe okoliczności prawne i faktyczne, wykazały analizy planistyczne wykonane zgodnie z dyspozycjami art. 32 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, zakończone uchwałą Nr XXXI/300/2018 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 27 czerwca 2018r., w sprawie aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stwierdzającą nieaktualność i konieczność szybkiej zmiany obowiązującego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn uchwalonego uchwałą Nr XV/125/99 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 30 grudnia 1999r. zmienioną uchwałami Rady Gminy Czorsztyn Nr XVII/146/2012 z dnia 15 czerwca 2012r. oraz uchwałą Nr XXVII/263/2013r. z dnia 2 sierpnia 2013r.

Nowa edycja Studium ma zweryfikować w niezbędnym zakresie politykę przestrzenną Gminy i zagwarantować możliwość zaspokajania obecnych potrzeb społeczności lokalnych, jak i przyszłych pokoleń z uwzględnieniem podstawowych zasad planowania przestrzennego, to jest ochrony i kształtowania ładu przestrzennego oraz potrzeb zrównoważonego rozwoju.

1.1.2. ZAKRES I METODA OPRACOWANIA

Pierwszym etapem sporządzania Studium było zebranie i opracowanie materiałów wyjściowych, obejmujących między innymi opracowanie ekofizjograficzne, inwentaryzację urbanistyczną, analizę złożonych wniosków, analizę posiadanych przez gminę i obowiązujących opracowań planistycznych oraz przeprowadzenie szeregu innych analiz stanu istniejącego w zakresie środowiska przyrodniczego i krajobrazu, uwarunkowań kulturowych, ekonomicznych oraz stanu struktury funkcjonalno-przestrzennej wraz z infrastrukturą społeczną, techniczną i komunikacyjną obszaru.

Na etapie wstępnym dokonano również wielowątkowej „Analizy potrzeb i możliwości rozwoju gminy według wymogów art. 10 ust. 1 pkt 7 lit. a-d oraz ust. 5-7 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym”, w tym zawarto daleką prognozę demograficzną rozwoju gminy na lata 2020-2045. w niniejszym opracowaniu analizowano również ustalenia:

- Obowiązującego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn przyjęte uchwałą Nr XV/125/99 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 30 grudnia 1999r.; zmienione:
  - uchwałą Nr VIII/60/2011 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 3 czerwca 2011r.
  - uchwałą Nr XVII/146/2012 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 15 czerwca 2012r.
  - uchwałą XXVII/263/2013 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 2 sierpnia 2013r.
- Obowiązujących w obszarze gminy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego przyjętych uchwałami:
  - Nr XVII/147/2012 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 15 czerwca 2012r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn; Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 20.07.2012 r. poz. 3584;
  - Nr XIV/147/2016 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 12 lipca 2016 roku w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn (po wyroku WSA, sygn. akt II SA/Kr 323/15) Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 28.07.2016 r. poz. 4538;
  - Nr XXV/228/2017 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 22 września 2017 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn; Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 17.10.2017 r. poz. 6507;
  - Nr XXIX/273/2018 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 5 lutego 2018 roku w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn; Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 02.03.2018 r. poz. 1489;
  - Nr IX/69/2019 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 2 sierpnia 2019 roku w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn; Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 09.08.2019 r. poz. 5853.
- Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Czorsztyn na lata 2017-2022 przyjęty uchwałą Nr XII/197/2017 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 29 marca 2017 r.
- Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn na lata 2016–2022 przyjętej uchwałą Rady Gminy Czorsztyn Nr XV/140/2016 z dnia 2 czerwca 2016 r.
- Programu Ochrony Środowiska Gminy Czorsztyn przyjętego uchwałą Rady Gminy Czorsztyn Nr XXXIX/278/2010 z dnia 16 lipca 2010 r.
- Planu Odnowy Miejscowości Czorsztyn na lata 2016 – 2022 przyjętego uchwałą Rady Gminy Czorsztyn Nr XVIII/161/2016 z dnia 28 października 2016r.
- Planu Odnowy Miejscowości Huba na lata 2016 – 2022 przyjętego uchwałą Rady Gminy Czorsztyn Nr XVIII/162/2016 z dnia 28 października 2016r.
- Planu Odnowy Miejscowości Kluszkowce na lata 2016 – 2022 przyjętego uchwałą Rady Gminy Czorsztyn Nr XVIII/163/2016 z dnia 28 października 2016r.
- Planu Odnowy Miejscowości Maniowy na lata 2016 – 2022 przyjętego uchwałą Rady Gminy Czorsztyn Nr XVIII/164/2016 z dnia 28 października 2016r.
- Planu Odnowy Miejscowości Mizema na lata 2016 – 2022 przyjętego uchwałą Rady Gminy Czorsztyn Nr XVIII/165/2016 z dnia 28 października 2016r.
- Planu Odnowy Miejscowości Sromowce Niżne na lata 2016 – 2022 przyjętego uchwałą Rady Gminy Czorsztyn Nr XVIII/166/2016 z dnia 28 października 2016r.
- Planu Odnowy Miejscowości Sromowce Wyżne na lata 2016 – 2022 przyjętego uchwałą Rady Gminy Czorsztyn Nr XVIII/167/2016 z dnia 28 października 2016r.
- Zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego przyjętego Uchwałą Nr XLVII/732/18 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 marca 2018r.
- Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, przyjętej przez Sejmik Województwa Małopolskiego Uchwałą Nr XXXI/422/20 z dnia 17 grudnia 2020 r.;

Materiałami wyjściowymi zebranymi i opracowanymi przez zespół projektowy są:

- „Opracowanie ekofizjograficzne”
- „Analiza potrzeb i możliwości rozwoju gminy według wymogów art. 10 ust. 1 pkt 7 lit. a-d oraz ust. 5-7 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym”
- „Analiza wstępna i zestawienie wniosków złożonych do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn”

Elaborat nowego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn składa się z:

- Części tekstowej, obejmującej:
  - Tom I zatytułowany *Diagnostyka stanu istniejącego zagospodarowania oraz uwarunkowania rozwoju Gminy Czorsztyn*
  - Tom II zatytułowany *Kierunki zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn*
- Części graficznej, na mapach topograficznych w skali 1 :10'000, obejmującej:
  - rysunek nr 1 zatytułowany - *Uwarunkowania rozwoju Gminy Czorsztyn*
  - rysunek nr 2 zatytułowany - *Kierunki zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn*;

Rysunki Studium zostały zapisane w formie elektronicznej na bazie programu EWMAPA 13.0.

1.2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY

1.2.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE I POWIĄZANIA ZEWNĘTRZNE

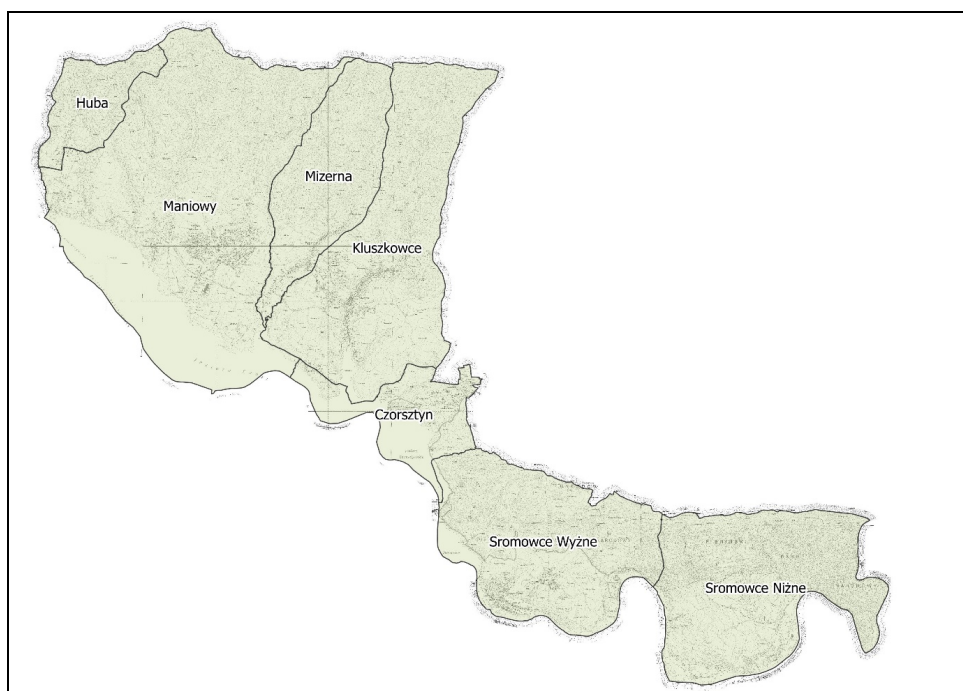
Gmina Czorsztyn położona jest w województwie małopolskim, w powiecie nowotarskim. Jest to gmina wiejska o powierzchni 61,72 km²

Sąsiaduje ona:

- od północnego wschodu: z gminą Krościenko nad Dunajcem,
- od zachodu: z gminą Nowy Targ,
- od północy: z gminą Ochotnica Dolna,
- od południa: poprzez Zbiornik Czorsztyński z gminą Łapsze Niżne.

Granice Gminy są naturalne i biegną grzbietami górskimi (granica północna oraz północno-wschodnia), wzdłuż Dunajca (granica południowo-wschodnia) i potoków (granica zachodnia) oraz wzdłuż Zbiornika Czorsztyńskiego (granica południowo-zachodnia).

Granica Gminy w części południowo-wschodniej jest również granicą państwową ze Słowacją. Gmina Czorsztyn położona jest w strefie nadgranicznej w rozumieniu ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej.

Podział gminy Czorsztyn na sołectwa

źródło: opracowanie własne.

Obszar Gminy położony jest na styku trzech karpaccich krain geograficznych: Kotliny Orawsko-Nowotarskiej, Gorców oraz Pienińskiego Pasa Skalnicowego.

Kotlina Orawsko- Nowotarska sięga swoim wschodnim skrajem, wzdłuż doliny Dunajca, po Czorsztyn. Obszary położone na północ od doliny Dunajca stanowią stoki pasma Lubania, należącego do Górców, a Pasma Górców od Pienińskiego Pasa Skalnicowego oddziela przełęcz Snozka i Dolina Krośnicy. Na obszarze gminy położone jest Pasma Pienin Właściwych z wyodrębniającymi się pasmami Pienin Czorsztyńskich i masywu Trzech Koron.

Od strony południowej, poprzez Dunajec, Gmina Czorsztyn graniczy z terenami Pogórza Spiskiego i słowackiego pasma *Pienin Grupy Policy*. Pasma to, stanowiące prawobrzeżną część Przełomu Dunajca, jest objęte ochroną jako Pieniński Narodny Park. Zagospodarowanie i ochrona słowackiej części Pienin wpływa i stanowi element współdziałania w celu ochrony szczególnych zasobów przyrodniczych tego regionu. Przygraniczny charakter gminy stanowi istotny czynnik potencjalnego jej rozwoju.

W obszarze Gminy Czorsztyn administracyjne wydzielono siedem sołectw.

JEDNOSTKI OSADNICZE I ICH POWIERZCHNIE

Nazwa miejscowości	Powierzchnia	
	km ²	% powierzchni gminy
Czorsztyn	3,45	5,58
Huba	2,43	3,93
Maniowy	20,12	32,53
Mizerna	5,72	9,25
Kluszkowce	11,49	18,57
Sromowce Wyżne	9,16	14,81
Sromowce Niżne	9,49	15,34
Ogółem powierzchnia gminy:	61,86	100

źródło: Starostwo Powiatowe w Nowym Targu.

1.2.2. MIESZKAŃCY

Liczba mieszkańców gminy – 7645 osób.
Liczba mieszkańców na km² – 123
 Stan na 31.12.2019 r.

Poniżej przedstawiono informację o ilości mieszkańców stale zameldowanych na terenie gminy w poszczególnych sołectwach:

Nazwa miejscowości	Mężczyźni (M)	Kobiety (K)
	liczba	Liczba
Czorsztyn	209	192
		401
Huba	62	64
		126
Kluszkowce	937	960
		1897
Maniowy	1069	1163
		2232
Mizerna	278	329
		607
Sromowce Niżne	517	554
		1071
Sromowce Wyżne	641	670
		1311
SUMA (M,K)	3713	3932

Stan na 31.12.2019 r.

źródło: dane udostępnione na stronie Czorsztyn.pl

Porównując powierzchnię poszczególnych sołectw do liczby jej mieszkańców uzyskujemy gęstość zaludnienia, którą przedstawia poniższa tabela.

POWIERZCHNIA SOŁECTW I GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA

Sołectwo	Liczba stałych mieszkańców	Pow. miejscowości [ha] / % całej gminy	ilość osób na hektar	ilość osób na km ^{2r}
CZORSZTYN	401	343 ha / 5,5%	1,20 os/ha	120
HUBA	126	243 ha / 3,9%	0,61 os/ha	61
KLUSZKOWCE	1897	1149 ha / 19,0%	1,70 os/ha	170
MANIOWY	2232	2013 ha / 32,5%	1,22 os/ha	122
MIZERNA	607	572 ha / 9,2	1,12 os/ha	112
SROMOWCE NIZNE	1071	917 ha / 14,7	1,21 os/ha	121
SROMOWCE WYZNE	1311	948 ha / 15,2	1,42 os/ha	142
Razem	7645	6185 ha / 100%	1,23 os/ha	123

źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych na stronie Czorsztyn.pl

1.2.3. NAJWAŻNIEJSZE CELE POLITYKI PRZESTRZENNEJ

W niniejszym rozdziale zebrano uwarunkowania i kierunki rozwoju Gminy Czorsztyn wynikające z istniejących dokumentów strategicznych, w tym:

- Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn na lata 2016–2022 przyjętej uchwałą Rady Gminy Czorsztyn Nr XV/140/2016 z dnia 2 czerwca 2016 r.
- Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, przyjętej przez Sejmik Województwa Małopolskiego Uchwałą Nr XXXI/422/20 z dnia 17 grudnia 2020 r.
- Zmiany planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Małopolskiego przyjętego przez Sejmik Województwa Uchwałą nr XLVII/732/18 z 26 marca 2018 roku.

♦ Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn na lata 2016–2022

Opracowana Strategia Rozwoju Gminy Czorsztyn na lata 2016 - 2022 jest planem działania strategicznego na najbliższe lata funkcjonowania Gminy. Dokument wskazuje opcje i warianty rozwoju oraz zmian, które powinny być przeprowadzane, aby uzyskać pożądaną cel.

Diagnoza stanu istniejącego i analiza możliwości rozwoju stanowiły punkt wyjścia do sformułowania strategicznych celów rozwoju, a w następnym etapie dla określenia programów i zadań realizacyjnych.

Cele Gminy w poszczególnych obszarach życia społeczno - gospodarczego stanowią:

- GOSPODARKA: „Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości mający wpływ na rozwój gospodarki w gminie”
- PRZESTRZEŃ: „Optymalne wykorzystanie położenia Gminy oraz tworzenie warunków do aktywizacji gospodarczej terenów wiejskich”
- SPOŁECZNOŚĆ: „Rozwój infrastruktury kulturalnej w Gminie oraz wspieranie inicjatyw aktywizujących lokalną społeczność w kierunku likwidacji bezrobocia i jego skutków”
- EKOLOGIA: „Rozwój infrastruktury technicznej z zakresu oczyszczalni ścieków, wodociągów oraz termomodernizacji budynków użyteczności publicznej Gminy i montażu instalacji odnawialnych źródeł energii, jak również podnoszenie jakości terenów zielonych”
- INFRASTRUKTURA: „Rozwój drogownictwa oraz rewitalizacja wsi Sromowce Wyżne”

Misją, sformułowaną w tym dokumencie, należąca do zasadniczych elementów strategii, to deklaracja budująca wspólnotę wartości, dająca poczucie wspólnego celu, ukierunkowująca indywidualne działanie na osiąganie wspólnych celów i tworzenie wartości uznawanych przez otoczenie. Misją, w przypadku gminy Czorsztyn, jest kreowanie rozwoju zrównoważonego - opierającego się na

maksymalnym wykorzystaniu zasobów gospodarczych, przestrzennych, społecznych, ekologicznych i infrastrukturalnych.

Misja rozwoju stanowi deklarację, co do kierunków przyszłego rozwoju gminy. Przyjęty dokument ustala iż:

„Gmina Czorsztyn to miejsce przyjazne środowisku i integracji społeczeństwa. To gmina turystyczna, której misją jest rozwój infrastruktury technicznej i społecznej, zwiększenie wykorzystania energii odnawialnej przy optymalnym wykorzystaniu jej walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Gmina Czorsztyn stanowi ponadlokalne centrum kultury, rekreacji i otoczenia przedsiębiorczości.”

Strategia rozwoju to dążenie do:

- efektywnego wykorzystania zasobów gospodarczych, przestrzennych, społecznych, ekologicznych i infrastrukturalnych,
- tworzenia optymalnych warunków dla rozwoju gospodarki lokalnej, w tym wspierania małej i średniej przedsiębiorczości,
- optymalnego wykorzystania położenia gminy oraz tworzenia warunków do aktywizacji gospodarczej terenów wiejskich,
- rozwoju infrastruktury kulturalnej i walki z bezrobociem oraz jego skutkami,
- rozwoju infrastruktury technicznej i drogownictwa,
- ochrony istniejących zasobów przyrodniczych oraz podnoszenia jakości terenów zielonych,
- ekorozwoju.

Strategia Rozwoju Gminy Czorsztyn na lata 2016 - 2022 została oparta o:

- wykorzystanie szans rozwojowych wynikających z położenia Gminy Czorsztyn oraz uwarunkowań rozwoju społeczno-gospodarczego,
- pobudzanie wzrostu dochodów własnych budżetu Gminy poprzez aktywne symulowanie rozwoju gospodarczego (inwestycje),
- pokonywanie barier rozwojowych Gminy, głównie w sferze infrastruktury technicznej oraz stanu ochrony powietrza.

♦ **Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”,** przyjętej przez Sejmik Województwa Małopolskiego Uchwałą Nr XXXI/422/20 z dnia 17 grudnia 2020 r.

Strategia rozwoju województwa jest najważniejszym dokumentem przygotowywanym przez samorząd województwa, określającym cele i priorytety polityki rozwoju, prowadzonej na terenie regionu. Jako nadrzędny dokument programowy samorządu województwa, strategia jest wdrażana poprzez budżet, plan zagospodarowania przestrzennego województwa, strategię dziedzinową, programy (w tym regionalny program operacyjny i programy wojewódzkie) oraz działania bieżące i projekty realizowane zarówno przez Urząd Marszałkowski, jak i jednostki podległe oraz podmioty zależne. W realizacji strategii uczestniczą także partnerzy strategii, w tym głównie przedsiębiorstwa, organizacje pracodawców i pracowników, instytucje i organizacje pozarządowe oraz samorządy i administracja rządowa.

Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” jest aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 (SRWM 2011–2020). Dokument ten reprezentuje czwartą generację strategii opracowywanych przez samorząd regionalny.

SRWM 2011–2020 przyjęta przez Sejmik Województwa Małopolskiego 26 września 2011 roku była najdłuższym obowiązującym spośród wszystkich dotychczas opracowanych przez Samorząd Województwa dokumentów tego typu. Współczesna dynamika procesów rozwojowych sprawiła, że podczas dekady wdrażania SRWM 2011–2020 w sferze realnej, jak i formalno-prawnej zaszły zmiany, które przesądziły o potrzebie rozpoczęcia aktualizacji opisanej w niej interwencji publicznej.

W strukturze Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” wyodrębniono:

I. Część diagnostyczno-prognostyczną, w której przedstawiona została obecna sytuacja rozwojowa Małopolski oraz główne trendy, które będą determinowały rozwój regionu w perspektywie 2030 roku.

II. Część strategiczną, gdzie, w oparciu o wnioski wynikające z Części I, zdefiniowano wizję rozwoju Małopolski oraz główne kierunki działań służące jej realizacji wraz ze wskaźnikami reprezentującymi zakładane miary sukcesu.

Strategia rozwoju województwa rozlicza i podsumowuje poprzedni dokument strategii z analizą obszarów i działań, które zostały zrealizowane w sposób zadowalający, niezadowalający lub wcale nie zostały podjęte.

Oceny działań Strategii na lata 2011-2020 dokonano w ramach poszczególnych obszarów:

- Obszar 1. Gospodarka wiedzy i aktywności
- Obszar 2. Dziedzictwo kulturowe i przemysły czasu wolnego
- Obszar 3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej
- Obszar 4. Krakowski Obszar Metropolitalny i pozostałe subregiony
- Obszar 5. Rozwój miast i obszarów wiejskich
- Obszar 6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne
- Obszar 7. Zarządzanie rozwojem województwa

Dokonując całościowej oceny realizacji SRWM 2011–2020 stwierdzono, że cele wyznaczone w tym dokumencie okazały się trafne w kontekście zmian zachodzących w otoczeniu społeczno-gospodarczym, zaś ich realizacja była w dużym stopniu zbieżna z założonym scenariuszem. Niemniej jednak nie wszystkie zaplanowane kierunki interwencji były realizowane zgodnie z założoną logiką, a nowe wyzwania rozwojowe i zachodzące zmiany w otoczeniu instytucjonalno-prawnym okazały się jedną z przesłanek do rozpoczęcia prac nad aktualizacją SRWM. Powiększyły się dysproporcje między Krakowskim Obszarem Metropolitalnym a pozostałymi obszarami województwa. Wyzwaniem staje się wypracowanie mechanizmów integracji ponadregionalnych przedsięwzięć rozwojowych oraz wypracowanie instrumentów wspierających zrównoważony rozwój całego regionu

W strategii została przeprowadzona ocena pozycji wyjściowej Małopolski, **uwzględniająca diagnozę aktualnej sytuacji regionu, prognozę trendów rozwojowych**. W zakresie 5 obszarów tematycznych określono stan istniejący, trendy zmian, najważniejsze atuty i problemy, a także katalog kluczowych wyzwań.

5 obszarów tematycznych i najważniejsze zagadnienia to:

1. **Małopolskie**: zmiany demograficzne, małopolskie rodziny, zdrowie, bezpieczeństwo, sport i rekreacja, kultura i dziedzictwo, edukacja, rynek pracy;
2. **Gospodarka**: produkt krajowy brutto, innowacyjność, atrakcyjność gospodarcza, turystyka, transport, cyfryzacja, gospodarka o obiegu zamkniętym;
3. **Klimat i środowisko**: zmiany klimatyczne, powietrze, wody, odpady, energetyka, zasoby środowiska, bioróżnorodność i krajobraz, edukacja prośrodowiskowa;
4. **Zarządzanie strategiczne rozwojem**: zarządzanie strategiczne rozwojem województwa, kapitał społeczny,
5. **Rozwój zrównoważony terytorialnie**: przestrzenne aspekty rozwoju regionalnego, małopolskie miasta, obszary wiejskie, spójność wewnątrzregionalna i dostępność.

W oparciu o diagnozę sytuacji gospodarczo-społecznej Małopolski możliwe było zidentyfikowanie kluczowych procesów, których prognozowany przebieg będzie determinował treść oraz intensywność działań podejmowanych na rzecz zrównoważonego rozwoju regionu w horyzoncie roku 2030.

W części diagnostyczno-prognostycznej przedstawiono, skutki społeczno-gospodarcze oraz wyzwania związane z pandemią koronawirusa, a w części strategicznej określono działania stanowiące odpowiedź na nie, choć w chwili przyjęcia dokumentu nieznane były jeszcze wszystkie następstwa COVID-19.

W strategicznej części dokumentu, określono wizję oraz cele i kierunki polityki rozwoju.

Wizja jako deklaracja Samorządu Województwa Małopolskiego względem Małopolan została utrzymana z poprzedniej edycji dokumentu. Niniejsza **zakłada, że Małopolska stanie się: „regionem równych szans i wszechstronnego rozwoju Małopolan, nowoczesnej gospodarki, odpowiedzialnie podchodzącym do zasobów środowiska naturalnego, silnym aktywnością swych mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości i zachowującym swoją tożsamość w integrującej się Europie”.**

Wizja ma być realizowana poprzez **cel główny sformułowany jako:**

Małopolska regionem zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i terytorialnym.

Szczególne miejsce w strategii zajmują **Małopolanie oraz ich rodziny**. Zasadniczym punktem odniesienia dla działań wspierających rozwój regionu, będzie wyrównywanie szans rozwojowych małopolskich rodzin. Dlatego też wszelkie aktywności samorządu województwa zmierzające do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, zarówno w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, jak i terytorialnym, inicjowane będą **z myślą o małopolskich rodzinach**.

Cel główny Strategii będzie realizowany w ramach **pięciu obszarów tematycznych**, dla których zostały zdefiniowane **cele szczegółowe**. W każdym z obszarów zostały wyodrębnione **główne kierunki polityki rozwoju**, dla których wskazano **strategię postępowania** oraz **główne kierunki działań**. Osiągnięciu celów w czterech obszarach tematycznych ma służyć realizacja **przedsięwzięć strategicznych**. W Obszarze Rozwój Zrównoważony Terytorialnie nie wskazano przedsięwzięć strategicznych, gdyż Interwencje zaplanowane do realizacji w wymiarze terytorialnym będą adresowane do konkretnych terytoriów – obszarów strategicznej interwencji - które ze względu na swoją specyfikę i występujące tam problemy wymagają dodatkowego wsparcia, wykraczającego poza działania przewidziane dla całego województwa. W pozostałych obszarach tematycznych przedsięwzięcia strategiczne stanowią wybór zadań do zrealizowania na poziomie regionalnym przez samorząd województwa we współpracy z partnerami.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”

W strategii przewiduje się podjęcie działań w ramach 5 obszarów tematycznych:

1. **Małopolskie:** działania na rzecz zapewnienia jak najlepszej jakości życia mieszkańców oraz ich rodzin poprzez wsparcie rodzin, opieki zdrowotnej, rozwoju edukacji, ochrony dziedzictwa i uczestnictwa w kulturze, wspierania aktywności zawodowej, poprawy bezpieczeństwa mieszkańców.
2. **Gospodarka:** działania których głównym celem jest dalszy rozwój oraz umacnianie konkurencyjnej oraz innowacyjnej pozycji Małopolski zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym, poprzez podniesienie innowacyjności, konkurencyjności i przedsiębiorczości regionu, wsparcie turystyki i sportu, inwestycje z zakresu zintegrowanego i zrównoważonego transportu, rozwój cyfryzacji oraz wprowadzanie gospodarki o obiegu zamkniętym.
3. **Klimat i środowisko:** działania będą koncentrować się na ochronie oraz racjonalnym korzystaniu z zasobów środowiska naturalnego Małopolski oraz na nadaniu im charakteru czynników wspierających rozwój gospodarczy regionu i przyczyniających się do poprawy jakości życia; poprzez skoncentrowane na ograniczaniu zmian klimatycznych, zrównoważonym gospodarowaniu, ochronie bioróżnorodności i krajobrazu Małopolski oraz edukacji ekologicznej.
4. **Zarządzanie strategiczne rozwojem województwa:** działania koncentrują się na wspieraniu realizacji polityk rozwoju samorządu województwa opisanych w pozostałych obszarach, poprzez budowanie funkcjonalnego systemu zarządzania rozwojem województwa, współpracę, partnerstwo i promocję regionu.
5. **Rozwój zrównoważony terytorialnie:** obszar stanowi próbę bardziej precyzyjnego zaadresowania działań do potrzeb oraz lokalnych potencjałów poszczególnych typów terytoriów, do miast i obszarów wiejskich oraz ukierunkowane na zrównoważony rozwój przestrzenny, spójność wewnątrzregionalną i dostępność komunikacyjną.

Interwencje wskazane w poszczególnych obszarach Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” wykazują wiele zależności. Działania podejmowane w jednym obszarze będą wywoływały mniejsze lub większe konsekwencje dla pozostałych. **Oczekiwane jest, aby wsparciem objęte zostały wszystkie, nawet najmniejsze jednostki w regionie tak, aby zmniejszyć regionalne dysproporcje.** W tym kontekście bardzo ważne staje się wykorzystanie szans rozwojowych we wszystkich częściach województwa, co pozwoli na wyzwolenie efektów synergii i transferu rozwoju na obszary wykazujące deficyty.

Wobec tego w strategii wyodrębnione zostały także obszary, które ze względu na swoją specyfikę i obserwowane tam problemy, wymagają dodatkowego wsparcia, wykraczającego poza działania przewidziane dla całego województwa. Wyodrębnienie tych obszarów, określanych mianem **obszarów strategicznej interwencji**, służyć ma skierowaniu wsparcia przede wszystkim na te tereny województwa, które tego najbardziej potrzebują, bądź z uwagi na ich specyfikę i wewnętrzne potencjały, konieczne jest wzmocnienie czynników, które mogą spowodować ich trwały rozwój.

Na system realizacji Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” składa się zestaw rozwiązań, narzędzi zarządczych i koordynacyjnych, programowych, finansowych i organizacyjnych oraz zasady horyzontalne, które będą miały zastosowanie przekrojowe na wszystkich płaszczyznach realizacji Strategii. Najważniejsze zasady horyzontalne to:

- zasada rozwoju społecznie wrażliwego,
- zasada rozwoju terytorialnie zrównoważonego,
- zasada zintegrowanego podejścia,
- zasada partnerstwa,
- zasada spójności z celami europejskiej i krajowej polityki rozwoju, w tym polityki regionalnej,
- zasada autonomii programowej strategii rozwoju województwa,
- zasada definiowania długofalowych celów polityki rozwoju województwa,

- zasada programowania i prowadzenia polityki rozwoju opartej na dowodach,
- zasada operacjonalizacji strategii rozwoju województwa.

♦ **Uwarunkowania i kierunki rozwoju wynikające z ustaleń obowiązującej Zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego** przyjętej przez Sejmik Województwa Małopolskiego Uchwałą nr XLVII/732/18 z 26 marca 2018 r.

Zmiana Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego przyjęta Uchwałą Nr XLVII/732/18 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 marca 2018r. zastąpiła dotychczas obowiązujący Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, przyjęty Uchwałą Nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2003 r.

Podstawą formułowania polityki rozwoju przestrzennego województwa stanowiły następujące dokumenty programowe:

1. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju KPZK 2030,
2. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju – do roku 2020 (z perspektywą do 2030r.) – Uchwała Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r., która zastąpiła Strategię Rozwoju Kraju 2020 Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,
3. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony Miasta, Obszary Wiejskie,
4. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności - Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju.

Celem generalnym zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego jest harmonijne gospodarowanie przestrzenią jako podstawa dynamicznego i zrównoważonego rozwoju województwa.

Cele operacyjne wynikają z pryncypialnych zasad zagospodarowania przestrzennego, a najważniejsze z nich to:

1. oszczędne gospodarowanie przestrzenią zurbanizowaną i racjonalne jej wykorzystanie
2. oszczędne gospodarowanie zasobami naturalnymi i dbałość o poprawę jakości środowiska
3. zachowanie bioróżnorodności w najcenniejszych obszarach
4. ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego i krajobrazu
5. zmniejszanie ryzyka katastrof naturalnych.

„Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego” uwzględnia ocenę stanu i trendów rozwojowych w zagospodarowaniu przestrzennym, wynikające z:

1. procesów demograficznych i struktury osiedleńczej,
2. użytkowania ziemi i planowania przestrzennego,
3. wewnątrzregionalnych różnic w poziomie rozwoju,
4. przemian przestrzeni rolniczej i terenów wiejskich,
5. gospodarki środowiskiem i ochrony przyrody,
6. uwarunkowań kulturowych,
7. przemian krajobrazu i ochrony środowiska kulturowego,
8. turystyki,
9. transportu i komunikacji (dostępności i mobilności),
10. systemu infrastruktury technicznej.

Kierunki polityki przestrzennej określone w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego to:

1. Poprawa struktury przestrzennej i zmniejszenie różnic wewnątrzregionalnych poprzez:
  - rozwój infrastruktury społecznej, głównie nowoczesne budynki biblioteczne, ośrodki opieki ambulatoryjnej, domy pomocy społecznej, żłobki, wielofunkcyjne tereny sportowo-rekreacyjne,
  - wzrost i aktywizacje przedsiębiorczości, tworzenie nowych terenów inwestycyjnych, rozwój tzw. usług sektora czasu wolnego,
  - wsparcie rozwoju budownictwa mieszkaniowego, poprzez udostępnienie uzbrojonych terenów pod budownictwo,
  - działania rewitalizacyjne.
2. Kształtowanie przestrzeni rolniczej i terenów wiejskich, przez poprawę konkurencyjności i produktywności gospodarstw rolnych oraz ochronę ich przed degradacją, prowadzenie działań przeciwozyjnych, melioracyjnych, agrarnych czy wspieranie rozwoju przyjaznej przestrzeni wiejskiej.

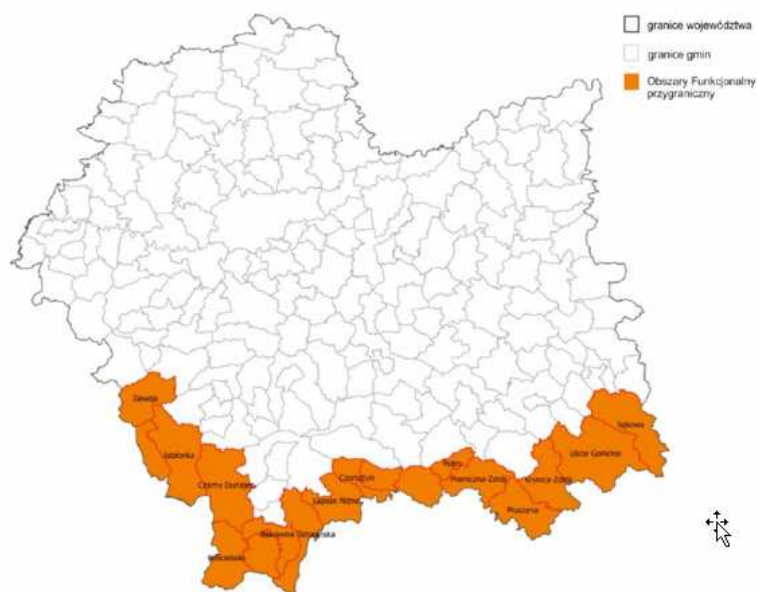
3. Wzmocnienie systemu ochrony zasobów przyrodniczych oraz poprawa gospodarki środowiskiem, poprzez ochronę bioróżnorodności i ciągłości struktur przyrodniczych, zintegrowanie ochrony przyrody i krajobrazu oraz obniżenie zanieczyszczeń środowiska.
4. Działania na rzecz jakości krajobrazu, architektury i ochrony środowiska kulturowego, np. za pomocą działań studialno-analitycznych, legislacyjnych (w tym ustanowienie parków krajobrazowych, kulturowych, rewitalizacja zespołów krajobrazowych), promocyjnych, inwestycyjnych.
5. Podniesienie atrakcyjności turystycznej m.in. poprzez poprawę dostępności komunikacyjnej, rozwój agroturystyki, infrastruktury turystycznej, ośrodków turystyki aktywnej i sportu, parków tematycznych, szlaków turystycznych.
6. Rozwój systemu transportu.
7. Rozwój infrastruktury technicznej za sprawą modernizacji i unowocześniania systemu wytwarzania energii (w tym rozwój odnawialnych źródeł energii), w zakresie gazownictwa, gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami oraz Małopolskiej Sieci Szerokopasmowej.
8. Ochrona przed zagrożeniami naturalnymi, awariami przemysłowymi, komunikacyjnymi.

W dokumencie dokonano nową strukturalizację przestrzeni województwa. Zaproponowany podział na obszary *funkcjonalno-krajobrazowe* – terytoria odbiega od dotychczasowych podziałów - po pierwsze dlatego, że jest wieloaspektowy. Po drugie, eksponuje element ukształtowania zagospodarowania terenu, czyli wspólnotę krajobrazu i problemów przestrzennych, po trzecie zaś daje system pełny i rozłączny – co znaczy, że każdy obszar administracyjny (każda gmina) należy do jednego i tylko jednego obszaru. Gminę Czorsztyn przydzielono do „**Funkcjonalnego obszaru przygranicznego**”.

Obszar Funkcjonalny przygraniczny obejmuje swym zasięgiem gminy, położone bezpośrednio wzdłuż granicy polsko – słowackiej, w tym gminy: Zawoja, Lipnica Wielka, Jabłonka, Czarny Dunajec, Kościelisko, Zakopane, Bukowina Tatrzańska, Łapsze Niżne, **Czorsztyn**, Krościenko n/Dunajcem, Szczawnica, Piwniczna, Muszyna, Krynica, Ujście Gorlickie, Sękowa.

Przygraniczny obszar funkcjonalny, został uznany jako wymagający restrukturyzacji i rozwoju funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej, tym samym założono że polityka przestrzenna *Przygranicznego obszaru funkcjonalnego* ukierunkowana będzie na:

- integrację podejmowanych działań planistycznych, szczególnie w zakresie powiązań komunikacyjnych oraz przyrodniczych, w tym również uzdrowiskowych;
- wykorzystanie w zagospodarowaniu przestrzennym ciągłości kulturowej pogranicza polsko – słowackiego
- koordynacja zagospodarowania w zakresie lokalizacji infrastruktury sportowej o standardach umożliwiających organizację imprez sportowych najwyższej rangi.

Obszar Funkcjonalny przygraniczny

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego

Zgodnie z ustaleniami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, Gmina Czorsztyn w całości znajduje się w wydzielonym wieloprzestrzennym obszarze funkcjonalnym pn. „Park Górski” (P2), najcenniejszym w skali kraju kompleksie przyrodniczo-krajobrazowym.

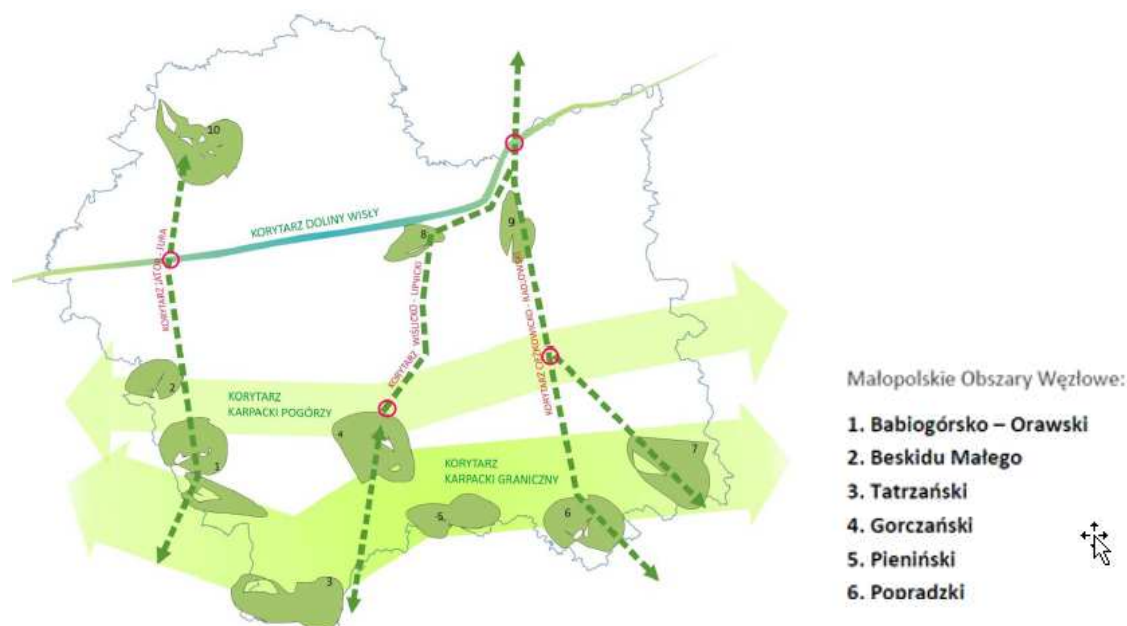
Obszar Park Górski (P2) obejmuje tereny południowej części regionu o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowo-kulturowych stwarzające jedne z największych w skali województwa i kraju możliwości rozwoju „przemysłu turystycznego” na szeroką skalę. Zakłada się, że rozwój ten będzie aktywizował coraz większe zasoby siły roboczej odchodzące z sektora rolniczego, co będzie miało korzystny wpływ na procesy społeczne (równoważenie rynku pracy, zmniejszanie dysproporcji ekonomicznych wśród mieszkańców), ale konieczne będzie wspieranie mieszkańców regionu do podjęcia tego wyzwania. Z drugiej strony takie ukierunkowanie rozwoju będzie mogło zaistnieć przy jednoczesnym honorowaniu zasad ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Dla właściwego kształtowania polityki przestrzennej, przedmiotowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego rekomenduje:

- o wprowadzenie lokalnych przepisów w zakresie lokalizacji reklam;
- o wyznaczenie parków kulturowych i ich ochrony;
- o uchwalenie planów ochrony i towarzyszących im. planów ochrony krajobrazu tworzonych parków krajobrazowych;
- o zapisy dotyczące powiązań pomiędzy obszarami chronionymi i cennymi przyrodniczo (korytarze ekologiczne).

Ponadto, plan województwa przewiduje m.in. utworzenie Spiskiego Parku Krajobrazowego – leżącego na terenie polskiego Spisza. Obejmowałby on swoim zasięgiem Pieniny Spiskie i Magurę Spiską, sięgając do południowych brzegów Jeziora Czorsztyńskiego wraz z cenną doliną Białki. Obszar znajduje się w najbliższym sąsiedztwie dwóch parków narodowych: Tatrzańskiego i Pienińskiego będąc ich przedpołem widokowym. Przebiegają tu także ważne ponadregionalne korytarze ekologiczne, szczególnie istotne dla dużych ssaków objętych ochroną gatunkową.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa może oddziaływać na lokalne akty planowania przestrzennego. Są nimi studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz lokalne przepisy dotyczące małej architektury i reklam. Nowe podejście do zagospodarowania przestrzennego opiera się na przekonaniu, że głównym celem jest zachowanie i ukształtowanie terenów otwartych. Priorytety lokalnego planowania przestrzennego winny się ogniskować wokół procesów dostosowania, rewitalizacji, likwidacji przestrzeni „śmieciowych” na obszarach zurbanizowanych i radykalnym postawieniu zapór przed terytorialną ekspansją zabudowy na tereny rolnicze i leśne. Ten drugi element ma szczególne znaczenie w grupie gmin, przez które przebiegają główne korytarze ekologiczne.

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego

Korytarz Karpacki jest zróżnicowany pod względem ukształtowania, warunków klimatycznych, krajobrazu i zasobów przyrodniczych. Biegnie pomiędzy terenami zainwestowanymi, przez pasma górskie, obszary leśne, niezabudowane tereny rolnicze, dolinami potoków. Łączy obszary węzłowe, w tym Pieniński Obszar Węzłowy, który obejmuje tereny Pienińskiego Pasa Skałkowego:

- o Pieniński Park Narodowy, stanowiący biocentrum obszaru, chroniony również jako Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Pieniny oraz Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Pieniny, posiadających wspólne granice.
- o Małe Pieniny obejmujące wschodnią część Pienińskiego Pasa Skałkowego, chronionego jako Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Małe Pieniny a także Specjalny Obszar Siedlisk Podkowiec w Szczawnicy
- o rezerваты Biała Woda, Wąwóz Homole, Wysokie Skałki, Zaskalskie-Bodnarówka.

Do obszaru węzłowego przylega słowacki Pieniński Narodny Park chroniony również jako obszar NATURA 2000.

W tym szczególnym obszarze zagospodarowanie przestrzenne powinno być ukierunkowane na:

- o utrzymanie występującego zróżnicowania siedlisk, biotopów i gatunków
- o ochronę unikalnego krajobrazu, przede wszystkim przed rozpraszaniem zabudowy, obcością form i niedostosowaniem skali zabudowy do charakteru krajobrazu
- o wykorzystanie potencjału turystycznego obszaru przy zabezpieczeniu przedmiotów i zasad ustalonej ochrony.
- o w zagospodarowaniu obszarów PPN podstawowe warunki zagospodarowania powinny wynikać z planu ochrony, ze szczególnym uwzględnieniem korytarzy ekologicznych łączących Pieniny z obszarami sąsiadującymi
- o zabezpieczenia warunków dla funkcjonowania spływu Dunajca jako ważnego elementu dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego oraz zasobu dla turystyki o znaczeniu ponad krajowym.
- o objęcie kompleksową ochroną środowiska przyrodniczo – kulturowego i krajobrazu polskiego Spiszu i Małych Pienin poprzez utworzenie Parku Krajobrazowego Małych Pienin i Spiskiego Parku Krajobrazowego
- o na terenie PPN konieczne jest prowadzenie monitoringu zmian klimatycznych wywołanych działalnością zespołu zbiorników wodnych

2. STAN DOTYCHCZSOWEGO ZAGOSODAROWANIA I PRZEZNACZENIA OBSZARU GMINY WRAZ Z OCENĄ STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO ORAZ WYMOGAMI JEGO OCHRONY

2.1. STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA GMINY

Krajobraz Gminy Czorsztyn jest bardzo zróżnicowany. Dolina Dunajca zamknięta stromymi zboczami Gorców, ograniczona Pieninami z taflą zbiornika Czorsztyńskiego, dwoma zamkami flankującymi wylot doliny (Maniowy Mizerna Kluszkowce i częściowo Czorsztyn) przechodzi w specyficzny krajobraz Pienin - malownicze i zróżnicowane Grzbiety dolin i dolinek (częściowo Czorsztyn, Sromowce Wyżne, Sromowce Niżne)

W wyniku wielowiekowego rozwoju osadnictwa na obszarze Gminy i współczesnych przemian zagospodarowania przestrzennego, w strukturze przestrzennej wyróżniają się dwie zasadnicze części – gorczańska i pienińska, zwornikiem całej struktury jest miejscowość Czorsztyn.

Część gorczańska struktury przestrzennej gminy oparta jest o przebiegu drogi wojewódzkiej 969, z którą na zasadzie sięgaczy powiązane są poszczególne miejscowości – Huba, Maniowy, Mizerna, Kluszkowce i Czorsztyn. Część ta charakteryzuje się specyficznym, piętrowym, równoleżnikowym układem: rozciągające się z zachodu na wschód obszary o funkcjach przyrodniczych sąsiadują z obszarami osadniczo-rolniczymi sięgającymi po drogę 969 oraz z obszarami o charakterze otwartym, obejmującym tereny rolne i wód zbiornika Czorsztyńskiego.

Z punktu widzenia osadnictwa tę część struktury przestrzennej gminy tworzy:

- o zespół zabudowy wsi Huba oraz Maniowy-Hubka
- o zespół zabudowy wsi Maniowy, Mizerna i Kluszkowce obejmujący: współcześnie ukształtowany zespół zabudowy w Maniowach oraz oparte o dwa historyczne układy przestrzenne zespół wsi Mizerna-Kluszkowce

Główne formy ukształtowania terenu części gorceńskiej stanowią strome skoki i wcięte doliny potoków o przebiegu południkowym, pasma opadające tarasowo kolejnymi grzbieciami ku południu. Pokrycie naturalne tworzą lasy o rozczłonkowanej linii i polany występujące w górnych partiach stoków i w dolinach potoków. Część gorceńska posiada bardzo wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe. Rozciągają się tu panoramiczne wieloklinowe widoki kierunków Pizsa, Pienin i Tatr oraz na taflę zbiornika Czorsztyńskiego. Szczególnie cenna krajobrazowo jest Góra Wdżar i przełęcz Snozka z widokami na Pieniny Gorce i Tatry. Wieś Huba obrazuje typowy krajobraz wsi gorceńskiej natomiast pozostałe układy przestrzenne, Mizerna, Kluszkowce i przysiółki w Maniowach wraz z zachowaną tradycyjną zabudową wiejską i obiektami zabytkowymi zlokalizowane w dolinach potoków współistnieją z współczesnymi zespołami zabudowy mieszkaniowej nowych Maniów i zabudową między Mizerną a Kluszkowcami usytuowanymi na eksponowanych grzbieciami i stokach

Zwornikiem i obszarem pomiędzy częścią gorceńską a pienińską jest obszar miejscowości Czorsztyn. Główną formą ukształtowania terenu stanowi fragment głównego grzbiec Pienin właściwych Majerz oraz odgałęzienia boczne - Góra Zamkowa i Łysa Góra, pocięte dolinami potoków stanowiących w niegdyś dopływy Dunajca - obecnie zalane częściowo wodami zbiornika. Pokrycie naturalne stanowią lasy z licznymi polanami i zespoły roślinności łąkowej. Formy pokrycia kulturowego obejmują zamek Czorsztyński oraz wieś, dawne Nadzamcze, usytuowaną na grzbiecie powyżej zamku, której zwarta zabudowa współczesna z nowym Kościołem jest eksponowana widokowo. Główny punkt widokowy stanowi Zamek w Czorsztyńcu z panoramą Pienin i Tatr. Wysokie walory przyrodnicze posiadają zachodnie zbocza góry Zamkowej i wzgórze Wronina.

W części pienińskiej struktury przestrzennej gminy, wyodrębniają się dwa równoleżnikowo ułożone obszary:

Obszar o funkcjach przyrodniczych, obejmujący głównie kompleksy leśne oraz obszary rolniczo-osadnicze z koncentracjami zabudowy Wsi Sromowce Wyżne i Sromowce Niżne.

Do obszarów o najwyższych walorach krajobrazowych, przyrodniczych i kulturowych należą części obszaru wsi Sromowce Wyżne, Sromowce Niżne i Czorsztyna - obejmujące Pieniny, które charakteryzują się niepowtarzalną rzeźbą terenu i urozmaiconą siecią wodną. Posiadają doskonałe warunki ekspozycji widoków panoramicznych i wieloplanowych. Pokrycie naturalne obejmuje kompleksy leśne z polanami oraz zadrzewienia i zakrzewienia nadwodne. Najwyższe walory przyrodnicze cechują Pieniny - zwłaszcza Panorama Tatr, Gorców i pozostałych łańcuchów z efektowną grupą Trzech Koron. Również wysokie walory przyrodnicze i kulturowe posiadają pozostałe obszary - obu wsi - z czytelnymi układami przestrzennymi, z zabudową zabytkową. W Sromowcach Wyżnych zabudowa wznosi się amfiteatralnie a góruje nad nią współczesna zabudowa Wygonu. w Sromowcach Niżnych współczesna zabudowa powiązana jest z tradycyjnymi centrami osadniczymi.

Powiązania komunikacyjne tej części gminy z drogą wojewódzką odbywają się na zasadzie sięgaczy z połączeniem z poza obszaru gminy (Krośnica) co jest wynikiem przekształceń układu komunikacyjnego po powstaniu zbiornika. Uzupełnienie powiązań komunikacyjnych stanowi połączenie drogowe Sromowiec Wyżnych z sąsiednią Niedzicą.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy została poddana analizie i ocenie na bazie układu jednostek funkcjonalno-strukturalnych Gminy. O delimitacji jednostek zdecydowały podziały wynikające z funkcjonowania poszczególnych jednostek, wydzielonych na bazie istniejących podziałów administracyjnych.

Czorsztyn – to malownicza wieś o powierzchni 343ha, stanowiąca zaledwie 5,5% powierzchni całej Gminy. Obecny teren Czorsztyna to, zaledwie fragment historycznie ukształtowanej wsi założonej w połowie XIII w. Historycznie, miejscowość ta, była bezpośrednio związana z czorsztyńskim zamkiem i wiodącym przez jej teren - traktem handlowym z Węgier do Polski. W związku z realizacją zbiornika część terenu wsi została zalana, a mieszkańcy zostali przeniesieni do wyżej położonego osiedla Nadzamcze, w pobliżu zamku, który zawsze stanowił najważniejszą enklawę zagospodarowania funkcjonalno-przestrzennego miejscowości. Ruiny zamku (pozostałość po rozległym założeniu mieszkalno-obronnym) - które można zwiedzić - to zamek górny – położony na szczycie Góry Zamkowej, wznoszący się ponad 50 m. nad taflą obecnego jeziora. Obok kamiennej wieży obronnej zachował się mur tzw. tarczowy - broniący górnego zamku w wypadku opanowania przez napastników zamku dolnego. Do wieży przylega bastion obronny z XVII w., na którym został urządzony taras widokowy. Otoczenie zamku stanowi rezerwat - część

Pienińskiego Parku Narodowego. Zamek jest administrowany przez PPN i stanowi wyjątkową atrakcję turystyczną. Drugi rezerwat, jodłowo – świerkowy, zwany Lasek, jest położony na terenie przylegającym do Nadzarcza - od 1996 r. stanowi również część Pienińskiego Parku Narodowego. Zabudowa wsi koncentruje się wzdłuż drogi wodącej na zamek – ulicy Zamkowej. Obecnie wieś Czorsztyn liczy około 400 stałych mieszkańców.

Huba – to najmniejsze sołectwo Gminy Czorsztyn, o powierzchni 243 ha, stanowiące niecałe 4% powierzchni całej gminy. Wieś położona jest na południowych stokach Gorców. Wysokie usytuowanie wsi gwarantuje przepiękną panoramę na Tatry, pasmo Lubania i Pieniny, a od zachodu na Babia Górę i Turbacz. Z Huby roztacza się też malowniczy krajobraz Jeziora Czorsztyńskiego. Początki wsi sięgają XVII wieku, kiedy to należała ona do starostwa czorsztyńskiego. Zabudowa wsi koncentruje się wzdłuż głównej drogi *Hubki* łączącą wieś z drogą wojewódzką nr 969. Obecnie wieś liczy zaledwie 126 stałych mieszkańców.

Kluskowce – wieś jest usytuowana w dolinie potoku Kluszkowianka i położona u południowo-zachodnich podnóży Lubania, na wysokości 530-600 m n.p.m.; o powierzchni 1149 ha, co stanowi około 19 % terenu całej gminy. Początki wsi sięgają XIII wieku. W wieku XIX Kluskowce znane były z wydobywanych andezytów (na górze Wdżar). Andezyty służyły, jako cenny materiał budowlany i drogowy, charakteryzujący się dużym stopniem ogniotrwałości. Na południowych stokach góry Wdżar odnaleźć można pozostałości dawnych kamieniołomów. Kluskowce od dawna posiadają charakter turystyczno - wypoczynkowy. Na skutek budowy zapory i jeziora ewakuowano ponad 50 zagród z dolnej, południowej części wsi, w ostatecznym jednak bilansie Kluskowce, nie utraciły rekreacyjnego charakteru i znaczenia, i bardzo się rozbudowały, przenieśli się tu nie tylko mieszkańcy zalanej części wsi, ale także wielu dawnych mieszkańców Czorsztyna. Nad brzegiem Jeziora - na półwyspie zwanym Stylchyn, powstała Osada złożona z zabytkowych domów przeniesionych z zalanych części Kluszkowiec, Maniów i Czorsztyna. Zostały one przeniesione i wiernie odtworzone. Obecnie Osada składa się z ok. 20 historycznych budynków. Punktem centralnym Osady jest rekonstrukcja dawnej, słynnej restauracji, przeniesionej z terenu "starego" zalanego Czorsztyna. Osada pełni również funkcje muzealne – na jej terenie zgromadzono oryginalne, wysoko podmurowane piwniczki - zwane "lamusami" oraz kompletną chatę kurną z Maniów. Zabudowa wsi koncentruje się wzdłuż rozbudowanej sieci dróg, jest rozczłonkowana i zróżnicowana zarówno pod względem funkcji jak i formy budynków. Obecnie wieś Kluskowce liczy około 1900 stałych mieszkańców.

Maniowy – największa wieś w Gminie Czorsztyn, o powierzchni 2013 ha, co stanowi około 1/3 terenu całej gminy. Jej powstanie wiąże się z budową sztucznego zbiornika - Jeziora Czorsztyńskiego, którego wody całkowicie zalały Stare Maniowy istniejące od 1326 roku. Dzisiejsze Maniowy, choć w całości przeniesione z dna zbiornika Czorsztyńskiego na południowe zbocza Gorców, w niczym nie przypominają miejscowości sprzed lat. W zabudowie wsi dominuje współczesna architektura, z widoczną okazałą bryłą kościoła p.w. św. Mikołaja. Element historyczny – zabytkowy - stanowi przeniesiona na nowy cmentarz drewniana cmentarna kaplica św. Sebastiana z 1772 roku.

Nowy zrealizowany geometryczny układ urbanistyczny, z nową zabudową nie posiada nawiązań do układów historycznych i tradycyjnych. Intensywna, zwarta zabudowa mieszkaniowa, zlokalizowana na niewielkich działkach, jest krajobrazowo obca.

Obecnie wieś Maniowy pełni gminne funkcje administracyjne i usługowe, posiada największą liczbę stałych mieszkańców – 2232 osoby.

Mizerna – jest to wieś położona na południowych stokach Lubania o powierzchni 572ha, stanowiąca niecałe 10 % terenu całej gminy. Zabudowa wsi koncentruje się wzdłuż głównej drogi łączącej przystań wodną przy brzegu Jeziora Czorsztyńskiego z terenami górskimi - tak zwaną częścią "gorczańską", posiadającą tradycyjny charakter zabudowy. Na grzbiecie pobliskiej Girowej Góry znajduje się rezerwat Modrzewie o powierzchni około 10ha obejmujący skupisko modrzewia polskiego pochodzenia naturalnego. Obecnie sołectwo Mizerna liczy około 600 stałych mieszkańców.

Sromowce Niżne – to wieś szczególnie bogata w walory krajobrazowe, jest położona na lewym brzegu Dunajca (o powierzchni 917ha), u stóp Trzech Koron, u wrót Przełomu Pienińskiego. Atrakcyjność turystyczna Sromowiec Niżnych wzrosła dodatkowo w momencie oddania do użytku kładki na Dunajcu łączącej Sromowce Niżne z Czerwonym Klasztorem na Słowacji. Zabudowa wsi, zlokalizowana wzdłuż wyraźnie wykształconego układu komunikacyjnego, jest uporządkowana i zwarta - zajmuje stosunkowo niewielką jej powierzchnię. Obecnie Sromowce Niżne liczą 1071 stałych mieszkańców.

Sromowce Wyżne – to malownicza wieś położona poniżej Jeziora Sromowieckiego o powierzchni 948 ha, co stanowi około 15% terenu gminy. Jej zabudowa jest rozczłonkowana i oparta o historyczny układ dróg, część miejscowości jest położona wzdłuż Dunajca na wysokości ok. 480 – 510 a druga część, Osiedle Wygon, leży na wysokości ok. 530 - 570 m n.p.m. Historia wsi sięga XIV wieku i związana jest z sąsiednią miejscowością Sromowce Niżne. Ze Sromowiec Wyżnych rozpoczyna się jedna z największych atrakcji turystycznych regionu Spływ Przełomem Dunajca. Obecnie Sromowce Wyżne liczą 1311 stałych mieszkańców.

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej gminy wyróżniają się cztery zgrupowania usług, zlokalizowane w Maniowach, Kluszkowcach, Sromowcach Wyżnych i Sromowcach Niżnych, zapewniając obsługę mieszkańców tych miejscowości. Z racji lokalizacji Urzędu Gminy w Maniowach znajdujące się zgrupowanie usług ma charakter centrum administracyjno-usługowego gminy. Niekorzystne warunki dostępności obiektów obsługi ludności cechują mniejsze skupiska jak Hubę i częściowo Czorsztyn.

Na obszarze gminy nie występują wydzielone tereny działalności gospodarczej o charakterze przemysłowym lub wytwórczym.

Szczególne cechy i wartościowe elementy środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu części obszaru gminy powodują, że funkcją dominującą tych obszarów jest turystyka. Do tych obszarów należą tereny nadbrzeżna zbiornika Czorsztyńskiego w rejonie Maniowach i Kluszkowiec, rejon Nadzamacza w Czorszynie, część Pienin na wschód od Kątów.

W strukturze użytkowania gruntów gminy Czorsztyn dominują grunty leśne, stanowiące 45,9% ogólnej powierzchni gminy. W tym lasy stanowią 45,6%, a grunty zadrzewione i zakrzewione 0,3%. Druga, największa powierzchniowo, grupa to grunty rolne: 38,9%. Pośród nich największą grupę stanowią grunty orne aż 68% i użytki zielone 25,6%.

Pozostałą powierzchnię gminy obejmują grunty pod wodami: 11%, grunty zabudowane i zurbanizowane: 3,4% oraz tereny różne: 0,8%.

W gminie Czorsztyn dominuje zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, w większości wolnostojąca. Występujące zabudowania zlokalizowane są przede wszystkim wzdłuż dróg podstawowego układu komunikacyjnego gminy.

Zabudowa mieszkaniowa i zagrodowa zazwyczaj jest murowana. Zabudowa tradycyjna, zwłaszcza drewniana albo szalowana drewnem zachowała się nieznacznie, głównie w postaci budynków gospodarczych.

Budynki mieszkaniowe to głównie obiekty parterowe z poddaszami użytkowymi i dwukondygnacyjne. Budynki te najczęściej posiadają dachy dwuspadowe o kącie nachylenia ok. 35°- 45°. Występują też dachy czterospadowe, rzadko niesymetryczne przesunięte w pionie lub poziomie, jednostkowo posiadające dachy płaskie.

W zabudowie mieszkaniowej, funkcję uzupełniającą wielokrotnie pełnią usługi związane z obsługą ruchu turystycznego, najczęściej w formie miejsc noclegowych i małej gastronomii.

Funkcja usługowa (komercyjna) i użyteczności publicznej wyodrębnia się poszczególnych miejscowościach punktowo lub w niewielkich zespołach. Są to budynki kościołów, użyteczności publicznej przede wszystkim szkoły, przedszkola, obiekty straży pożarnej oraz Urząd Gminy w Maniowach.

2.2. STAN PRAWNY GRUNTÓW

Stan własności nieruchomości osób fizycznych w obszarze gminy na dzień 01.04.2021 roku przedstawia się następująco:

Ogólna powierzchnia hektarów fizycznych: 3269 ha, w tym:

- użytków rolnych – 1964 ha;
- gruntów leśnych zadrzewionych i zakrzewionych - 1256 ha;
- gruntów zabudowanych i zurbanizowanych – 41 ha;
- gruntów pod wodami – 1 ha;
- nieużytków - 7 ha;
- pozostałych - 0 ha.

Stan własności nieruchomości osób prawnych w obszarze gminy na dzień 01.04.2021 roku przedstawia się następująco:

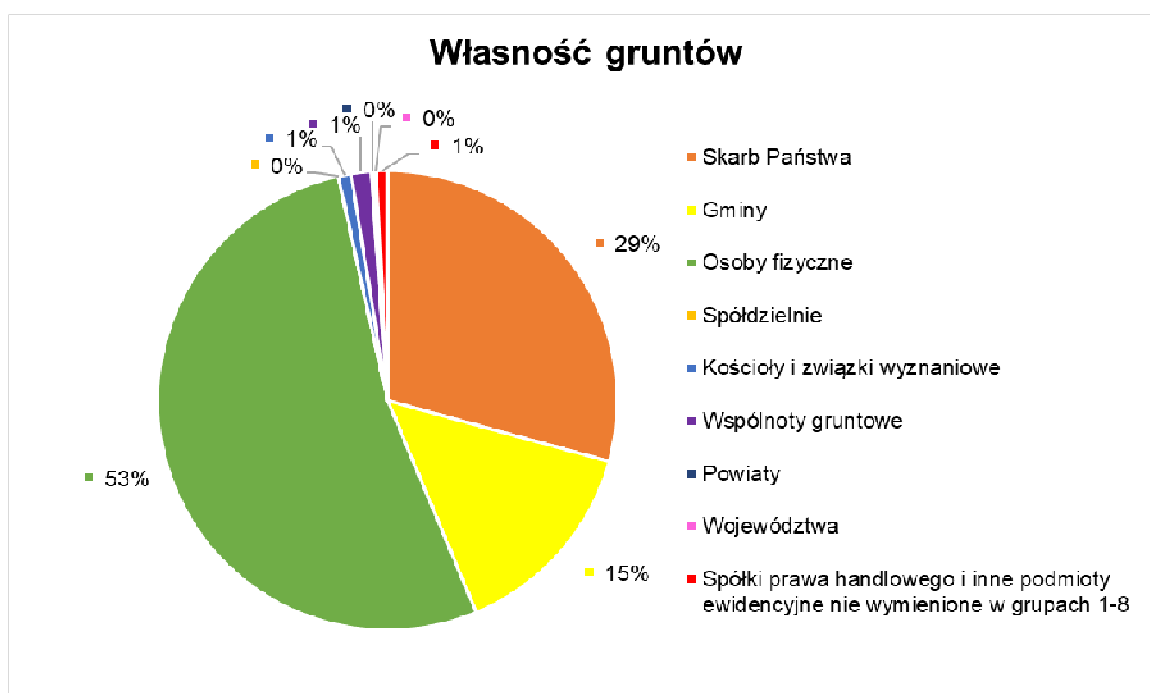
Ogólna powierzchnia hektarów fizycznych: 2917 ha, w tym:
gruntów rolnych – 352 ha;

gruntów leśnych zadrzewionych i zakrzewionych - 1592 ha;
 gruntów zabudowanych i zurbanizowanych – 173 ha;
 gruntów pod wodami – 679 ha;
 nieużytków - 70 ha;
 pozostałych - 51 ha.

W tym stan własności nieruchomości Gminy na dzień 01.04.2021 roku przedstawia się następująco:

Ogólna powierzchnia hektarów fizycznych: 892 ha, w tym:
 gruntów rolnych – 100 ha;
 gruntów leśnych zadrzewionych i zakrzewionych - 669 ha;
 gruntów zabudowanych i zurbanizowanych – 105 ha;
 gruntów pod wodami – 4 ha;
 nieużytków - 3 ha;
 pozostałych - 11 ha.

Nr Gr.	Nazwa Grupy Rejestrowej	Powierzchnia [ha]	% powierzchni
1	Skarb Państwa	1811	29,28
2	Gminy	892	14,42
3	Osoby fizyczne	3269	52,85
4	Spółdzielnie	1	0,02
5	Kościóły i związki wyznaniowe	56	0,91
6	Wspólnoty gruntowe	86	1,39
7	Powiaty	14	0,23
8	Województwa	9	0,15
9	Spółki prawa handlowego i inne podmioty ewidencyjne nie wymienione w grupach 1-8	48	0,78
	RAZEM	6186	100

2.3. STAN SYSTEMU KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

2.3.1. SYSTEM KOMUNIKACJI

Przez teren opracowania przebiegają drogi komunikacji samochodowej:

- w kierunku Wschód – Zachód (przez Maniowy, Mizerną i Kluszkowce) droga wojewódzka-DW 969 – Nowy Targ - Czorsztyn - Krościenko - Zabrzeż - Stary Sącz; o długości 7,5 km.
- przez Sromowce Wyżne i Sromowce Niżne przebiegają dwa odcinki dróg powiatowych: DP 1638 (Krośnica – Czorsztyn – Sromowce Wyżne – Wygon – Sromowce Niżne (o długości 10,6 km) oraz 1679 K (o długości 1,5 km) Wygon – Niedzica drogi - te posiadają jezdnię bitumiczną i pobocza gruntowe.

Pod względem funkcjonalnym droga wojewódzka posiada klasę drogi głównej, a drogi powiatowe są klasy zbiorczej.

Uzupełniający układ drogowy stanowią drogi gminne, klasy lokalnej i dojazdowej. Ich łączna długość to ok 63 km (z czego około 77% posiada twardą nawierzchnię). Podstawowy układ komunikacyjny został oznaczony na rysunkach studium.

Gmina Czorsztyn położona jest w strefie nadgranicznej (w rozumieniu ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej). Na terenie Gminy znajduje się jedno przejście graniczne – kładka piesza ze Sromowców Niżnych do Czerwonego Klasztoru na Słowacji.

Przez teren Gminy przebiega sieć szlaków turystyki :

- o pieszej – (szczególnie znany jest szlak na masyw Trzech Koron),
- o rowerowej (przez Gminę Czorsztyn przebiega jedna z najpiękniejszych w Polsce ścieżek rowerowych – Velo Dunajec)
- o oraz konnej.

2.3.2. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA

Na terenie gminy Czorsztyn gminnym systemem zaopatrzenia w wodę zarządza Zakład Gospodarki Komunalnej w Maniowach. Podlegają mu wodociągi w Maniowach, Kluszkowcach, Czorsztynie i Sromowcach Wyżnych. System zaopatrzenia w wodę nie jest powiązany z sąsiednimi gminami. Tereny gminy są dobrze wyposażone w sieć infrastruktury technicznej: wybudowano oczyszczalnię ścieków i kanalizację na znacznej części terenu, rozbudowuje się wodociągi, choć mieszkańcy często korzystają z lokalnych ujęć wody. W dniu 16.12.2019 Rada Gminy Czorsztyn przyjęła uchwałę nr XII/103/2019 w sprawie wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń kanalizacyjnych dla Gminy Czorsztyn na lata 2020-2022. Celem Planu jest osiągnięcie standardów wyznaczonych przez stosowne dyrektywy UE oraz spełnienie krajowych wymogów w zakresie gospodarki wodno-ściekowej. W Planie uwzględniono inwestycje stanowiące część zgłaszanych przez Gminę potrzeb w zakresie rozbudowy sieci kanalizacji sanitarnej na swoim obszarze.

Dane dotyczące dostępu ludności Czorsztyna do instalacji wodociągowej¹ jak na tereny wiejskie jest bardzo wysoki – na koniec 2018 r. mieszkania z dostępem do wodociągów stanowiły bowiem 98,2% ogółu mieszkań w gminie. Udział mieszkań wyposażonych w łazienkę wynosił 93,5%. Dane te pokazują pozytywny obraz Gminy na tle powiatu, gdzie średnio 95,1% mieszkań miało dostęp do wodociągów, 87,5 % posiada łazienkę

Według danych Podhalańskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego sp. z o. na terenie gminy Spółka realizuje usługi zbiorowego odprowadzania ścieków przesyłając ścieki rurociągami grawitacyjnymi i ciśnieniowymi przy udziale 9 przepompowni do 5 oczyszczalni ścieków: w Czorsztynie, Kluszkowcach, Maniowach, Sromowcach Niżnych i Sromowcach Wyżnych. Sołectwa skanalizowane są w 90% - 96%.

Łączna długość sieci kanalizacyjnej będącej w eksploatacji SUS na terenie Gminy Czorsztyn wynosi 58,4 km, w tym 2,8 km rurociągów tłocznych, długość przyłączy to 31,2 km. Na terenie Gminy Czorsztyn zlokalizowanych jest osiem przepompowni ścieków eksploatowanych przez PPK Sp. z o.o. Gmina Czorsztyn skanalizowana jest w ok. 93 %.

Sieć kanalizacyjna podzielona jest na **pięć zlewni**:

1. OŚ Czorsztyn obsługująca sołectwo Czorsztyn. Z sieci kanalizacyjnej korzysta ok. 584 osób. Sołectwo Czorsztyn skanalizowane jest w ok. 96 %.
2. OŚ Kluszkowce obsługująca sołectwo Kluszkowce. Z sieci kanalizacyjnej korzysta ok. 1708 osób. Sołectwo Kluszkowce skanalizowane jest w ok. 90 %.

¹ Źródło: Bank Danych Lokalnych.

3. OŚ Maniowy obsługująca sołectwa: Maniowy, Mizerna i część Kluszkowiec. Zlewnia OŚ Maniowy skanalizowana jest w ok. 92 %. Z sieci kanalizacyjnej zlewni OŚ Maniowy korzysta ok. 2596 osób.
4. OŚ Sromowce Wyżne obsługująca sołectwo Sromowce Wyżne. Z sieci kanalizacyjnej korzysta ok. 1168 osób. Sołectwo Sromowce Wyżne skanalizowane jest w ok. 96 %.
5. OŚ Sromowce Niżne obsługująca sołectwo Sromowce Niżne. Z sieci kanalizacyjnej korzysta ok. 1240 osób. Sołectwo Sromowce Niżne skanalizowane jest w ok. 96 %.

Oczyszczalnie ścieków:

Oczyszczalnia ścieków w Maniowach - oddana do eksploatacji w 1999 r.

Zastosowany w oczyszczalni układ technologiczny: reaktor biologiczny Bardenpho.

Przepustowość oczyszczalni według pozwolenia wodnoprawnego wynosi: $Q_{maxh} = 57 \text{ m}^3/\text{h}$, $Q_{d\acute{s}r} = 570 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{maxr} = 208050 \text{ m}^3/\text{r}$, RLM = 2403

Odbiomnikiem ścieków oczyszczonych jest potok Limierzysko w km 0 + 060.

Oczyszczalnia ścieków w Kluszkowcach- oddana do eksploatacji w 1994r..

Zastosowany układ technologiczny: reaktor biologiczny UCT.

Przepustowość oczyszczalni według pozwolenia wodnoprawnego wynosi:

$maxh = 30 \text{ m}^3/\text{h}$, $Q_{d\acute{s}r} = 550 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{maxr} = 219000 \text{ m}^3/\text{r}$, RLM = 1900

Odbiomnikiem ścieków oczyszczonych jest ciek bez nazwy w zlewni Zbiornika Czorsztyńskiego.

Oczyszczalnia nie przyjmuje ścieków dowożonych.

Oczyszczalnia ścieków Czorsztyn- oddana do eksploatacji w 1993 r. i zmodernizowana w 2014 r.

Zastosowany układ technologiczny: dwa biologiczne reaktory sekwencyjne typu SBR.

Przepustowość oczyszczalni według pozwolenia wodnoprawnego wynosi:

$Q_{maxh} = 50 \text{ m}^3/\text{h}$, $Q_{d\acute{s}r} = 380 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{maxr} = 138700 \text{ m}^3/\text{r}$, RLM = 1175

Odbiomnikiem ścieków oczyszczonych jest potok Wronie w km 0 + 100, a dalej Zbiornik Czorsztyński.

Oczyszczalnia nie przyjmuje ścieków dowożonych.

Oczyszczalnia ścieków w Sromowcach Wyżnych- oddana do eksploatacji w 1996 roku.

Zastosowany w oczyszczalni układ technologiczny: reaktor biologiczny SBR.

Przepustowość nominalna oczyszczalni według pozwolenia wodnoprawnego:

$Q_{d\acute{s}r} = 171,1 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{maxd} = 220,2 \text{ m}^3/\text{d}$, RLM = 1480

Odbiomnikiem ścieków oczyszczonych poprzez ciek bez nazwy jest rzeka Dunajec w km 170 + 100.

Oczyszczalnia nie przyjmuje ścieków dowożonych.

Oczyszczalnia ścieków w Sromowcach Niżnych- oddana do eksploatacji w 2008 roku.

Zastosowany w oczyszczalni układ technologiczny: 2 reaktory biologiczne SBR.

Przepustowość oczyszczalni według pozwolenia wodnoprawnego wynosi:

$Q_{maxh} = 27 \text{ m}^3/\text{h}$, $Q_{d\acute{s}r} = 266 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{maxr} = 124100 \text{ m}^3/\text{r}$, RLM = 1320

Odbiomnikiem ścieków oczyszczonych jest potok Macelowy w km 0 + 550.

Oczyszczalnia nie przyjmuje ścieków dowożonych

2.3.3. ELEKTROENERGETYKA

Na terenie gminy znajduje się elektrownia wodna na zbiorniku wyrównawczym dla zapory wodnej Niedzica. Podstawowe źródła zaopatrzenia w energię elektryczną gminy znajdują się poza jej obszarem (GPZ Szafłary, GPZ Niedzica) – energia doprowadzona jest liniami napowietrznymi średniego napięcia 15kV do stacji transformatorowych w poszczególnych miejscowościach gminy.

Na obszarze Gminy zlokalizowana jest istniejąca sieć dystrybucyjna energii elektrycznej, będąca na majątku i pozostająca w eksploatacji TAURON Dystrybucja S.A. oddział w Krakowie:

- Linia napowietrzna wysokiego napięcia WN – 110kV relacji Niedzica – Krościenko
- Linie napowietrzne i kablowe średniego napięcia SN 15 kV
- Linie napowietrzne i kablowe niskiego napięcia nN – 0,4 kV
- Stacje transformatorowe SN/nN

Przewidywany wzrost zapotrzebowania na energię elektryczną może być pokryty w oparciu o istniejący rozbudowany i modernizowany układ sieciowy.

Przebieg sieci napowietrznych wymaga zachowania pasów technologicznych wyłączonych z zainwestowania, których parametry określają przepisy odrębne.

Zgodnie z informacją TAURON Dystrybucja S.A. oddział w Krakowie na terenie Gminy planowana jest budowa nowego odcinek linii elektroenergetycznej 110kV relacji Szaflary – Krościenko, który nie posiada jeszcze dokumentacji projektowej ani wstępnego trasowania.

2.3.4. GAZOWNICTWO

Na terenie gminy nie ma sieci rurociągów służących do dystrybucji gazu. Gaz w postaci skroplonej, jak i paliwa płynne dostarczane są przez firmy o zasięgu ogólnokrajowym lub przez lokalnych półhurtowych dystrybutorów gazu skroplonego (w butlach) lub paliw płynnych. W chwili obecnej nie ma programu gazyfikacji gminy, ponieważ gazyfikacja jest uzależniona od budowy sieci magistralnych wysokoprężnych oraz stacji redukcyjno-pomiarowych.

2.3.5. CIEPŁOWNICTWO

Gmina Czorsztyn nie posiada sieci ciepłowniczej zasilanej z centralnej kotłowni. Większość budynków zarówno użyteczności publicznej jak i budynki mieszkalne zasilane są ze źródeł indywidualnych. Przeważa opalanie paliwem stałym (węgiel, koks). Brak dostępu do sieci gazowej, powoduje wykorzystanie paliwa stałego dla potrzeb grzewczych. Prowadzona jest wymiana istniejących kotłów wysokoemisyjnych na niskoemisyjne. Budynki publiczne sukcesywnie są ocieplane i wyposażane w nowe, ekologiczne systemy grzewcze. Upowszechniane są instalacje wykorzystujące panele fotowoltaiczne, kolektory słoneczne, pompy ciepła.

Gmina Czorsztyn w 2014 roku zrealizowała inwestycję termomodernizacji i wymiany źródła ciepła na biomasową w budynku Zespołu Placówek Oświatowych w Sromowcach Niżnych. W 2015 roku sołectwie Maniowy oddano do użytkowania centralny system ciepłowniczy wykorzystujący Odnawialne Źródła Energii, wybudowany na użytek kilku obiektów użyteczności publicznej zlokalizowanych w tym sołectwie. Projekt polegał na kompleksowej modernizacji systemu ciepłowniczego obiektów użyteczności publicznej gminy Czorsztyn w miejscowości Maniowy. W ramach projektu przebudowano istniejącą kotłownię opałową na centralną kotłownię biomasową, która poprzez sieć preizolowaną zapewnia energię ciepłą dla 6 budynków użyteczności publicznej. W ramach projektu zamontowano także instalacje solarne oraz wykonano prace termomodernizacyjne. Kotłownia dostarcza ciepło do 6 budynków: budynek Urzędu Gminy Czorsztyn z/s w Maniowach, budynek Szkoły Podstawowej i Gminnego Publicznego Gimnazjum w Maniowach, budynek Samodzielnego Publicznego Gminnego Ośrodka Zdrowia w Maniowach, budynek Remizy OSP z Domem Kultury w Maniowach, budynek Hali Sportowej w Maniowach, budynek Socjalny w Maniowach.

2.3.6. TELEKOMUNIKACJA

Na terenie gminy działa sieć telefonii kablowej Telekomunikacji Polskiej S.A. oraz sieci telefonii komórkowej takie jak Orange, T-Mobile, Plus GSM oraz PLAY. W poszczególnych miejscowościach gminy dostęp mieszkańców do sieci telekomunikacyjnej jest wyrównany.

2.3.7. GOSPODARKA ODPADAMI

Usługi komunalne w gminie Czorsztyn świadczy Zakład Gospodarki Komunalnej w Maniowach. Usuwanie i unieszkodliwianie odpadów stałych odbywa się na terenie sołectwa Czorsztyn poprzez segregację i gromadzenie ich w przystosowanych pojemnikach. Zmieszane odpady komunalne odbierane są raz w miesiącu, natomiast w miesiącach lipiec oraz sierpień również w dodatkowych terminach według harmonogramu. Wywóz odpadów komunalnych z całej gminy odbywa się w sposób zorganizowany na urządzony zakład utylizacji odpadów znajdujący się poza obszarem gminy Czorsztyn. Mieszkańcy ponoszą opłaty na podstawie złożonych deklaracji, natomiast podmioty gospodarcze na podstawie zawartych umów cywilno - prawnych.

2.4. CHARAKTER I INTENSYWNOŚĆ ZMIAN ZACHODZĄCYCH W ŚRODOWISKU STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO

Definicja „ładu przestrzennego” została określona w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym jako „ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczne, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne”. Nawiązując do

definicji, zakres wymienionych w niej czynników stanowi o zawartości niniejszego Tomu I Studium. Wszystkie analizowane działy zawarte w Tomie I pozwalają na scharakteryzowanie, co się składa na ład przestrzenny i na czym ma polegać jego kształtowanie w gminie, a w szczególności rozdziały określające czynniki, które mają na nią wpływ, tj. dotyczące środowiska przyrodniczego i kulturowo-krajobrazowego oraz aspektów społecznych warunków życia.

Zmiany zachodzące w środowisku w obszarze gminy wynikają przede wszystkim z oddziaływań antropogenicznych - realizacji nowych inwestycji. Zmiany polegają na przekształcaniach pokrywy glebowej i pokrywaniu jej nawierzchniami nieprzepuszczalnymi, wzrastaniu poboru wody i ilości odprowadzanych ścieków. Te niekorzystne zmiany, wiążą się z realizacją nowej zabudowy i infrastruktury, co samo w sobie jest nieuchronne. Ważne jest, aby rozwój gminy odbywał się z uwzględnieniem uwarunkowań środowiska.

Cały obszar gminy poza terenami PPN posiada pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. W obszarze gminy obowiązuje ich 5.

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Czorsztyn przyjęte uchwałami:

- Nr XVII/147/2012 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 15 czerwca 2012r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn; Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 20.07.2012 r. poz. 3584;
- Nr XIV/147/2016 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 12 lipca 2016 roku w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn (po wyroku WSA, sygn. akt II SA/Kr 323/15) Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 28.07.2016 r. poz. 4538;
- Nr XXV/228/2017 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 22 września 2017 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn; Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 17.10.2017 r. poz. 6507;
- Nr XXIX/273/2018 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 5 lutego 2018 roku w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn; Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 02.03.2018 r. poz. 1489;
- Nr IX/69/2019 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 2 sierpnia 2019 roku w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn; Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 09.08.2019 r. poz. 5853.

W trybie ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 roku, oraz na podstawie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Czorsztyn przez Starostwo Powiatu Nowotarskiego, wydawane są decyzje o pozwoleniu na budowę. Przedmiot i ilość wydawanych decyzji jednoznacznie określają intensywność i jakość zmian w zagospodarowaniu przestrzennym zachodzących na terenie gminy Czorsztyn.

Zgodnie z danymi zawartymi w sporządzonej w 2018r. „Analizie zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy Czorsztyn” w okresie od 2014 r. do 2017 r. na jej obszarze wydano **246 pozwoleń na budowę**, w tym 156 decyzji o pozwoleniu na budowę nowych obiektów, dotyczących m.in.:

- budowy nowych budynków mieszkalnych jednorodzinnych - 114 budynków;
- budowy nowych budynków mieszkalnych wielorodzinnych - 2 budynki;
- budowy nowych budynków usługowych – 18 budynków;
- budowy nowych budynków rekreacji indywidualnej - 22 budynki;

Pozostałe decyzje dotyczyły:

- rozbudowy i nadbudowy budynków mieszkalnych jednorodzinnych - 15;
- rozbudowy i nadbudowy budynków usługowych – 8;
- budowy, przebudowy lub rozbudowy budynku gospodarczego lub magazynowego – 20;
- robót budowlanych polegających na rozbiórce obiektów - 16;
- budowy tras narciarskich, kolei krzesiówkowej, wraz z instalacją zaśnieżania tras i ich oświetlania – 3;
- budowy trasy rowerowej - 1;
- budowy boiska sportowego - 1;
- realizacji nowych oraz rozbudowy i modernizacji obiektów, sieci i urządzeń infrastruktury technicznej - 24.

W okresie od 2014 r. do 2017 r. najwięcej pozwoleń na budowę wydano w Kluszkowcach (zrealizowano 82 budynki), a najmniej w Hubie (zrealizowano 13 obiektów).

W rozbiciu na lata, najwięcej decyzji wydano w roku 2016 - 90 wszystkich decyzji, w tym 52 na budowę nowych budynków. Najwięcej decyzji dotyczyło zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (budowy nowych budynków) oraz realizacji obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej.

Kontynuując analizę zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy Czorsztyn w niniejszym opracowaniu, w tym ruch budowlany w gminie, na podstawie przekazanych przez Starostwo Powiatowe w Nowym Targu materiałów zaktualizowano dane dotyczące działalności inwestycyjną w roku 2018 i 2019r. w zakresie wydanych decyzji w obszarze Gminy Czorsztyn.

W roku 2018 wydano **178** decyzji mających bezpośredni wpływ na zagospodarowanie obszaru gminy, w tym **76** decyzji zatwierdzających projekty budowlane wraz z udzieleniem pozwolenia na budowę, przedmiotowe decyzje dotyczyły :

- budowy nowych budynków mieszkalnych - 54 decyzje na realizację 66 budynków zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, w tym 6 budynków zabudowy jednorodzinnej z dwoma lokalami mieszkalnymi;
- budowy nowych budynków rekreacji indywidualnej - 3 decyzje na realizację aż 21 budynków rekreacji indywidualnej;
- budowy nowych budynków usługowych - 2 decyzje na realizację 3 budynków
- budowy (rozbudowy) nowych budynków usługowych o charakterze publicznym – 2 decyzje, dotyczące realizacji sal gimnastycznych, przy szkołach podstawowych w Kluszkowcach i Sromowcach Wyżnych ;
- budowy nowych budynków mieszkaniowo-usługowych wydano 5 decyzji;
- budowy, przebudowy lub rozbudowy budynków gospodarczych – 6 decyzje;
- rozbudowy i nadbudowy budynków mieszkalnych jednorodzinnych - 4 decyzje

Pozostałe decyzje między innymi dotyczyły:

- robót budowlanych polegających na rozbiórce obiektów - 2 decyzje;
- budowy tras narciarskich, kolei linowej – 3 decyzje;
- budowy pomnika - 1 decyzja;
- realizacji nowych oraz rozbudowy i modernizacji obiektów, sieci i urządzeń infrastruktury technicznej - 3 decyzje.

W roku 2019 wydano **176** decyzji mających bezpośredni wpływ na zagospodarowanie obszaru gminy, w tym **52** decyzje zatwierdzające projekty budowlane wraz z udzieleniem pozwolenia na budowę, przedmiotowe decyzje dotyczyły :

- budowy nowych budynków mieszkalnych zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – wydano 39 decyzji które dają możliwość realizacji aż 63 budynków jednorodzinnych, w tym 6 budynków zabudowy jednorodzinnej z dwoma lokalami mieszkalnymi;
- budowy nowych budynków rekreacji indywidualnej - wydano 5 decyzji na realizację budynków rekreacji indywidualnej;
- budowy nowych budynków usługowych i mieszkaniowo-usługowych wydano 6 decyzji;
- budowy budynków w gospodarstwie rolnym - 2 decyzje

Pozostałe decyzje między innymi dotyczyły:

- budowy silosów, przebudowy lub rozbudowy budynku gospodarczych – 5 decyzji;
- budowy kładek pieszych – 2 decyzje;
- realizacji nowych oraz rozbudowy i modernizacji obiektów, sieci i urządzeń infrastruktury technicznej - 4 decyzje.

W latach 2018 i 2019 najwięcej pozwoleń na budowę wydano w Kluszkowcach wydano 54 decyzje, najmniej w sołectwie Huba 8

Najwięcej decyzji dotyczyło zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (budowy nowych budynków) oraz realizacji obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej.

Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę w wielu wypadkach nie pokrywa się z ilością budynków jakie powstaną w wyniku jej wydania. W roku 2018 - 54 decyzje dają możliwość realizacji 66 budynków zabudowy jednorodzinnej, a w roku 2019 - 39 decyzji daje możliwość realizacji aż 63 budynków jednorodzinnych.

Podobnie, w roku 2018 tylko 3 decyzje pozwoleń na realizację nowych budynków rekreacji indywidualnej dały możliwość realizacji aż 21 budynków rekreacji indywidualnej, w tym jedna decyzja została wydana dla realizacji 17 budynków.

Podsumowując w latach 2018 i 2019 wydano 128 decyzji pozwoleń na budowę mających bezpośredni wpływ na zagospodarowanie przestrzenne terenu gminy Czorsztyn, w tym wydano 93 decyzje pozwoleń na budowę, dające możliwość realizacji 129 nowych budynków zabudowy jednorodzinnej oraz wydano 8 decyzji umożliwiających realizacji 26 nowych budynków rekreacji indywidualnej. Największy ruch budowlany w latach 2018 i 2019 występuje w miejscowości Kluszkowce, w której zostało wydanych 36 decyzji dla realizacji zabudowy jednorodzinnej, dających możliwość realizacji 56 nowych budynków zabudowy jednorodzinnej.

Dotychczasowy sposób użytkowania obszaru gminy generalnie jest zgodny z cechami i uwarunkowaniami przyrodniczymi. Obiekty najbardziej cenne pod względem przyrodniczym objęte są ochroną i podlegają określonym zasadom w zagospodarowaniu.

Zabudowa generalnie koncentruje się przy ważniejszych ciągach komunikacyjnych, co jest naturalne i korzystne.

Jednym z głównych, negatywnych zaobserwowanych cech obecnego zagospodarowania jest zabudowa rozproszona, która niekorzystnie zaistniała w krajobrazie gminy i miejscowo koliduje z punktami lub osiami widokowymi.

Niekorzystna i niezgodna z uwarunkowaniami przyrodniczymi jest lokalizacja zabudowy w dolinach cieków, korytarzach ekologicznych, co zwiększa ryzyko podtopień i powodzi. Niewskazane i niebezpieczne jest występowanie zabudowy na osuwiskach lub terenach zagrożonych ruchami masowymi.

Ponadto negatywne zmiany w środowisku są powodowane brakiem wyposażenia w sieci infrastruktury technicznej w tym zwłaszcza kanalizacji. Innym zagrożeniem jest zanieczyszczenie powietrza.

Przystępując do oceny zmian zachodzących w strukturze przestrzennej konieczne było dokonanie oceny faktycznego stanu zainwestowania w poszczególnych miejscowościach. Poniżej w zestawieniu przedstawiono powierzchnie terenów o wykształconej strukturze funkcjonalno - przestrzennej.

ZESTAWIENIE POWIERZCHNI OBSZARÓW O ZWARTEJ I ROZPROSZONEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ w POSZCZEGÓLNYCH WSIACH

lp.	miejscowość	Obszary zwartej zabudowy (ha)				Obszary rozproszonej zabudowy (ha)		razem (ha)
		mieszka niowej	mieszanej (mieszkanie wej i usługowej)	usługowej (w tym usługi sportu)	produkcyjno -usługowej, składy, magazyny	mieszanej (mieszkanie wej i usługowej)	usługowej (w tym usługi sportu)	
1	Czorsztyn	0	26,94	2,86	0	1,67	0,33	31,80
2	Huba	0	11,11	0	0	1,70	0	12,81
3	Kluszkowce	0	70,12	2,78	3,18	8,61	3,80	88,49
4	Maniowy	53,84	7,74	16,14	0	13,91	0,82	92,45
5	Mizerna	0	22,06	0,93	0	1,73	0,27	24,99
6	Sromowce Niżne	0	37,96	4,27	0	1,70	0	43,93
7	Sromowce Wyżne	0	35,47	2,14	0	3,40	1,49	42,50
	Razem	53,84	211,4	29,12	3,18	32,72	6,71	336,97

Jak wykazano powyżej największe zainwestowane powierzchnie występują w Maniowach i Kluszkowcach. Najmniejsze zwarte zainwestowane powierzchnie występują w Hubie i Mizernerze.

Obowiązujące miejscowe plany, którymi jest pokryty cały obszar gminy, ustalają tereny zabudowy, obejmujące tereny istniejącej zabudowy oraz nowe tereny do zainwestowania.

Poniższe zestawienie przedstawia wielkości terenów wyznaczonych w obowiązujących miejscowych planach pod zainwestowanie kubaturowe; w rozbiciu na poszczególne miejscowości.

TERENY WYZNACZONE W MIEJSCOWYCH PLANACH ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO POD ZAINWESTOWANIE KUBATUROWE W PODZIALE NA PODSTAWOWE FUNKCJE

PRZEZNACZENIE PODSTAWOWE	HUBA	MANIOWY	MIZERNA	KLUSZKOWCE	CZORSZTYN	SROMOWCE WYŻNE	SROMOWCE NIŻNE	RAZEM
mieszkaniaowe	0	76,52	0,66	0	0	0,48	0	77,66
mieszkaniaowe i usługowe	25,33	67,29	36,49	129,31	32,85	39,26	34,73	365,2
usługowe	0,07	84,51	3,58	25,29	8,09	14,35	5,59	149,11
produkcyjno-usługowe	0	5,26	0	2,59	0	0,45	0	8,3
RAZEM	30,4	166,29	45,73	207,19	60,94	74,54	60,32	740,33

W obszarze gminy zabudowa mieszkaniowa jako teren o dominującej funkcji istnieje tylko w miejscowości Maniowy. Miejscowy plan tylko w miejscowości Maniowy i szcztątkowo we wsi Mizerna, na powierzchni 0,66ha wyznacza tereny zabudowy mieszkaniowej. W tej szczególnej sytuacji, uzasadnionej stanem istniejącym i przesądzeniami planistycznymi, uznano za uzasadnione użycie do wyliczeń globalnych łącznych powierzchni terenów zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej.

Poniższe zestawienie porównuje powierzchnie terenów istniejącej zabudowy z wielkością terenów ustalonych w planach do zabudowy w rozbiciu na wiodące funkcje.

POWIERZCHNIE TERENÓW ZABUDOWY MIESZKANIOWEJ ORAZ MIESZKANIOWO-USŁUGOWEJ W PODZIALE NA WSIE

lp.	Miejscowość	tereny zabudowy mieszkaniowej oraz mieszkaniowo-usługowej [ha]		
		stan istniejący	stan planistyczny	rezerwy
1	Czorsztyn	28,27	32,85	4,58
2	Huba	12,47	25,33	12,86
3	Kluszkowce	77,01	129,31	52,30
4	Maniowy	72,71	143,81	71,10
5	Mizerna	23,45	37,15	13,70
6	Sromowce Niżne	39,32	34,73	-4,59
7	Sromowce Wyżne	38,19	39,74	1,55
	Razem [ha]	291,42	442,92	151,5

POWIERZCHNIE TERENÓW ZABUDOWY USŁUGOWEJ I PRODUKCYJNE W PODZIALE NA WSIE

lp.	Miejscowość	tereny zabudowy usługowej [ha]			tereny produkcyjne, składy i magazyny*[ha]		
		stan ist.	plany	rezerwy	stan ist.	plany	rezerwy
1	Czorsztyn	3,14	8,09	4,95	0	0	0
2	Huba	0	0,07	0,07	0	0	0
3	Kluszkowce	5,82	25,29	19,47	3,18	2,59	- 0,59
4	Maniowy	16,8	84,51	67,71	0	5,26	5,26
5	Mizerna	1,15	3,58	2,43	0	0	0
6	Sromowce Niżne	4,27	5,59	1,32	0	0	0
7	Sromowce Wyżne	3,34	14,35	11,01	0	0,45	0,45
	Razem [ha]	34,52	141,48	106,96	3,18	8,3	5,12

Najwięcej terenów budowlanych zostało wyznaczonych w miejscowości Kluszkowce. Należy podkreślić, że terenów zabudowy usługowej i produkcyjnych (produkcyjno-usługowych) wyznaczonych w planach jest znikoma ilość. Szczegółowa diagnoza stanu zagospodarowania terenów poszczególnych miejscowości została zawarta w odrębnym opracowaniu pn. *Analiza potrzeb i możliwości rozwoju gminy Czorsztyn*.

Rozpoznany faktyczny sposób zagospodarowania terenów gminy oraz zdiagnozowane warunki i możliwości ich zagospodarowania na podstawie obowiązujących planów pozwoliły na sformułowanie następujących wniosków:

- 1) Na terenie gminy dominuje mieszkaniowo-usługowy charakter zabudowy. Zabudowa jest tylko częściowo skoncentrowana, duże rezerwy terenowe do zabudowy ustalone w obowiązujących planach dają możliwość rozpraszania zabudowy. Należy dążyć do poszerzania istniejących struktur a nie tworzenia nowych.
- 2) Należy wykorzystać potencjał gminy, która posiada niezwykle zróżnicowane i bogate walory krajobrazowe, zarówno pod względem przyrodniczym jak i kulturowym. Stan ich zachowania nie jest wysoki, niemniej są widoczne tendencje do korzystnych przekształceń.
- 3) Ewentualne poszerzenia terenów pod zabudowę poza zasięgi wyznaczone w dotychczasowym studium i planach miejscowych muszą uwzględniać wyniki analiz ekonomicznych, środowiskowych i społecznych, o których mowa w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.
- 4) Ukształtowanie warunków dla nowej zabudowy należy prowadzić z zachowaniem tożsamości miejsca, ochrony wysokich walorów przyrodniczych i krajobrazowych gminy, jak również rozwiązania konfliktów społeczno-przestrzennych w zakresie lokalizacji obszarów do zabudowy, jej intensywności i rodzaju.
- 5) Należy uwzględnić możliwość rozwoju terenów rekreacji i wypoczynku z usługami.
- 6) Należy zapewnić dogodny, czytelny układ sieci drogowej do obsługi nowych terenów mieszkaniowych i terenów usługowych.
- 7) Należy podnosić rangę poszczególnych miejscowości z rozróżnieniem na funkcje jakie winne pełnić na bazie posiadanych zasobów przyrodniczych, kulturowych i innych.
- 8) Należy zachować tradycyjny charakter zabudowy, w tym tradycyjne formy architektoniczne oraz utrzymywać i poszerzać typowe funkcje usługowe w centrach sołectw.
- 9) Należy umacniać pozycję ośrodków wiejskich jako lokalnych centrów usług.
- 10) Należy zapewnić możliwość rozwoju funkcji rekreacyjno-turystycznej poprzez wykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego.

3. ANALIZA WNIOSKÓW ZŁOŻONYCH DO STUDIUM

Zgodnie z wymogami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, po podjęciu przez Radę Gminy Czorsztyn w dniu 27 czerwca 2018r Uchwały Nr XXXI/301/2018 w sprawie przystąpienia do sporządzenia nowej edycji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn, w dniu 27 listopada 2019r ogłoszono o możliwości składania wniosków do sporządzanego projektu. W obligatoryjnie określonym terminie tj do 31.01.2020r do Urzędu Gminy wpłynęło 268 wniosków.

Zgodnie z załącznikiem nr 3 Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28.04.2004r. w sprawie wymaganego zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2003r nr 118, poz. 1233) wnioski złożone w terminie spisano w tabelach i stanowią one podstawowy materiał wyjściowy do opracowania projektu studium.

Po ustalonym terminie, to jest po 31.01.2020r. do Urzędu wpłynęło jeszcze **16**, spóźnionych wniosków, które zostały zarejestrowane w wykazie i podobnie jak wnioski złożone przed ogłoszonym terminem zbierania wniosków, tj. przed 27 listopada 2019 roku, stanowią materiał wyjściowy do opracowania projektu studium. Zarejestrowano **214** wniosków złożonych przed terminem, **269** wniosków złożonych w terminie oraz **16** spóźnionych wniosków – razem **499 wnioski**.

Ponadto w dniu 29 stycznia 2020r oraz dniu 01.06.2020r. do projektu zostały złożone dwa wnioski, obejmujące tereny stanowiące w części własność gminy, złożone w imieniu Wójta Gminy, które stanowią również materiał wyjściowy do opracowania projektu studium.

Złożone wnioski są świadectwem potrzeb i zainteresowań właścicieli gruntów w zakresie przekwalifikowania terenów będących w ich posiadaniu. Zgodnie z obowiązującą procedurą złożone wnioski zarejestrowano i spisano w wykazach stanowiących integralną część materiałów wyjściowych opracowania nowej edycji studium. Zebrane wnioski poddano szczegółowej analizie a położenie terenów objętych wnioskami zaznaczono na rysunku studium nr 1 pn. *Uwarunkowania i możliwości rozwoju*.

W wielu wnioskach złożonych o przekwalifikowanie gruntów występowało o zmianę przeznaczenia nie jednej, ale kilku działek, jak wykazano w powyższym zestawieniu, w sumie w obszarze gminy wystąpiono o przekwalifikowanie ponad 600 działek lub ich części.

Poniższe zestawienie obrazuje ilość złożonych wniosków w rozbiciu na poszczególne miejscowości.

ILUŚĆ ZŁOŻONYCH WNIOSKÓW W ROZBICIU NA POSZCZEGÓLNE MIEJSCOWOŚCI

lp	Miejscowości	Ilość złożonych wniosków			Ilość działek		
		w terminie	po terminie	razem	w terminie	po terminie	razem
1	Czorsztyn	18	0	18	31	0	31
2	Huba	6	0	6	12	0	12
3	Kluskowce	98	10	108	220	22	242
4	Maniowy	78	4	82	204	10	214
5	Mizema	26	1	27	80	1	81
6	Sromowce Niżne	14	0	14	33	0	33
7	Sromowce Wyżne	29	1	30	74	2	76
	Razem	269	16	285	654	35	639

ZBIORCZE ZESTAWIENIE WNIOSKÓW ZŁOŻONYCH DO PROJEKTU STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CZORSZTYN, PRZED OGŁOSZENIEM O PRZYSTĄPIENIU DO JEGO SPORZĄDZENIA

lp	rok	ilość złożonych wniosków przed terminem w latach od 2012 do 27.11.2019
1	2012	1
2	2013	2
3	2014	4
4	2015	13
5	2016	15
6	2017	57
7	2018	73
8	do 27.11.2019	49
	Razem	214

Złożone wnioski, dotyczą głównie zmiany przeznaczenia terenu na „*budowlany*”.

W terminologii związanej z planowaniem przestrzennym „*teren budowlany*” może oznaczać grunt przeznaczony pod zabudowę dla budynków:

- mieszkaniowych; w tym: zabudowy wielorodzinnej, jednorodzinnej, zagrodowej itp;
- usługowych; w tym budynków usług publicznych np. szkół, przedszkoli, ośrodków zdrowia, itp. oraz usług o charakterze komercyjnym np. handlu, gastronomii, rzemiosła i innych
- produkcyjnych;
- gospodarczych i innych np. specjalnych.

Nieznacznym odsetkiem wniosków zawiera określenie – „o zabudowę jednorodziną”, „pod dom dla syna”, „dla budowy domu mieszkalnego” itp.

W związku z faktem, iż wnioski zawierające zapis „o przekwalifikowanie działki na teren budowlany”, „przekształcenie działki na budowlaną”, „włączenie w tereny budowlane”; uznano, iż takie sformułowanie wniosku jest równoznaczne z oczekiwaniem na przekwalifikowanie gruntu (działki) na tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Wiele wniosków zawierało oczekiwanie na zmianę przeznaczenia działki na alternatywne cele np.: mieszkaniowe i rekreacyjne lub usługowe. Znaczna część wniosków dotyczyła możliwości zabudowy działki obiektami rekreacyjnymi i letniskowymi. Niewielka ilość wniosków dotyczyła przekwalifikowania terenu na cele usługowe. Pojedynczy wniosek dotyczył możliwości realizacji gospodarstwa rolnego. Parę wniosków dotyczyło wyznaczenia nowych odcinków dróg. Ponadto, kilka wniosków dotyczyło zmiany ustaleń obowiązujących miejscowych planów, w tym na przykład wykreślenia rezerwowanych w nich dróg.

Wielokrotnie wniosek dotyczył przekwalifikowania nie jednej, ale kilku lub (w paru przypadkach) kilkunastu działek. Często wymieniane we wnioskach działki posiadają znaczące wielkości i wydłużone kształty, a we wniosku nie zawarto informacji jakiej części gruntu on dotyczy, niestety bardzo rzadko doprecyzowano we wniosku, że przekwalifikowanie dotyczy całej działki lub jej konkretnej części - opisanej lub oznaczonej na załączniku graficznym dołączonym do wniosku. Brak jednoznacznych zapisów zawartych we wnioskach stanowi duże utrudnienie określenia sposobu ich rozpatrzenia na etapie sporządzania projektu studium.

Po ogłoszeniu o przystąpieniu do opracowania projektu studium nie zgłoszono wniosków do strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wykonywanej równoległe z projektem studium tj. do sporządzanej prognozy oddziaływania na środowisko.

Zgodnie z procedurą określoną w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym po podjęciu przez Radę Gminy Czorsztyn Uchwały Nr XXXI/301/2018 w dniu 27 czerwca 2018r w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn, ogłoszono, Wójt zawiadomił o jej podjęciu instytucje i organy właściwe do uzgadniania i opiniowania projektu zmienianego studium. W odpowiedzi na zawiadomienia do Urzędu Gminy wpłynęły pisma, które zestawiono w zamieszczonym poniżej wykazie.

WYKAZ PISM UZYSKANYCH W ODPOWIEDZI NA ZAWIADOMIENIE O PRZYSTĄPIENIU DO SPORZĄDZANIA NOWEJ EDYCJI STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CZORSZTYN OD:

- **Dyrektora Okręgowego Urzędu Górniczego w Krakowie** - znak KRK.5110.68.2019.MD L.dz.40255/12/2019 z dnia 14.12.2019 roku;
- **Zarządu Województwa Małopolskiego** - znak ZR-III.7634.1.27.2019 PG z dnia 03.12.2019 roku;
- **Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Krakowie** – znak: WSzW_Kr-WOZP.0731.445.2019 z dnia 18.12.2019 roku;
- **Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie** – Delegatury w Nowym Targu pismem z dnia 02.01.2020 roku znak: DNT.5150.1.2020 AP
- **Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie** – Delegatury w Nowym Targu pismem z dnia 05.03.2020 roku znak: DNT-I.510.33.2020 AP
- **Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Krakowie delegatura w Nowym Sączu** znak: NI.7040.11.64.2019.BS; z dnia 09.12.2019r.
- **Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad** - znak: O.KR.Z – 3.438.7.84.2019kg.1 z dnia 04.12.2019r.
- **Zarządu Dróg Wojewódzkich w Krakowie** z dnia 02.12.2019r.
- **Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Nadzór Wodny w Nowym Targu** z dnia 11.12.2019r. znak: KR.3.5.521.3.4.2019.DR.JS
- **Zespołu Elektrowni Wodnych Niedzica Spółka Akcyjna** - znak UL-0710-8/19 z dnia 03.01.2020r.
- **TURON Dystrybucja S.A. – Oddział Kraków** z dnia 13.12.2019r. znak: TD/OKR/OMR/2019-12-13/000000/1015600050;
- **Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Krakowie** z dnia 17.12.2019r. znak: OO.410.2.162.2019.AZ
- **Pienińskiego Parku Narodowego** z dnia 30.12.2019r. znak: GR-752-4/19;

Wszystkie informacje, wnioski i wytyczne zawarte w pismach otrzymanych od organów i instytucji, stanowiły wiążący materiał wyjściowy opracowania projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Zgodnie z wymogami ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko oraz zgodnie z procedurą określoną w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wystąpiono do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie oraz do Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Nowym Targu o uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko sporządzanej do projektu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Krakowie pismem znak: OO.411.2.21.2019.AZ z dnia 20.2.2019r. oraz Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Nowym Targu pismem znak: PSSE-NNZ-420-288-1/19 z dnia 04.12.2019r., uzgodnili zaproponowany zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko sporządzonej do przedmiotowego projektu Studium.

4. STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KRAJOBRAZU ORAZ WYMOGI JEGO OCHRONY

4.1 . POŁOŻENIE I RZEŻBA TERENU

Położenie obszaru opracowania na tle aktualnego podziału Polski:

Megaregion: Karpaty, Podkarpacie i Nizina Panońska

Prowincja: Karpaty Zachodnie z Podkarpaciem Zachodnim i Północnym

Podprowincja: Centralne Karpaty Zachodnie

Makroregion: Obniżenie Orawsko-Podhalańskie

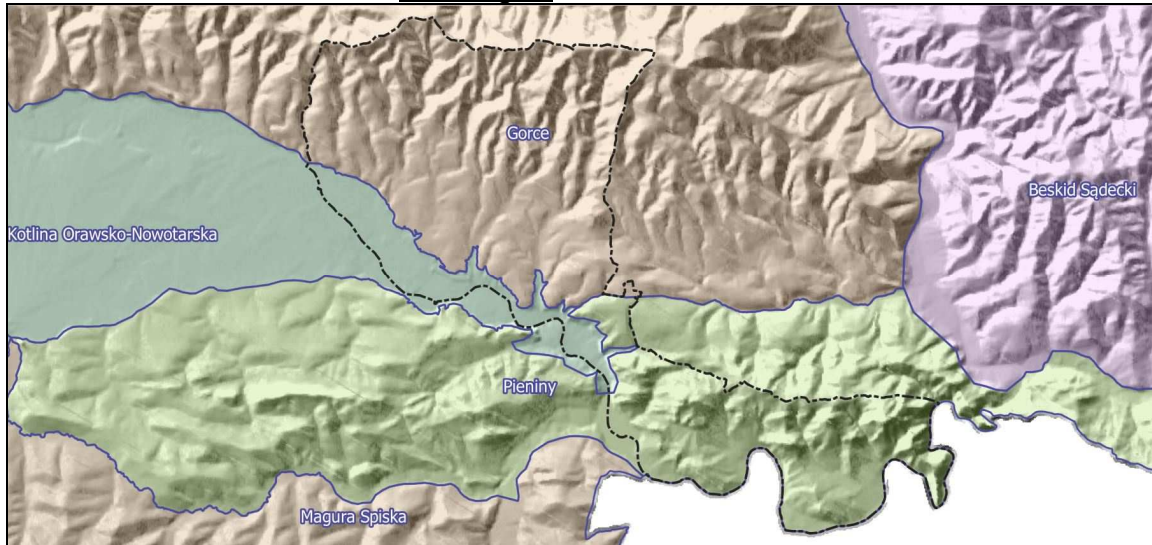
Mezoregion: **Pieniny**

Mezoregion: **Kotlina Orawsko-Nowotarska**

Podprowincja: Zewnętrzne Karpaty Zachodnie)

Makroregion: Beskidy Zachodnie

Mezoregion: Gorce

Położenie fizyczno-geograficzne obszaru opracowania źródło: na podstawie danych z geoportal.gov.pl

Gmina Czorsztyn obejmuje zarówno znaczną część Pienin jak i południowe stoki Gorców. Rozdziela je wschodni skraj Kotliny Orawsko-Nowotarskiej, której znaczną część stanowi fragment Zbiornika Czorsztyn-Niedzica. Około 49% powierzchni Gminy zajmują pogórza, z czego 30% stanowią pogórza o łagodnych stokach oraz 19% pogórza o stokach stromych. Tylko ok. 3% przypada na doliny rzeczne, wśród których największą jest dolina Dunajca.

W obrębie Gminy występuje duża różnorodność form rzeźby:

- pochodzenia rzeczno-denudacyjnego (dolina Dunajca i mniejsze cieki, głównie na obszarze Gorców),
- pochodzenia rzeczno-denudacyjnego (stoki przeważające w obrębie Gorców, ściany skalne przeważające w obrębie Pienin, doliny wciosowe i płaskodenne),
- pochodzenia denudacyjnego (powierzchnie zrównań, grzbiety, przełęczce, formy osuwiskowe),
- pochodzenia krasowego (jaskinie),
- pochodzenia antropogenicznego (żwirownie, kamieniołomy, wcięcia i nasypy dróg, obszar zapory, terasy rolnicze).

Rzeźba terenu Gminy Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CODGIK

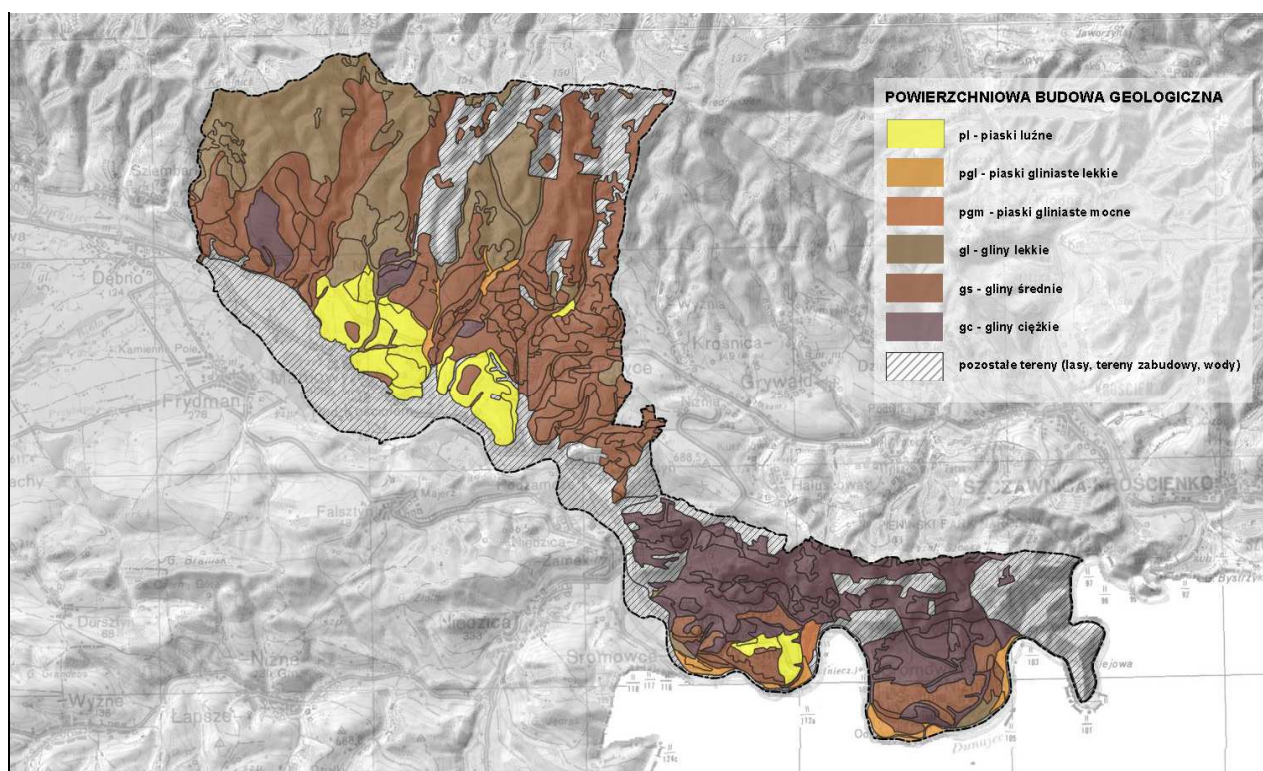

Zakres wysokości terenu na obszarze gminy mieści się pomiędzy ok. 440 m. n.p.m. (koryto Dunajca w Sromowcach Niżnych) a ok. 1194 m. n.p.m. (rejon kopuły szczytowej Lubania). Średnie nachylenie stoków w obrębie gminy wynosi ok. 15°. Większe spadki dominują w części południowo-wschodniej, w obrębie Pienin Właściwych, gdzie występują również prawie pionowe ściany skalne. Część północna gminy charakteryzuje się łagodniejszymi spadkami terenu. Tereny o większych spadkach to zalesione doliny wciosowe, ostańce skalne.

4.2. BUDOWA GEOLOGICZNA

Pod względem geologicznym, gmina Czorsztyn znajduje się w obrębie dwóch jednostek geologicznych. Od zbiornika Czorsztyńskiego do północnej granicy gminy rozciągają się rozległe struktury fałdowe Gorców należące do płaszczowiny magurskiej. Zbudowane są one głównie z cienko-, średnio- i gruboziamiste piaskowce gruboławicowe z wkładkami łupków pstrych wieku eoceńskiego oraz zlepieńców płaszczowiny magurskiej. Dominujące na obszarze opracowania, stosunkowo odporne na wietrzenie piaskowce magurskie, budują główne grzbiety Gorców (SOPO 2020).

Pozostała część gminy leży na obszarze Pienińskiego Pasa Skałkowego. Leży on pomiędzy Karpatami wewnętrznymi i zewnętrznymi. W budowie geologicznej Pienin Właściwych dominują skały wapienne. Pieniński Pas Skałkowy od północy i południa ograniczony jest granicami tektonicznymi w postaci stref uskokowych o prawie pionowym przebiegu. Budowa geologiczna tego niewielkiego pasma górskiego jest bardzo skomplikowana i charakteryzuje się bardzo dużą zmiennością litologiczną utworów. W skład Pienińskiego Pasa Skałkowego wchodzi mniejsze jednostki: czorsztyńska, niedzicka, braniska, pienińska, hulińska. Tworzą one szereg sfałdowanych i ponasuwanych na siebie łusek. Występują tu zarówno utwory płytkowodne (wapień krynoidowe) jak i osady głębokomorskie (radiolaryty). Budowa taka jest m.in. wynikiem ściśnięcia basenu morskiego, w którym powstawały osady pienińskiego pasa skałkowego, z około 300 km szerokości do 5 km (na obszarze gminy). Wzdłuż północnej granicy Pienin w miocenie miała miejsce aktywność wulkaniczna. Interesującym przejawem tej aktywności są intruzje andezytowe na górze Wdżar. Występują one na północnym kontakcie Pienińskiego Pasa Skałkowego z płaszczowiną magurską, pomiędzy Kluszkowcami na zachodzie, Krośnicą, Krościenkiem i Szczawnicą do Szlachtowej na wschodzie.

Powierzchniowa budowa geologiczna w gminie Czorsztyn

źródło: opracowanie własne na podstawie Mapy glebowo-rolniczej, IUNG

Przełom Dunajca tworzą atrakcyjne widokowo ściany, miejscami wznoszące się na setki metrów wysokości ponad nurt Dunajca. Zbudowane są one z cienko ławicowych i silnie zdeformowanych, ale odpornych na erozję wapieni rogowcowych sukcesji pienińskiej, w postaci pakietów skalnych ponasuwanych na siebie i poprzekładanych mniej odpornymi marglami i łupkami kredowymi. Rozwojowi dużych krasowych form jaskiniowych związanych z przepływem wody, nie sprzyja budowa geologiczna obszaru. Największe jaskinie w Pieninach są jaskiniami pseudokrasowymi i rozwinęły się na skutek przemieszczania się grawitacyjnego poszczególnych pakietów skalnych. W okresie czwartorzędu Pieniny nie były zlodowacone. Doliny, których wyloty były zablokowane przez lodowiec zostały zasypane grubą warstwą żwirów. Pomiedzy okresami zlodowaceń, były one rozcinane a procesy wietrzenia i soliflukcji doprowadziły do powstania grubych pokryw glin zwietrzelinowych. Osady czwartorzędowe największe miąższości osiągają w dolinach rzek i potoków poza Pieninami. W przełomowej części Dunajca nie stwierdza się ich istotnej obecności. Praktycznie na całym obszarze Gminy Rozprzestrzenione są osuwiska i związane z nimi utwory koluwalne, głównie gliny zwietrzelinowe z rumoszem skalnym.

Na obszarze Gminy Czorsztyn nie występują udokumentowane złoża surowców.

4.3. ZASOBY WODNE – WODY PODZIEMNE I POWIERZCHNIOWE

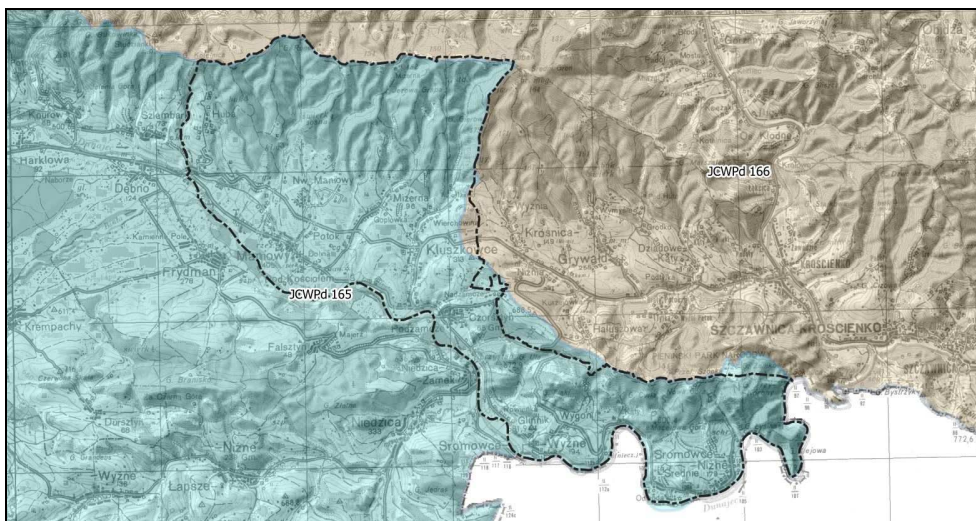
4.3.1. WODY PODZIEMNE

Pod względem hydrogeologicznym obszar gminy należy do regionu karpackiego. Utworami wodonośnymi w obrębie Karpat zewnętrznych są zarówno utwory piaszczysto-żwirowe i gliniasto-rumoszowe pokrywy czwartorzędowe, jak i utwory szczelinowe fliszu, a także aluwialne utwory dolin rzecznych (czwartorzędowe piętro wód podziemnych). Parametry hydrogeologiczne, charakteryzujące wymienione środowiska wodne są zasadniczo różne, całość jednak wykazuje ściśle współzależności przejawiające się w więzi hydraulicznej wód porowych z wodami szczelinowymi fliszowego podłoża.

W granicach obszaru nie ma udokumentowanego użytkowego poziomu wodonośnego, ale można tu wyróżnić kilka pięter wodonośnych:

- piętro czwartorzędowe: Miąższość warstwy wodonośnej oceniono na ok. 3 m, natomiast współczynnik filtracji na poziomie ok. 43 m/d,
- piętro paleogeńskie: Miąższość warstwy wodonośnej oceniono na ok. 15m, natomiast współczynnik filtracji na poziomie 1,0 m/d,
- piętro paleogeńsko-kredowe: Miąższość warstwy wodonośnej oceniono na ok. 15m, natomiast współczynnik filtracji na poziomie 1,0 m/d,
- piętro paleogeńsko-jurajsko-triasowe: Miąższość warstwy wodonośnej oceniono na ok. 50-120 m, natomiast współczynnik filtracji na poziomie 0,9– 4,3 m/d.

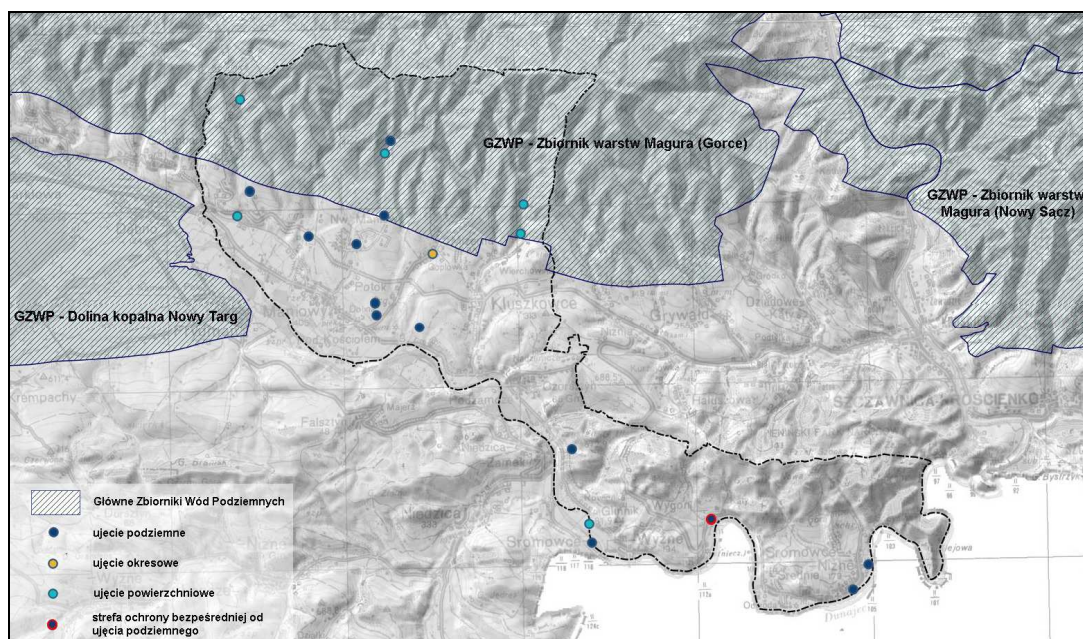
Obszar opracowania leży głównie w obrębie JCWPd Nr 165 i w niewielkim fragmencie w obrębie JCWPd Nr 166.

Położenie terenu opracowania względem JCWPd

źródło: Państwowy Instytut Geologiczny-Państwowy Instytut Badawczy: <http://m.bazagis.pgi.gov.pl/cbdg>

Rozmieszczenie ujęć wód oraz położenie względem GZWP

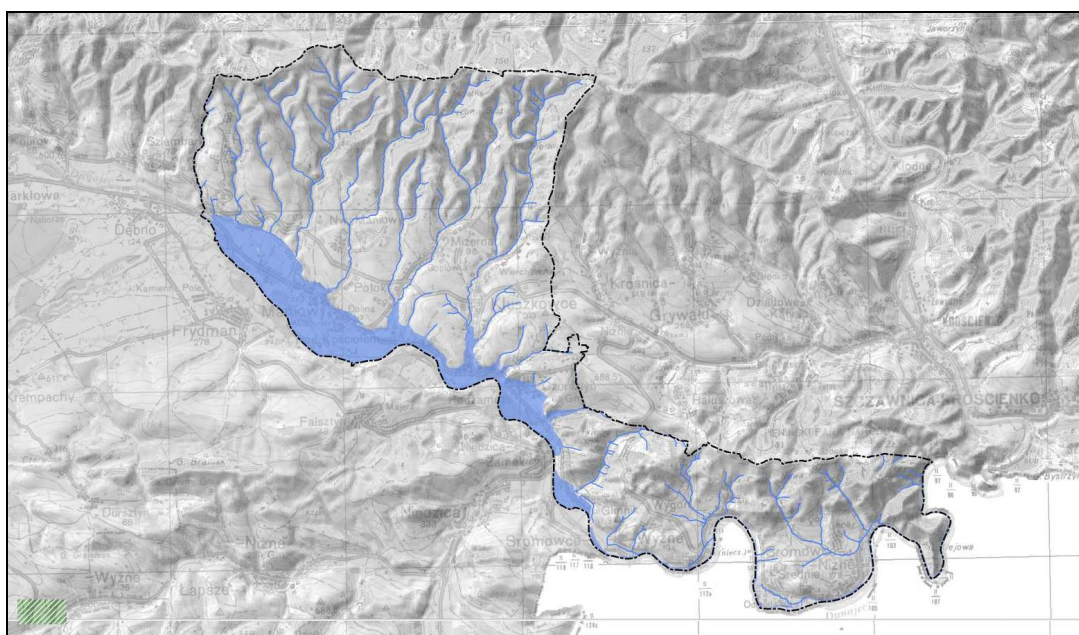
źródło: Państwowy Instytut Geologiczny-Państwowy Instytut Badawczy: <http://m.bazagis.pgi.gov.pl/cbdg>

4.3.2. WODY POWIERZCHNIOWE

Obszar gminy leży w dorzeczu Dunajca, prawego dopływu Wisły. W obrębie gminy - Dunajec jest zasilany potokami spływającymi z otaczających od północy wzniesień Gorców. Są to potoki: Szlembarski, Hubny, Hoborgowy, Piekiełko, Lemierzysko, Mizerzanka, Kluszkowianka oraz kilka mniejszych potoków bez nazwy. Potokami, które zasilają Dunajec na obszarze Pienin są m.in: Harczygrund, Głęboki, Glinicki, Lęborgowy, Straszny, Macelowy. Potoki mają charakter górski: duże spadki i prędkość przepływu wody, znaczny stopień zarośnięcia obrzeży i zacienienia koryt.

W Pieninach występują liczne źródła, ale ich wydajność jest niewielka a zmienność przepływu bardzo duża. Przeważają źródła o wydajności do 0,5 l/s.

Obszar opracowania leży w obrębie czterech zlewni Jednolitych Części Wód Powierzchniowych. Są to głównie JCWP Nr: PLRW20000214179 Zbiornik Czorsztyn i Sromowce, oraz PLRW 200015214195 Dunajec od Zb. Czorsztyn do Grajcarka. Niewielkie powierzchnie Gminy leżą w obrębie JCWP Nr PLRW200012214197699 Ochotnica i PLRW2000721419729 Krośnica.

Wody powierzchniowe na terenie Gminy Czorsztyn

źródło: www.geoportal.gov.pl

4.3.3. ZBIORNIKI WODNE

W obrębie Gminy leżą lewostronne części Zbiornika Czorsztyńskiego i Sromowieckiego, będącymi sztucznie utworzonymi zbiornikami retencyjnymi. Inwestycja została zakończona w 1997r. (zbiornik Sromowiecki w 1994 r.) a jej celem było zabezpieczenie przeciwpowodziowe doliny Dunajca i Wisły. Zbiornik Sromowiecki ma wyrównywać wahania przepływów spowodowane pracą elektrowni wodnej Niedzica. Zabezpieczać ma również równomierny przepływ istotny dla prowadzonego przełomem Dunajca spływu turystycznego. Zbiorniki Czorsztyński i Sromowiecki znajdują się w dorzeczu Dunajca i są zasilane wodami spływającymi z obszaru 1287km² (Łaniewski 1997). Zapora Zbiornika Czorsztyńskiego została umiejscowiona w 173,3 km biegu Dunajca i zamyka zlewnię o powierzchni 1147 km². Zapora Zbiornika Sromowieckiego jest posadowiona w 171,4 km biegu Dunajca, a zbiornik ten przyjmuje wody ze zbiornika głównego oraz zlewni własnej o powierzchni 140 km². Zbiorniki zajmują dolinę Dunajca na odcinku około 11 km pomiędzy miejscowościami Dębno i Sromowce Wyżne.

Poza w/w zbiornikami, na terasie Dunajca funkcjonują niewielkie zagłębienia, w których po eksploatacji żwirów utrzymują się wody gruntowe, a jeden z takich obiektów w Sromowcach przystosowany został dla ochrony płazów.

4.4. WARUNKI KLIMATYCZNE

Obszar gminy charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem warunków klimatycznych i bardzo dużą zmiennością występowania poszczególnych typów pogody. Wynika to głównie ze zróżnicowania hipsometrycznego terenu i co za tym idzie kształtowania piętrowości klimatycznej.

Klimat Gorców ma charakter górski z trzema piętrami klimatycznymi: umiarkowanie ciepłym (do 750m.n.p.m.), umiarkowanie chłodnym (750–1100m.n.p.m.) i chłodnym (powyżej 1100m.n.p.m.). Obszar Gorców, ograniczający od północy Kotlinę Orawsko-Nowotarską, charakteryzuje się „wyspowym” rozkładem opadów. Pieniny wyraźnie różnią się pod względem stosunków klimatycznych od sąsiednich pasm górskich. Charakteryzują się stosunkowo łagodnym klimatem. Ze względu na urozmaiconą rzeźbę terenu zaznaczają się wyraźne cechy mikroklimatu poszczególnych części pasma, co ma swoje odzwierciedlenie w różnorodności flory i fauny. Stoki północne i doliny potoków są chłodniejsze i bardziej wilgotne, natomiast południowe ściany skalne mają klimat wyjątkowo ciepły i suchy.

W Pieninach wyróżniono dwa piętra klimatyczne:

- piętro umiarkowanie ciepłe o średniej rocznej temperaturze od 6oC do 8oC, występujące u podnóża południowych zboczy do wysokości 520 m n.p.m.
- piętro umiarkowanie chłodne o średniej rocznej temperaturze od 4oC do 6oC, obejmujące północne zbocza i stoki od wysokości 521 m n.p.m do 1050 m n.p.m.

Ogólna liczba dni pochmurnych w roku wynosi od 135 do 140. Najmniejsza liczba dni pochmurnych występuje we wrześniu (8-10 dni), największa w okresie od listopada do marca (11-16 dni w miesiącu). Roczna liczba dni pogodnych waha się przeciętnie od 44 do 42. Nasłonecznienie jest duże, szczególnie na stokach o wystawie południowej. Średnie roczne temperatury powietrza kształtują się od 6,3°C (na poziomie Doliny Dunajca) do 4°C (w rejonie najwyższego szczytu Pienin – Wysokich Skalek). Najcieplejszymi miesiącami roku są czerwiec i lipiec a najchłodniejszymi - styczeń i luty.

Pieniny otoczone wyższymi górami, znajdują się w tzw. cieniu opadowym. Roczne wielkości opadów kształtują się na poziomie od 690 - 850 mm w dolinie Dunajca do 1095mm na Wysokich Skalkach i nierównomiernie rozkładają się w poszczególnych porach roku. Do częstych zjawisk występujących w Pieninach należą deszcze ulewne i nawalne, pojawiające się najczęściej od maja do sierpnia. Średnia liczba dni z opadem powyżej 10mm przypada na okres letni. Nietrwała pokrywa śnieżna pojawia się najwcześniej w Małych Pieninach już w połowie września, a najpóźniej w dolinie Dunajca - w połowie listopada. Liczba dni z pokrywą śnieżną waha się od 98 do 140 i dłużej utrzymuje się u podnóża zboczy i stoków północnych. Przeciętna grubość pokrywy śnieżnej kształtuje się od 8,9 do 11,7cm w dolinach rzek i wzrasta do 17,4cm na Wysokiej w Małych Pieninach. Jej maksymalna grubość może dochodzić do 1m.

Absolutne minima temperatur rejestruje się w okresie od grudnia do lutego. Wahają się one w granicach od -36,3°C do -30,2°C. W okresie zimowym stoki północne są cieplejsze od południowych. Przeważają tu wiatry z zachodu i północnego zachodu a średnia roczna prędkość wiatru waha się od 1,6-2,1 m/s w dolinach do 2,5 m/s na szczytach.

Przy tak znacznych różnicach wysokości pomiędzy najniższym a najwyższym punktem na obszarze opracowania, zmienność czynników klimatycznych jest bardzo duża:

- Średnia roczna temperatura powietrza różni się o 4°C;
- Okres wegetacyjny (gdy średnia dobowa temperatura wynosi powyżej 5°C) trwa od 223 dni w dolinie Dunajca do 197 dni w Pieninach i 191 dni w Gorcach;
- Liczba dni z przymrozkiem wynosi od 123 dni w dolinie Dunajca do 108 dni w Pieninach i 138 w Gorcach;
- Pora zimowa (przy średniej dobowej temperaturze poniżej 0°C trwa od 100 dni w dolinie Dunajca do 121 dnia w górach i nawet 140 dni na szczytach gór);
- Liczba dni z mgłą wynosi od 56 w dolinie Dunajca do 81 w Pieninach i 84 w Gorcach.

4.4.1. WALORYZACJA KLIMATYCZNA

Z punktu widzenia planowania przestrzennego, najistotniejszy jest klimat lokalny, który jest zależny przede wszystkim od ukształtowania terenu, a także jego pokrycia (szaty roślinnej, wód powierzchniowych i rodzaj zagospodarowania). Na podstawie zróżnicowania rzeźby terenu, ekspozycji zboczy oraz położenia można na terenie Gminy wyróżnić podstawowe topoklimaty:

- **topoklimat dolin rzecznych i większych potoków:**
Występuje w jego obrębie najwyższa średnia roczna temperatura powietrza oraz najniższa suma opadów atmosferycznych. W okresie zimy narażony jest na występowanie zastoisk zimnego powietrza powodujących inwersje termiczne oraz znaczne spadki temperatur i mgły. Obszary te odznaczają się również większą liczbą dni z przymrozkiem i bardzo mroźnych, małą grubością pokrywy śnieżnej, niską liczbą dni z pokrywą śnieżną, znaczną liczbę dni gorących, małą prędkość wiatrów i niewielką liczbę dni z wiatrem silnym i bardzo silnym.
- **topoklimat południowych zboczy i stoków:**
Charakteryzuje się wysoką średnią roczną temperaturą powietrza. W stosunku do północnych stoków, średnie temperatury miesiąca lipca są wyższe, natomiast stycznia - niższe. Występuje tu mało opadów atmosferycznych, mała jest również liczba dni z pokrywą śnieżną, najmniejsza liczba dni z przymrozkami, mała ilość dni z: silnym mrozem, większą grubością pokrywy śnieżnej, parowaniem terenowym, prędkością wiatrów i liczbą dni z mgłą.
- **topoklimat północnych zboczy i stoków gór:**
Są to obszary o najniższych temperaturach rocznych okresu letniego oraz najwyższych średnich sumach opadów atmosferycznych. Wyróżniają się także większą liczbą dni z przymrozkiem, silnym mrozem, grubą pokrywą śnieżną, silnymi wiatrami większą grubością pokrywy śnieżnej oraz mniejszym parowaniem terenowym.
- **topoklimat obszarów leśnych:**
wykazuje się dużą różnorodnością. Warunki klimatu lokalnego w obrębie terenów leśnych zależą od rodzaju, wieku i zwarcia drzewostanu. Obszary leśne wpływają korzystnie na warunki topoklimatyczne terenów przylegających do nich, poprzez zmniejszenie dobowych amplitud temperatury i wilgotności względnej oraz prędkości wiatru. Charakteryzują się złagodzonymi dobowymi amplitudami temperatury, powodowane zacienieniem wnętrza lasu przez korony drzew i wolniejszym niż na terenach otwartych wychłodzeniem wnętrza lasu w nocy.
- **topoklimat obszarów zabudowanych:**
przy niesprzyjającej pogodzie w ich obrębie mogą kumulować się zanieczyszczenia powstające w procesie spalania. Zanieczyszczenia powietrza emitowane przez paleniska domowe mają duży wpływ na zaleganie mgieł. Zwiększone stężenie zanieczyszczeń powoduje, że w powietrzu znajduje się duża ilość jąder kondensacji, które sprzyjają powstawaniu mgieł już przy wilgotności względnej wynoszącej 80%. Długie zaleganie mgieł wpływa na osłabienie promieniowania słonecznego, utrudnia parowanie, sprzyja rozwojowi bakterii, zwiększa koncentrację pyłów i gazów i znacznie pogorsza warunki bioklimatyczne,
- **topoklimat zbiorników wodnych i ich otoczenia:**
Istotnym czynnikiem jest w tym przypadku wymiana ciepła pomiędzy zbiornikami wodnymi a terenami je otaczającymi. Woda akumuluje ciepło, więc chłodne powietrze spływające do obniżenia dolinnego, nie powoduje powstawania mrozowisk w sąsiedztwie zbiorników wodnych. Znaczący wpływ na lokalne warunki wilgotnościowe ma również głębokość występowania wód gruntowych. Wilgotność względna powietrza nad terenami o płytko występującym poziomie wód gruntowych jest znacznie wyższa niż nad terenami przyległymi, a różnice dochodzą do kilkunastu procent. Większa wilgotność powietrza jest powodem częstszego i dłuższego zalegania mgieł.

4.5. GLEBY

Warunki glebowe są ściśle związane ze zróżnicowaniem i charakterem powierzchniowych utworów geologicznych i procesów glebotwórczych. Na terenie Gminy dominują mało urodzajne gleby górskie (kompleksy 11, 12, 13, 14), z dużą zawartością części szkieletowych. Przeważającym typem gleb są gleby brunatne. Fragmentarycznie na całym obszarze Gminy występują gleby brunatne deluwialne, powstałe w wyniku zbozowych procesów zmywowych. Poza glebami brunatnymi na terenie Gminy występują gleby bielcowe. Gleby bielcowe to utwory o odczynie kwaśnym i bardzo kwaśnym, płytkim poziomie próchnicznym oraz ze względu na nasilony proces wymywania o wadliwych stosunkach wodnych. W niewielkich kompleksach występują gleby mułowo- glejowe. Są to gleby o odczynie słabo kwaśnym, zabagnione, charakteryzujące się dobrze rozwiniętym poziomem próchnicznym, wadliwymi stosunkami wodnymi. W dolinie Dunajca (Sromowce Wyżne i Niżne) i potoków dopływających z Gorców, występują mady górskie. Mady rzeczne charakteryzują się dobrze wykształconym profilem próchnicznym, zmiennym udziałem rumoszu oraz odczynem słabo kwaśnym lub obojętnym.

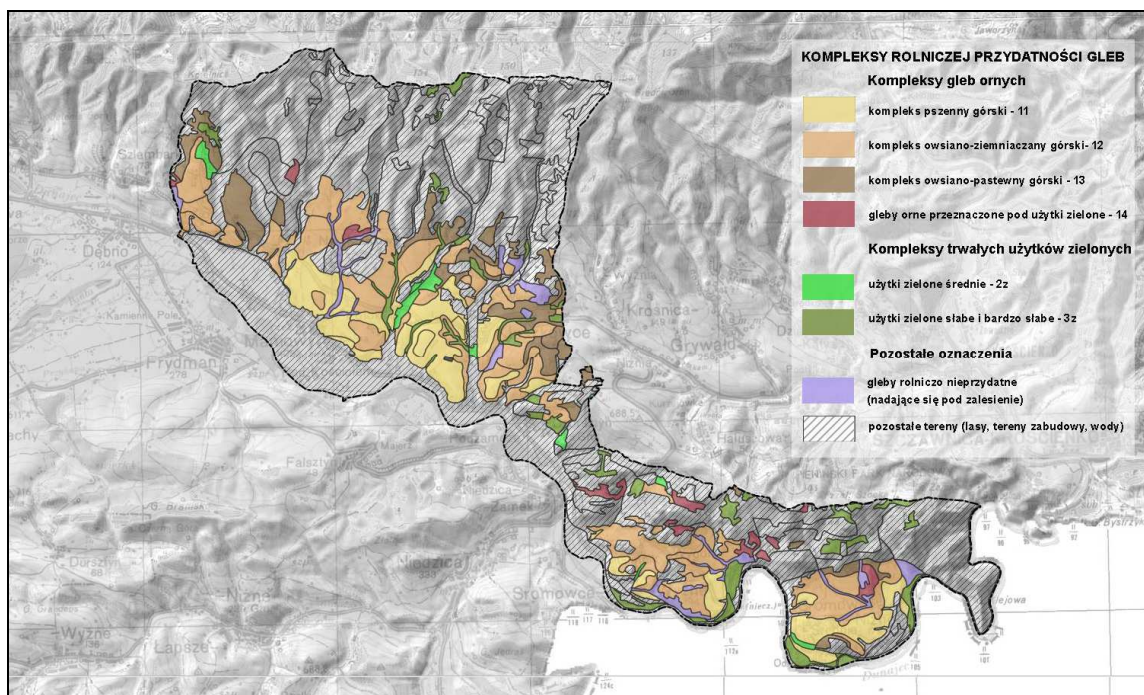
W obrębie Pienińskiego Parku Narodowego przeważają zasobne w składniki pokarmowe gleby brunatne, które zajmują około 50% powierzchni parku. Kolejne pod względem częstości występowania są rędziny brunatne i próchniczne i pararendziny, jako gleby o dość dobrze wykształconym profilu glebowym, zajmują około 40% powierzchni parku. Na węglanowych wychodniach szczytów i stromych ścian skalnych lub na rumowiskach podstokowych występują różne warianty rędzin inicjalnych i słabo wykształconych które zajmują około 6% powierzchni. Pozostałe gleby takie jak mady i gleby glejowe występują niewielkimi i płatami i zajmują około 4% powierzchni. Gleby torfowe występują bardzo sporadycznie i na niewielkich powierzchniach.

Klasyfikacja gleb do celów gospodarczych

W Polsce do określenia walorów użytkowych gleb wykorzystuje się dwie klasyfikacje. Pierwsza z nich wiąże się z podziałem gleb na klasy bonitacyjne, natomiast druga dotyczy podziału na kompleksy rolniczej przydatności gleb.

Struktura bonitacyjna określa przydatność rolniczą i jakość użytków rolnych. Na terenie gminy Czorsztyn brak jest użytków rolnych klasy I oraz klasy II, zaliczanych do gleb najlepszych i użytków bardzo dobrych. Niewielki udział wśród gruntów rolnych stanowią również użytki – dobre - należące do klasy III - jedynie 4,2%. Sumarycznie największy udział mają użytki średnie, słabe i najslabsze klasy IV -VI, które stanowią 92,6%. Nieużytki wśród gruntów rolnych stanowią 3,2%.

Grunty rolne zaliczane do klasy III położone są w 3 miejscowościach: Czorsztyn (6,26 ha), Sromowce Wyżne (52,24 ha) oraz Sromowce Niżne (44,23ha). W pozostałych miejscowościach nie występują gleby wysokich klas.

Mapa kompleksów rolniczej przydatności gleb na terenie Gminy

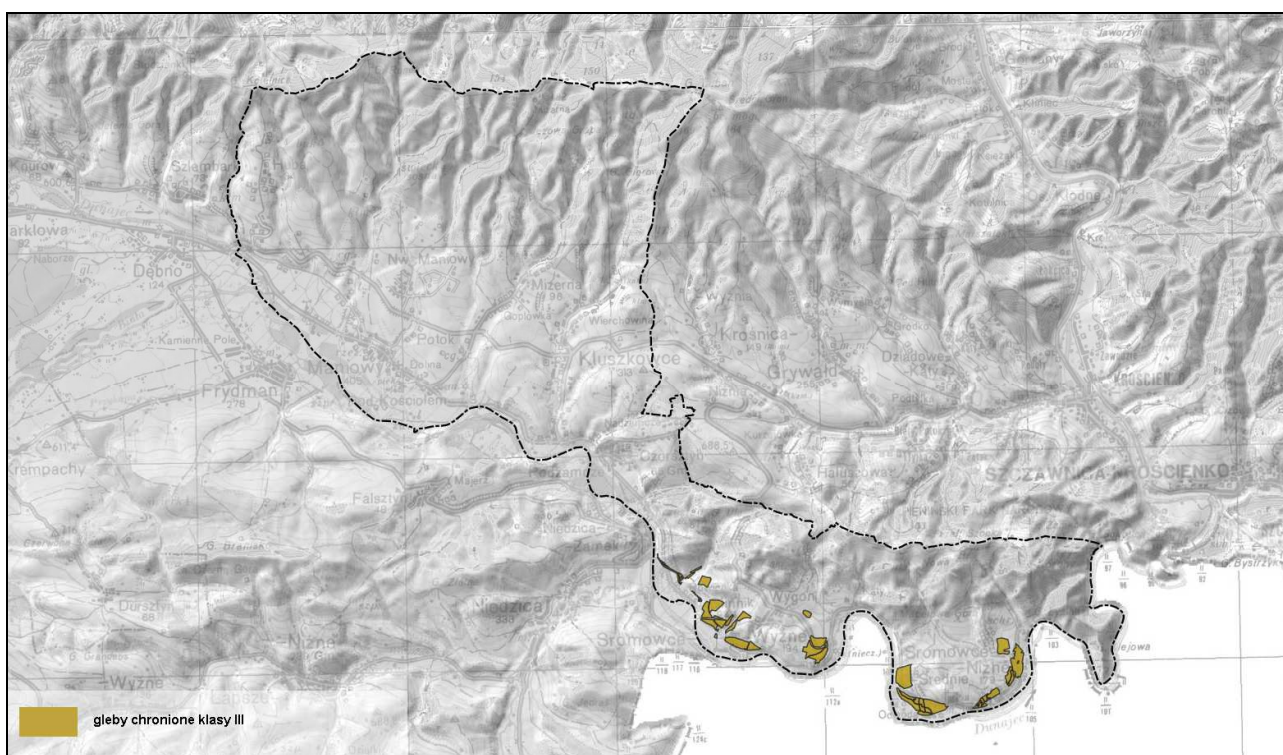
źródło: opracowanie własne na podstawie Mapy glebowo-rolniczej, IUNG

Kompleksy rolniczej przydatności, grupują różne gleby, wykazujące zbliżony skład i właściwości, a także porównywalną przydatność do uprawy określonej grupy roślin. Nazwy kompleksów pochodzą od podstawowych gatunków zbóż, będących najlepszymi roślinami wskaźnikowymi zapasu i dostępności wody oraz składników odżywczych w glebie. W przypadku gruntów ornych wyróżnia się 14 kompleksów, w tym 9 nizinnych, 4 górskie i 1 nadający się pod użytki zielone. Na terenie gminy wyróżnia się gleby należące do kompleksów: 11 - zbożowego górskiego, 12 - owsiano-ziemniaczanego górskiego i 13 – owsiano-pastewnego górskiego oraz 14 - gleby orne przeznaczone pod użytki zielone. Występują też użytki zielone średnie, słabe i bardzo słabe.

Dla gleb trwałych użytków zielonych wyróżniono 3 kompleksy przydatności rolniczej (1z, 2z i 3z), łącznie dla terenów nizinnych i górskich. Na terenie gminy wyróżnia się gleby należące do kompleksu trwałych użytków zielonych średnich (2z) i trwałych użytków zielonych słabych i bardzo słabych (3z).

Rozmieszczenie kompleksów rolniczej przydatności gleb przedstawia poniższa rycina. Niemal 65,5% obszaru opracowania stanowią sumarycznie kompleksy leśne, tereny zabudowy oraz tereny wód powierzchniowych. Na pozostałych terenach przeważają kompleksy owsiano-ziemniaczany górski (12) – 14,69% oraz zbożowo górski (11) – 13,4%. Pozostałe kompleksy stanowią niewielką część i występują w pojedynczych platach.

Rozmieszczenie gleb wysokich klas bonitacyjnych na terenie gminy Czorsztyn.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze Starostwa Powiatowego w Nowym Targu

4.6. ZASOBY PRZYRODNICZE I ICH OCHRONA PRAWNA

4.6.1. ZASOBY PRZYRODNICZE

Walory przyrodnicze gminy nie są rozpoznane w sposób wyczerpujący. O ile teren Pienińskiego Parku Narodowego jest dość dobrze rozpoznany, to nie jest dostępna inwentaryzacja przyrodnicza dla obszaru leżącego poza PPN. Znaczna różnorodność siedlisk powoduje, że w Pieninach, które stanowią tylko siedem setnych procenta powierzchni Polski występuje około 50% gatunków krajowych. Znamienne jest, że współczynnik ten jest wyższy dla lądowych gatunków flory i fauny w stosunku do gatunków wodnych. Wskaźnik ten jest również zróżnicowany dla różnych grup systematycznych. Interesujące jest występowanie obok siebie gatunków ciepłolubnych oraz górskich.

Potencjalna roślinność naturalna tego terenu to: górski żyzny las jodłowy *Galio-Abietenion* oraz wyżynny bór jodłowy *Abietetum polonicum* w rejonie Gorców i niższych położeniach Pienin. W rejonie Pienin jest to również żyzna buczyna karpacka *Dentario glandulosae-Fagetum* a niewielkie fragmenty również nawapienna buczyna storczykowa *Cephalanthero-Fagenion* oraz grąd subkontynentalny *Tilio-Carpi-*

netum. Dolina Dunajca to potencjalne siedliska nadrzecznej olszyny górskiej *Alnetum incanae*. W rejonie Pienin Właściwych wyznaczono również potencjalne lokalizacje takich zespołów jak: kserotermiczne murawy stepowe *Festucetalia valesiaca* oraz zboczowe lasy jaworowe *Acerenion pseudoplatani*.

Mapa potencjalnej roślinności naturalnej tego obszaru wskazuje na bardzo wysoki poziom bioróżnorodności tego terenu, jaki mógłby być osiągnięty na drodze naturalnej sukcesji pierwotnej lub wtórnej, gdyby oddziaływania człowieka zostały wyeliminowane, a właściwa dla danego regionu roślinność mogła w pełni wykorzystać możliwości stwarzane przez zróżnicowane siedliska.

Na obszarze gminy wydzielić można kilka typów ekosystemów:

- **ekosystemy naturalne:**

ekosystemy zupełnie niezmienione przez człowieka nie istnieją a do tej grupy zaliczamy te, w najmniejszym stopniu dotknięte przekształceniami. Są to przede wszystkim zbiorowiska leśne w miejscach trudnodostępnych oraz zbiorowiska wodne i przywodne powstałe bez wpływu człowieka.

- **ekosystemy półnaturalne:**

(zastępcze): wykształciły się po zniszczeniu ekosystemów naturalnych a ich istnienie zależne jest od ciągłego oddziaływania człowieka. Zaliczyć tu można: łąki, pastwiska i murawy kserotermiczne.

- **ekosystemy sztuczne:**

Zalicza się tutaj chociażby agrocenozy oraz zbiorowiska ruderalne. Szczególnie w tych drugich dominują gatunki obce rodzimej flory, uprawiane przez człowieka. W obrębie gminy występuje istotny powierzchniowo ekosystem sztucznych zbiorników wodnych.

Struktury przyrodnicze, występujące na terenie objętym opracowaniem, stanowią fragmenty większych obszarowo jednostek geologicznych, tektonicznych, geomorfologicznych, hydrologicznych, klimatycznych, fitogeograficznych i zoogeograficznych. Zróżnicowanie struktur przyrodniczych, płatów krajobrazowych i korytarzy ekologicznych warunkują, geokomponenty. Wśród nich ważną rolę odgrywają: budowa geologiczna, rzeźba terenu, klimat, wody powierzchniowe i gleby. Czynniki te wywierają znaczący wpływ na różnorodność biologiczną, determinującą bogactwo gatunkowe i biocenotyczne flory i fauny, jej rozmieszczenie i powiązania z terenami przyległymi (obszary bezpośrednich powiązań abiotycznych i biotycznych).

Obszar gminy leży w obrębie Karpat, obszaru o charakterystycznej budowie geologicznej, która determinuje charakter rzeźby, sieci rzecznej, rodzaj gleb, warunki topoklimatyczne a co za tym idzie również rodzaj zbiorowisk roślinnych, a także w pewnym stopniu gatunki występującej fauny. Karpaty jako całość, są korytarzem ekologicznym o skali europejskiej.

Bardzo wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe znalazły swoje odzwierciedlenie w powołaniu Pienińskiego Parku Narodowego a także Południowopolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Gmina w całości leży w obrębie różnych form ochrony przyrody, które obejmują większe niż jej terytorium obszary, w tym również leżące poza terytorium Polski jak Pieniński narodny park (PIENAP) na terenie Słowacji. Stawia to szczególne wymagania w zakresie planowania przestrzennego, które musi rozważyć interesy społeczno-ekonomiczne i wymogi ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Głównym celem obszarów chronionych jest ochrona terenów o szczególnym znaczeniu dla kształtowania równowagi ekologicznej, zachowania różnorodności świata przyrody i jego bogactwa, ochrona charakterystycznych cech rodzimego krajobrazu. Obszary te stanowią ważne drogi wymiany informacji genetycznej niezbędnej dla prawidłowego funkcjonowania ekosystemów.

Rozwój cywilizacyjny wiąże się z zajmowaniem nowych terenów, niezbędnych do rozbudowy sieci osadniczej. Efektem tych procesów jest fragmentacja krajobrazu, polegająca na ciągłym dzieleniu płatów przyrodniczych barierami ekologicznymi na coraz to mniejsze części. Zanik i izolacja obszarów siedliskowych powoduje ograniczenie dyspersji, migracji i swobodnej wymiany genów wielu gatunków, co stanowi poważne zagrożenie dla bioróżnorodności. Odpowiedzią na proces fragmentacji siedlisk jest koncepcja ochrony korytarzy ekologicznych. Podstawowym zadaniem korytarzy jest zapewnienie ciągłości tras, umożliwiających przemieszczanie się organizmów pomiędzy płatami siedlisk.

Korytarze są obszarami niezwykle ważnymi w dzisiejszym, silnie zurbanizowanym świecie, w którym ekosystemy naturalne ulegają fragmentacji poprzez liczne bariery blokujące możliwość swobodnego przemieszczania się zwierząt w ich obrębie

Wspomniane bariery dzielimy na dwa rodzaje:

- **naturalne bariery ekologiczne:** (rzeki, pasma górskie), rozdzielają siedliska, uniemożliwiają lub utrudniają przemieszczanie się zwierząt. Należy pamiętać, że to co stanowi barierę dla

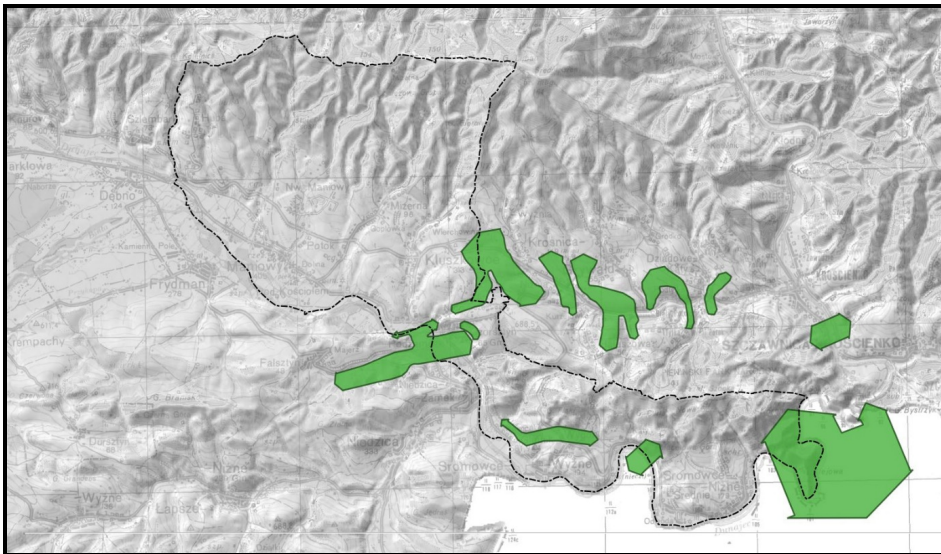

jednej grupy zwierząt, stanowić może doskonały korytarz ekologiczny dla innej grupy (cieki wodne stanowiące barierę migracyjną dla drobnych ssaków (np. z rodziny gryzoni) i drogę wędrówek ichtiofauny).

- **bariery antropogeniczne:** stanowią przeszkodę i niebezpieczeństwo dla znacznej większości grup zwierząt (szlaki komunikacyjne, zwarta zabudowa miejscowości).

W części graficznej niniejszego opracowania przedstawiono:

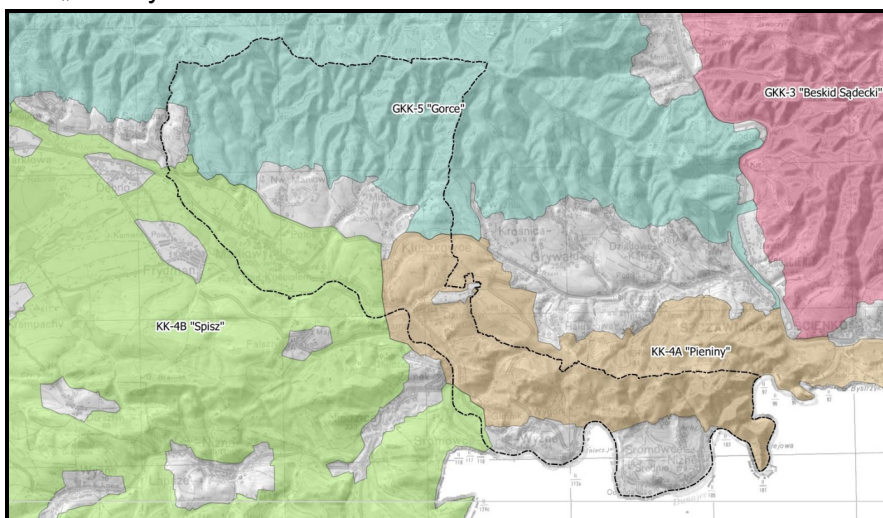
- sieć korytarzy ekologicznych wyznaczonych w Planie Ochrony PPN,
- proponowane korytarze 2012 ujęte w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego,
- korytarze ekologiczne regionalne (wg RDOŚ) ujęte w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego,
- obszary węzłowe ujęte w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Woj. Małopolskiego.

Ryc. 1. Położenie obszaru opracowania w stosunku do sieci korytarzy ekologicznych wyznaczonych w Planie Ochrony Pienińskiego Parku Narodowego

źródło: dane udostępnione przez Pieniński Park Narodowy

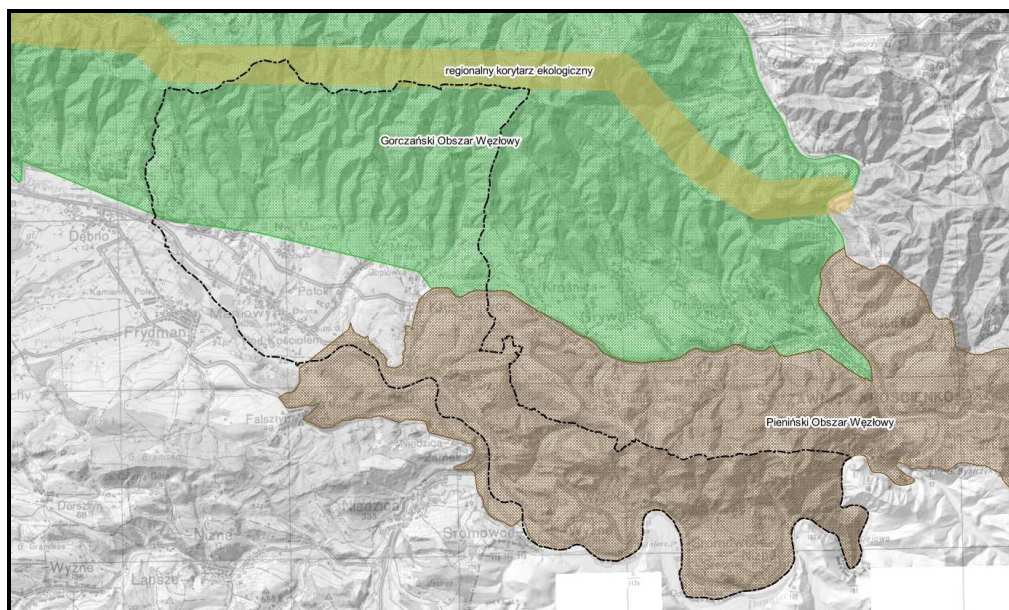
Najbardziej aktualna mapa, wskazująca sieć korytarzy ekologicznych w skali całej Polski, opracowana została przez Zakład Badania Ssaków PAN w Białowieży pod kierownictwem prof. dr. hab. Włodzimierza Jędrzejewskiego. Podstawowym celem opracowania mapy było stworzenie praktycznego narzędzia dla ochrony siedlisk i gatunków zagrożonych fragmentacją środowiska, wykorzystywanego w planowaniu przestrzennym i projektowaniu inwestycji liniowych (Jędrzejewski 2011). Obszar studium leży częściowo w korytarzu ekologicznym GKK-5 „Gorce”, KK-4B „Spisz” oraz KK-4A „Pieniny”.

Ryc. 2. Położenie terenu opracowania w stosunku do sieci proponowanych korytarzy ekologicznych 2012

źródło: www.korytarze.pl

Obszar studium leży częściowo w obszarach węzłowych: Gorczańskich oraz Pienińskim. Obszary węzłowe zachowały najwyższy stopień naturalnego charakteru i wysoką bioróżnorodność. Są ostoją cennych gatunków i ekosystemów. Prawie cały ich zasięg jest już objęty różnymi formami prawnej ochrony. Wymaga przede wszystkim respektowania ustalonych zasad tej ochrony i bezwzględnego priorytetu dla zachowania przedmiotów ochrony. Główny kierunek zagospodarowania przestrzennego to wsparcie ochrony przyrodniczej i kształtowanie krajobrazu przyrodniczo-kulturowego. Regionalne korytarze ekologiczne tworzą sieć niezbędnych powiązań pomiędzy Obszarami Węzłowymi, zapewniając ciągłość całego systemu i przeciwdziałając jego fragmentacji. Tym samym gwarantują warunki dla utrzymania bioróżnorodności gatunkowej i genetycznej poszczególnych ekosystemów. Ich przebiegi (RDOŚ; 2012 r., 2013 r.) wynikają z rozpoznania istniejących migracji poszczególnych gatunków oraz analiz istniejących warunków dla ich swobodnego przemieszczania się.

Ryc. 3. Położenie terenu opracowania w stosunku do obszarów węzłowych oraz regionalnych korytarzy ekologicznych źródło: *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego*

W obrębie Gminy można wyróżnić dwie strefy, które różnią się pod względem wartości przyrodniczej. Najbardziej niewaligiczną strefą jest wschodnia część Gminy, gdzie koncentrują się najcenniejsze zasoby przyrodnicze, co wyrażone zostało w objęciu ich ochroną prawną w formie parku narodowego. Część zachodnia, w obrębie obszaru chronionego krajobrazu odznacza się niższymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi i tam też koncentruje się istniejąca oraz nowo projektowana zabudowa.

Niezmiernie istotne jest zachowanie połączeń przyrodniczych pomiędzy różnymi obszarami chronionymi. Jest to aspekt kluczowy w przypadku analizowanego terenu, gdzie korytarze ekologiczne służą nie tylko pospolitym gatunkom ssaków, ale również drapieżnikom, dla których wymagane są znacznie szersze tereny pozbawione zabudowy i zagospodarowane zielenią naturalną.

Zachowanie stref o różnych walorach przyrodniczych i tym samym możliwym do zrealizowania zagospodarowaniu jest kluczowym aspektem rozwoju Gmin w Karpatach.

4.6.2. BIORÓŻNORODNOŚĆ FLORY

Pierwotnie prawie cały obszar Gminy porastały lasy. Zasiedlanie tego terenu przez ludzi rozpoczęło proces karczowania i wypalania puszczy, najpierw w dolinach a następnie w coraz wyższych położeniach terenu. Naturalne zbiorowiska leśne zostały zastąpione przez łąki, uprawy rolne, sady i ogrody przydomowe, co spowodowało wyniszczenie zbiorowisk pierwotnych albo daleko idącą ich degradację.

W Gorcach wyróżnia się trzy piętra wysokościowe: piętro pogórza, sięgające po ok. 600m n.p.m., piętro regła dolnego, rozciągające się do wysokości 1200 m, ze znacznym udziałem drzew szpilkowych w niższych położeniach i buka – w wyższych, oraz piętro regła górnego z dominacją świerka na wysokości powyżej 1200m n.p.m. po szczyty.

Na całym obszarze Pienin stwierdzono występowanie około 1100 gatunków roślin naczyniowych, ok. 400 gatunków glonów, ok. 320 gatunków mchów i wątrobowców, ok. 470 gatunków porostów, ok. 1200 gatunków grzybów.

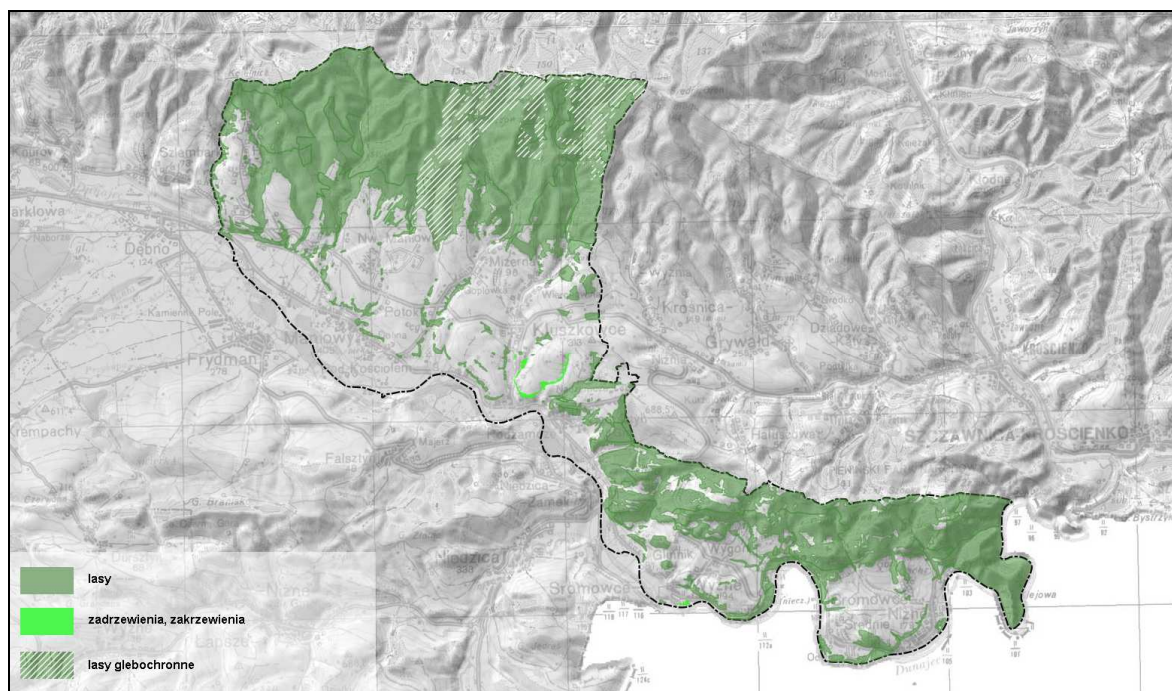
Najcenniejsze gatunki to:

- **endemity** (gatunki nigdzie indziej na świecie nie spotykane): mniszek pieniński, pszonak pieniński
- **odmiany endemiczne** (lokalne odmiany gatunków, występujących na większym obszarze): chaber barwny, rozchodnik ostry odmiana wapienna, bylica piotun odmiana wapienna.
- **relikty** (rośliny, które przetrwały na swoich stanowiskach z wcześniejszych okresów geologicznych i żyją w izolowanych populacjach znacznie oddalonych od zwartych areałów występowania gatunku): chryzantema (złocień) Zawadzkiego, jałowiec sawina, dębik ośmiopłatkowy.

W trakcie prac w latach 2014-2017 znaleziono trzy nowe gatunki roślin dla Pienińskiego Parku Narodowego oraz kilka gatunków rzadkich: kruszczyk drobnolistny, kruszczyk Greutera, storzan bezlistny, zaraza bładokwiatowa, ostróżka wyniosła.

Na obszarze Pienin wyodrębniają się trzy podstawowe kompleksy środowiskowe, różniące się zdecydowanie charakterem roślinności:

- **dolina Dunajca**, pozbawiona obecnie na znacznych przestrzeniach swych naturalnych zbiorowisk roślinnych, przede wszystkim lasów łągowych (znaczne obszary w dolinach zajmują osiedla, pola uprawne, łąki i pastwiska),
- **stoki północne**, na których dominują mezofilne lasy jodłowo-bukowe, a także pola i łąki,
- **stoki południowe**, silnie nasłonecznione, w dużej części zajęte przez naturalną roślinność naskalną oraz ciepłolubne lasy jodłowo - bukowe, a także grunty orne i suche pastwiska.

Rozmieszczenie lasów i zadrzewień na terenie gminy Czorsztyn, lasy ochronne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie mapy topograficznej oraz danych z Nadleśnictwa Krościenko

- **Zbiorowiska leśne i zaroślowe**

Według regionalizacji przyrodniczo-leśnej opracowanej przez Instytut Badawczy Leśnictwa, Gmina Czorsztyn leży w obrębie Pogórza zaliczanego do Krainy Karpackiej i Mezuregionów Gorców i Pienin. W obu przypadkach dominujący krajobraz roślinny to buczyny reglowe.

Przeważający typ siedliskowy lasu to *Las górski świeży* oraz w niewielkiej części *Las mieszany górski świeży* z udziałem jodły pospolitej, buka zwyczajnego, świerka.

Kompleksy leśne w obrębie Gorców reprezentowane są przede wszystkim przez buczynę karpacką *Dentario glandulosae-Fagetum* oraz bór świerkowo-jodłowy *Abieti-Piceetum* w reglu dolnym oraz świerczyny gómoreglowe *Plagiothecio-Piceetum*. Wąskie pasy nad potokami tworzy olszyna karpacka *Alnetum incanae*.

Zróżnicowanie rzeźby terenu, warunki geologiczne i mikroklimatyczne na terenie Pienin powodują, że lasy położone w jednym piętrze roślinnym – reglu dolnym odznaczają się dużym zróżnicowaniem szaty leśnej w zależności od ekspozycji zboczy. Najbardziej zróżnicowanie to widoczne jest w bogactwie i mozaikowatym układzie zbiorowisk roślinności runa i podszytu. Zespół buczyny karpackiej, będącego głównym zbiorowiskiem leśnym Karpat, dominuje na stokach północnych. Gatunkami głównymi w drzewostanie są: buk zwyczajny i jodła pospolita lub tylko jeden z tych gatunków. Domieszkę zwykle stanowi świerk oraz gatunki liściaste: jawor, wiąz górski, lipa szerokolistna. W runie występują żywiec gruczołowaty, żywokost sercowaty, żywiec cebulkowy, zdrojówka rutewkowata, gajowiec żółty, rzeżucha trójlistkowa, zawilec gajowy i żółty, kokorycz pusta, ćma miodunka, złoć żółta, kopytnik pospolity, wilczomlec migdałolistny, szczyr trwały, marzanka wonna, paprotnik Brauna i paprotnik kolczysty. Buczyna zajmuje największą powierzchnię Pienińskiego Parku Narodowego (ok. 50% powierzchni leśnej).

W zacienionych wąwozach i jarach, na wapiennym rumoszu skalnym, na najżyźniejszych siedliskach, występuje jaworzyna górską. Drzewostan buduje tu jawor z domieszką klonu, jesionu, wiazu górskiego, buka i jodły. Runo tworzy miesięcznica trwałą, jęczyznik zwyczajny i glistnik jaskółcze ziele. Ciepłolubne buczyny i jedliny porastają strome południowe zbocza Pienin Właściwych. Drzewostan tych wielogatunkowych lasów, tworzą buk i jodła, o różnym ich udziale w zależności od położenia danego zbiorowiska. W domieszce występują: grab, jawor, lipa szeroko- i drobnolistna, jesion, wiąz górski. W runie występują: wiechlina styryjska, turzyca biała, lilia złotogłów, bluszcz pospolity, a także rzadkie gatunki storczyków - buławniki wielkokwiatowy i mieczolistny, obuwik pospolity, kruszczyki: szerokolistny, drobnolistny i rdzawo purpurowy, wawrzynek wilczyko i konwalia majowa, kozłek trójlistkowy, dzwonek jednostronny, dzwonek pokrzywo listny, dzwonek brzoskwiniolistny, naparstnica zwyczajna. W podszytcie rośnie wiele gatunków krzewów takich jak: leszczyna, dereń świdwa, wiciokrzew suchodrzew, kalina koralowa, malina, jeżyna i inne.

Grądy są typowym zespołem piętra pogórza i występowały kiedyś powszechnie w Pieninach, na południowych zboczach w niższych położeniach. Obecnie grądy spotyka się jedynie na silnie nasłonecznionych stokach w przełomie Dunajca. Warstwę drzew tworzy głównie buk i jodła. Runo tworzą: przylaszczka pospolita, turzyca orzęsiona, przytulia Schultesa i gwiazdnica wielkokwiatowa.

Reliktowe laski sosnowe porastają odsłonięte grzbiety lub półki skalne o wystawie południowej. Drzewostan tworzy głównie sosna zwyczajna, która rosnąc pojedynczo na skałkach odznacza się skarlałym pnem, nisko osadzonymi i poskręcanyymi konarami i parasolowatym kształtem korony. Sosny rosnące w większych płatach mają pokrój bardziej zbliżony do przeciętnego. Rzadziej występuje jodła, buk i świerk. W runie spotyka się takie gatunki jak: sesleria skalna, turzyca biała, trzcinnik pstry, kruszczyk rdzawopurpurowy, turzyca palczasta.

Bory świerkowe i jodłowo-świerkowe na glebach skrytobelicowych lub brunatnych silnie wylugowanych i zakwaszonych powstały w zdecydowanej większości w wyniku wycięcia naturalnych drzewostanów bukowych i jodłowo-bukowych. Drzewostan stanowi monokultura świerka pospolitego. W runie spotyka się borówkę czernicę oraz mchy: widłozęba miotłastego, płonnik strojnego i inne. Na terenie zachodniej części Pienińskiego Parku Narodowego, wszystkie lasy świerkowe są pochodzenia antiopogenicznego i powstały po wytrzebieniu buka i jodły przez człowieka.

Zespół nadrzecznej olszynki górskiej występuje na terenach nieregularnie zalewanych wodami powodziowymi. Wylewy wód są warunkiem istnienia tego zbiorowiska i dostarczają substancji odżywczych i utrzymują wysoką żyzność gleby, ale także eliminują gatunki niezwiązane z tym zespołem, które nie przeżywają okresowych niedoborów tlenu i przysypywania łem. Zbiorowiska te występują w wąskich, głębokich dolinach rzek i potoków, głównie w dolinie Dunajca. W drzewostanie występuje olsza szara, wierzby krucha i biała, jesion oraz jawor. Runo tworzą: lepiężnik wyluski, lepiężnik różowy, śledziennica skrętolistna, podagrycznik pospolity, jeżyna popielica, pióropusznik strusi. Bogaty podszyt tworzą różne krzewy: jarzębina, czeremcha, wiciokrzew suchodrzew, dziki bez czarny, bez koralowy, trzmielina zwyczajna.

Bagienna olszynka górską obejmuje jeszcze mniejsze powierzchnie, w zabagnionych, płaskich miejscach w rejonie źródlisk i młak z sączącą się wodą. W runie występuje tu knieć górską, knieć błotna, niezapominajka błotna, świerżabek orzęsiony, rzeżucha gorzka, kozłek całolistny.

- **Zbiorowiska nieleśne - łąk i pastwisk wilgotnych i świeżych**

Łąki Pienin i Gorców nie są zbiorowiskami naturalnymi, lecz stanowią zbiorowiska zastępcze w miejsce wykarczowanych lasów. Zajmują one w Gorcach małe przestrzenie i są dość znacznie zróżnicowane. Do najcenniejszych należą wielogatunkowe, ekstensywnie użytkowane zbiorowiska roślinne, półnaturalne, uzależnione wprawdzie od działalności człowieka, charakteryzujące się jednak wysoką różnorodnością biologiczną.

Na obrzeżach Pienińskiego Parku Narodowego, często w sąsiedztwie terenów zabudowanych, występuje łąka rajgrasowa *Arrhenatheretum medioeuropaeum*. Jest to świeża, żyzna łąka kośna, okresowo nawożona. Charakteryzuje się bujnie rozwiniętą warstwą roślinności i bogatym składem florystycznym. Charakterystycznymi dla zespołu są dwa gatunki: rajgras wyniosły i bodziszek łąkowy. Dzięki nawożeniu rośnie tu dużo roślin azotolubnych, m. in.: trybuła leśna, barszcz łąkowy, podagrycznik, pępawa dwuletnia, mniszek pospolity, wiechlina zwyczajna, wyczyniec łąkowy. Roślinność jest bujna jednak skład gatunkowy ubogi, często ograniczony do kilku gatunków.

Na wysokości od ok. 400 do 800 m. n.p.m. pospolicie występuje łąka z dzwonkiem rozpięchłym i konietlicą łąkową. W składzie gatunkowym występuje: szczaw zwyczajny, brodawnik zwyczajny, przetacznik ożankowy, mniszek pospolity, koniczyna łąkowa i koniczyna biała.

Niewielkie powierzchnie polan powyżej 600 m. n.p.m. zajmują łąki mieczykowo-mietlicowe. Jest to pospolite zbiorowisko piętra regla dolnego w Karpatach Zachodnich, jednak na analizowanym obszarze występuje sporadycznie. Gatunkami charakterystycznymi dla zespołu są: mieczyk dachówkowaty, przywrotnik pasterski, chaber ostrołuskowy, natomiast podstawowym gatunkiem jest mietlica pospolita, duży udział mają tomka wonna, śmiełek damiowy i kostrzewa czerwona. W zbiorowisku tym można spotkać kilka gatunków storczyków, np. gólkę długoostrogową, storczycę kulistą, podkolana białego, stoplamka szerokolistnego i Fuchsa.

W miejscach lokalnych wysięków wody, w terenie średnio nasłonecznionym o niewielkim nachyleniu i ograniczonym odpływie, rozwija się wilgotna łąka ostrożeńowa *Cirsietum rivularis*. Jest eutroficznym zbiorowiskiem, występującym na siedliskach wilgotnych o żyznych, próchnicznych glebach. Przeważają w nim rośliny skupione w dolnej warstwie a górną budują wysokie byliny, wśród których dominuje ostrożeń łąkowy.

Górskie łąki konietlicowe i mietlicowe to najbardziej rozpowszechnione siedlisko łąkowe występujące we wszystkich karpaccich pasmach górskich. Łąki powstawały najczęściej w miejscach, gdzie człowiek wyciął lub wypalił lasy, a następnie prowadził tam specyficzny typ gospodarki obejmującej koszenie, nawożenie i wypas.

Najcenniejszym zbiorowiskiem tego typu w obrębie Pienin jest sucha łąka pienińska *Anthyllidi-Trifolietum montani* z przelotem pospolitym, koniczyną pagórkową i pogiętą, rozwijająca się na pierwotnych siedliskach buczyny karpacciej zajmuje zaledwie około 6% powierzchni wszystkich łąk. Wśród roślin kwiatowych występujących w zbiorowisku na szczególną uwagę zasługują storczyki: bżowy, samicy, męski, Fuchsa, storczyca kulista, podkolan biały, gółka długoostrogowa, ozorka zielona. Inne ciekawe gatunki to: mieczyk dachówkowaty, chaber driakiewnik, wilżyna bezbronna. Wraz ze wzrostem wysokości zmienia się skład florystyczny łąk. Na polanach pod Trzema Koronami rozwijają się bujne łąki ziołoroślowe. Panują tu gatunki ziołoroślowe takie jak: ciemiężca zielona, okrzyń szerokolistny, złocień podbaldachowy. Wczesną wiosną zakwitają tu łąny przebiśniegów.

Łąka bliźniczkowa (psiara) *Hieracio – Nardetum* charakteryzuje się dominacją bliźniczki psiej trawki. Trawa ta tworzy bardzo gęste, zwarte i jednowarstwowe murawy, wysokości dochodzącej do 20cm. Zbiorowisko to jest ubogie w gatunki roślin i najczęściej są to: borówka czarna, kostrzewa czerwona, pięciomnik kurze ziele i kosmatka licznokwiatowa. Gatunkami charakterystycznymi są turzyca pigułkowata i jastrzębiec pospolity.

Powyżej 1000 m n.p.m. spotyka się traworośla z wiechliną *Poo – Veratretum lobeliani*. Występują one zwykle w miejscach o nieco większej wilgotności i ocienieniu, często przy granicy lasu. Charakterystyczne gatunki to ciemiężca zielona, wiechlina chaixii, jastrzębiec pomarańczowy.

Silnie nachylone stoki zarówno o wystawie południowej jak i północnej, umiarkowanie i słabo nasłonecznione, w zakresie wysokości 750-950 m n.p.m, porastają pienińskie łąki ziołoroślowe. Gatunkami wskaźnikowymi są: okrzyń szerokolistny, ciemiężca zielona, złocień podbaldachowy. W obrębie zbiorowiska występują również: śnieżyczka przebiśnieg, zawilce, ostrożeń głowacz, starzec górski, wilczomlec sosnka, jaskier wielokwiatowy, koniczyna pogięta, dzwonek skupiony, kłosownica pierzasta, czyścica storzyszek, dziurawiec czteroboczny, kupkówka pospolita, mietlica pospolita. Często spotykane są: starzec gajowy, kokoryczka okółkowa, lilia złoto głów, wawrzynek wilczelyko, tojad dzióbaty (PPN 2020). W Gorcach występują również borówczyska *Vaccinietum myrtilli*. Odróżnić je należy od podobnego

siedliska chronionego w ramach sieci Natura 2000. W opisywanym zbiorowisku dominującym gatunkiem jest borówka czarna. Najpoważniejszym zagrożeniem dla górskich łąk jest zaprzestanie tradycyjnego gospodarowania kośno-pasterskiego, które jest dla nich czynnikiem stabilizującym. Nieużytkowane łąki ubożeją i w drodze naturalnej sukcesji przekształcają się stopniowo w zbiorowiska leśne. Inne zagrożenia to: planowe zalesianie oraz presja zabudowy lotniskowej. Zbiorowiska te stanowią jednakże bardzo istotny element krajobrazu Gminy Czorsztyn.

- **Zbiorowiska muraw naskalnych i kserotermicznych**

Strome ściany i półki skalne oraz piargi wapienne zajmują murawy naskalne, które są siedliskiem dla pienińskich endemitów i reliktyw, a także rzadkich roślin wysokogórskich i kserotermicznych. Ze względu na skład gatunkowy i rodzaj zajmowanego siedliska wyróżnia się na trzy rodzaje muraw: naskalną murawę górską, ciepłolubną murawę naskalną i murawę kserotermiczną.

Naskalna murawa górską to zbiorowisko endemiczne występujące jedynie tutaj. Rośliny posiadają mięsiste liście magazynujące wodę lub pokryte kutnerem, co zapobiega parowaniu wody a także silnie rozwinięte systemy korzeniowe umożliwiające przytwierdzenie się do podłoża. Naskalna murawa górską jest zbiorowiskiem w pełni naturalnym. Gatunek panujący to sesleria skalna, oprócz której występują tutaj również: mniszek pieniński, chryzantema Zawadzkiego, traganek jasny, aster alpejski, pszonak Wittanna, posłonek skalny, jaskier skalny, goździk wczesny, oset siny, chaber barwny, ożanka górską, przewiercień sierpowaty, rozchodnik ostry i smagliczka skalna.

Ciepłolubna murawa naskalna jest tylko częściowo pochodzenia naturalnego i powstała głównie w miejscach odlesienia skał. Gatunek panujący to kostrzewa błada, czosnek górski, rojownik włochaty, skalnica gronkowa, pięciomnik omszony, kokoryczka wonna, szalwia okrągowa, ożanka górską, ciemiężyk biały kwiatowy, paprotka zwyczajna, zanokcica murowa, zanokcica skalna, pszonak pieniński.

Murawa kserotermiczna rozwija się na południowych, ciepłych i suchych zboczach. Jest zbiorowiskiem w większości naturalnym i stanowi ogniwo w łańcuchu sukcesji prowadzącej od muraw naskalnych do zbiorowisk leśnych. Gatunki charakterystyczne to: cieciorka pstra, czyścica storzyszek, dziurawiec zwyczajny, lebidka pospolita, kokoryczka wonna, czyściec kosmaty, oman szlachtawa, okrzyń szerokolistny, rzepik pospolity, rumian żółty, driakiew żółtawa, zachyłka Roberta, paprotnica krucha, bodziszek cuchnący, rozchodnik wielki, perłówka siedmiogrodzka, trzcinnik pstry, szalwia okrągowa, przelot pospolity.

W obrębie muraw naskalnych występują również dziesiątki gatunków porostów, do których należą: odnożyca pośrednia, dołączanka torbiasta, obrost modry, skórnica czerwona, płasz Schaeerera, skorupowiec skalny, kulistka łuskowata, garbatka śnieżycy, grzezica ponura. Występują tutaj również mchy takie jak: opończyk zwyczajny, rokitniczek górski, białoząb kolistoogonkowy, szurpek nierówny, łańcuszkowiec wapieniolubny, skalniczek siwy, kędzierzawka krucha i rozłupek alpejski (PPN 2020).

Murawy Pienin są wyjątkowe między innymi dlatego, że występują w ich obrębie zarówno rośliny wysokogórskie jak i ciepłolubne. Występują tu również relikty oraz endemity. Obok roślin naczyniowych, licznie występują również mchy i porosty.

- **Zbiorowiska wodne i przywodne**

W obrębie gminy występują zarówno zbiorowiska potoków górskich jak i rzek a także sztucznych zbiorników zaporowych. Ekosystemy te charakteryzują się odmiennymi zgrupowaniami roślin i zwierząt i obejmują: ekosystemy źródeł i potoków górskich funkcjonujących na podłożu wapiennym i na podłożu fliszowym oraz ekosystemy środkowego biegu rzeki górskiej przekształcony zbiornikami zaporowymi i ekosystemy zbiornika zaporowego typu górskiego. Ekosystemy te charakteryzują się odmiennymi zgrupowaniami roślin i zwierząt. Trwałe podłoże oraz stale wysokie uwilgotnienie w rejonie źródliskowym sprzyjają występowaniu gatunków roślin wilgociolubnych i słabo ukorzeniających się, do jakich zalicza się między innymi mchy. W miejscach słabego wypływu wody powstają tzw. mszarniki. Zbiorowiska roślinne w rejonie źródeł obejmują takie gatunki jak: rzeżucha gorzka i śledziennica skrętołistna. Źródlika o czystej dobrze natlenionej wodzie w Gorcach porasta zarzyczka górską. W zależności od chemizmu wody i podłoża wykształcają się zbiorowiska roślin ze związku Cardamino-Montion na siedliskach niewapiennych o obojętnym lub lekko kwaśnym odczynie, oraz występujące przy źródliškach wapiennych zbiorowiska Cratoneurion commutati. W miejscach podmokłych, w sąsiedztwie wysycających się wód źródliškowych występuje młaka kozłkowo – turzycowa Valeriano – Caricetum flavae. Zbiorowisko porasta gleby bagienne, niekiedy z warstwą torfu. Gatunki charakterystyczne to: kozłek całolistny, turzyca dwupienna, turzyca Davalla, wełnianka szerokolistna, wełnianka wąskolistna, turzyca żółta, turzyca pospolita, turzyca prosowata, turzyca gwiazdkowata. W wilgotnych i chłodnych miejscach wzdłuż cieków rosną takie gatunki jak: urdzik karpacki, fiołek dwukwiatowy, podrzeń żebrowiec i liczydło górskie, wroniec widlasty, widłak jałowcowaty, omieg górski, parzydło leśne, miłosna górską, modrzyk górski i rutewka orlikolistna. W miejscach poszerzenia doliny tworzą

się terasy zalewowe, gdzie występują siedliska łąkowe. W przypadku Gorców w postaci olszynki karpackiej *Alnetum incane*, z dominacją olszy szarej. W podmokłych częściach dolin, na glebach mułowo-glejowych wytwarzają się płaty olszyny bagiennej *Caltho -Alnetum*. W jej runie dominują gatunki wilgociolubne jak knieć błotna i kozłek całolistny. Drzewostan, oprócz olszy szarej, współtworzy również olsza czarna.

- **Zbiorowiska synantropijne**

Synantropizacja szaty roślinnej jest częścią kierunkowych zmian, jakie zachodzą pod wpływem działalności człowieka, a objawiających się jako zastępowanie składników swoistych, czyli endemicznych przez nieswoiste, czyli kosmopolityczne.

Spośród ekosystemów nieleśnych największą powierzchnię zajmują pola uprawne oraz łąki i pastwiska razem z gruntami ugorowanymi i gruntami leżącymi odłogiem.

W sąsiedztwie terenów zabudowanych dominują zbiorowiska z klasy *Artemisieta vulgaris*, reprezentowane przez takie gatunki jak: pokrzywa zwyczajna, bylica pospolita, wrotycz zwyczajny, przytulia czepna, rudbekia naga, nawłóć późna, nawłóć kanadyjska.

W zbiorowiskach ruderalnych i segetalnych występuje w Pieninach prawie 540 gatunków roślin naczyniowych. Wśród większości grup zwierząt występują gatunki synantropijne, począwszy od owadów a skończywszy na ptakach i ssakach.

- **Inwazyjne gatunki flory**

Inwazyjne gatunki obce stanowią duże zagrożenie dla rodzimej flory danego terenu, wypierają one gatunki miejscowe i przyczyniają się do zmniejszenia ogólnej bioróżnorodności. W obszarze gminy pojawiły się: inwazyjne gatunki, w tym: niecierpek drobnokwiatowy, sit chudy, rumianek bezpromieniowy, barszcz Sosnowskiego, niecierpek gruczołowaty, rdestowiec ostrokończysty, a w niektórych miejscach także słonecznik bulwiasty oraz nawłóć kanadyjska i nawłóć późna.

4.6.3. BIORÓŻNORODNOŚĆ FLORY

W obrębie Pienin zidentyfikowano ponad 7 000 gatunków zwierząt. Szacuje się, że całkowita liczba oscyluje wokół 12 000 – 13 000 gatunków.

Bezkręgowce są wśród nich najliczniejszą i najbardziej zróżnicowaną grupą i występują we wszystkich ekosystemach na terenie Gminy. Dużą część spośród nich stanowią owady, wśród których symbolem Pienin jest motyl niepylak apollo. Poza Pieninami w Karpatach występuje tylko w Tatrach, gdzie w ostatnich latach obserwowano pojedyncze osobniki. Innym interesującym gatunkiem motyla jest krasopani Hera, gatunek priorytetowy, do którego ochrony przykładą się w Unii Europejskiej szczególną uwagę.

W źródłiskach i potokach gorczańskich występują relikty epoki lodowcowej jak chociażby wypławek alpejski. Spotkać można również źródlarzę karpacką. Często spotykane są również: studniczek tatrzański oraz kielże. Licznie występują chruściki, oraz muchówki *Brillia modesta* i *Heterotrissocladius marcidus*. Najwięcej gatunków bezkręgowców stwierdzono w dolnym biegu potoków. Godne uwagi są dwa endemity *Baetis beskidensis* i *Ecdyonurus carpathicus*.

W rejonie Pienin żyje w rzece około 17 gatunków ryb. Obecnie najliczniej reprezentowane są przez rodzinę karpiowatych, wśród której przeważają: świnka, brzana, kleń, lipień. Gatunki ryb łososiowatych: pstrąg potokowy i głowacica oraz głowaczowatych: głowacz pręgo- i białopłetwy, należą do rzadkości.

W wodach Gorców spotyka się zasadniczo 4 gatunki ryb. W górnych odcinkach potoków występują pstrąg potokowy i głowacz pręgo- i białopłetwy. W wodach wolniej płynących, w dolnych odcinkach rzek i potoków możemy spotkać strzeblę potokową i śliza.

Na terenie Pienin stwierdzono występowanie 10 gatunków płazów. Są to: traszka górską, traszka karpacka, traszka zwyczajna, traszka grzebieniasta, salamandra plamista, kumak górski, ropucha szara, ropucha zielona, żaby trawna, żaba wodna. Spośród gadów spotykane są: jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna, padalec, zaskroniec zwyczajny, gniewosz plamisty i żmija zygzakowata

Bardzo duże zróżnicowanie siedlisk powoduje, że ptaki w obrębie Gminy to jedna z najciekawszych gromad kręgowców na tym terenie, jednym z nich jest pomurnik. W Polsce to gatunek skrajnie nieliczny. Jeszcze rzadziej spotykany nagórnik - preferuje nasłonecznione tereny skaliste w górach i na wyżynach a także kamieniołomy i ruiny zamków. Cennym gatunkiem występującym w gorczańskich lasach jest głuszec. Kolejnym interesującym gatunkiem jest puchacz, gnieźdzący się na półkach skalnych lub u ich podnóża. Ten sam biotop jest miejscem występowania pustulki. Na niedostępnych półkach skalnych gnieźdzą się również: kruk i sokół wędrowny. Najliczniej występują w Pieninach ptaki leśne. Najciekawsze z nich to: bocian czarny, muchołówka szara, jarząbek, dzięcioł zielonosiwy, dzięcioł biało- i zielonobrody, dzięcioł

zielony, dzięciol średni, dzięciolatek, krętogłów, dzięciol czarny, dzięciol trójpalczasty, orzechówka, drozd obrożny, sikora czarnogłowa. Inne gatunki, w tym pospolite w lasach reglowych to: siniak, muchołówka białoszyja, muchołówka mała, krzyżodziób świerkowy, czubotka, gil, mysikrólik, zniczek, zięba, rudzik, sosnówka, strzyżyk, *piecuszek*, śpiewak, kowalik, pierwiosnek, *pokrzewka czarnobista*, kos, dzięciol duży, grubodziób, kukułka. Zadrzewienia i skraje lasu zasiedlają: świergotek drzewny, pokrzewka jarzębata, dziwonia, kwiczoł, paszkoć, grzywacz, *dzwoniec*. Sowy reprezentowane są przez: wspomnianego już puchacza, sowę uszatą, puszczyka, puszczyka uralskiego, pójdzkę, włochatkę oraz sóweczkę (Ciach i Czyżowicz 2014). Dwa ostatnie gatunki borealne, związane są z borami świerkowymi i jodłowymi. Wśród rzędu szponiastych, najliczniejszy jest myszołów zwyczajny a oprócz niego spotyka się również orla przedniego, orlika krzykliwego, trzmielojada, krogulca, *jastrzębia*. Tereny łąk, polan śródleśnych i pól uprawnych to siedlisko: kuropatwy, przepiórki, ciemiówki, kłaskawki, skowronka, gąsiorka, *srokosza*, trznadla, świergotka łąkowego, czajkę, bażanta, kulczyka, pliszkę siwą. Na wilgotnych łąkach w pobliżu Dunajca spotkać można derkacza. Biotopy wodne zasiedlają: sieweczka rzeczna, zimorodek, brzegówka, pluszcz, pliszka górską, krzyżówka, nurogęś), czapla siwa, głowienka, mewa białogłowa, mewa śmieszka, perkoz dwuczuby, trzciniak, brodziec piskliwy, łabędź niemy, kormoran. Ostatnia grupa ulega istotnym zmianom z uwagi na powstanie zbiorników zaporowych. W pobliżu zabudowy występują gatunki synantropijne takie jak: takie jak dymówka, bocian biały, wróbel, kawka, sierpówka, szpak, sroka, kopciuszek, dymówka.

W Pieninach stwierdzono występowanie 61 gatunków ssaków, co stanowi ponad 69% krajowej fauny. Rząd owadożerne reprezentują: jeź wschodni, kret, ryjówka górską, ryjówka aksamitna, ryjówka malutka, rzęsorek mniejszy, rzęsorek rzeczek, zębiełek biały, zębiełek karliczek. Rząd nietoperze: podkowiec mały, nocek Brandta, nocek łydkowłosy, nocek rudy), nocek duży, nocek wąsatek, nocek Netterera, mroczek posrebrzany, mroczek pozłocisty, mroczek późny, karlik większy, karlik malutki, borowiaczek, borowiec wielki, gacek brunatny, gacek szary, mopek. Rząd zajęczaki: zajęc szarak. Rząd gryzonie: wieiórka, piżmak, nomica ruda, karczownik ziemnowodny, darniówka zwyczajna, polnik bury, polnik zwyczajny, mysz domowa, szczur wędrowny, badylarka, mysz polna, mysz zielna, mysz zaroślowa, mysz leśna, smużka, żołędniczka, popielica, orzesznica. Rząd drapieżne: niedźwiedź, wilk, lis, borsuk, wydra, kuna leśna, kuna domowa, tchórz, gronostaj, łasica, ryś, żbik. Rząd parzystokopytne: dzik, sama, jelen szlachetny.

• Gatunki inwazyjne fauny

Podobnie jak w przypadku roślin, również zwierzęta gatunków obcych rodzimej faunie, w pewnych warunkach uznaje się za gatunki inwazyjne. Na terenie gminy stwierdzono występowanie 4 gatunków obcych dla fauny Polski:

- piżmaka (*Ondatra zibethica*);
- jenota (*Nyctereutes procyonoides*);
- norki amerykańskiej (*Neovison vison*);
- bażanta (*Phasianus colchicus*)

4.6.4. WALORY KRAJOBRAZOWE I ICH OCHRONA PRAWNA

W obrębie Gminy wyróżnić można krajobrazy szczególnie cenne. Teren Pienin Właściwych, niewielki powierzchniowo, odznacza się tutaj wyjątkowymi walorami, których elementami są oprócz malowniczości zalewu i samej doliny, także odmienne cech krajobrazu Pienin, Tatr, Gorców, Beskidu Wysokiego i Sądeckiego. W obrębie Pienińskiego Parku Narodowego wyróżnić można (opisane we wcześniejszych rozdziałach) fragmenty krajobrazów naturalnych i seminaturalnych. Na całym obszarze Gminy występują unikalne i różnicowane typologicznie krajobrazy ich szczególność znalazła swoje odzwierciedlenie w objęciu terenu Gminy granicami **Południowomałopolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu**.

Obszar Południowomałopolskiego Chronionego Krajobrazu został utworzony Rozporządzeniem nr 27 Wojewody Nosowóddeckiego z 01.10.1997r., zaktualizowany Rozporządzeniem nr 92/06 Wojewody Małopolskiego z 24.11.2006 r. Obecnie Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu funkcjonuje na zasadach określonych w uchwale nr XX/274/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 kwietnia 2020 roku w sprawie Południowomałopolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Uchwała wprowadza ustalenia, dotyczące czynnej ochrony ekosystemów w celu zachowania ich trwałości oraz zwiększania różnorodności biologicznej. Ustalenia dotyczące czynnej ochrony obejmują działania w ekosystemach leśnych, nieleśnych i wodnych. Wszystkie te ustalenia służą zachowaniu możliwie niezmięnionej, atrakcyjnej formy walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych dla różnej działalności człowieka, w tym dla potrzeb turystyki i rekreacji.

4.6.5. OBSZARY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE PRZYRODY

Ochrona przyrody w rozumieniu ustawy polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody: dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową, zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia, siedlisk przyrodniczych, siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczątków roślin i zwierząt, krajobrazu, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień. Celem ochrony przyrody jest: utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów, zachowanie różnorodności biologicznej, zachowanie dziedzictwa geologicznego i paleontologicznego, zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin, zwierząt i grzybów, wraz z ich siedliskami, przez ich utrzymanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych, a także pozostałych zasobów, tworów i składników przyrody oraz kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację, informowanie i promocję w dziedzinie ochrony przyrody.

- **Pieniński Park Narodowy**

Idea powołania parku narodowego, chroniącego bezcenne zasoby przyrodnicze funkcjonowała już w latach 20-lecia międzywojennego. Działania te przyniosły ostateczny skutek w postaci Rozporządzenia Ministra Rolnictwa z 23 maja 1932r. o utworzeniu z rezerwatu w Pieninach jednostki organizacyjnej szczególnej pod nazwą "Park Narodowy w Pieninach". Od początku działania te były prowadzone transgranicznie, ponieważ ochrona przyrody obszaru podzielonego granicą wymaga współpracy obu stron. Po wojnie nowe podstawy do funkcjonowania Parku dała Ustawa o Ochronie Przyrody z 1949r, i wydane na jej podstawie Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 1954 r. w sprawie utworzenia Pienińskiego Parku Narodowego. Powiększenie Parku i wyznaczenie otuliny nastąpiło w wyniku wydania Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 maja 1996 r. Ramy prawne funkcjonowania Parku tworzą jeszcze: Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 października 2004 r. w sprawie ustanowienia strefy ochronnej zwierząt łownych w otulinie Pienińskiego Parku Narodowego, Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 lutego 2013 r. w sprawie nadania statutu Pienińskiemu Parkowi Narodowemu z siedzibą w Krościenku nad Dunajcem oraz Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Pienińskiego Parku Narodowego. Niniejszy plan ochrony szczegółowo precyzuje zakazy i nakazy postępowania w obszarze Pienińskiego Parku Narodowego.

- **Obszar Natura 2000 PLC120002 Pieniny**

Obszar ten jest szczególnie ważny dla zachowania różnorodności biologicznej. Stwierdzono na jego obszarze 21 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG oraz 22 gatunki z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG.

Obszar Pienin zgłoszono do Komisji Europejskiej w maju 2004 r., jako obszar ochrony siedlisk (PLH120013), a we wrześniu 2007 r., jako obszar ochrony ptaków (PLB120008).

W rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 22 czerwca 2017r., zmieniającym rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków, skorygowano powierzchnię obszaru Natura 2000 oraz określono kod połączonych obszarów siedliskowego i ptasiego.

- **Siedliska nieleśne**

3220	Pionierska roślinność na kamieńcach górskich potoków
3240	Zarośla wierzby siwej na kamieńcach i żwirowiskach górskich potoków (Salicimyricarietum część – z przewagą wierzby)
5130	Zarośla z <i>Juniperus communis</i> na wrzosowiskach i murawach kserotermicznych na podłożu wapiennym
6170	Nawapienne murawy wysokogórskie (<i>Seslerion tatrae</i>)
6210	Murawy kserotermiczne (<i>Festuco-Brometea</i>)
6230	górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (<i>Nardion</i> – płyty bogate florystycznie;
6430	Ziołorośla górskie (<i>Adenostylon alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>)
6510	Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)
6520	Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)
7220	Źródlika wapienne ze zbiorowiskami <i>Cratoneurion commutati</i> *
7230	Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk.
8160	Podgórskie i wyżynne rumowiska wapienne ze zbiorowiskami ze <i>Stipion calamagrostis</i>
8210	Wapienne ściany skalne ze zbiorowiskami <i>Potentilletalia caulescentis</i>
8310	Jaskinie nieudostępnione do zwiedzania

• **Siedliska leśne**

- 9110 Kwaśne buczyny (Luzulo-Fagenion)
- 9130 Żyzne buczyny (Dentario glandulosae-Fagenion, Galio odorati-Fagenion)
- 9150 Ciepłolubne buczyny storczykowe (Cephalanthero-Fagenion)
- 9170 Grań środkowoeuropejski i subkontynentalny (Galio- i Tilio Carpinetum)
- 9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (Tilio Platyphylls-Acerion pseudoplatani)
- 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (Salicetum albofragilis, Populetum albae, Alnetion glutinoso-incanae), olsy źródliskowe
- 91Q0 Górskie reliktowe lasy sosnowe (Erico-Pinion).

• **Gatunki objęte art. 4 dyrektywy 2009/147/WE i gatunki wymienione w załączniku II do dyrektywy 92/43/EWG:**

Nazwa polska	Nazwa łacińska
Bezlist okrywowy	<i>Buxbaumia viridis</i>
Obuwik pospolity	<i>Cipripedium calceolus</i>
Pszonak pieniński	<i>Erysimum pieninicum</i>
Poczwarówka zwężona	<i>Vertigo angustior</i>
Biegacz urozmaicony	<i>Carabus variolosus</i>
Krasnopani hera	<i>Euplagia quadripunctaria</i>
Nadobnica alpejska	<i>Rosalia alpina</i>
Brzanka karpacka	<i>Barbus carpathicus</i>
Kumak górski	<i>Bombina variegata</i>
Traszka grzebieniasta	<i>Triturus cristatus</i>
Traszka karpacka	<i>Triturus montandoni</i>
Włochatka	<i>Aegolius funereus</i>
Orzeł przedni	<i>Aquila chrysaetos</i>
Orlik krzykliwy	<i>Aquila pomarina</i>
Jarząbek	<i>Bonasa bonasia</i>
Puchacz	<i>Bubo bubo</i>
Bocian czarny	<i>Ciconia nigra</i>
Dzięcioł białogrzbiety	<i>Dendrocopos leucotos</i>
Dzięcioł czarny	<i>Dryocopus martius</i>
Sokół wędrowny	<i>Falco peregrinus</i>
Muchołówka białoszyjna	<i>Ficedula albicollis</i>
Muchołówka mała	<i>Ficedula parva</i>
Sóweczka	<i>Glaucidium passerinum</i>
Gąsiorek	<i>Lanius collurio</i>
Nagórnik	<i>Monticola saxatilis</i>
Pliszka góraska	<i>Motacilla cinerea</i>
Orzechówka	<i>Nucifraga caryocatactes</i>
Trzmielojad	<i>Pernis apivorus</i>
Dzięcioł trójpalczasty	<i>Picoides tridactylus</i>
Dzięcioł zielonosiwy	<i>Picus canus</i>
Puszczyk uralski	<i>Strix uralensis</i>
Pomurnik	<i>Tichodroma muraria</i>
Drozd obroźny	<i>Turdus torquatus</i>
Wilk	<i>Canis lupus</i>
Bóbr europejski	<i>Castor fiber</i>
Wydra	<i>Lutra lutra</i>
Ryś	<i>Lynx lynx</i>
Podkowiec mały	<i>Rhinolophus hipposideros</i>
Mopek	<i>Barbastella barbastellus</i>
Nocek duży	<i>Myotis myotis</i>
Niedźwiedź brunatny	<i>Ursus arctos</i>

• **Rezerwat Przyrody „Modrzewie”**

Utworzony został w 1959 r. dla ochrony stanowisk modrzewia polskiego *Larix decidua subsp. polonica* (Racib.). Powierzchnia rezerwatu to 10,67ha, a jego otuliny 15,14ha. Rezerwat znajduje na południowych stokach Lubania, na obszarze lasów państwowych należących do Nadleśnictwa Krościenko.

Na terenie rezerwatu stwierdzono występowanie 162 gatunków roślin naczyniowych, 9 gatunków mszaków i 8 gatunków porostów. Według planu ochrony, ustanowionego w 2017 roku, obszar rezerwatu objęty jest ochroną czynną.

- **Pomniki Przyrody**

Gmina Czorsztyn posiada na swoim terenie 1 pomnik przyrody obejmujący dwa osobniki Lipy szerokolistnej, rosnące na południowym stoku Sołtysiej Skały w Sromowcach Wyżnych. (akt utworzenia - Rozporządzenie Nr 21 Wojewody Nowosądeckiego z dnia 28.08.1997 roku)

4.6.6. OBSZARY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE WÓD

- **Ochrona źródeł, źródlisk, mokradeł, cieków wodnych i dolin rzecznych**

Ekosystemy wodne i zależne od wód, stanowią jeden z najbardziej podatnych na degradację elementów środowiska. Jednocześnie odgrywają one niezmiernie istotną rolę przyrodniczą i społeczno-gospodarczą. Ich znaczenie zostało odzwierciedlone w preambule Ramowej Dyrektywy Wodnej, stanowiącej, że: *woda nie jest produktem handlowym takim jak każdy inny, ale raczej dziedzictwem, które musi być chronione, bronione i traktowane jako takie*. Podejście to zostało również uwzględnione w polskim porządku prawnym w brzmieniu art. 38 ustawy z dnia 20 lipca 2017r. – Prawo wodne „*wody, jako integralna część środowiska oraz siedliska dla zwierząt i roślin podlegają ochronie niezależnie od tego, czyją stanowią własność*”. Również ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody w swoim art. 117 stanowi, że: *gospodarowanie zasobami dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów oraz zasobami genetycznymi roślin, zwierząt i grzybów użytkowanymi przez człowieka powinno zapewniać ich trwałość, optymalną liczebność i ochronę różnorodności genetycznej, w szczególności przez ochronę, utrzymanie lub racjonalne zagospodarowanie naturalnych i półnaturalnych ekosystemów, w tym lasów, torfowisk, bagien, muraw, solnisk, klifów nadmorskich i wydm, linii brzegów wód, dolin rzecznych, źródeł i źródlisk, a także rzek, jezior i obszarów morskich [...] Umożliwienie korzystania z wód publicznych zarówno dla ludzi, jak i dla zwierząt zostało uwzględnione w zakazie, wyrażonym w art. 119 powyższej ustawy, który zabrania wznoszenia w pobliżu rzek i kanałów, obiektów budowlanych uniemożliwiających lub utrudniających ludziom i dziko występującym zwierzętom dostęp do wody*.

- **Strefy ochronne ujęć wód**

W celu zapewnienia odpowiedniej jakości wody, przeznaczonej do spożycia, ujmowanej do zaopatrzenia oraz zaopatrzenia zakładów wymagających wody wysokiej jakości, a także ze względu na ochronę zasobów wodnych, są ustanawiane strefy ochronne ujęć wód. Jedyna strefa ochronna ujęcia wody w obszarze gminy Czorsztyn, (według danych przekazanych przez Wody Polskie 2020), to strefa ochrony bezpośredniej o wym. 98 x 18,5 x 42 x 38 x 19 x 38 x 39 x 18,5 m dla dwóch studni kopanych zlokalizowanych na dz. 1605/4 w m. Sromowce Wyżne, zaopatrujące w wodę budynek Pienińskiego PN, przystań flisacką oraz mieszkańców miejscowości (decyzja Nr. OŚ.6341.1.2015.DS).

4.6.7. OBSZARY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH

- **Gleby wysokich klas bonitacyjnych**

W gminie Czorsztyn występują niewielkie obszary gleby wysokich klas bonitacyjnych, podlegające ochronie na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i Leśnych. Ochrona gruntów rolnych polega na ograniczaniu przeznaczenia ich na cele nierolnicze, zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji gruntów rolnych oraz szkodom w produkcji rolniczej, powstającym wskutek działalności nierolniczej, rekultywacji i zagospodarowaniu gruntów na cele nierolnicze, zachowaniu torfowisk i oczek wodnych, jako naturalnych zbiorników wodnych, ograniczaniu zmian naturalnego ukształtowania powierzchni ziemi.

Przeznaczenie tego typu gruntów na cele nierolnicze wymaga uzyskania zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Grunty rolne zaliczane do najlepszych na terenie gminy klasy III położone są w 3 miejscowościach: Czorsztyn (6,26ha), Sromowce Wyżne (52,24 ha) oraz Sromowce Niżne (44,23 ha). W pozostałych miejscowościach nie występują gleby wysokich klas.

4.6.8. OBSZARY I OBIEKTY PRZYRODY ŻYWEJ I NIEOŻYWIONEJ PROPONOWANE DO OBJĘCIA OCHRONĄ PRAWNĄ

- **Obiekty przyrody żywej i nieożywionej na Górze Wdźar**

Na szczególną ochronę prawną zasługują obiekty przyrody nieożywionej w postaci odsłoneń andezytów - położone w obrębie Góry Wdźar wraz z unikalnym stanowiskiem *rozrzutki brunatnej*. Gatunek ten znajduje się na skraju wymarcia a jego zachowanie, określa się na znikome.

4.7. OCENA PRZYDATNOŚCI ŚRODOWISKA DLA RÓŻNYCH FORM UŻYTKOWANIA I ZAGOSPODAROWANIA

Jak wskazują badania ankietowe, przeprowadzone na potrzeby aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016 – 2023, według mieszkańców największym potencjałem regionu są walory turystyczne – położenie geograficzne, zasoby kulturowe, przede wszystkim tożsamość regionalna i tradycja.

Jest to zbieżne z wnioskami, jakie wynikają z analiz wykonanych na potrzeby niniejszego opracowania. Położenie Gminy i jej historia sprawiają, że najbardziej korzystnym kierunkiem rozwoju jest zrównoważona turystyka, oparta na zasobach przyrodniczych i walorach kulturowych. Należy mieć na uwadze, że zrównoważony rozwój turystyki w Karpatach, musi uwzględniać ochronę zasobów przyrodniczych i kulturowych, gdyż to one w głównej mierze decydują o atrakcyjności Gminy dla turystów. Gmina Czorsztyn, tak jak i pozostałe Gminy w Beskidach nie odznacza się potencjałem rozwoju narciarstwa na poziomie, który pozwalałby konkurować z ośrodkami alpejskimi, które przyciągają turystów z Polski. Ponadto ostatnie lata przynoszą coraz częściej informacje o skróceniu sezonu narciarskiego z uwagi na brak wystarczających opadów śniegu. Powyższe uwarunkowania wskazują, że długofalowa strategia zagospodarowania Gminy nie może powodować niszczenia zasobów przyrodniczych, które są główną atrakcją turystyczną, zarówno w sezonie letnim jak i zimowym. Geoturystyka i ekoturystyka, oparte na atrakcjach geologicznych, geomorfologicznych i przyrodniczych mogą stanowić ważny element w promocji regionu, a także w zrównoważonym rozwoju gospodarki Gminy. W tym kontekście warto wspomnieć o idei powołania Geoparku „Pieniny”, który mógłby zwiększyć rozpoznawalność Gminy i przełożyć się na wzrost ruchu turystycznego.

Wyznaczone w dalszej części opracowania kompleksy funkcjonalno-przestrzenne uwzględniają fakt, że rozwój musi odbywać się z poszanowaniem zasobów Gminy, gdyż ich nieodwracalne zniszczenie spowoduje brak możliwości realizowania planów w zakresie rozwoju turystyki. Ponadto podejście oparte o wyznaczanie stref o odmiennych dominujących sposobach zagospodarowania i lokalizowanie infrastruktury turystycznej i sportowej poza obszarami o najwyższych walorach przyrodniczych, sprzyja decentralizacji ruchu turystycznego i tym samym zwiększa możliwości rozwoju tych obszarów Gminy, które leżą poza najatrakcyjniejszymi przyrodniczo obszarami.

Pod względem przydatności do zabudowy, obszar gminy Czorsztyn można podzielić na trzy zasadnicze grupy:

- obszary niekorzystne dla budownictwa,
- obszary o ograniczonej przydatności dla budownictwa, charakteryzujące się trudnymi warunkami budowlanymi,
- obszary o przeciętnych i dobrych warunkach budowlanych.

• **Wśród obszarów niekorzystnych dla budownictwa należy wskazać:**

- Obszary występowania osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi;
- Obszary szczególnego zagrożenia powodzią wskazane na mapach zagrożenia i ryzyka powodziowego oraz tereny położone w sąsiedztwie potoku Kluszkowianka, które nie zostały wykazane w opracowaniu pn. „ Studium określającego granice obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią dla terenów nieobwałowanych w zlewni górnego Dunajca”.

• **Wśród obszarów o ograniczonej przydatności dla budownictwa należy wskazać:**

- Tereny podtopień i zalewania wodami powodziowymi / opadowymi;
- Obszary objęte formami ochrony przyrody
- Obszary występowania gleb najwyższych klas (I-III) i terenów leśnych;
- Tereny o szczególnie niekorzystnej rzeźbie terenu, w tym o spadkach powyżej 60°;
- Tereny dolin, których głębokość zalegania pierwszego poziomu wód podziemnych jest większa niż 2 m p.p.t
- Stoki o wystawie północnej - ze względu na występujący topoklimat, w którym zaznacza się zwiększenie wilgotności powietrza oraz częste zamglenia;

Pozostałe tereny gminy należy uznać za przeciętne i posiadające dobre warunki budowlane

5. UWARUNKOWANIA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

5.1. ZASOBY, CECHY I WALORY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

W obszarze gminy występuje szereg zespołów zabudowy, pojedynczych obiektów oraz kompleksów kompozycyjno-przestrzennych stanowiących świadectwo historyczne oraz bogaty zasób dziedzictwa kulturowego terenu, świadczący o tradycji i tożsamości regionu.

Podstawowym celem i kierunkiem działań jest ich ochrona i zachowanie.

Na obszarze gminy występują obiekty i zespoły zabytkowe wpisane do:

- Wojewódzkiego rejestru zabytków nieruchomych,
- Gminnej Ewidencji Zabytków.

5.1.1. OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW NA TERENIE GMINY CZORSZTYN

L.p.	Obiekt	Miejscowość	Nr rejestru / data wpisu	Datowanie
1.	ruiny zamku	Czorsztyn	A-24 z 1968-04-17	XIII w.
2.	kościółek św. Sebastiana (kaplica cmentarna)	Maniowy	A-97 z 1969-01-20	1723 r.
3.	kościół parafialny pw. św. Katarzyny z otoczeniem	Sromowce Niżne	A-36 z 11.03.1930	koniec XVI w.

źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów udostępnionych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie – Delegatura w Nowym Targu

Ponadto w Wojewódzkim rejestrze zabytków widnieją poniższe dwie pozycje:

Maniowy gm. Czorsztyn – kościół par. p.w. św. Mikołaja, A-95 z 20.01.1969

Maniowy gm. Czorsztyn – kaplica św. Marka Ewangelisty, A-96 z 20.01.1969

Obiekty te nie istnieją od czasu budowy i realizacji Zbiornika Czorsztyńskiego.

5.1.2. OBIEKTY WPISANE DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Występujące w obszarze Gminy obiekty i zespoły wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków zgodnie z przepisami odrębnymi podlegają ochronie.

Gminna ewidencja zabytków Gminy Czorsztyn obejmuje **72** pozycje.

GEZ ma charakter zbioru otwartego i podlega sukcesywnej aktualizacji; na dzień sporządzania niniejszego dokumentu obejmuje ona obiekty spisane w poniższym zestawieniu tabelarycznym.

Zabytki nieruchome ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Czorsztyn

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Nr działki	Datowanie	Rejestr zabytków
1	Czorsztyn	ul. Zamkowa	Ruiny zamku	398	XIII w.	A-24 z 17.04.1968 [A-693/M]
2	Czorsztyn	ul. Jana Pawła II, na cmentarzu parafialnym	Kaplica cmentarna Pierwotnie dworska altana parkowa, później tzw. kaplica flisacka	193/3	przełom XIX i XX w.	
3	Czorsztyn	ul. Jana Pawła II, na pln. od kościoła pw. Matki Boskiej Fatimskiej	Figura Matki Boskiej przeniesiona z Góry Szubienicznej	185/8	1827 r.	
4	Czorsztyn	ul. Turystyczna	Replika dawnej kaplicy z centrum Czorsztyna	158/2	przełom XVIII i XIX w.	
5	Czorsztyn	ul. Turystyczna 17	Kapliczka murowana przeniesiona z Podzamcza	456	XIX w.	
6	Huba	4	Dom	177/4	XX w.	

7	Huba	14	Dom	87, 477	XX w.	
8	Huba	obok drogi gminnej Huba	Kapliczka murowana	458/1	przełom XVIII i XIX w.	
9	Kluszkowce	ul. Stylchyn	Piwniczka 1	2515/36	XIX w.	
10	Kluszkowce	ul. Stylchyn	Piwniczka 2	2515/36	XIX w.	
11	Kluszkowce	ul. Stylchyn	Piwniczka 3	2515/36	XIX w.	
12	Kluszkowce	ul. Stylchyn	Piwniczka 4	2515/36	XIX w.	
13	Kluszkowce	ul. Stylchyn	Piwniczka 5	2515/36	XIX w.	
14	Kluszkowce	ul. Stylchyn	Piwniczka 6	2515/36	XIX w.	
15	Kluszkowce	ul. Stylchyn	Piwniczka 7	2515/36	XIX w.	
16	Kluszkowce	ul. Stylchyn	Piwniczka 8	2515/36	XIX w.	
17	Kluszkowce	ul. Stylchyn	Piwniczka 9	2515/36	XIX w.	
18	Kluszkowce	ul. Stylchyn	Piwniczka 10	2515/36	XIX w.	
19	Kluszkowce	ul. Stylchyn	Piwniczka 11	2515/36	XIX w.	
20	Kluszkowce	ul. Stylchyn	Piwniczka 12	2515/36	XIX w.	
21	Kluszkowce	ul. Stylchyn	Zagroda Jana Królczyka (przeniesiona w latach 90. XX w. z Maniów)	2515/41	XX w.	
22	Kluszkowce	ul. Stylchyn	Zagroda nr 203 (przeniesiona w latach 90. XX w. z Maniów)	2515/41	XX w.	
23	Kluszkowce	ul. Stylchyn	Dom nr 161	2515/42	XX w.	
24	Kluszkowce	ul. Stylchyn 1	Willa Teofila Sanoka (przeniesiony z Czorsztyna w latach 90. XX w.)	2515/38	XX w.	
25	Kluszkowce	ul. Stylchyn 3	Willa Leopolda Szperlinga (przeniesiony z Czorsztyna w latach 90. XX w.)	2515/38	XX w.	
26	Kluszkowce	ul. Stylchyn 5	Willa Józefa Galoty (przeniesiony z Czorsztyna w latach 90. XX w.)	2515/38	XX w.	
27	Kluszkowce	ul. Stylchyn 7	Dwór Drohojewskich (przeniesiony z Czorsztyna w latach 90. XX w.)	2515/38	XX w.	
28	Kluszkowce	ul. Stylchyn 9	Dom nr 65	2515/38	XX w.	
29	Kluszkowce	ul. Stylchyn 13	Dom nr 33 ze stodołą	2515/54, 2515/55	XX w.	
30	Kluszkowce	ul. Stylchyn 15	Dom nr 202	2515/26	XX w.	
31	Czorsztyn	ul. Stylchyn 18	Willa nr 333 (przeniesiona z Maniów w latach 90. XX w.)	15/2	XX w.	
32	Czorsztyn	ul. Stylchyn	Willa Zbyszek (przeniesiona z Czorsztyna w latach 90. XX w.)	16	XX w.	
33	Czorsztyn	ul. Stylchyn	Willa Basia II	18, 19, 21	XX w.	
34	Czorsztyn	ul. Stylchyn	Willa Basia III	27, 28	XX w.	
35	Kluszkowce	ul. Karmelicka 24	Drewniano-murowany budynek, tzw. "Dom Ludowy"	1681/2	XX w.	
36	Kluszkowce	ul. Szkolna 11	Murowany budynek d. szkoły ludowej	1090	XIX w.	
37	Kluszkowce	skrzyżowanie ul. Szkolna, ul. Podhalańska, ul. Karmelicka	Pomnik nieznanego Żołnierza	1191/5	XX w.	
38	Kluszkowce	ul. Szkolna 15	Kapliczka murowana	1315/2	XIX w.	
39	Kluszkowce	ul. Turystyczna	Drewniany krzyż z kapliczką szafkową	3100	XX w.	

40	Kluszkowce	na przełęczy Snozka	Pomnik ofiar walk wewnętrznych po II wojnie światowej	970/4	XX w.	
41	Maniowy	ul. Mickiewicza	Kościółek cmentarny pw. Św. Sebastiana	2753/4	XX w.	A-97 z 20.01.1969 [A-920/M]
42	Maniowy	ul. Potok 26	Dom	2456/2	XX w.	
43	Maniowy	ul. Potok 28	Dom	5906	XX w.	
44	Maniowy	ul. Jana Pawła II	Kapliczka murowana	5343/2	XX w.	
45	Maniowy	ul. Ks. Siudy	Kapliczka murowana	2570	XX w.	
46	Maniowy	ul. Pienińska	Kapliczka	5376/3	XX w.	
47	Maniowy	ul. Prusa 20 (Lyta)	Kapliczka	5613	XX w.	
48	Maniowy	ul. Węgliska (Stare Maniowy)	Kapliczka	2753/4	XX w.	
49	Mizerna	1	Budynek drewnianej szkoły	954	XX w.	
50	Mizerna	przy wjeździe na drogę prowadzącą do Maniów, obok nr 76	Kapliczka murowana	52/7, 52/8	XIX w.	
51	Sromowce Niżne	ul. Kościelna	Kościół parafialny pw. Św. Katarzyny z otoczeniem	3152, 1247, 1231/2	XVI w.	A-36 z 11.03.1930 [A-1036/M]
52	Sromowce Niżne	ul. Szkolna 43	Dom - dawna plebania	3240, 1270/3, 1266/1	XX w.	
53	Sromowce Niżne	ul. Sobczańska 91 pod górą Trzy Korony,	Modernistyczne schronisko "Trzy Korony" (dawniej tzw. Schronisko Śląskie)	5/1	XX w.	
54	Sromowce Niżne	ul. Nadwodnia 2	Kapliczka murowana	1733/2	XIX w.	
55	Sromowce Niżne	ul. Nadwodnia, nad Dunajcem	Kapliczka murowana	2185/2	XIX w.	
56	Sromowce Niżne	ul. Pienińska (Sromowce Średnie), nieдалеко ul. Pienińska 1	Przydrożne krzyże	1603, 1927	XX w.	
57	Sromowce Wyżne	ul. Kosibowicza	Zespół kościoła pw. Stanisława Kostki wraz z cmentarzem przykościelnym	792	XIX-XX w,	
58	Sromowce Wyżne	ul. Nad Zalew 2	Dom	3197	XX w.	
59	Sromowce Wyżne	ul. Nad Zalew 5 (Glinik)	Dom	635, 3190, 630/3, 629	XX w.	
60	Sromowce Wyżne	ul. Nad Zalew 7	Cisowy Dworek	3377	XX w.	
61	Sromowce Wyżne	ul. Nad Zalew 7	"Orle Gniazdo"	670/1	XX w.	
62	Sromowce Wyżne	ul. Nad Zalew 7	Watra	670/1	XX w.	
63	Sromowce Wyżne	ul. Kosibowicza 10	Dom	804/2	XX w.	
64	Sromowce Wyżne	ul. Kosibowicza 12	Dom	821	XX w.	
65	Sromowce Wyżne	ul. Kosibowicza 13	Izba Regionalna (dawna szkoła)	822	XIX w.	
66	Sromowce Wyżne	ul. Kosibowicza 14	Dom	3365	XX w.	
67	Sromowce Wyżne	ul. Kosibowicza 21	Dom	849	XX w.	
68	Sromowce Wyżne	ul. Kosibowicza 32	Dom	3249, 906	XX w.	

69	Sromowce Wyżne	ul. Kosibowicza 43	Dom	3272	XX w.	
70	Sromowce Wyżne	ul. Małkowskiej 6	Dom	633	XX w.	
71	Sromowce Wyżne	przy drodze powiatowej Krośnica-Niedzica (pod Skalką)	Kapliczka murowana	625/12	XX w.	
72	Sromowce Wyżne	niedaleko ul. Kały 6	Kapliczka murowana	3089/6	przełom XIX i XX w.	

Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Krakowie zawiadomił (pismem znak: DNT-I.5140.81.2021.MK z dnia 20.10.2021r.) o włączeniu karty ewidencyjnej obiektu nieruchomego niewpisanego do rejestru zabytków dla Cmentarza cholerycznego w Maniowach - do wojewódzkiej ewidencji zabytków. Na dzień 8 czerwca 2022r. procedura włączeniu do wojewódzkiej ewidencji zabytków karty ewidencyjnej obiektu nieruchomego niewpisanego do rejestru zabytków dla Cmentarza cholerycznego w Maniowach nie została zakończona.

5.1.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

Zabytki archeologiczne zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, to zabytki nieruchome, będące powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy będący tym wytworem.

Zgodnie z ze zaktualizowaną Gminną Ewidencją zabytków w obszarze Gminy znajdują się stanowiska archeologiczne z kart AZP 116-60 na terenie wsi Sromowce Wyżne i Sromowce Niżne. Dodatkowo na kartach AZP 115-59 znajdują się stanowiska archeologiczne we wsi Maniowy. Stanowiska archeologiczne zgodnie z przepisami odrębnymi podlegają ochronie wraz z terenem bezpośrednio przylegającym do stanowiska.

Stanowiska archeologiczne Gminy Czorsztyn ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr st. w miejscowości	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia
1	Sromowce Niżne (Średnie)	116-60	2	4	śląd osadnictwa	
2	Sromowce Wyżne	116-60	1	2	zamczysko	XIV w.
3	Sromowce Wyżne - Kały	116-60	2	3	obozowisko	technokompleks magdaleński
4	Sromowce Wyżne	116-60	3	6	obozowisko śląd osadnictwa osada	paleolit schyłkowy okres rzymski? późne średniowiecze
5	Sromowce Wyżne	116-60	4	7	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze
6	Sromowce Wyżne	116-60	5	8	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	paleolit schyłkowy średniowiecze
7	Sromowce Wyżne	116-60	6	9	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	wczesny brąz okres rzymski
8	Sromowce Wyżne	116-60	7	10	śląd osadnictwa	epoka kamienia
9	Sromowce Wyżne	116-60	8	11	pracownia	schyłkowy paleolit

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr st. w miejscowości	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia
10	Sromowce Wyżne	116-60	9	12	pracownia	schyłkowy paleolit
11	Sromowce Wyżne	116-60	10	13	obozowisko śląd osadnictwa	schyłkowy paleolit okres prahistoryczny
12	Sromowce Wyżne	116-60	11	14	śląd osadnictwa	epoka kamienia
13	Sromowce Wyżne	116-60	12	15	śląd osadnictwa	epoka kamienia
14	Sromowce Wyżne	116-60	13	16	obozowisko śląd osadnictwa	epoka kamienia okres nowożytny
15	Sromowce Wyżne	116-60	14	17	śląd osadnictwa	epoka kamienia
16	Sromowce Wyżne	116-60	15	18	śląd osadnictwa	paleolit schyłkowy
17	Sromowce Wyżne	116-60	16	19	obozowisko	paleolit schyłkowy

Stanowiska archeologiczne Gminy Czorsztyn w miejscowości Maniowy

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr st. w miejscowości	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia
1	Maniowy	115-59	1	5	punkt osadniczy	nowożytność
2	Maniowy	115-59	2	6	punkt osadniczy	nowożytność
3	Maniowy	115-59	3	7	punkt osadniczy	nowożytność średniowiecze
4	Maniowy	115-59	4	8	punkt osadniczy	nowożytność
5	Maniowy	115-59	5	9	punkt osadniczy	nowożytność
6	Maniowy	115-59	6	10	punkt osadniczy	nowożytność średniowiecze
7	Maniowy	115-59	7	11	punkt osadniczy	nowożytność
8	Maniowy	115-59	8	12	punkt osadniczy	nowożytność średniowiecze
9	Maniowy	115-59	9	13	punkt osadniczy	nowożytność
10	Maniowy	115-59	10	14	punkt osadniczy	średniowiecze epoka kamienia
11	Maniowy	115-59	11	15	punkt osadniczy	prehistoria
12	Maniowy	115-59	12	16	punkt osadniczy	nowożytność średniowiecze
13	Maniowy	115-59	13	17	punkt osadniczy	nowożytność
14	Maniowy	115-59	14	18	punkt osadniczy	nowożytność
15	Maniowy	115-59	15	19	punkt osadniczy	epoka kamienia
16	Maniowy	115-59	16	20	punkt osadniczy	nowożytność

17	Maniowy	115-59	17	21	punkt osadniczy	nowożytność
18	Maniowy	115-59	18	22	punkt osadniczy	nowożytność
19	Maniowy	115-59	19	23	punkt osadniczy	prehistoria
20	Maniowy	115-59	20	24	punkt osadniczy	nowożytność epoka kamienia

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne w zakresie uzgodnionym z Wojewódzkim Konserwatorem zabytków. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwi uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i niekoniecznie może dokładnie odpowiadać zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami. Większość stanowisk archeologicznych została rozpoznana „powierzchniowo” podczas dużego projektu realizowanego już od końca lat 70-tych XX w., jest to Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Obszar Gminy Czorsztyn znajduje się na 8 obszarach AZP: 114-59, 114-60, 115-59, 115-60, 116-60, 116-61, 117-60, 117-61. Stanowiska archeologiczne występują na dwóch obszarach AZP – 115-59 i 116-60. Większość odkrytych stanowisk położona jest na terenach obecnie użytkowanych rolniczo. Zagrożeniem dla stanowisk i zabytków archeologicznych są wszelkiego rodzaju prace ziemne takie jak: prace inwestycyjne (budowa domów, dróg, melioracje, wodociągi), głęboka orka, eksploatacja żwiru i piasku. Część stanowisk archeologicznych zagrożona jest także przez procesy naturalne. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych w decyzjach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

5.1.4. USTALENIA OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTEKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ W ZAPISACH MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO OBOWIĄZUJĄCEGO W OKRESIE SPORZĄDZANIA NINIEJSZEGO STUDIUM

Ponizej zamieszczono wypis z uchwały Nr XVII/147/2012 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 15 czerwca 2012r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Czorsztyn; Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 20.07.2012 r. dotyczący ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

§ 5. W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się:

1. *W odniesieniu do zabytków wpisanych do wojewódzkiego rejestru obowiązują zasady ochrony zgodnie z przepisami odrębnymi. W przypadku lokalizacji nowych obiektów budowlanych na obszarach o wybitnych walorach krajobrazowych, objętych ochroną krajobrazu kulturowego, w tym*

szczególnie w otoczeniu ruin zamku w Czorsztynie, niezbędne jest sporządzenie analizy krajobrazowej.

2. Ustala się ochronę następujących obiektów w ramach gminnej ewidencji zabytków:

1) w sołectwie Huba:

- a) dom drewniany nr 14 z XX w.,
- b) kapliczka murowana z XX w. zlokalizowana koło drogi gminnej,
- c) dom drewniany nr 4 z XX w.

2) w sołectwie Maniowy:

- a) kapliczka z XX w. zlokalizowana przy ul. Pienińskiej,
- b) kapliczka z XX w. zlokalizowana przy ul. Prusa 20,
- c) kapliczka kamienna z XX w. zlokalizowana przy ul. Jana Pawła II,
- d) kapliczka kamienna z XX w. zlokalizowana przy ul. Ks. Siudy,
- e) kapliczka kamienna z XX w. zlokalizowana przy ul. Węgliska,
- f) zabytkowy kościółek drewniany p/w św. Sebastiana z XX w. zlokalizowany przy ul. Mickiewicza,
- g) 2 domy drewniane z XX w. zlokalizowane przy ul. Potok.

3) w sołectwie Mizerna:

- a) biblioteka drewniana nr 1 z XX w.,
- b) kapliczka ceglana z XIX w. zlokalizowana przy wjeździe na drogę do Maniów.

4) w sołectwie Kluszkowce:

- a) piwniczki kamienne z XIX w. (zlokalizowane na terenie skansenu),
- b) zagroda Jana Królczyka przeniesiona w latach 90 XX w., drewniana z XX w., (zlokalizowana na terenie skansenu),
- c) zagroda nr 203 przeniesiona w latach 90 XX w. z Maniów, drewniana z XX w., (zlokalizowana na terenie skansenu),
- d) dom nr 161, drewniany z XX w., (zlokalizowany na terenie osady turystycznej),
- e) dom nr 202, drewniany z XX w., (zlokalizowany na terenie osady turystycznej),
- f) dom nr 33 ze stodołą, drewniany z XX w., (zlokalizowany na terenie osady turystycznej),
- g) dom nr 65, drewniany z XX w., (zlokalizowany na terenie osady turystycznej),
- h) dwór Drohojewskich, drewniany z XX w.,
- i) willa Józefa Galoty, drewniana z XX w.,
- j) willa Leopolda Szperlinga, drewniana z XX w.,
- k) willa Teofila Sanoka, drewniana z XX w.,
- l) drewniany krzyż z kapliczką szafkową z XX w. zlokalizowana przy ul. Turystycznej,
- m) pomnik ofiar walk wewnętrznych po II wojnie światowej, metalowy z XX w. zlokalizowany na przełęczy Snózka,
- n) dom ludowy drewniany – murowany z XX w. zlokalizowany przy ul. Bochnaka 24,
- o) pomnik nieznanego Żołnierza z XX w. zlokalizowany przy ul. Bochnaka,
- p) murowany budynek d. szkoły ludowej, z XIX w. zlokalizowany przy ul. Kluszkowianka,
- q) kapliczka murowana z XIX w. zlokalizowana przy ul. Szkolnej 15.

5) w sołectwie Czorsztyn:

- a) willa nr 333, drewniana z XX w., (zlokalizowana na terenie osady turystycznej),
- b) willa Zbyszek drewniana z XX w. (zlokalizowana na terenie osady turystycznej),
- c) willa Basia II drewniano – murowana z XX w., (zlokalizowany na terenie osady turystycznej),
- d) willa Basia III drewniana z XX w., (zlokalizowany na terenie osady turystycznej),
- e) ruiny zamku w Czorsztynie kamienne z XIII w. zlokalizowane przy ul. Zamkowej,
- f) kapliczka kamienna z przełomu XVIII i XIX w. zlokalizowana przy ul. Turystycznej,
- g) kaplica cmentarna ceglana z przełomu XIX i XX w.,
- h) kamienna figurka MB z XIX w. zlokalizowana przy drodze do nowego kościoła,
- i) kapliczka kamienna z XIX w. zlokalizowana przy ul. Turystycznej 17.

6) w sołectwie Sromowce Wyżne:

- a) kościół parafialny ceglany p/w Stanisława Kostki z przełomu XIX i XX w. zlokalizowany przy ul. Kosibowicza 2,
- b) Cisowy dworek drewniany z XX wieku zlokalizowany przy ul. Nad Zalew 7,
- c) Kapliczka murowana z XX w. zlokalizowana przy drodze powiatowej Krośnica – Niedzica,
- d) Izba regionalna z XX w. zlokalizowana przy ul. Kosibowicza 13,

- e) Dom ceglany z XX w. zlokalizowany przy ul. Nad Zalew 5,
  - f) Dom drewniany z XX w. zlokalizowany przy ul. Małkowskiej 6,
  - g) Dom drewniany z XX w. zlokalizowany przy ul. Nad Zalew 2,
  - h) Dom drewniany z XX w. zlokalizowany przy ul. Kosibowicza 12,
  - i) Dom ceglany z XX w. zlokalizowany przy ul. Kosibowicza 21,
  - j) Dom drewniany z XX w. zlokalizowany przy ul. Kosibowicza 43,
  - k) Dom mieszany z XX w. zlokalizowany przy ul. Kosibowicza 10,
  - l) Dom ceglany z XX w. zlokalizowany przy ul. Kosibowicza 32,
  - m) Dom ceglany z XX w. zlokalizowany przy ul. Kosibowicza 14,
  - n) Kapliczka murowana z przełomu XIX i XX w. zlokalizowana przy ul. Kąty.
- 7) w sołectwie Sromowce Niżne:
- a) Kościół parafialny p/w św. Katarzyny drewniany z XVII w. zlokalizowany przy ul. Kościelnej,
  - b) Dom drewniano – murowany z XX w. zlokalizowany przy ul. Szkolnej 43,
  - c) Krzyże przydrożne z XX w. zlokalizowane przy ul. Pienińska,
  - d) schronisko PTTK „Trzy Korony” z XX w. zlokalizowane pod górą Trzy Korony,
  - e) kapliczka murowana z XIX w. zlokalizowana przy ul. Nadwodnia 2,
  - f) kapliczka murowana z XIX w. zlokalizowana nad Dunajcem.
3. Dla obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków ustala się:
- 1) zachowanie zasadniczego kształtu brył budynków, w tym ich obrysów zewnętrznych, formy dachów;
  - 2) zachowanie rozplanowania elewacji budynków, w tym zachowania usytuowania głównych wejść do budynku oraz otworów okiennych i drzwiowych, ważniejszych podziałów architektonicznych elewacji oraz takich elementów jak balkony, wykusze, tarasy;
  - 3) zachowanie materiałów wykończeniowych elewacji budynków;
  - 4) działania inwestycyjne w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków wymagają uzgodnień lub opinii zgodnie z przepisami odrębnymi w tym zakresie.
4. Ustala się możliwość dalszej aktualizacji gminnej ewidencji obiektów zabytkowych w miarę postępów prac nad ewidencjonowaniem obiektów o cechach zabytkowych.
5. Wprowadza się obowiązek ochrony stanowisk archeologicznych – zgodnie z przepisami odrębnymi w tym zakresie.
- 1) na terenie objętym planem zinventaryzowano 26 stanowisk archeologicznych / tzw. punktów osiedleńczych / w sołectwach: Maniowy, Czorsztyn i Kluszkowce, zgodnie z oznaczeniem na rys. planu, dla których przyjmuje się strefę ochronną o promieniu 40 m.
6. Wyznacza się obszary objęte ochroną krajobrazu kulturowego:
- 1) zamek w Czorsztynie i jego bezpośrednie otoczenie w Czorsztynie Nadzamczu;
  - 2) otoczenie zabytkowego kościoła w Sromowcach Niżnych obejmujące wyznaczone działki lub ich części wokół kościoła;
  - 3) historyczny układ zabudowy w Sromowcach Niżnych i Średnich;
  - 4) historyczny układ zabudowy w Sromowcach Wyżnych;
  - 5) historyczny układ zabudowy w Kluszkowcach oraz nowy układ zabudowy na terenie i w otoczeniu „Osady turystycznej” – skansenu na półwyspie Stylchyn;
  - 6) historyczny układ zabudowy w Mizernej;
  - 7) historyczny układ zabudowy w Maniowach;
  - 8) historyczny układ zabudowy w Hubie.
6. 1. Ustala się:
- a) dopuszczenie rozbudowy, wymiany i lokalizowania nowej zabudowy pod warunkiem odpowiedniego ukształtowania formy architektonicznej (w nawiązaniu do formy historycznej zabudowy);
  - b) zachowanie lub nawiązanie do historycznie ukształtowanej sieci dróg;
  - c) ochronę istniejących założeń zieleni;
  - d) zachowanie istniejących osi widokowych na obiekty zabytkowe oraz wykluczenie przesłaniania ich nową zabudową i tworzenia nowych dominant;
  - e) wykluczenie działań powodujących degradację otoczenia obiektów i zespołów chronionych oraz postulowanych do objęcia ochroną;
  - f) wszelkie działania inwestycyjne na terenie stref objętych ochroną krajobrazu kulturowego wymagają uzgodnień lub opinii zgodnie z przepisami odrębnymi w tym zakresie.

7. Wyznacza się obszary objęte ochroną krajobrazu otwartego:

- 1) krajobraz otwarty sołectwa *Sromowce Wyżne*, obejmujący tradycyjny rozłóg pól uprawnych;
- 2) krajobraz otwarty sołectwa *Sromowce Niżne*, obejmujący tradycyjny rozłóg pól uprawnych.

7.1. Ustala się:

- a) zachowanie obszarów otwartych o najwyższych walorach krajobrazowych (oznaczonych na rys. planu symbolem Rk);
- b) ochrona warunków percepcji krajobrazu wzdłuż głównych (atrakcyjnych) ciągów widokowych i w otoczeniu punktów widokowych: zakaz lokalizacji nowej zabudowy, w tym obiektów tymczasowych oraz realizacji /nasadzeń/ zadrzewień lub zakrzewień, zakaz zmiany ukształtowania terenu /zachowanie istniejących ciągów widokowych w kierunku Tatr i Zamagurza;
- c) zachowanie istniejących zadrzewień i terenów leśnych, przebiegu koryt cieków wodnych;
- d) utrzymanie zasadniczych elementów układów wsi, przy jednoczesnym dopuszczeniu do ich rozwoju przestrzennego.

5.2. ZASOBY, CECHY I WALORY KRAJOBRAZU

Konieczność zapewnienia ochrony krajobrazu i właściwego nim zarządzania wynika z postanowień ratyfikowanej przez Polskę w roku 2005 Europejskiej Konwencji Krajobrazowej. Zgodnie z art.5 tej konwencji Polska zobowiązana jest m.in. do podjęcia działań na rzecz prawnego uznania krajobrazów, ustanowienia i wdrożenia polityki krajobrazowej oraz zintegrowania krajobrazu z własną polityką w zakresie planowania regionalnego i urbanistycznego, a także z innymi politykami, które pośrednio lub bezpośrednio oddziałują na krajobraz. Zalecenia Konwencji uwzględnione zostały w art. 38 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, która obliguje samorządy województw do sporządzenia audytu krajobrazowego, jako nowego narzędzia ochrony krajobrazu w regionach.

Audyt krajobrazowy opracowywany jest w celu identyfikacji, charakteryzacji i oceny krajobrazów występujących na danym obszarze. W ramach audytu wyznacza się krajobrazy priorytetowe, szczególnie cenne dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne lub estetyczno-widokowe i jako takie wymagające zachowania. Audyt krajobrazowy sporządzany będzie dla obszaru całego województwa przy wykorzystaniu klasyfikacji i metodyki ustalonej w ramach rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych opublikowanego 28 lutego 2019 r. (Dz. U. 2019 poz. 394).

Na dzień sporządzania niniejszego dokumentu studium - audyt krajobrazowy nie został jeszcze opracowywany.

W obszarze gminy Czorsztyn dominuje krajobraz o bardzo wysokich wartościach, cenny nie tylko w skali lokalnej, ale w skali kraju i nawet Europy. Gmina jest zróżnicowana pod względem ukształtowania powierzchni, występują na jej terenie zarówno krajobrazy górskie jak i krajobrazu obniżeń śródogórskich.

Stosując ogólną typologię opracowaną dla potrzeby przeprowadzania audytu krajobrazowego, w obrębie Gminy Czorsztyn można wyróżnić:

a) krajobrazy przyrodnicze

- rzeka Dunajec z jej bezpośrednim otoczeniem,
- tereny leśne,
- tereny muraw naskalnych, nagich skał;
- tereny zarośli kserotermicznych oraz innych ciepłolubnych,
- tereny łąk ekstensywnie użytkowanych
- wielkopowierzchniowe zbiorniki wodne: Czorsztyński i Sromowiecki,

b) krajobrazy przyrodniczo-kulturowe

- tereny wiejskie z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk,
- tereny wiejskie z przewagą terenów zabudowanych o charakterze wiejskim,
- tereny miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim,

c) krajobrazy kulturowe.

Typ krajobrazu przyrodniczego - obejmuje przede wszystkim znaczne, zwarte tereny leśne, w tym najcenniejsze krajobrazowo fragmenty drzewostanów, znajdujące się w obrębie Pienińskiego Parku Narodowego oraz rozległe tereny wód otwartych, stanowiące przedpola dla dalekich widoków. Obejmuje zarówno zwarte jak i mniejsze tereny leśne, wraz z ważnym elementem krajobrazu

leśnego odsłonięciami skał, urozmaiconymi strefami potoków górskich oraz tereny rolne, głównie łąki i pastwiska. Otwarte tereny rolne stanowią bardzo ważny element składowy panoram oraz osi widokowych, w tym np. element panoramy Tatr z Trzech Koron, panoramy Tatr z łąk leżących powyżej góry Wdżar. Szczególną uwagę, w panoramie terenów rolnych otwartych, przyciągają rozłogi pól w miejscowościach Sromowce Niżne i Sromowce Wyżne, leżące pomiędzy zabudową wsi, a zalesionymi stokami grzbietu Pieńin Właściwych. Otwarte tereny rolne wzbogacają liczne zadrzewienia śródpolne, pojedyncze drzewa i miedze stanowią nieodłączny, charakterystyczny elementy ekstensywnego krajobrazu rolnego tego rejonu.

Typ krajobrazu przyrodniczo – kulturowego tworzą zwarte układy miejscowości i przysiółków z rozrastającą się strefą zabudowy rozproszonej. Tereny istniejącej zabudowy wiejskiej, rozdrobnienie gospodarstw rolnych, struktura własności i użytkowania w gminie sprzyja utrzymaniu harmonijnego charakteru tego typu krajobrazu, brak jest upraw wielkoobszarowych, dominuje tradycyjny dla tego rejonu łąkowy rozłóg pól, nawiązujący w swoim układzie do historycznych procesów osadniczych. Pod względem architektonicznym i krajobrazowym, istniejąca zabudowa prezentuje zróżnicowaną wartość. W krajobrazie tym dominują bezstylowe budynki powojenne oraz eklektyczne realizacje współczesne, pośród których odnaleźć można stosunkowo liczne i dobrze zachowane przykłady tradycyjnego budownictwa i pojedynczych domów przedwojennych. Charakterystyczne jest wymieszanie form i stylów architektonicznych, z reguły na niekorzyść obiektów wartościowych, które są zagłuszane gabarytami i kolorystyką przez bezwartościowe krajobrazowo budynki. Formą dysharmonijną jest zabudowa tzw. „Nowe Maniowy” zrealizowana od podstaw według projektu, który nie był dostosowany do lokalnych uwarunkowań środowiskowych i społecznych. Zamiast typowych i tradycyjnych dla wsi wnętrz, złożonych z domu i układu zabudowań gospodarczych, wprowadzono na małych działkach zwartą zabudowę podmiejską. Nie uwzględniono faktu, że sylweta zabudowy stworzy silny dysonans w krajobrazie. Rozłożenie zabudowy na stoku, bez zachowania linearniej struktury osadniczej, typowej dla tego terenu, wyróżnia ją z daleka na tle masywu Lubania i stanowi silny dysonans w krajobrazie. Należy jednak uznać i podkreślić, iż kontrowersyjna sylweta „Nowych Maniowych”, nie pozwala docenić faktu, iż w obszarze gminy dominuje krajobraz o bardzo wysokich szczególnie cennych wartościach, które wymagają należytej ochrony.

Ważnym pozytywnym uzupełnieniem krajobrazu przyrodniczo-kulturowego są zabytki małej architektury, do których należą kapliczki, krzyże i figury, wzbogacające w istotny sposób środowisko wizualne małych wnętrz krajobrazowych. Jednym z takich miejsc jest chociażby kalwaria na Sołtysiej Skale w Sromowcach Wyżnych, gdzie elementy kulturowe, przyrodnicze (pomnik przyrody), religijne i krajobrazowe łączą się w atrakcyjny sposób.

Typ krajobrazu, obejmuje także wielkopowierzchniowe sztuczne zbiorniki wodne wraz z infrastrukturą z nimi związaną jak zapory, elektrownia i systemy elektroenergetyczne. Istniejąca linia elektroenergetyczna 110 kV, przebiega na północny-wschód od stacji elektroenergetycznej Niedzica i biegnie do stacji elektroenergetycznej Krościenko. Na terenie Gminy biegnie na krótkim odcinku i w zdecydowanej większości jest osłonięta terenami leśnymi. Z tego względu konstrukcja nie jest istotnym akcentem w krajobrazie. Również uciążliwe w krajobrazie są linie energetyczne średnich i niskich napięć, które w niektórych przypadkach obniżają walory punktów widokowych, przebiegając przez ich przedpola. Ponadto na terenie gminy znajdują się stacje przekaźnikowe operatorów sieci komórkowych. Stacje te znajdują się w Kluszkowcach w okolicy góry Wdżar oraz w Sromowcach Niżnych na pylonach kładki pieszo-rowerowej. Lokalizacja stacji w Sromowcach była wynikiem kompromisu pomiędzy wymogami ochrony krajobrazu tego newralgicznego rejonu a wymogami zapewnienia dostępu do sieci komórkowej dla mieszkańców i turystów. Stacja w na górze Wdżar, wobec nagromadzenia elementów antropogenicznych i jej umiejscowienia w mało eksponowanym miejscu, obniża wartość krajobrazu jedynie w skali lokalnej.

5.3. OCENA STANU OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, obiektami podlegającymi ochronie są zabytki nieruchome, zabytki ruchome, zabytki archeologiczne a formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,

- ustalenia ochrony m.in. w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej (...).

Również zgodnie z w/w ustawą jej art.19 ust.1 –

„W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

Na terenie gminy Czorsztyn zabytki chronione są na podstawie wpisu do rejestru, wpisu do gminnej ewidencji zabytków oraz poprzez ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Do chwili obecnej gmina nie podjęła uchwały w sprawie utworzenia na jej obszarze parku kulturowego.

Gminna Ewidencja Zabytków gminy Czorsztyn opracowana w 2007r., została zaktualizowana w 2021r. i jest prowadzona w formie kart adresowych zabytków nieruchomych i archeologicznych. Obecnie GEZ zawiera 72 zabytki nieruchome oraz 17 stanowisk archeologicznych.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opieką nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r., gminna ewidencja zabytków stanowi podstawę do sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami, który został sporządzony przez Gminę Czorsztyn i jest dokumentem, zawierającym pełną dokumentację związaną z historią i dziedzictwem kulturowym na terenie gminy. Celem sporządzenia programu opieki jest szczegółowe ustalenie zasad ochrony oraz jej inicjowania, finansowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Gminny program opieki nad zabytkami jest materiałem uzupełniającym do aktów planowania przestrzennego w gminie, w tym: strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Program ten służy podejmowaniu planowych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego w gminie. Ponadto, zgodnie z art.19 ust.2 ustalenia *Gminnego programu opieki nad zabytkami* stanowią dopełnienie ustaleń niniejszego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czorsztyn, a jego ustalenia w tym zakresie będą wiążące i wymagane do uwzględnienia w sporządzanych nowych edycjach miejscowych planów.

Oceniając stan obecny ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w obszarze Gminy Czorsztyn, trzeba podkreślić, iż obiekty zabytkowe są nie tylko materialnym śladem przeszłości chronionym przepisami odrębnymi, ale także składowym elementem zagospodarowania przestrzeni a krajobraz kulturowy wraz z zasobem zabytków wpływa bezpośrednio na atrakcyjność gminy.

6. WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONA ICH ZDROWIA

6.1. ANALIZA SPOŁECZNA

6.1.1. DIAGNOZA DEMOGRAFICZNA

Diagnozę sytuacji demograficznej w gminie Czorsztyn sporządzono na podstawie danych z gminnej ewidencji ludności publikowanych na stronach BIP, Bazy Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz z materiałów portalu <http://www.polskawliczbach.pl>.

W celu zobrazowania sytuacji demograficznej gminy Czorsztyn poniżej zestawiono i zinterpretowano dane ilościowe dotyczące stanu liczebnego mieszkańców gminy (z podziałem na poszczególne miejscowości), migracji, ruchu naturalnego ludności oraz struktury wiekowej populacji gminy.

• **Liczba mieszkańców i struktura ludności**

Na podstawie gminnej ewidencji ludności, liczba stałych mieszkańców gminy Czorsztyn na koniec 2019 r. wynosiła 7645 osób. Poszczególne miejscowości gminy istotnie różnią się od siebie pod względem liczby ludności – najmniejszą Hubę zamieszkiwało 126 osób, podczas gdy najliczniej zaludnione Maniowy 2232 osób.

W poniższej tabeli zestawiono szczegółowe dane o liczbie ludności w poszczególnych miejscowościach w wybranych latach z okresu 2010 – 2019, zgodnie z danymi gminy. Zestawienie to pozwala na obserwację zmian w liczebności populacji, przy czym w wypadku tej gminy jest to przyrost liczby ludności we wszystkich miejscowościach w powyższym okresie.

Ogółem liczba ludności wzrosła w ciągu tych 10 lat o 325 osób, tj. 4%.

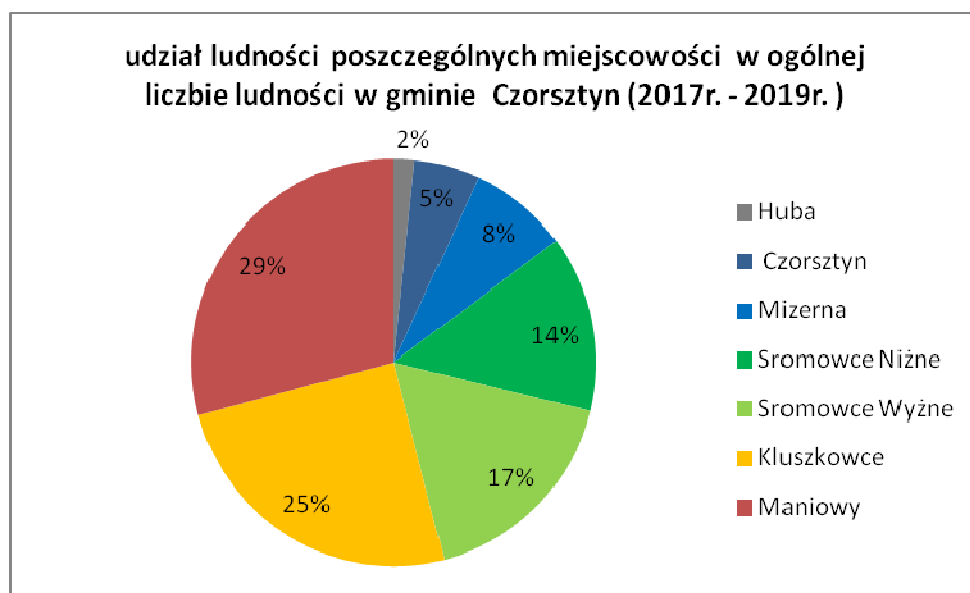
W poszczególnych miejscowościach przyrost populacji wahał się między 3% a 6%. Największy proporcjonalnie przyrost populacji nastąpił w trzech miejscowościach: Huba (8%), Sromowce Wyżne (6%) i Czorsztyn (6%).

Stan ludności w poszczególnych miejscowościach gm. Czorsztyn w latach 2010 – 2019

Miejscowość	2010	2015	2017	2018	2019
Czorsztyn	378	393	394	401	401
Huba	117	124	122	123	126
Kluszkowce	1813	1870	1888	1898	1897
Maniowy	2162	2217	2202	2215	2232
Mizerna	585	595	601	612	607
Sromowce Niżne	1027	1052	1053	1072	1071
Sromowce Wyżne	1238	1308	1317	1311	1311
suma	7320	7559	7577	7632	7645

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Udział liczby ludności w poszczególnych miejscowościach ilustruje poniższy wykres.

Powyższe zestawienie, bazujące na danych z gminnej ewidencji ludności w nieznacznym stopniu odbiega od danych publikowanych w Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, który zazwyczaj podaje nieco zawyżone liczby. W związku z tym za podstawowe źródło danych uznaje się zestawienia podane przez Urząd Gminy, zaś w tych przypadkach, w których brak szczegółowych danych gminnych, źródłem jest Bank Danych Lokalnych oraz inne bazy danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Poniższe tabelka i wykres obrazują wzrost liczby ludności Czorsztyna w przedziale czasowym 2010 – 2019r., zgodnie z danymi GUS, przy czym liczba ludności każdego roku ustalona jest na dzień 31 grudnia; jedynie w przypadku 2019r. ze względu na brak danych rocznych - podano stan na dzień 30 czerwca.

Liczba ludności w gminie Czorsztyn

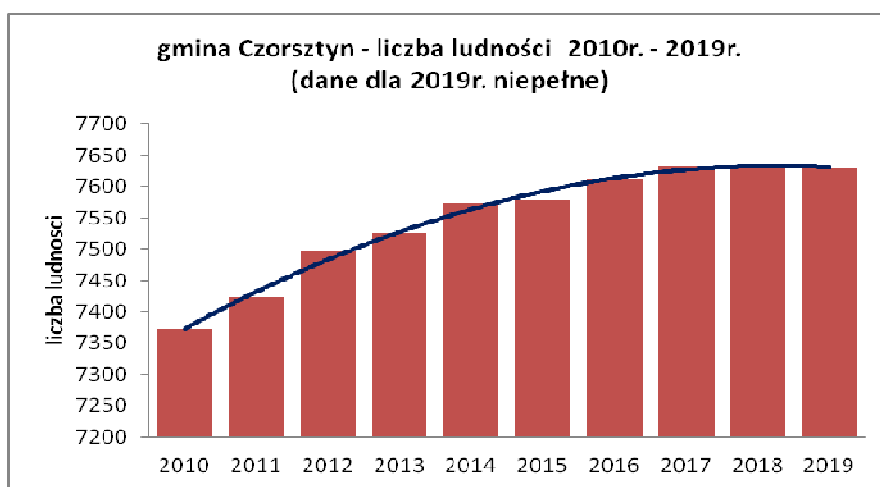
Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*
ogółem liczba ludności	7 373	7 423	7 496	7 525	7 573	7 577	7 611	7 632	7 631	7 631

*Dane niepełne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zgodnie z danymi GUS w okresie 10 lat: od 2010r. do 2019 r*. liczba ludności w gminie wzrosła o 258 osób.

Liczba ludności w gminie Czorsztyn dane GUS

Mimo rozbieżności danych, GUS i gminy, należy podkreślić, iż zaistniał wyraźny trend wzrostowy liczby ludności gminy.

- Rozmieszczenie ludności i gęstość zaludnienia**

Na koniec 2018 r. średnia gęstość zaludnienia na 1 km² w gminie Czorsztyn wyniosła 123 osoby na km². W poniższej tabeli zestawiono dane za lata 2010 – 2018, które obrazują stopniowy wzrost gęstości zaludnienia w gminie.

Gęstość zaludnienia w gminie Czorsztyn w latach 2010 – 2018

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ludność na 1km ²	119	119	121	121	122	122	122	123	123

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Spośród sołectw gminy najgęściej zaludnione są Kluszkowce, Sromowce Wyżne, Czorsztyn i Sromowce Niżne. Najniższy poziom wskaźnika obserwuje się w niewielkiej populacyjnie Hubie, gdzie wartość wskaźnika jest trzykrotnie niższa niż w Kluszkowcach.

- Migracje i saldo migracji**

Kluczowym elementem analizy sytuacji demograficznej są obserwacje zjawisk migracyjnych, które determinują stan oraz strukturę ludności. Poddając analizie dane dotyczące migracji trzeba uwzględnić problemy wynikające z trudności w precyzyjnym oszacowaniu skali zjawiska wynikające z metodyki sporządzania wyliczeń. Wysoce prawdopodobne jest, że w przypadku Czorsztyna, ze względu na dosyć powszechne nie rejestrowanie zmian miejsca zamieszkania (również tych długotrwałych) spotykamy się ze zjawiskiem niedoszacowania skali migracji.

Migracje w gminie Czorsztyn w latach 2010 – 2018

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Zameldowania ogółem	34	39	37	46	49	bd.*	50	50	48
w tym z miast	2	7	11	19	9	18	17	26	23
w tym ze wsi	24	27	17	15	31	18	30	22	24
w tym z zagranicy	8	5	9	12	9	bd.	3	2	1
Wymeldowania ogółem	46	34	25	55	45	bd.	35	44	61
w tym do miast	16	10	13	23	18	13	16	22	22
w tym na wieś	30	20	10	30	23	24	19	22	29
w tym za granicę	0	4	2	2	4	bd.	0	0	10
Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Saldo migracji ogółem	-12	5	12	-9	4	bd.	15	6	-13
W tym migracji wewnętrznych	-20	4	5	-19	-1	-1	12	4	-4
W tym migracji zagranicznych	8	1	7	10	5	bd.	3	2	-9

* bd. – brak danych wynikający z braku informacji wiarygodnych lub porównywalnych (GUS)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Powyższe zestawienie za okres 2010 – 2018 r. pokazuje ruchy migracyjne ludności stałej. Analizując saldo migracji w poszczególnych latach trudno zaobserwować wyraźne trendy – w poszczególnych latach wartość wskaźnika wahała się znacznie. Największe saldo dodatnie zaobserwowano w 2016r., kiedy wyniosło ono 15 osób, co było wynikiem napływu 50 nowych mieszkańców przy stosunkowo niskim odpływie w skali roku. Podobną liczbę zameldowań obserwowano również w latach 2014, 2017 i 2018, ale w każdym z tych roczników za obserwowano również znaczny odpływ mieszkańców.

Ujemne saldo migracji w analizowanym okresie zaobserwowano w latach 2010, 2013 i 2018 (niestety brakuje danych dot. migracji zagranicznych za rok 2015, co uniemożliwia miarodajne branie pod uwagę tego rocznika). Co wyróżniające, w 2018 r. nieco więcej osób niż w poprzednich latach zdecydowało się na wyjazd zagranicę, przy czym generalnie skala migracji zagranicznych z i do Czorsztyna jest zjawiskiem marginalnym. Podczas gdy na początku obserwowanego okresu znacząca część nowych zameldowań były to zameldowania ze wsi, w ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby nowych zameldowań z miast. W wypadku wymeldowań, trudno wskazać dominujący kierunek. Niestety brak szczegółowych danych o migracjach wewnątrz gminy.

- **Struktura płci, ruch naturalny ludności i ludność wg ekonomicznych grup wieku**

Analiza udziału kobiet i mężczyzn w populacji gminy Czorsztyn w latach 2010 - 2018 wskazuje na niewielką przewagę liczebną kobiet – ich udział w obserwowanym okresie wahał się między 51,1% a 51,4%. Wartości te są bardzo zbliżone do średnic h ogólnopolskich, gdzie kobiety stanowią zazwyczaj nieznacznie większość w populacji (ok. 51%). Poniższa tabela prezentuje zestawienie danych dotyczących ruchu naturalnego ludności oraz dynamikę zmian przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców.

Ruch naturalny ludności w gminie Czorsztyn w latach 2010 – 2018

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ludność ogółem	7 373	7 423	7 496	7 525	7 573	7 577	7 611	7 632	7 631
Mężczyźni	3 604	3 630	3 650	3 658	3 696	3 698	3 723	3 732	3 725

Kobiety	3 769	3 793	3 846	3 867	3 877	3 879	3 888	3 900	3 906
Urodzenia żywe	80	87	93	82	90	81	80	74	77
Zgony ogółem	50	42	48	52	56	55	57	53	54
Przyrost naturalny	30	45	45	30	34	26	23	21	23
Przyrost naturalny na 1000 ludności	4,07	6,09	6,05	3,99	4,51	3,42	3,03	2,76	3,01

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Najważniejsze konkluzje wynikające z analizy powyższego zestawienia dotyczą obserwowanych zmian przyrostu naturalnego. Od 2013 r. zaobserwować można spadek wartości wskaźnika. W okresie 2012 – 2018 spadek ten był niemalże dwukrotny. Od 2015r. przyrost naturalny w gminie spadł poniżej 30, co wynika ze spadku liczby urodzeń oraz nieznacznego wzrostu liczby zgonów. Dobrze trendy te obrazuje dynamika wartości wskaźnika przyrost naturalny na 1000 ludności, którego najwyższe wartości punktowe obserwowano w latach 2011 i 2012, gdy wartość wskaźnika przekraczała 6 punktów. W latach 2016 – 2018 wartość ta oscyluje w okolicach 3 punktów.

Sytuacja, w której liczba urodzeń wciąż znacznie przewyższa liczbę zgonów jest we współczesnej Polsce rzadkim zjawiskiem i pod względem demograficznym jest bardzo korzystna.

Jej główne przyczyny to struktura wiekowa ludności, gdzie obserwujemy stosunkowo duży udział osób będących w wieku reprodukcyjnym – ostatnia dekada, ale nadal czas wysokiej płodności roczników wyżu demograficznego lat 80-tych.

Podsumowując, jakkolwiek na tle trendów ogólnopolskich, gdzie od 2013 r. obserwujemy ujemny przyrost naturalny ludności, sytuacja Czorsztyna wydaje się korzystna, niemniej trendy spadkowe w przyroście naturalnym na 1000 mieszkańców są oznaką pojawiania się negatywnych zjawisk związanych z procesami starzenia się społeczeństwa.

W poniższej tabeli przedstawiono dane dotyczące struktury wiekowej ludności, z uwzględnieniem liczby i procentowego udziału mieszkańców w poszczególnych ekonomicznych grupach wieku. Dane te stanowią dobre uzupełnienie dla powyższych konkluzji.

Ludność Czorsztyna według ekonomicznych grup wieku i wskaźnik obciążenia demograficznego w latach 2010 – 2018.

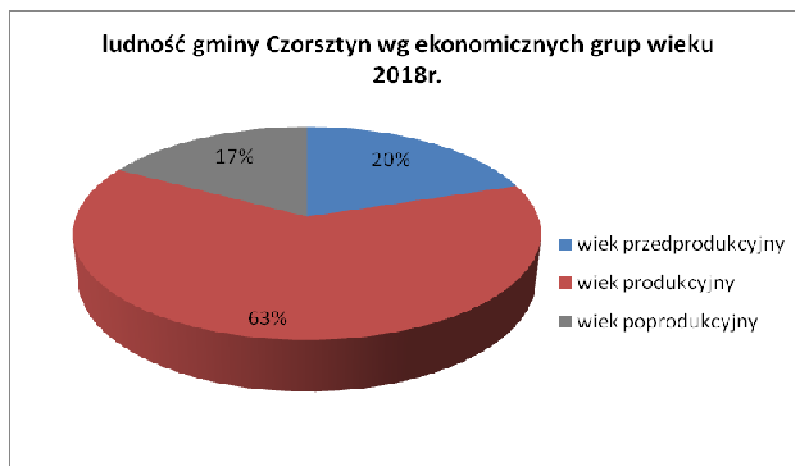
Rok		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ludność ogółem		7 373	7 423	7 496	7 525	7 573	7 577	7 611	7 632	7 631
wiek przedprodukcyjny	Liczba	1730	1712	1680	1646	1638	1595	1584	1 567	1 556
	Udział	23%	23%	22%	22%	22%	21%	21%	21%	20%
wiek produkcyjny	Liczba	4 628	4653	4730	4757	4780	4810	4826	4 830	4 806
	Udział	63%	63%	63%	63%	63%	63%	63%	63%	63%
wiek poprodukcyjny	Liczba	1 015	1058	1086	1122	1155	1172	1201	1 235	1 269
	Udział	14%	14%	14%	15%	15%	15%	16%	16%	17%
liczba os. w wieku poprodukcyjnym na 100 os. w wieku produkcyjnym		21,9	22,7	23,0	23,6	24,2	24,4	24,9	25,6	26,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dane prezentujące rozkład ludności Czorsztyna w podziale na ekonomiczne grupy wieku pokazują, że Gmina ma wciąż stosunkowo młodą populację. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym przewyższa nieco udział ludności w wieku poprodukcyjnym, tj. w tym okresie życia, gdy większość osób kończy lub bardzo ogranicza aktywność zawodową (ustawowo wiek emerytalny mężczyzn wynosi obecnie 65 lat i więcej, a kobiet 60 lat i więcej, co stanowi podstawę klasyfikacji do ww.

kategoriach statystycznych). W całym obserwowanym okresie 2010 – 2018 udział ten pozostawał w takiej przewadze, zmieniały się natomiast nieznacznie jego proporcje, zaś udział osób w wieku produkcyjnym utrzymywał się na poziomie 63%. Stopniowe starzenie się społeczeństwa pokazuje natomiast dynamika zmiany wskaźnika obciążenia demograficznego: liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, pokazująca postępujący wzrost obciążenia. Podczas gdy w 2010 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 21,9 w wieku poprodukcyjnym, w 2018 r. wartość ta wyniosła o blisko 5 punktów więcej – 26,4.

Choć rozkład grup wiekowych pozwala myśleć o społeczności gminy jako stosunkowo młodej, dane z obserwowanych 9 lat pokazują, że sytuacja Czorsztyna wpisuje się w ogólnopolski trend związany ze stopniowym starzeniem się społeczeństwa.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Oprócz kwestii związanych z długoterminowymi konsekwencjami struktury wiekowej mieszkańców wpływającymi na obecny i prognozowany przyrost naturalny, struktura ta wpływa na kondycję gospodarczą i poziom aktywności ekonomicznej mieszkańców Gminy. Z tej perspektywy liczny udział osób w wieku produkcyjnym powinien mieć pozytywny wpływ na lokalną sytuację na rynku pracy.

Podsumowując, sytuacja demograficzna w gminie Czorsztyn, dzięki stałemu przyrostowi liczby ludności - powodowanemu utrzymywaniem się dodatniego bilansu liczby urodzeń w stosunku do liczby zgonów - wydaje się nadal dosyć korzystna. Jednak zmiany w strukturze ekonomicznych grup wiekowych w populacji, (w tym szczególnie zmian związanych z postępującym wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym oraz z wahaniami w zakresie migracji) - jest zjawiskiem niekorzystnym.

6.1.2. PROGNOZA ROZWOJU DEMOGRAFICZNEGO

Przedstawiona poniżej prognoza ludności dla gminy Czorsztyn bazuje na danych i opracowaniu Głównego Urzędu Statystycznego przedstawionych w dokumencie „Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030”².

- **Założenia do prognozy**

Przedstawiona poniżej prognoza rozwoju ludności dla gminy Czorsztyn została opracowana na podstawie długoterminowych założeń „Prognozy Ludności Polski na lata 2014 – 2050” oraz „Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu na lata 2014 – 2050”, opublikowanych w czwartym kwartale 2014r.³ Niemniej w związku z rozbieżnościami między rzeczywistymi a prognozowanymi wielkościami, które dały się zaobserwować w latach 2014 – 2017, powstała potrzeba dokonania m.in. korekty danych wejściowych, aktualizacji założeń na poziomie kraju i ponownego obliczenia prognozy ludności dla wszystkich powiatów (przy wykorzystaniu nowych założeń na poziomie kraju), co ostatecznie wpłynęło na sposób tworzenia założeń prognostycznych dla poszczególnych gmin.

² <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/> (dostęp: 19.03.2020)

³ <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc> (dostęp: 19.03.2020)

Za punkt wyjścia dla przedstawionej poniżej prognozy przyjęto stan ludności na koniec 2016 r. w obowiązującym wówczas podziale administracyjnym, zaś horyzont prognozy ze względu na dużą zmienność współczynników demograficznych w czasie w poszczególnych gminach, został skrócony do 2030 r. (na 2019 r. planowano w GUS opracować i uspołnić prognozy ludności na wszystkich poziomach podziału administracyjnego, tak by po zsumowaniu były one zgodne z wynikami dla jednostek nadrzędnych, póki co jednak wyniki tych analiz nie zostały opublikowane).

Przy tworzeniu generalnych założeń do prognozy wzięto pod uwagę podstawowe zmienne, takie jak:

- współczynnik dzietności,
- przeciętną oczekiwaną długość życia w momencie urodzenia dla mężczyzn oraz kobiet,
- rejestrowaną imigrację do Polski na pobyt stały,
- rejestrowaną emigrację z Polski na pobyt stały.
- Szczegółową metodykę prac przedstawiono w ww. opracowaniu.⁴

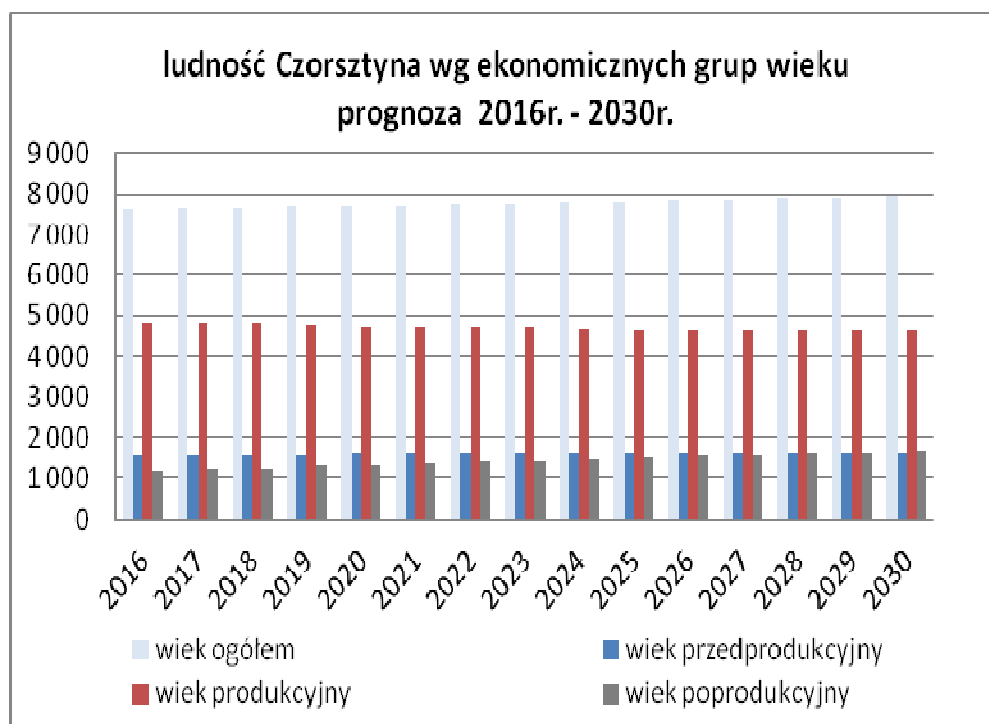
• Prognoza rozwoju ludności

Dla potrzeb niniejszego opracowania i zgodnie z wymaganiami dotyczącymi horyzontu czasowego, należy przeanalizować perspektywę rozwoju ludności w okresie do 2050 roku.

Zestawione w poniższej tabeli dane umożliwiają przyjrzenie się procesom demograficznym, które w opinii ekspertów GUS stanowią kluczowe przyczyny dla prognozowanego rozwoju ludności.

Jak pokazują dane liczbowe, prognozowany wzrost liczby ludności (o 294 osoby) będzie zatem wzrostem niemalże wyłącznie w grupie osób w wieku poprodukcyjnym (467 osób), spadnie liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym o 199 osoby, zaś w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym przybędzie łącznie jedynie 26 osób. Na poniższym wykresie zobrazowano prognozę ludności Czorsztyna do 2030r. według ekonomicznych grup wieku.

Przewiduje się, że przyrost naturalny ludności gminy w całym prognozowanym okresie ma osiągać wartości dodatnie, ale z wyraźną tendencją spadkową. Do roku 2020 zakłada się przyrost naturalny na poziomie co najmniej 27-25 osób rocznie, dekadę później będzie wynosił niewiele ponad 15 osób rocznie. Najważniejsze przyczyny tego trendu to wzrost umieralności oraz stopniowy spadek poziomu dzietności.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

⁴ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/prognoza-ludnosci-gmin-na-lata-2017-2030-opracowanie-eksperymentalne.10.1.htm>, s. 2-6 (dostęp: 19.03.2020)

Prognoza ludności gminy Czorsztyn na lata 2016 – 2030.

Wiek	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Ogółem	7 611	7 638	7 663	7 688	7 712	7 738	7 760	7 781	7 801	7 822	7 840	7 857	7 873	7 890	7 905
Przed- produkcyjny	1 584	1 583	1 599	1 600	1 611	1 612	1 622	1 618	1 635	1 628	1 614	1 612	1 614	1 614	1 610
produkcyjny	4 826	4 824	4 812	4 792	4 757	4 742	4 728	4 724	4 698	4 678	4 676	4 658	4 648	4 634	4 627
mobilny	3 139	3 118	3 067	3 054	3 015	2 992	2 973	2 962	2 919	2 901	2 860	2 815	2 769	2 714	2 665
niemobilny	1 687	1 706	1 745	1 738	1 742	1 750	1 755	1 762	1 779	1 777	1 816	1 843	1 879	1 920	1 962
poproduk- cyjny	1 201	1 231	1 252	1 296	1 344	1 384	1 410	1 439	1 468	1 516	1 550	1 587	1 611	1 642	1 668
0-14	1 318	1 330	1 328	1 341	1 338	1 359	1 352	1 344	1 345	1 353	1 354	1 353	1 352	1 344	1 343
15-59	4 888	4 878	4 864	4 830	4 806	4 758	4 754	4 772	4 760	4 745	4 731	4 704	4 694	4 684	4 669
60+	1 405	1 430	1 471	1 517	1 568	1 621	1 654	1 665	1 696	1 724	1 755	1 800	1 827	1 862	1 893
15-64	5 265	5 259	5 272	5 266	5 267	5 249	5 259	5 252	5 228	5 194	5 161	5 149	5 157	5 153	5 143
65+	1 028	1 049	1 063	1 081	1 107	1 130	1 149	1 185	1 228	1 275	1 325	1 355	1 364	1 393	1 419
80+	265	275	286	294	301	296	283	282	286	284	281	286	301	317	326

Źródło: GUS (dane z lat 2016-2018 celowo nie zostały skorygowane pod kontem stanu faktycznego, by zachować ciągłość prognozowanego w analizie trendu).

Trudniej jest natomiast przewidzieć dynamikę zmian w kontekście ruchów migracyjnych. Brak jednoznacznych przesłanek do określenia prognozowanego napływu wewnętrznego ludności (dotyczyłoby to napływu ludności z miast) oraz odpływu ludności z gminy. Wartość salda migracji w latach ubiegłych wahała się znacznie, co nie pozwoliło na ustalenie konkretnego trendu zmian.

Podsumowując ostrożne analizy prognostyczne, oparte o szacunki GUS dotyczące rozwoju demograficznego gminy Czorsztyn, ze względu na przewidziany wzrost populacji na tle są kraju są optymistyczne i jest to konsekwencja obserwowanych procesów demograficznych związanych z utrzymywaniem się dodatniego przyrostu naturalnego w gminie, przy założeniu o braku realnego wpływu ruchów migracyjnych na populację Czorsztyna.

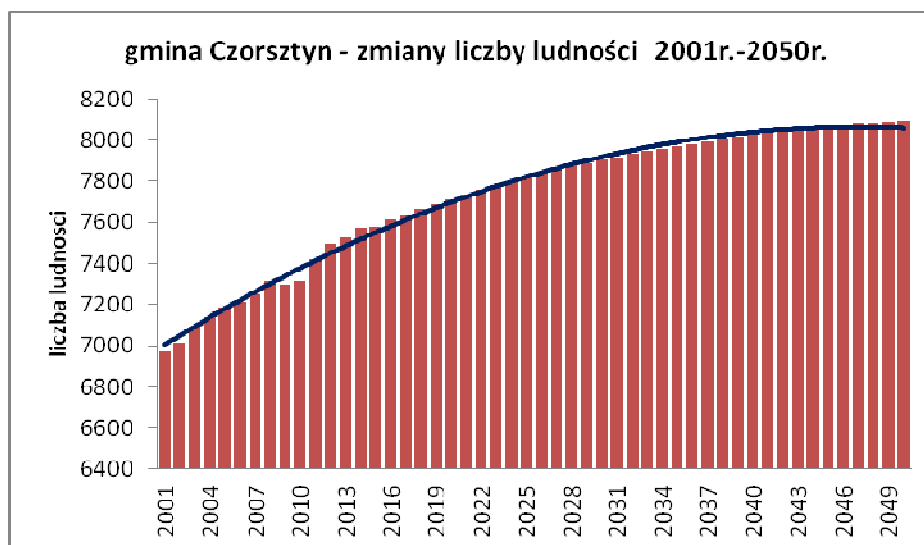
Równocześnie, prognoza wyraźnie pokazuje, że dające się już obecnie zaobserwować procesy starzenia się społeczeństwa, z biegiem lat będą zyskiwać na znaczeniu. Oczekiwać należy niekorzystnych zmian w strukturze wiekowej populacji Czorsztyna. Przewiduje się, że do 2030r. udział populacji w wieku przedprodukcyjnym osiągnie wartość 20,37% wobec wartości 20,81% w 2016r. Udział populacji w wieku produkcyjnym spadnie wyraźnie z 63,41% w 2016r. do wartości 58,53%. Udział osób w wieku poprodukcyjnym wyniesie wówczas 21,10% wobec 15,78% na początku okresu obserwacji. Jest to bardzo wyraźna zmiana w perspektywie 14 lat, jednoznacznie wskazująca na pojawiające się z wolna w gminie zjawisko starzenia się społeczeństwa. Jak pokażą późniejsze analizy, w jeszcze większym stopniu dotyczyć to będzie okresu 2030 - 2050.

Szczegółowa prognoza ludności do 2030 r. przytoczona powyżej stanowi ważny punkt wyjścia dla prognozowania dalszego wzrostu czorsztyńskiej populacji. Ze względu na potrzebę spojrzenia na jej rozwój w odleglejszej niż dziesięcioletnia perspektywie, na użytek tego dokumentu opracowano prognozę do 2050. W tym celu sięgnięto do danych o liczbie ludności od 2001 i określono trend wzrostu w latach 2001 - 2050.

Na podstawie wyliczonej linii trendu oszacowano prognozę demograficzną na lata 2016 – 2050, którą przedstawia poniższy wykres. Średni wzrost ludności na dekadę przyjęto na poziomie od około 4% na początku okresu, do niespełna 1% w ostatnim dziesięcioleciu prognozy. Prognoza zakłada trzymanie się względnej równowagi w proporcjach udziału kobiet i mężczyzn wśród mieszkańców gminy i stopniowe starzenie się społeczeństwa. Z obliczeń wynika, że w 2050 r. liczba ludności Czorsztyna wynosić będzie około 8090 osób.

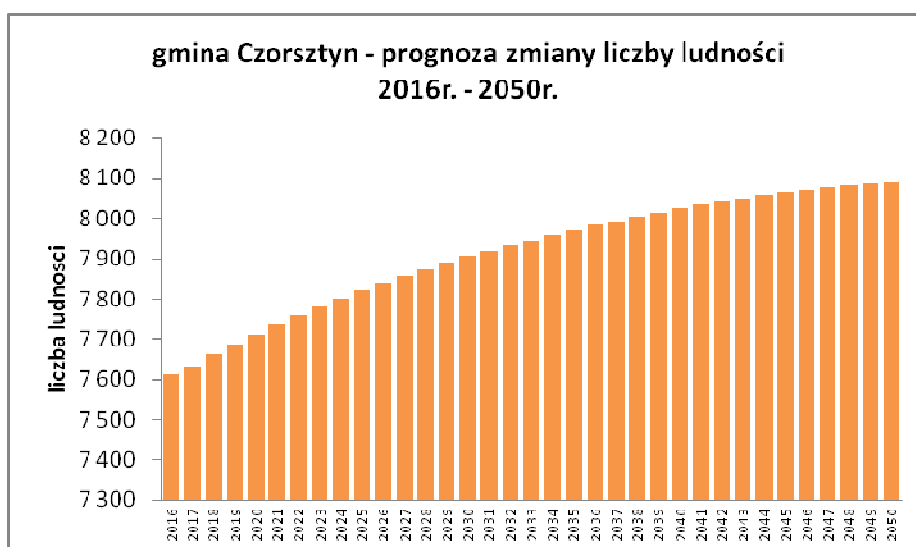

Prognoza ludności gminy do roku 2050 pokazuje stopniowy wzrost liczby ludności w gminie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS
i https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Czorsztyn

Wzrost liczby ludności w gminie Czorsztyn odpowiada trendom dla całego powiatu nowotarskiego. Zgodnie z Prognozą ludności na lata 2014 – 2050, opracowaną dla powiatów przez Główny Urząd Statystyczny, liczba ludności powiatu nowotarskiego na przestrzeni lat będzie początkowo wzrastać, by od 2035 r. trend się odwrócił, w wyniku czego populacja powiatu zacznie stopniowo maleć.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS
i https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Czorsztyn

Należy więc przyjąć, że przyjęta metoda liczenia prognozy demograficznej, która cechuje się podobnym trendem, ale łagodniejszym niż w całym powiecie, została przeprowadzona właściwie. Prognoza demograficzna GUS do 2050 r. została sporządzona dla powiatów, w tym przypadku dla powiatu nowotarskiego (https://www.polskawliczbach.pl/powiat_nowotarski), w skład którego wchodzi gmina miejska Nowy Targ, dwie gminy miejsko-wiejskie Rabka-Zdrój i Szczawnica oraz 12 gmin wiejskich, cechujących się różnymi uwarunkowaniami rozwojowymi i krajobrazowymi. Analiza zaprezentowana w niniejszym opracowaniu dotyczy jednej gminy, w związku z czym może stanowić podstawę do dalszych obliczeń.

6.1.3. SYTUACJA NA RYNKU PRACY

Jakkolwiek dynamika zmian demograficznych w gminie jest relatywnie korzystna dzięki dodatniemu przyrostowi naturalnemu ludności (wciąż w gminie rodzi się znacznie więcej ludzi niż umiera), co opisano szczegółowo w powyższej analizie poświęconej sytuacji demograficznej, analiza danych z okresu 2010 – 2018 pozwala zauważyć postępujący proces starzenia się społeczeństwa.

Ponieważ zarejestrowane w statystykach zjawiska migracji mają marginalny wpływ na stan ludności Czorsztyna, można wnioskować, że sytuacja ta wynika przede wszystkim z rozkładu wiekowego populacji. Przypomnijmy, że wg danych za 2018 r. wciąż 21% mieszkańców to osoby w wieku przedprodukcyjnym (ich udział w 2010 r. to 23%), zaś 63% to niezmienny w obserwowanym okresie czasu udział osób w wieku produkcyjnym, podczas gdy 16% mieszkańców osiągnęło wiek poprodukcyjny, ów rozkład wiekowy populacji, stanowi silny fundament dla rozwoju w gminie. Ważne by młodzi ludzie nie odpływali do większych ośrodków, by mieli dobre warunki i gotowość wiązać swoją przyszłość z miejscem pochodzenia.

W tym kontekście, przypomnijmy też, że średnia gęstość zaludnienia w gminie wynosiła w 2018 r. 123 osoby na km².

Analizę sytuacji na rynku pracy w gminie Czorsztyn opracowano na podstawie danych udostępnianych przez Powiatowy Urząd Pracy w Nowym Targu⁵ oraz statystyki publicznej. Wskazują one, że na przestrzeni pięciu obserwowanych lat sytuacja na rynku pracy w gminie znacznie się poprawiła. Poziom bezrobocia rejestrowanego w gminie z roku na rok spadał. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej ludności w wieku produkcyjnym w 2018 r. wynosił 5,4%⁶, podczas gdy w powiecie nowotarskim oraz w województwie małopolskim 3,4 %. W tym samym czasie stopa bezrobocia zarejestrowanego w powiecie mieściła się w przedziale 5,2-6,2 %, w województwie 4,7 %, a w kraju 5,8 %⁷. Dane te pozwalają stwierdzić, iż poziom bezrobocia w Czorsztynie w 2018 r. był nieco wyższy niż w powiecie i województwie.

Na koniec grudnia 2019 r. w gminie Czorsztyn zarejestrowanych było łącznie 258 bezrobotnych, z czego 21 % stanowiły kobiety. Blisko 1/3 bezrobotnych gminy stanowiły osoby poniżej 30 roku życia (29 %), zaś udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił 5,4 %. Łącznie prawo do zasiłku przysługiwało 44 % ogółu bezrobotnych, co wskazuje na fakt, że prawie połowa z nich pozostawała bez pracy nie dłużej niż przez okres sześciu miesięcy. Potwierdzeniem tego jest jedynie 14 % udział długotrwale bezrobotnych. Taka struktura bezrobotnych najpewniej wynika z sezonowości zjawiska bezrobocia w Czorsztynie powodowanej sezonowością prowadzenia działalności turystycznej.

Analiza danych dotyczących poziomu bezrobocia w gminie Czorsztyn z okresu 2015 – 2019 obrazuje trendy, które doprowadziły do tego stanu. Obserwujemy stopniowy spadek liczby bezrobotnych (o prawie 30% w stosunku do 2015 r.), najbardziej skokowy w latach 2016 – 2017 – 2018 r. Trend ten zgodny jest ze zmianami obserwowanymi w powiecie nowotarskim, gdzie zaobserwowano spadek liczby bezrobotnych na jeszcze większą skalę (o 48 %).

Kolejnym interesującym zjawiskiem jest niski udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych w gminie, będący efektem obserwowanego w pięcioletnim okresie trendu: 29% w 2015 r. do 21% w roku 2019. Wskaźnik feminizacji bezrobocia odróżnia sytuację gminy od stanu na poziomie powiatu, gdzie kobiety stanowiły w obserwowanym okresie ok. połowę bezrobotnych zarejestrowanych.

Analizując strukturę bezrobotnych w Czorsztynie, warto zwrócić uwagę na spadek udziału osób długotrwale bezrobotnych oraz relatywnie niewielki udział tej grupy na tle danych powiatowych (14% w gminie do 41% w powiecie w 2019 r.). Podobnie dane o udziale osób z prawem do zasiłku pokazują, że sytuacja na rynku pracy w gminie jest znacznie bardziej dynamiczna niż w powiecie. Na koniec warto nadmienić, że w latach 2015 - 2019 spadał systematycznie wśród bezrobotnych udział osób poniżej 30 roku życia. Nie sposób jednak stwierdzić na podstawie publikowanych danych, na ile wynika to z chłonności lokalnego rynku pracy, a na ile z mobilności młodych osób.

⁵ <https://nowytarg.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analizy> (dostęp: 02.04.2020)

⁶ https://krakow.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_malopolskie/portrety_gmin/powiat_nowotarski/czorsztyn.pdf (dostęp: 02.04.2020)

⁷ <https://krakow.stat.gov.pl/dane-o-województwie/powiaty-1020/praca-dochody-ludnosci---dane-powiatowe-1075/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-2018-r/> (dostęp: 02.04.2020)

Stan i struktura osób bezrobotnych w latach 2015 – 2019 (stan na koniec roku)

Rok	2015	2016	2017	2018	2019
Powiat nowotarski					
Liczba bezrobotnych	7078	6368	4727	4036	3710
% kobiet	47	47	50	49	49
% z prawem do zasiłku	bd.	bd.	16	17	17
% do 30 r.ż.	41	39	38	35	34
% długotrwale bezrobotnych	51	51	47	43	41
Gmina Czorsztyn					
Liczba bezrobotnych	365	356	306	261	258
% kobiet	29	31	30	23	21
% z prawem do zasiłku	bd.	bd.	48	40	44
% do 30 r.ż.	37	36	35	28	29
% długotrwale bezrobotnych	17	17	14	12	14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Nowym Targu.

6.1.4. OPIEKA MEDYCZNA I OPIEKA SPOŁECZNA

Podstawowe usługi w zakresie opieki medycznej i ochrony zdrowia zapewnia mieszkańcom Czorsztyna Samodzielny Publiczny Gminny Ośrodek Zdrowia w Maniowach i Sromowcach Niżnych⁸. Dodatkowo na terenie gminy funkcjonuje Punkt rehabilitacyjny w Sromowcach Wyżnych. Na stronie Urzędu Gminy udostępniona jest informacja o dostępnej dla mieszkańców opiece całodobowej lokalnie oraz w szpitalu w Nowym Targu⁹.

Gmina zapewnia mieszkańcom również dostęp do podstawowych usług z zakresu pomocy społecznej. Za przeciwdziałanie i rozwiązywanie problemów społecznych odpowiada Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.¹⁰ Dane z okresu 2014 – 2018 pokazują, że udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w społeczności gminy stopniowo spada – odpowiednio z 5,1% do 3,3%.¹¹ Gdy jednak spojrzymy na dane o liczbie gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, trend ten nie jest aż tak czytelny – w latach 2014 - 2017 było ich między 100 a 106, bardziej wyraźna zmiana zaszła w roku 2018, gdy 90 gospodarstw domowych korzystało ze świadczeń¹².

6.1.5. OŚWIATA I WYCHOWANIE

Stabilność sytuacji ludnościowej w Czorsztynie umożliwia sprawne funkcjonowanie gminnych finansów publicznych oraz działających na jej terenie instytucji publicznych, w tym instytucji oświatowych. Zakres usług edukacyjnych dostarczanych mieszkańcom przez gminę sięga poziomu szkolnictwa podstawowego. Na terenie Czorsztyna w roku szkolnym 2018/2019 działało 8 placówek wychowania przedszkolnego, w tym 2 przedszkola, do których uczęszczało łącznie 314 dzieci (wzrost w porównaniu do lat poprzednich).

Edukacja na poziomie podstawowym prowadzona jest w 4 szkołach, do których w ww. roku szkolnym uczęszczało łącznie 645 dzieci. Kolejne kroki w zakresie edukacji młodzież zamieszkująca gminę realizuje poza jej granicami.

Dostęp do kultury oraz możliwości rozwoju artystycznego mieszkańcom gminy zapewniają 2 oddziały Centrum Kultury Gminy Czorsztyn: Dom Kultury w Maniowach i Dom Kultury w Kluszkowcach¹³. W zakresie ich działalności znajduje się organizacja imprez artystycznych i rozrywkowych, koordynacja działań kulturalno-oświatowych w tym organizacja wystaw, przeglądów popularyzujących dorobek kulturalny, promocja działalności literackiej i artystycznej mieszkańców oraz ruchu artystycznego i twórczości ludowej na zewnątrz gminy. Na mapie gminy znajduje się ponadto prowadzona przez lokalne Koło Gospodyń Wiejskich Izba Regionalna w Sromowcach Wyżnych, w której

⁸ www.pozmaniowy.pl (dostęp: 05.04.2020)

⁹ <https://czorsztyn.pl/strefa-mieszkanca/gmina-czorsztyn/jednostki-podlegle/opieka-zdrowotna> (dostęp: 05.04.2020)

¹⁰ <https://czorsztyn.pl/strefa-mieszkanca/gmina-czorsztyn/jednostki-podlegle/pomoc-spoeczna> (dostęp: 06.04.2020)

¹¹ https://krakow.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_malopolskie/portrety_gmin/powiat_nowotarski/czorsztyn.pdf (dostęp: 5.04.2020)

¹² Za Bank Danych Lokalnych (dostęp: 7.04.2020)

¹³ https://www.facebook.com/pg/Centrum-Kultury-Gminy-Czorsztyn-437907239994480/about/?ref=page_internal (dostęp: 7.04.2020)

mieści się wystawa wyposażenia wiejskiego domu i sprzęty gospodarskie z przełomu XIX i XX wieku oraz liczne pamiątki związane z regionem, mająca również charakter obiektu turystycznego.

O czytelnictwo mieszkańców dba Gminna Biblioteka Publiczna z/s w Kluszkowcach wraz z pięcioma filiami: w Czorsztynie, Maniowach, Mizerej, Sromowcach Niżnych i Sromowcach Wyżnych. Zespoły regionalne pracują w czterech miejscowościach gminy: "Lubań" w Kluszkowcach, "Maniowianie" w Maniowach, "Małe Flisoki" w Sromowcach Niżnych, "Sromowianie" – Sromowcach Wyżnych.

Ponadto w Maniowach działa Orkiestra Dęta przy Ochotniczej Straży Pożarnej.

Na terenie gminy działa LKS Lubań Mniowy oraz LKS Czorsztyn Ski. W Maniowach funkcjonuje hala sportowo-widowiskowa z widownią na 420 miejsc siedzących.

Jeziro Czorsztyńskie sprzyja rozwojowi sportów wodnych. W Kluszkowcach znajduje się przystań Podhalańskiego Towarzystwa Żeglarskiego. Nad jeziorem zlokalizowano przystań wodną AQUALAND z plażą oraz wypożyczalnią sprzętu wodnego.

Gmina Czorsztyn jest również ośrodkiem sportów zimowych - baza dla sportów zimowych znajduje się w Kluszkowcach. Na górze Wdżar prężnie działa Centrum sportów zimowych. Góra Wdżar stanowi też bazę dla wyczynowej jazdy na rowerach. W Kluszkowcach funkcjonuje również obiekt rekreacyjny - Tor Saneczkowy Roller Coaster Czorsztyński. Urządzenia i obiekty sportowe służą mieszkańcom gminy oraz liczny turystom.

6.1.6. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego są podzielone między zadania własne gminy i powiatu. Władze samorządu gminnego odpowiadają za przeciwdziałanie niekorzystnym zjawiskom społecznym poprzez diagnozowanie sytuacji problemowych z zakresu ochrony zdrowia, bezrobocia, ubóstwa, narkomanii, alkoholizmu, problemów przemocy i przestępczości. Są też zobowiązane podejmować działania o charakterze prewencyjnym, w tym kształtować i wspierać istniejące inicjatywy oraz aktywnie zapraszać mieszkańców do angażowania się w sprawy o charakterze lokalnym.

Za ochronę bezpieczeństwa publicznego w Czorsztynie odpowiada Komisariat Policji w Krościenku nad Dunajcem¹⁴.

Wg danych z 2017r. liczba przestępstw na 1000 mieszkańców w gminie Czorsztyn wynosiła około 13 i była znacznie mniejsza od wartości dla całego województwa oraz od średniej dla całej Polski. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw jest porównywalny do wskaźnika dla całej Polski i mniejszy od wskaźnika dla województwa małopolskiego. Najczęściej popełniane są przestępstwa o charakterze kryminalnym oraz przestępstwa przeciwko mieniu.¹⁵

6.1.7. ORGANIZACJE SPOŁECZNE

Na terenie gminy działają liczne organizacje społeczne. W wykazie organizacji pozarządowych Gminy Czorsztyn znajduje się 26 podmiotów (nie uwzględniono wśród nich KGW), przy czym kilka z nich jest zarejestrowana poza obszarem gminy (w Krościenku, Nowym Targu, Nowym Sączu i Krakowie), ale działa m.in. na terenie gminy. Wśród tych ostatnich wymienić należy głównie organizacje turystyczne oraz związane z wyjątkowymi zasobami przyrodniczymi Czorsztyna i jeziorem czorsztyńskim:

- Fundacja Rozwoju Jeziora Czorsztyńskiego,
- Góralskie Stowarzyszenie Agroturystyczne Koło Terenowe Czorsztyn,
- Podhalańskie Towarzystwo Żeglarskie,
- Polskie Stowarzyszenie Flisaków Pienińskich,
- Stowarzyszenia Turystyki i Agroturystyki Ziemi Górskich,
- Stowarzyszenie Agroturystyczne Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne,
- Stowarzyszenie Turystyki i Rekreacji Kajakowej „DUNAJEC”.

Wśród ciekawych oddolnych inicjatyw działających m.in. w gminie wyróżnić należy Stowarzyszenie „Sprężyna” – Centrum Edukacji Nieformalnej. Ponadto w Czorsztynie działają dwa NGO'sy przyszkolne, siedem klubów sportowych i Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intellectualną Koło w Szczawnicy. Z tradycyjnych form zrzeszeń, wymienić należy 7 rozlokowanych po poszczególnych miejscowościach Kół Gospodyń Wiejskich, a także 7 Ochotniczych Straży Pożarnych. Na terenie Czorsztyna działa Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gorce – Pieniny”.

¹⁴ <http://bip.nowy-targ.kpp.policja.gov.pl/342/podlegle-jednostki-poli/25790,Komisariat-Policji-w-Kroscienku-nad-Dunajcem.html> (dostęp: 06.04.2020)

¹⁵ https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Czorsztyn

6.1.8. DZIEDZICTWO KULTUROWE

Jednym z ważnych wyzwań rozwojowych dla Czorsztyna jest efektywne i zrównoważone wykorzystanie zasobów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego zlokalizowanych na terenie gminy oraz w jej bezpośrednim sąsiedztwie. Samo położenie gminy na granicy Pienin i Gorców, nad Dunajcem i Jeziorem Czorsztyńskim, w otoczeniu dużych kompleksów leśnych czyni ją wybitnie atrakcyjną turystycznie i stanowi wielki potencjał rozwojowy. Wyjątkowe są również walory krajobrazowe, w tym miejsca z których rozciągają się widoki na panoramę Tatr. Oprócz turystyki pieszej i rowerowej, na terenie gminy można uprawiać narciarstwo zjazdowe (ośrodek narciarski w Kluszkowcach) oraz szereg sportów wodnych. Wyjątkową atrakcją stanowi tradycyjny spływ flisacki, którego trasy rozpoczynają się w Sromowcach Niżnych lub Wyżnych. Malowniczości terenów Czorsztyna dodają zlokalizowane w nim ruiny średniowiecznego Zamku – najważniejszego, udostępnionego do zwiedzania, obiektu zabytkowego z terenu gminy. Ruiny usytuowane są na skale ok. 50 m nad taflą Zbiornika Czorsztyńskiego. Z okolic ruin podziwiać można z oddali położony po drugiej stronie jeziora okazały i dobrze zachowany zamek w Niedzicy. Nad brzegiem Jeziora Czorsztyńskiego znajduje się również Osada Turystyczna Czorsztyn, w której prowadzone jest muzeum etnograficzne. W obiekcie zlokalizowano 9 zabytkowych drewnianych pensjonatów i willi, 11 wiejskich chałup i budynków gospodarskich oraz 11 kamiennych piwniczek z drewnianymi lamusami nad nimi. Budynki te pochodzą z XIX i początku XX wieku. Wszystkie zostały przeniesione z terenów dawnych Maniów, Kluszkowiec i Czorsztyna przed zalaniem Jeziora Czorsztyńskiego. Oprócz tego w gminie znajduje się cenny zabytek architektury drewnianej – Kościół św. Katarzyny w Sromowcach Niżnych oraz kilka mniej znaczących zabytkowych obiektów sakralnych.

6.1.9. AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA MIESZKAŃCÓW GMINY

Gmina Czorsztyn jako jednostka samorządu terytorialnego, zobowiązana jest realizować swoje obowiązki ustawowe z zakresu organizacji życia publicznego oraz zbiorowego zaspokojenia potrzeb mieszkańców. Istnieją różne mechanizmy włączania społeczności gminy w proces zarządzania. Opracowanie „Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn na okres 2016 - 2022” poprzedzono sesjami strategicznymi z udziałem władze gminnych, pracownikowi Urzędu Gminy Czorsztyn i jednostek organizacyjnych podległych gminie oraz przedstawiciele środowisk społecznych i biznesowych.

Również, opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Czorsztyn na lata 2017 - 2022 prowadzone było z udziałem społeczności lokalnej.

Konsultacje społeczne prowadzono również w 2019r przy aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju - Lokalna Grupa Działania „Gorce –Pieniny” (Gmina Czorsztyn jest członkiem tej grupy).

- **Udział w realizacji budżetu gminy – budżet obywatelski**

W ostatnim czasie rokrocznie mieszkańcy gminy uczestniczą w głosowaniu na projekty finansowane w ramach Budżetu Obywatelskiego Województwa Małopolskiego.

Mieszkańcy poszczególnych sołectw uczestniczą każdego roku w decydowaniu o wykorzystaniu środków z funduszu sołectkiego wyodrębnionego z budżetu gminy. Środki te służą poprawie warunków życia mieszkańców poszczególnych miejscowości, a decyzje dotyczące przeznaczenia środków podejmowane są na zebraniach wiejskich.

- **Udział w procedurach planistycznych**

Obowiązujące prawo dotyczące planowania przestrzennego wymaga partycypacji mieszkańców w całym procesie planistycznym. Zbierane i rozpatrywane są wnioski do opracowań planistycznych, mieszkańcy uczestniczą w dyskusjach publicznych oraz w wyłożeniu projektów planów miejscowych do publicznego wglądu.

Do procedowanej nowej edycji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czorsztyn zebrano 267 wniosków, z czego najwięcej dotyczyło terenów położonych w Kluszkowcach (98 wniosków dotyczących 210 działek) i Maniów (78 wniosków dotyczących 204 działek). Najmniej wniosków dotyczyło terenów położonych w miejscowości Huba (złożono 5 wniosków obejmujących 9 działek). Wnioski obejmowały w sumie około 600 działek ewidencyjnych. Większość dotyczyła zmiany przeznaczenia gruntów na tereny budowlane; głównie pod zabudowę mieszkaniową. Znaczna część wniosków dotyczy przekwalifikowania terenu na cele „rekreacyjne”; zakłada się, iż dotyczą one możliwości realizacji budynków rekreacji indywidualnej na wnioskowanych działkach. Niewielka liczba wniosków dotyczyła przekwalifikowania gruntów na cele usługowe. Występowano również o zmianę obecnego przeznaczenia gruntów w obowiązującym planie lub o poszerzenie terenów objętych konkretnymi zapisami dotyczącymi ich przeznaczenia.

6.1.10. POTRZEBY MIESZKANIOWE GOSPODARSTW DOMOWYCH

Według danych statystyki publicznej¹⁶ w 2018 r. w gminie Czorsztyn znajdowało się 1 948 budynków mieszkalnych, to jest o ok. 5 % więcej niż w roku 2014. Na terenie gminy występuje niemalże wyłącznie zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, dzięki czemu przeciętna średnia powierzchnia mieszkań jest relatywnie duża (109,4 m² w roku 2018) w porównaniu z powierzchnią mieszkań w budownictwie wielorodzinnym. Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na jedną osobę wynosi 29,9 m² (w 2017 r. średnia w Polsce wynosiła 27,8 m², zaś w województwie małopolskim 27,3 m²).

Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców w gminie Czorsztyn wg danych z 2017r. wynosi 263,00 wobec 343,80 w województwie małopolskim i 371,30 w całej Polsce.

Jednym z ważnych wskaźników przedstawiającym warunki mieszkaniowe jest zagęszczenie mieszkań rozumiane jako przeciętna liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie. Wartość tego wskaźnika w gminie w 2018 r. wynosiła 3,66, co było efektem trendu spadkowego obserwowanego w ostatnich latach (w 2014r. było to 3,88). Dla porównania, w 2017 r. średnio w województwie małopolskim było to 2,87 osób, średnio w Polsce: 2,66, zaś średnio na terenach wiejskich 3,26 osoby na 1 mieszkanie.

Na podstawie opracowanej przez GUS Prognozie gospodarstw domowych na lata 2016-2050 w roku 2050 liczba osób w gospodarstwie domowym w Polsce wynosić będzie:

- w miastach przeciętnie będzie 1,92 osoby/gospodarstwo domowe,
- na wsi – 2,47 osób/gospodarstwo domowe.

6.1.11. DOSTĘP DO INFRASTRUKTURY

Dane dotyczące dostępu ludności Czorsztyna do instalacji wodociągowej¹⁷ jak na tereny wiejskie jest bardzo wysoki – na koniec 2018 r. mieszkania z dostępem do wodociągów stanowiły bowiem 98,2% ogółu mieszkań w gminie. Udział mieszkań wyposażonych w łazienkę wynosił 93,5%, a w dostęp do centralnego ogrzewania 78,1%. Dane te pokazują pozytywny obraz gminy na tle powiatu, gdzie średnio 95,1% mieszkań miało dostęp do wodociągów, 87,5 % posiada łazienkę, a podłączenie do centralnego ogrzewania 70,9 %.

Na terenie gminy na koniec 2018 r. nie było mieszkań podłączonych do instalacji gazowej. Na terenie gminy nie ma sieci gazowej.

Według danych Podhalańskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego sp. z o. na terenie gminy Czorsztyn znajduje się 5 oczyszczalni ścieków: w Czorsztynie, Kluszkowcach, Maniowach, Sromowcach Niżnych i Sromowcach Wyżnych. Sołectwa skanalizowane są w 90% - 96%.

Na terenie gminy znajduje się elektrownia wodna na zbiorniku wyrównawczym dla zapory wodnej Niedzica. Źródła zaopatrzenia w energię elektryczną znajdują się również poza obszarem gminy (GPZ Szaflary, GPZ Niedzica) – energia doprowadzona jest liniami napowietrznymi średniego napięcia 15kV do stacji transformatorowych w poszczególnych miejscowościach gminy.

W gm. Czorsztyn dostępne są telefon i Internet przewodowy oraz sieci telefonii komórkowej wraz z Internetem bezprzewodowym.

Jak widać gmina jest stosunkowo dobrze wyposażona w podstawowe media. Dalszy rozwój infrastruktury, zapewniający wszystkim mieszkańcom dostęp do niej, powinien być priorytetem wpływającym na podnoszenie jakości życia mieszkańców oraz atrakcyjność inwestycyjną gminy.

6.1.12. OBSZARY ZDEGRADOWANE I OBSZARY REWITALIZACJI

Na podstawie - Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji oraz Uchwały Nr XXII/186/2017 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 30 stycznia 2017 r. Gmina podjęła działania w zakresie wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Czorsztyn, a następnie Uchwałą Nr XXII/197/2017 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 29 marca 2017 r. został przyjęty Gminny Program Rewitalizacji Gminy Czorsztyn na lata 2017 – 2022.

¹⁶ Źródło: Bank Danych Lokalnych.

¹⁷ Źródło: Bank Danych Lokalnych.

- **Kierunek działania 1.2. Wzmocnienie potencjału dzieci i młodzieży; realizowany poprzez następujące przedsięwzięcia rewitalizacyjne:**
  - Zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży w izbie regionalnej upowszechniające tradycję i kulturę regionu,
  - Zajęcia służące walce z wyłączeniem społecznym i poprawiające jakość życia mieszkańców.
- **Kierunek działania 1.3. Walka z ubóstwem poprzez powstanie nowych miejsc pracy; realizowany poprzez następujące przedsięwzięcia rewitalizacyjne:**
  - Sromowiecki ośrodek turystyczno-rekreacyjny „Pienińska Przystań”.
- **Kierunek działania 1.4. Poprawa stanu infrastruktury technicznej; realizowany poprzez następujące przedsięwzięcia rewitalizacyjne**
  - Przedsięwzięcie rewitalizacyjne : Parking przy remizie OSP w centrum wsi;
  - Przebudowa chodnika na ul. Kosibowicza w ciągu strefy rekreacji,
  - Budowa chodnika i wyznaczenie miejsc postojowych w strefie rekreacji i budynku wielofunkcyjnym.
- ❖ **Realizacja celu rewitalizacji Nr 2 - Poprawa jakości środowiska naturalnego -zgodnie z wyznaczonymi kierunkami działań możliwa będzie dzięki realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych wpisujących się w powyższe kierunki działania:**
  - **Kierunek działania 2.1. Utworzenie publicznych rekreacyjnych terenów zielonych realizowany poprzez następujące przedsięwzięcia rewitalizacyjne:**
    - Utworzenie strefy rekreacji, wypoczynku oraz aktywnego spędzania czasu dla mieszkańców i turystów.
  - **Kierunek działania 2.2. Zmniejszenie negatywnego wpływu budynków użyteczności publicznej na środowisko naturalne realizowany poprzez następujące przedsięwzięcia rewitalizacyjne**
    - Modernizacja i termomodernizacja Izby Regionalnej,
    - Termomodernizacja remizy OSPz wymianą źródła ciepła na OZE i wymianą instalacji c.o.
    - Wymiana źródła ciepła w Szkole Podstawowej na OZE.
- ❖ **Realizacja celu rewitalizacji Nr 3 -Ożywienie gospodarcze obszaru- zgodnie z wyznaczonymi kierunkami działań możliwa będzie dzięki realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych wpisujących się w powyższe kierunki działania:**
  - **Kierunek działania 3.1. Uaktywnienie potencjału gospodarczego i umożliwienie prowadzenia działalności gospodarczej poprzez Przedsięwzięcie rewitalizacyjne:**
    - Sromowiecki Ośrodek Turystyczno-Rekreacyjny „Pienińska Przystań”

W dokumencie GPR przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizujące ustalone i sprecyzowane powyżej cele i kierunki działań zostały oznaczone kolejnymi numerami od 1 do 12 i są nimi:

- **Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 1.** Utworzenie strefy rekreacji, wypoczynku oraz aktywnego spędzania czasu dla mieszkańców i turystów
- **Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 2.** Zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży w Izbie Regionalnej upowszechniające tradycję i kulturę regionu
- **Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 3.** Sromowiecki Ośrodek Turystyczno-Rekreacyjny „Pienińska Przystań”
- **Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 4.** Modernizacja i termomodernizacja Izby Regionalnej
- **Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 5.** Termomodernizacja remizy OSP z wymianą instalacji c.o. i źródła ciepła na OZE
- **Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 6.** Wymiana źródła ciepła w Szkole Podstawowej na OZE

- **Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 7.** Przebudowa chodnika na ul. Ks. Kosibowicza wzdłuż ciągu strefy rekreacji
- **Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 8.** Parking przy remizie OSP w centrum wsi
- **Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 9.** Budowa chodnika i wyznaczenie miejsc postojowych przy strefie rekreacji i budynku wielofunkcyjnym
- **Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 10.** Przebudowa miejsc parkingowych i drogi dojazdowej do Szkoły Podstawowej
- **Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 11.** Modernizacja budynku UKS „Spływ” Sromowce Wyżne
- **Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 12.** Zajęcia służące walce z wyłączeniem społecznym i poprawiające jakość życia mieszkańców

Ze względów zagospodarowania przestrzennego na szczególną uwagę zasługuje Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 1. zakładające - Utworzenie strefy rekreacji, wypoczynku oraz aktywnego spędzania czasu dla mieszkańców i turystów. Obejmuje ono teren działek ewid. 933/24, 931/49, będących własnością Wspólnoty wsi Sromowce Wyżne. Przedmiotem planowanych działań jest utworzenie strefy rekreacji i wypoczynku oraz strefy aktywnego spędzania czasu dla mieszkańców i turystów, który stanowić będzie ogólnodostępną przestrzeń rekreacyjną do codziennego użytkowania, jak również na lokalne uroczystości i okolicznościowe imprezy plenerowe oraz wydarzenia artystyczne. Obok funkcji wypoczynkowej istotna jest też funkcja przyrodnicza tego terenu.

Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych określonych w GPR sprzyja rozwiązywaniu problemów i zjawisk kryzysowych, przede wszystkim w sferze społecznej oraz skorelowanych z nimi negatywnych zjawisk gospodarczych i przestrzenno-funkcjonalnych.

Rewitalizacja jest istotnym elementem całościowej wizji rozwoju Gminy Czorsztyn, gdyż cele, kierunki działań i przedsięwzięcia rewitalizacyjne określone w ramach GPR nawiązują do celów strategicznych gminy i wpisują się w Strategię Rozwoju Gminy Czorsztyn na lata 2016-2022.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne ujęte w Programie Rewitalizacji Gminy Czorsztyn nawiązują do zadań zawartych w Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn na lata 2016-2022 – do zadań znajdujących się w różnych obszarach realizacji tj. GOSPODARKA (Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości mający wpływ na rozwój gospodarki w gminie), PRZESTRZEŃ (Optymalne wykorzystanie położenia gminy oraz tworzenie warunków do aktywizacji gospodarczej), SPOŁECZNOŚĆ (Rozwój infrastruktury kulturalnej w gminie oraz wspieranie inicjatyw aktywizujących lokalną społeczność w kierunku likwidacji bezrobocia i jego skutków), EKOLOGIA (Rozwój infrastruktury technicznej z zakresu oczyszczalni ścieków, wodociągów oraz termomodernizacji budynków użyteczności publicznej gminy i montażu instalacji OZE, jak również podnoszenie jakości terenów zielonych), INFRASTRUKTURA (Rozwój drogownictwa oraz rewitalizacja wsi Sromowce Wyżne).

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Czorsztyn wykazuje się spójnością z celami i głównymi kierunkami działań strategicznych wpisanych do Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Czorsztyn na lata 2015-2020. W ramach Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wyznaczone zostały trzy cele strategiczne, z czego Gminny Program Rewitalizacji wpisuje się w działania, związane z: zintegrowanym systemem pomocy społecznej oraz w tworzeniem warunków sprzyjających umacnianiu rodziny.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Czorsztyn wykazuje się spójnością z zadaniami zawartymi także w Planie Odnowy Miejscowości Sromowce Wyżne, w którym planowane projekty i zadania inwestycyjne na lata 2016 – 2022 dotyczą zarówno infrastruktury społecznej jak i technicznej. W związku z realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Czorsztyn nie są wymagane zmiany w obowiązujących innych dokumentach, w tym dotyczących planowania przestrzennego. Nie przewiduje się również konieczności sporządzenia i uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji, o którym mowa w art. 37f ust. 1 *Ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. z 2016 r. poz. 778 z późn. zm.)

6.1.13. WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW - PODSUMOWANIE

- Obserwowane w ostatnich latach na obszarze gminy zjawiska demograficzne na tle trendów ogólnopolskich wydają się być pozytywne – podczas gdy w skali kraju od 2013 r. obserwujemy ujemny przyrost naturalny ludności, w Czorsztynie niezmiennie jest on dodatni. Co jednak warto zaznaczyć, przyrost naturalny w latach 2013 – 2018 zwolnił o połowę, co wynika z negatywnych zjawisk związanych z procesami starzenia się społeczeństwa (wzrost liczby zgonów, spadek liczby urodzeń, coraz większa przewaga osób w wieku poprodukcyjnym nad osobami w wieku przedprodukcyjnym).
- Wyzwanie dla gminy w najbliższej dekadzie stanowić będzie utrzymanie dodatniego przyrostu naturalnego, poprzez stworzenie młodym ludziom dogodnych warunków na rynku pracy i tym samym zatrzymanie zagrażającego miejscowościom takim, jak Czorsztyn ich odpływu do ośrodków miejskich.
- Dane dotyczące zjawiska rejestrowanych migracji z i do Czorsztyna pokazują, że zjawisko to jest marginalne, niemniej nie odzwierciedlają one interesujących z perspektywy planowania przestrzennego, a nieuchwytnych na poziomie statystycznym działań o charakterze migracyjnym. Mowa o obserwowanym w gminie napływie ludności zamieszkującej ją sezonowo. Sezonowość zamieszkiwania ma wpływ zarówno na rynek pracy, poziom obciążenia usługami publicznymi, podaż dóbr konsumpcyjnych i in. Z naszej perspektywy najważniejszy wpływ ma natomiast na rynek mieszkaniowy. Niestety brakuje danych pozwalających oszacować skalę kupowania mieszkań na cele rekreacyjne bądź pod wynajem turystom.
- Ważnym pozytywnym zjawiskiem jest obserwowany w ostatnich latach spadek liczby osób przebywających na bezrobociu i związana z nim poprawa sytuacji na rynku pracy. W strukturze bezrobocia zwrócić należy uwagę szczególnie na spadek udziału osób długotrwale bezrobotnych, co jest niezwykle ważne ze względu na destrukcyjne konsekwencje społeczne i ekonomiczne długotrwałego pozostawania bez pracy. Drugim ważnym zjawiskiem z tego obszaru jest spadający udział osób poniżej 30 roku życia w gronie bezrobotnych zarejestrowanych.
- Gmina, szczególnie jak na gminy wiejskie, jest dosyć dobrze wyposażona w podstawową infrastrukturę. Pozytywne zjawiska obserwuje się również analizując wartości podstawowych wskaźników dotyczących mieszkalnictwa.
- Ważnym zasobem Czorsztyna jest ożywiona działalność organizacji pozarządowych oraz ich charakter. Wiele z nich to organizacje funkcjonujące w skali ponadgminnej, skupione wokół Jeziora Czorsztyńskiego i kreowanej wokół niego działalności rozwojowej i turystycznej. Bycie częścią większych struktur/sieci organizacji, w których dochodzi zarówno do wymiany wiedzy i doświadczeń, jak i wzajemnego promowania swojej działalności ma pozytywne oddziaływanie na jakość życia w Czorsztynie. Stanowi też potencjał rozwojowy w obszarze ekonomicznym, głównie poprzez promowanie turystyki.
- Ważnym celem rozwojowym i wyzwaniem jest zapewne adekwatne i zrównoważone wykorzystanie zasobów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego Czorsztyna, tak by te wyjątkowe lokalne potencjały stanowiły filary dla lokalnej gospodarki, ale też były zasobem wykorzystywanym dla dobra wspólnoty lokalnej. W tym celu konieczne jest prowadzenie stosownej edukacji, a także animowanie życia wspólnotowego poprzez kreowanie oferty spędzania czasu wolnego. Działania takie winny mieć na celu podnoszenie odpowiedzialności obywatelskiej, budowanie więzi wspólnotowych i wzmacnianie zaufania społecznego, mające pozytywny wpływ na poziom kapitału społecznego.
- Wdrażanie Lokalnego Programu Rewitalizacji stanowi strategiczny krok w kierunku rozwoju gospodarczego gminy oraz poprawy warunków i jakości życia mieszkańców.

7. ANALIZA EKONOMICZNA

Niniejsza analiza przedstawia sytuację ekonomiczną gminy Czorsztyn. Obejmuje ona diagnozę struktury działalności gospodarczej, ogólnego poziomu aktywności ekonomicznej mieszkańców.

7.1. DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA, DOSTĘP DO INFRASTRUKTURY

System komunikacji kołowej w gminie opiera się o:

- drogę wojewódzką nr 969 Nowy Targ - Nowy Sącz; (na terenie gminy Czorsztyn znajduje się odcinek o długości 7,5 km)
- drogę powiatową: 1638K (Krośnica – Czorsztyn – Sromowce Wyżne – Wygon – Sromowce Niżne (długości 10,6 km),
- drogę Sromowce Wyżne – Zaporą – granica gminy Łapsze Niżne odcinek (długości 1,5 km), łącząca się z drogą powiatową 1639K (Dębno-Niedzica- Granica Państwa).

Drogi gminne uzupełniają sieć połączeń, ich łączną długość wynosi 63 km (z czego około 77% posiada twardą nawierzchnię).

Korzystna dostępność komunikacyjna gminy czyni ją dogodnym miejscem zamieszkania dla osób pracujących w nieodległych Nowym Targu i Nowym Sączu lub innych ośrodkach miejskich.

Położenie przy granicy państwowej z przejściem granicznym w Niedzicy (przejście graniczne Niedzica - Lysá nad Dunajcom) generuje ruch tranzytowy.

Dostępność komunikacyjna gminy stanowi ważny czynnik wpływający na rozwój gospodarczy, ułatwia przepływ ludzi, towarów i usług. Ma też znaczenie w rozwoju sektora turystyki i rekreacji.

Tereny gminy są dobrze wyposażone w sieć infrastruktury technicznej: wybudowano oczyszczalnię ścieków i kanalizację na znacznej części terenu, rozbudowuje się wodociągi, choć mieszkańcy często korzystają z lokalnych ujęć wody.

Na terenie gminy brak dostępu do sieci gazowej, co powoduje wykorzystanie paliwa stałego dla potrzeb grzewczych. Prowadzona jest wymiana istniejących kotłów wysokoemisyjnych na niskoemisyjne. Budynki publiczne zostały ocieplone i wyposażone w nowe systemy grzewcze. Upowszechniane są instalacje wykorzystujące panele fotowoltaiczne, kolektory słoneczne, pompy ciepła.

7.2. AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA MIESZKAŃCÓW

Motorem rozwoju gospodarczego gminy jest aktywność zawodowa oraz przedsiębiorczość jej mieszkańców.

Wg danych z 2017r ma 1000 mieszkańców pracowało 113 osób.

Najliczniej reprezentowani byli zatrudnieni w sektorze rolniczym – 45,9 % - ogółu zatrudnionych,

- w przemyśle i budownictwie – 17,6%,
- w usługach (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) -13,2%;
- najmniej liczną grupę stanowili zatrudnieni w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości) – 1,1%.

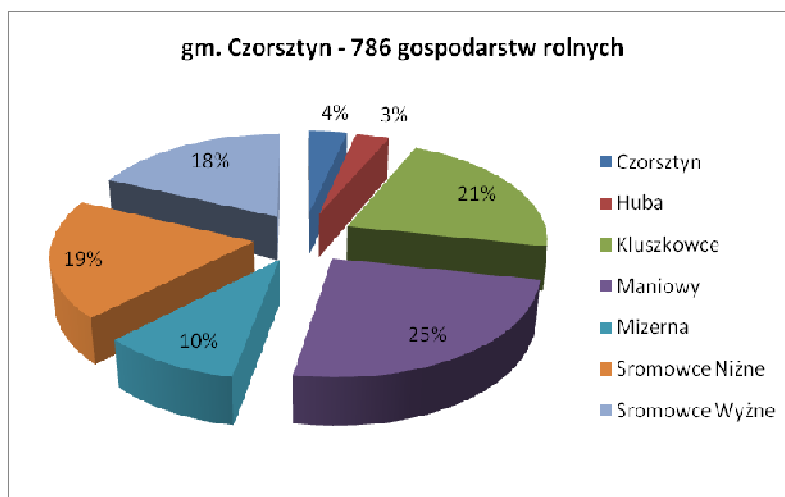
Ponad 1/5 zatrudnionych pracowała w pozostałych sektorach.

Według danych Urzędu Gminy Czorsztyn (dane z lutego 2020r.) na terenie gminy działa około 786 gospodarstw rolnych.

Przeważnie są to gospodarstwa niewielkie: średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi ok. 1,8ha. Gospodarstwa te składają się zwykle z kilku, a czasem kilkudziesięciu, zwykle rozproszonych działek, często niekorzystnych pod względem ukształtowania terenu. Ponadto na terenie gminy przeważają grunty słabe i bardzo słabe (70% stanowią gleby klasy V i VI, 25% - gleby klasy IV, tylko 5% - gleby klasy III, a gleby klasa I oraz II w ogóle nie występują).

Na wyróżnienie zasługują gospodarstwa agroturystyczne (nieco ponad 20% ogółu), w większości świadczące usługi całoroczne (praca w gospodarstwach rolnych wraz z usługami obejmującymi zakwaterowanie i gastronomię).

Według danych GUS¹⁸ w 2017r w rejestrze REGON odnotowano 710 podmiotów gospodarki narodowej, wśród których aż 606 to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Obserwowano zmiany w liczbie podmiotów sektora prywatnego (w tymże 2017r. zarejestrowano 252 nowe podmioty i wyrejestrowano 216 podmiotów). Wśród podmiotów posiadających osobowość prawną dominowały 22 spółki cywilne oraz 16 spółek z ograniczoną odpowiedzialnością.

Blisko 97% zarejestrowanych podmiotów stanowią mikro-przedsiębiorstwa zatrudniające 0-9 pracowników.

Zwraca uwagę duża liczba przedsiębiorstw działających na terenie gminy w stosunku do ogólnej liczby ludności.

Przedsiębiorstwa w gminie Czorsztyn w 2017r.

Wskaźnik	gm. Czorsztyn	woj. małopolskie	Polska
liczba przedsiębiorstw na 1000 ludności	93,0	59,7	56,0

Najwięcej podmiotów gospodarczych z terenu gminy klasyfikowano w sekcji obejmującej przemysł i budownictwo - 192 podmioty co stanowi 27% ogółu, a aż 515 podmiotów tj. 72,5% zakwalifikowano jako pozostałą działalność.

Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo zadeklarowały 3 podmioty, co stanowi zaledwie 0,4 %.

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą przeważnie zajmują się:

- transportem i gospodarką magazynową - 35,5% (w 2015r 47,19%);
- budownictwem - 19,3% (w 2015r. 12,28%);
- działalnością związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi zajmowało się 11,2% (w 2015r. 8,61%);

¹⁸ Dane przedstawione w tym rozdziale opracowania pochodzą z publikacji GUS, w tym https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Czorsztyn oraz Aktualizacji strategii rozwoju gminy Czorsztyn, chyba, że podano inaczej.

- przetwórstwem przemysłowym – 8,9% (w 2015r. 7,00%);
- handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów samochodowych 8,2% (w 2015r. 7%).

Jak wykazano powyżej, w latach 2015-2017 udział podmiotów zajmujących się transportem i gospodarką magazynową zmalał, a wzrósł udział podmiotów w branży budowlanej, usług związanych z zakwaterowaniem i gastronomią oraz handlem i przetwórstwem przemysłowym.

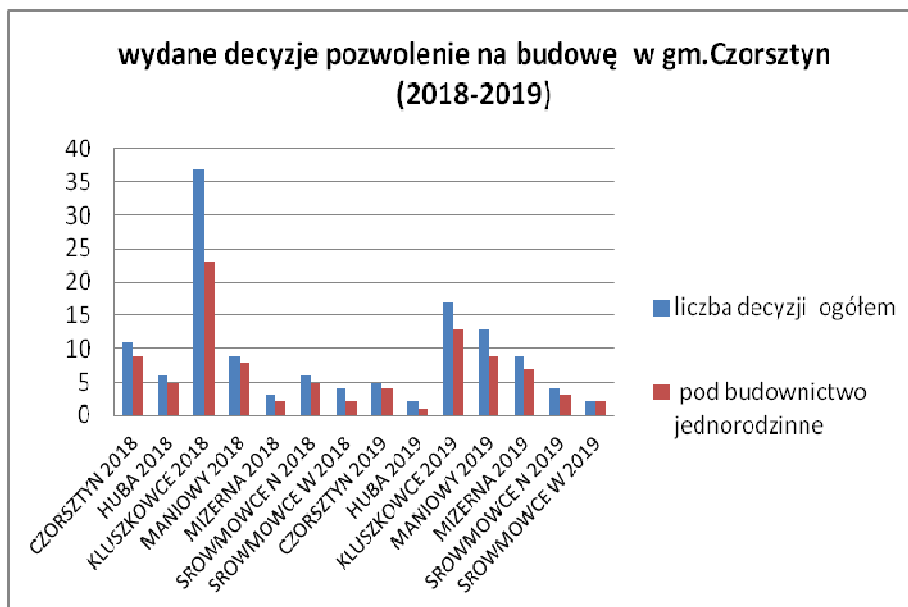
Równocześnie należy zaznaczyć, że gmina ze względu na swoje położenie, wyjątkowe zasoby krajobrazowe i przyrodnicze (w tym lesistość) oraz nagromadzenie w obrębie gminy dziedzictwa kulturowego posiada ogromny potencjał dla lokalnego rozwoju działalności i przedsiębiorczości turystycznej.

7.3. POTENCJAŁ LOKALNEGO RYNKU NIERUCHOMOŚCI

Obszar gminy Czorsztyn jest atrakcyjnym rynkiem nieruchomości – zwłaszcza w sektorze zabudowy mieszkaniowej i usług turystycznych.

Na terenie gminy znajdują się atrakcyjne tereny budowlane. Atrakcyjność tę potwierdza obrót gruntami przeznaczonymi pod zabudowę, duża ilość wydanych pozwoleń na budowę, zarejestrowane zakończone budowy domów (dla terenu gminy mieszkanie = dom jednorodzinny).

W latach 2018-2019 wydano 128 decyzji – pozwolenia na budowę dla przedsięwzięć zlokalizowanych na terenie gminy Czorsztyn.

Aż 93 decyzje dotyczyły budowy budynków jednorodzinnych. Wydane decyzje często nie dotyczyły jednego budynku: np. w Czorsztynie jedna decyzja obejmowała pozwolenie na realizację 4 budynków jednorodzinnych; w Kluszkowcach jedno pozwolenie obejmowało możliwość realizacji 6 budynków jednorodzinnych, każdy z dwoma lokalami mieszkalnymi, a inne - 3 budynków zabudowy mieszkaniowej; w Hubie jedno pozwolenie na budowę dotyczyło 3 budynków w zabudowie jednorodzinnej.

W ostatnich latach obok budynków jednorodzinnych realizowanych dla potrzeb stałych mieszkańców gminy realizowane są „drugie domy” osób fizycznych oraz budynki deweloperskie z przeznaczeniem na sprzedaż lub wynajem.

W 2017r oddano do użytku 53 mieszkania (domy) o średniej powierzchni 136,90 m² (powierzchnia znacznie większa od przeciętnej powierzchni użytkowej w województwie i w całej Polsce). W 2018 r. przybyło gminie 33 nowych mieszkań.

Przeanalizowano transakcje zawierane na lokalnym rynku nieruchomości w gminie. W badanych dwóch próbach (dane z bazy Instytutu Analiz Monitor Rynku Nieruchomości mnrn.pl; akty notarialne z okresu od XI.2013 do XII.2014 oraz XI.2017 do XII.2018), około połowę stanowiły grunty przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinna i pod zabudowę służącą rekreacji i wypoczynkowi.

Średnia powierzchnia sprzedawanych działek gruntów wahała się między 14,7 - 16,2 ara. Natomiast średnia powierzchnia gruntów rolnych, leśnych i przeznaczonych pod zieleń przekraczała 27arów.

W tym samym okresie zaobserwowano również obrót nieruchomościami zabudowanymi domami jednorodzinnymi. Większość transakcji dotyczyła rynku wtórnego, w obrocie znalazły się budynki budowane w różnych okresach. Powierzchnia działek zabudowanych wynosiła średnio około 9,5 ara; w transakcjach deweloperskich powierzchnia gruntu wynosiła około 10 arów.

Powierzchnia sprzedawanych budynków była bardzo zróżnicowana, średnia powierzchnia użytkowa wynosiła 154m² (w pojedynczych transakcjach z rynku pierwotnego powierzchnia użytkowa wynosiła blisko 180 m²). Niestety w licznych transakcjach nie podano powierzchni użytkowej sprzedanego domu.

Duże znaczenie dla atrakcyjności rynku nieruchomości ma też ukształtowany układ osadniczy w poszczególnych sołectwach.

Układ osadniczy gminy związany jest z jej położeniem wzdłuż lewego brzegu Dunajca oraz zbiornika Czorsztyńskiego, w części w Gorcach, w części w Pieninach. Część gorceńska gminy powiązana jest z przebiegającą tam drogą wojewódzką nr 969. Tu położone są wsie: Maniowy (współcześnie ukształtowany zespół zabudowy), oraz Mizerna i Kluszkowce - obie o historycznym układzie zabudowy, a także wieś Huba składająca się z trzech skupisk zabudowy. Na pograniczu części gorceńskiej i pienińskiej znajduje się Czorsztyn. W części pienińskiej zabudowa koncentruje się w Sromowcach Wyżnych i Sromowcach Niżnych.

Istniejący układ osadniczy sprzyja racjonalnej rozbudowie sieci infrastruktury, co jest korzystne dla kosztów uzbrojenia tych terenów.

Istotnym wyzwaniem jest ograniczanie rozpraszania zabudowy do racjonalnego i czytelnego układu przestrzennego poszczególnych miejscowości i całej gminy.

7.4. ANALIZA PROWADZONEGO BUDŻETU GMINY

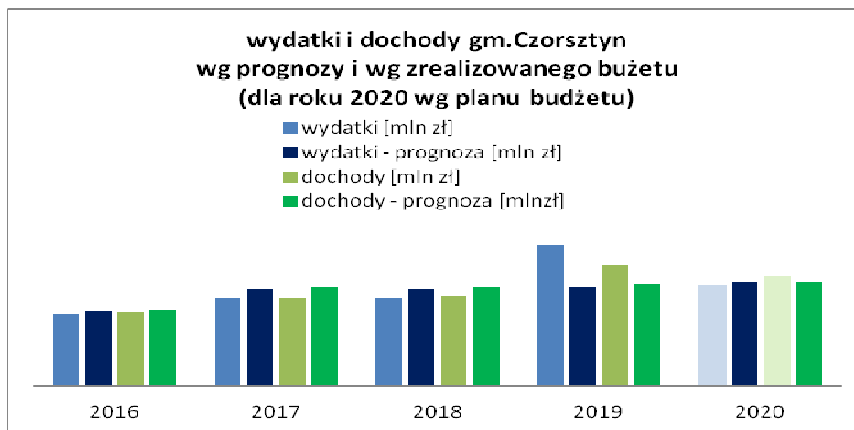
Przeanalizowano budżety gminy w kolejnych latach oraz wieloletnie prognozy finansowe na lata 2017-2020 i 2019-2022 (Uchwała nr XX/184/2016 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 29 grudnia 2016r. w sprawie: przyjęcia wieloletniej prognozy finansowej Gminy Czorsztyn na lata 2017-2020 oraz Uchwała nr III/26/2018 Rady Gminy Czorsztyn z dnia 28 grudnia 2018r. w sprawie: przyjęcia wieloletniej prognozy finansowej Gminy Czorsztyn na lata 2019-2022).

Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych wydatki bieżące jednostek budżetowych obejmują: wynagrodzenia i uposażenia osób zatrudnionych w państwowych jednostkach budżetowych oraz składki naliczane od tych wynagrodzeń i uposażeń, zakupy towarów i usług, koszty utrzymania oraz inne wydatki związane z funkcjonowaniem jednostek budżetowych i realizacji ich zadań statutowych, koszty zadań zleconych do realizacji jednostkom zaliczanym i niezaliczanym do sektora finansów publicznych, z wyłączeniem organizacji pozarządowych. Natomiast wydatki majątkowe obejmują: wydatki na zakup i objęcie akcji oraz wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego oraz wydatki inwestycyjne państwowych jednostek budżetowych oraz dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowywanie kosztów inwestycji realizowanych przez inne jednostki.

Zgodnie z ustawą dochody dzielą się na: dochody własne - dochody uzyskane z tytułu podatków i opłat lokalnych, udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych, dochody z mienia komunalnego (najem, dzierżawa), ze sprzedaży majątku, spadki, zapisy, darowizny oraz wpłaty od samorządowych zakładów budżetowych, a także inne wskazane w ustawie o dochodach jednostek samorządu terytorialnego; subwencja ogólna – środki finansowe z budżetu państwa dla jednostek samorządu terytorialnego, z podziałem na część oświatową i wyrównawczą, z uwzględnieniem części równoważącej i regionalnej; dotacje celowe – środki finansowe przeznaczone na ściśle określone cele.

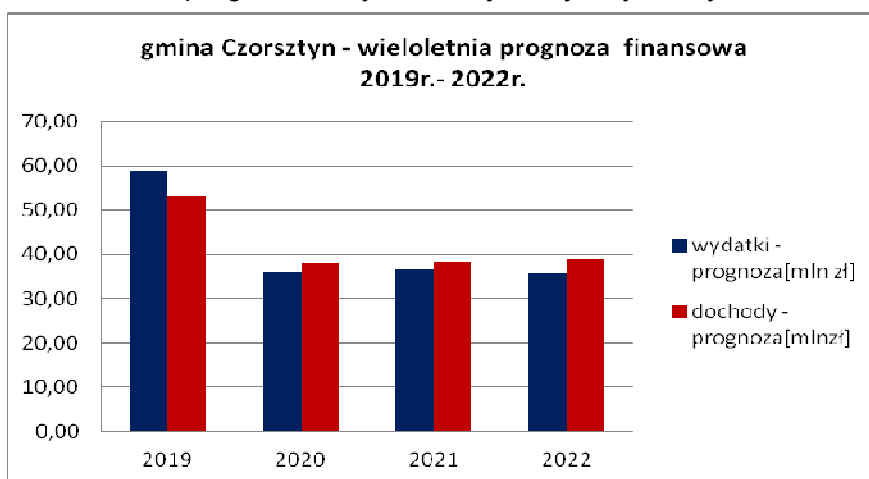
Prognoza finansowa obejmuje dochody i wydatki bieżące, dochody i wydatki majątkowe, wynik budżetu, sposób sfinansowania deficytu lub przeznaczenia nadwyżki, przychody i rozchody budżetu, kwotę długu oraz sposób finansowania spłaty długu. Zwykle prognozowane wydatki bieżące uwzględnione w planie nie są wyższe, niż planowane dochody bieżące. Wieloletnia prognoza finansowa zawiera również prognozę kwoty długu. Prognoza spłaty długu obejmuje okres, w jakim przewiduje się pełną spłatę zaciągniętych i planowanych do zaciągnięcia zobowiązań.

Zgodnie z prognozą finansową na lata 2017- 2020 oraz realizowanym budżetem gminy wydatki i dochody gminy systematycznie rosły do 2018r (przy planowanym zachowaniu dystansu pomiędzy dochodami i wydatkami). Prognozowane było powolne zwiększanie dochodów i wydatków. Sytuacja zmieniła się diametralnie w roku 2019; zarówno dochody jak wydatki budżetu gminy istotnie wzrosły. Pojawił się znaczny też znaczny deficyt budżetowy, na pokrycie deficytu zaciągnięto kredyt.

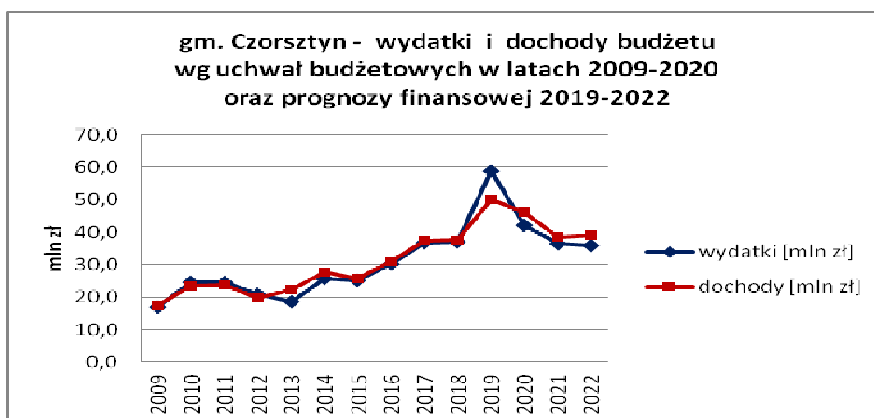
Źródło: opracowanie własne na podstawie Uchwały Gminy Czorsztyn

Prognoza finansowa na lata 2019-2022 zakłada powolny i zrównoważony wzrost budżetu gminy w latach 2020-2022, a prognozowany dochód jest wyższy od wydatków.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Uchwały Gminy Czorsztyn

Jak wynika z objaśnień do Prognozy na lata 2019-2022, zaplanowane dochody majątkowe pochodzą będą ze sprzedaży majątku oraz ze środków Unii Europejskiej, (bowiem gmina złożyła wnioski o dotacje). Zaplanowany budżet wynikał ze złożonych wniosków i wymagał weryfikacji po zakończeniu ich procedowania. Zaplanowany na 2019r deficyt budżetowy w kwocie 5,60 mln zł został powiększony do 8,17 mln. Na pokrycie deficytu zaciągnięto kredyt bankowy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Uchwał budżetowych Gminy Czorsztyn

W najbliższych latach przewiduje się budżet gminy na poziomie około 40 mln rocznie, przy czym planowane dochody gminy przewyższają planowane wydatki gminy. Planowana nadwyżka budżetowa przeznaczona będzie w każdym roku na spłatę wcześniej zaciągniętych kredytów.

7.5. ANALIZA EKONOMICZNA - PODSUMOWANIE

Powyższa analiza pozwala sformułować następującą diagnozę sytuacji ekonomicznej gminy Czorsztyn:

1. Gmina Czorsztyn posiada znaczny potencjał – droga wojewódzka i bliskość przejścia granicznego sprzyja ogólnemu rozwojowi gmin. Położenie na pograniczu Gorców i Pienin czyni gminę atrakcyjnym obszarem potencjalnego zamieszkania, ale również jest podstawą rozwoju całorocznej turystyki i rekreacji.
2. Należy wykorzystać dobrą dostępność komunikacyjną i korzystne położenie gminy w powiecie nowotarskim i wspierać rozwój gospodarczy w kierunku rozwoju działalności usługowej, sprzyjającej powstawaniu nowych miejsc pracy.
3. Gmina Czorsztyn posiada ogromny potencjał związany z:
  - zasobami przyrodniczymi;
  - zasobami kulturowymi;
  - położeniem – dobra dostępność komunikacyjna (oparta na drodze wojewódzkiej oraz położeniu przy przejściu granicznym, co ma znaczenie ponadregionalne, regionalne i lokalne):
    - stwarza atrakcyjne warunki dla zamieszkania
    - przyczynia się do korzystania z zasobów przez osoby zamieszkałe poza obszarem gminy
    - sprzyja powstawaniu nowych miejsc pracy związanych z turystyką i wypoczynkiem całorocznym, co ma znaczenie dla rozwoju gospodarczego
4. Sytuacja gospodarcza w Gminie Czorsztyn jest stabilna i od lat można zaobserwować pozytywny trend związany ze wzrostem liczby działających podmiotów gospodarki narodowej, przy czym wzrost ten dotyczy podmiotów z sektora prywatnego.
5. W ostatnich latach nastąpił duży rozwój branży budowlanej, usług związanych z zakwaterowaniem i gastronomią oraz handlem i przetwórstwem przemysłowym; najliczniej reprezentowane są transport i gospodarka magazynowa choć udział tego sektora nieco zmalał.
6. Rolnictwo jako sektor gospodarki pozostaje specyficznym obszarem działalności mieszkańców Gminy Czorsztyn; istniejąca działalność rolnicza powinna być rozwijana w obszarach rolnych, w zakresie zapewniającym ekonomiczną efektywność tej działalności. Rozwijać się może również agroturystyka.
7. Pomimo wzrostu liczby podmiotów gospodarczych związanych z działalnością gastronomiczną i bazą noclegową, wciąż branża turystyczna stanowi poboczną gałąź lokalnej gospodarki. Tymczasem ze względu na potencjał turystyczny – zasoby przyrodnicze i unikatowe dziedzictwo kulturowe, turystyka stanowi jeden z najważniejszych obszarów rozwojowych i mogłaby być jednym z głównych filarów lokalnej gospodarki. Wyzwaniem dla gminy jest rozwój oferty turystycznej i rekreacyjnej, która nie tylko przyciągnie turystów do gminy, ale też zatrzyma ich na miejscu. Pozwoli to stworzyć więcej miejsc pracy w branży turystycznej i tym samym przyczyni się do podniesienia jakości życia jej mieszkańców.
8. Szansą rozwojową dla gminy jest dalsze budowanie jej marki jako małopolskiej perły turystycznej oraz strategiczne potraktowanie turystyki w działaniach promocyjnych gminy.
9. Dane o stanie bezrobocia w gminie przedstawione na tle danych powiatowych pozwalają zaobserwować poprawę sytuacji na lokalnym rynku pracy oraz kilkuletni trend spadkowy w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych. Niemniej szacunkowa stopa bezrobocia pozostaje dużo wyższa niż w województwie małopolskim i w całej Polsce.

8. ANALIZA POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU WRAZ Z BILANSEM TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ

Całościowy proces sporządzania bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę w obszarze gminy Czorsztyn został wyprzedzony sporządzeniem analiz potrzeb i możliwości rozwojowych na tle sytuacji gmin położonych w sąsiedztwie, a także danych dotyczących powiatu, województwa i kraju.

Ponadto zgodnie z wymaganiami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, sporządzono w lutym i marcu 2020r. analizę pn „Analiza potrzeb i możliwości rozwoju gminy Czorsztyn”. Dokumentacja ta analizuje zagadnienia: ekonomiczne, środowiskowe i społeczne, uzupełnione prognozami demograficznymi i oceną możliwości finansowania przez gminę jej zadań własnych w zakresie zagospodarowania. W rozdziale 6 i 7, niniejszego Tomu I studium, zostały przedstawione najważniejsze wyniki analiz, w tym ekonomicznej, środowiskowej i społecznej wraz z ich podsumowaniem, które dają podstawy do określenia potrzeb budowlanych dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju Gminy.

Podsumowując analizy prognostyczne, oparte o szacunki GUS dotyczące rozwoju demograficznego gminy Czorsztyn, ze względu na przewidziany wzrost populacji na tle są kraju są optymistyczne i jest to konsekwencja obserwowanych procesów demograficznych związanych z utrzymywaniem się dodatniego przyrostu naturalnego w gminie, przy założeniu o braku realnego wpływu ruchów migracyjnych na populację Czorsztyna.

W wykonanej Prognozie rozwoju demograficznego, określono liczebność populacji gminy Czorsztyn w 2050r. na poziomie około 8090 osób. Dla takiej liczby ludności określono liczbę gospodarstw domowych, przyjmując prognozowaną liczebność gospodarstwa domowego w 2050r.

Równocześnie, prognoza rozwoju demograficznego wyraźnie pokazuje, że dające się już obecnie zaobserwować procesy starzenia się społeczeństwa, z biegiem lat będą zyskiwać na znaczeniu. Oczekiwać należy niekorzystnych zmian w strukturze wiekowej populacji Czorsztyna. Przewiduje się, że do 2030 r. udział populacji w wieku przedprodukcyjnym osiągnie wartość 20,37% wobec wartości 20,81% w 2016r. Udział populacji w wieku produkcyjnym spadnie wyraźnie z 63,41% w 2016r. do wartości 58,53%. Udział osób w wieku poprodukcyjnym wyniesie wówczas 21,10% wobec 15,78% na początku okresu obserwacji. Jest to bardzo wyraźna zmiana w perspektywie 14 lat, jednoznacznie wskazująca na pojawiające się z wolna w gminie zjawisko starzenia się społeczeństwa. Jak wykazują analizy, w jeszcze większym stopniu dotyczyć to będzie okresu 2030 - 2050.

W prognozie na 2050 r. szacuje się, że przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym w Polsce wynosić będzie 2,13; w miastach przeciętnie będzie 1,92 osoby/ gospodarstwo domowe, na wsi – 2,47 osób/gospodarstwo domowe.

Zgodnie z danymi GUS na przełomie w 2018 roku w gminie Czorsztyn znajdowały się 2084 mieszkania - średnio przypadało 3,66 osób na jedno mieszkanie.

Przy założeniu, że przeciętne gospodarstwo domowe w 2050r. liczyć będzie 2,5 osoby, oszacowano liczbę gospodarstw domowych na 3236. Przyjęto, że każde gospodarstwo domowe powinno posiadać własne odrębne mieszkanie, co odpowiada 3236 domom jednorodzinnych (inne sposoby zamieszkania w gminie Czorsztyn stanowią nieistotny – pomijalny - margines). Tak więc w horyzoncie prognozy w gminie Czorsztyn powinno być około 3236 domów, stanowiących samodzielne mieszkania dla przyjętych 2,5 osobowych rodzin. Biorąc pod uwagę niepewność procesów rozwojowych gminy – przyjęto zwiększenie oszacowanej liczby mieszkań o 30%, co daje $3236 + 971 = 4207$ mieszkań.

Skoro na przełomie 2018 roku w gminie znajdowały się 2084 mieszkania, a w 2050r powinno być tych mieszkań 4207, **zgodnie z przeprowadzoną szacunkową oceną dla zapewnienia odpowiedniej liczby mieszkań dla ludności gminy Czorsztyn w 2050 konieczna jest realizacja nowych 2123 mieszkań/domów.**

Na podstawie analizowanych transakcji kupna i sprzedaży działek budowanych pod zabudowę mieszkaniową przyjęto, iż średnia powierzchnia działki budowlanej kupowanej w gminie Czorsztyn wynosiła około 1500 m^2 $2123 \times 1500 \text{ m}^2 = 3184500 \text{ m}^2 = 318,45 \text{ ha}$ – **przyjęto 320 ha.**

Tak więc - dla zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych populacji gminy Czorsztyn w 2050r. pod nową zabudowę mieszkaniową należy przeznaczyć około 320 ha nowych terenów dla zabudowy mieszkaniowej.

Powierzchnię przeznaczoną bezpośrednio pod zabudowę należy powiększyć o powierzchnię terenów pod niezbędną komunikację i infrastrukturę techniczną obsługującą te nowe tereny zabudowy mieszkaniowej, co odpowiada średnio 20% powierzchni; $320 \text{ ha} + 20\% = 64 \text{ ha}$ – przyjęto o taką wielkość zostanie zwiększona powierzchnia dla zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych.

Powierzchnia pod nową zabudowę mieszkaniową w 2050 (wraz z drogami i infrastrukturą) wyniesie 320 ha + 64ha = 384 ha.

Przedstawiony powyżej szacunek zapotrzebowania na nową zabudowę mieszkaniową oparto na rozwoju liczby ludności oraz na możliwej poprawie standardu życia mieszkańców w zakresie warunków mieszkaniowych. Wg danych GUS w 2016r w gminie Czorsztyn na 1000 mieszkańców przypadało 263,00 mieszkania, podczas gdy w województwie małopolskim 343,80 mieszkania, a w Polsce - 371,30 mieszkań. W 2016r w gminie Czorsztyn na 1000 mieszkańców przypadało oddanych nowych 3,6 mieszkań, podczas gdy w województwie małopolskim - 5,14 mieszkań, a w Polsce - 4,25 mieszkań.

Na podstawie oceny zasobów mieszkaniowych można stwierdzić, że i ilość mieszkań i budynków w gminie sukcesywnie przyrasta. Przyrost dotyczy również średniej powierzchni użytkowej domu i średniej powierzchni użytkowej przypadającej na 1 mieszkańca.

Dane dotyczące gminy zestawiono ze wskaźnikami mieszkaniowymi na poziomie ponad gminnym, porównując przeciętne powierzchnie użytkowe mieszkania na osobę dla Polski oraz na poziomie europejskim.

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę

wybrany obszar, dla którego wskazano powierzchnię	przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę
Wskaźnik dla gminy Czorsztyn	28,6 m ²
Wskaźnik dla Polski	28,2 m ²
Wskaźnik dla Europy w 28 krajach	39,6 m ²
Wskaźnik dla „starej” UE	45,1 m ²
Wskaźnik dla Danii	60,9 m ²

Dla Polski – GUS 2016, dla Europy dane dla EUROSTATU od 2012 do 2016

Z powyższego zestawienia w tabeli wynika, to że jeśli gmina Czorsztyn ma osiągnąć europejskie standardy, to w gminie powinna wzrosnąć nie tylko liczba mieszkań/domów, ale również powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 mieszkańca.

Przeciętna powierzchnia 1 mieszkania na terenie gminy Czorsztyn wynosiła 108,70m², ale średnia powierzchnia użytkowa nieruchomości – mieszkania/domu oddanego do użytkowania w 2017 roku w gminie Czorsztyn wynosiła 136,90 m². Do dalszych obliczeń przyjęto powierzchnię 136,90 m².

Deficyt liczby mieszkań w gminie Czorsztyn w odniesieniu do województwa małopolskiego oraz całej Polski obrazuje poniższe zestawienie w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców.

Wskaźniki liczby mieszkań na 1000 mieszkańców wg danych¹⁹ na rok 2016

Wybrany obszar	Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców
Wskaźnik dla gminy Czorsztyn	263,00
Wskaźnik dla woj. małopolskiego	343,80
Wskaźnik dla Polski	371,30
Wskaźnik dla krajów Unii Europejskiej (2015r)	486,50

Zestawienie pokazuje, że zasoby mieszkaniowe w gminie Czorsztyn wg stanu na 2016r. są znacząco niższe niż wojewódzkie, krajowe, europejskie. Niedobór liczby mieszkań w gminie Czorsztyn w stosunku do liczby mieszkań na 1000 mieszkańców na poziomie wskaźnika dla województwa małopolskiego to różnica bliska 81, w stosunku do średniej europejskiej ponad 223 mieszkania na 1000 mieszkańców.

Łączna powierzchnia użytkowa wszystkich mieszkań/budynków mieszkalnych dla przeciętnej powierzchni mieszkania 136,9 m², przy założeniu własnego mieszkania dla każdego gospodarstwa domowego i przeciętnej liczebności gospodarstwa domowego 2,5 osoby, wyniesie w 2050r. około 576 tys. m², w tym powierzchnia użytkowa nowych budynków mieszkalnych około 291 tys.m².

¹⁹ GUS – Polska w liczbach,

Przyjmując założenie, że gmina będzie realizować swoje plany rozwojowe, w tym poprawę wizerunku i poprawę standardów życia mieszkańców i wykorzystywać potencjał, zakłada się, że będzie zmierzać do osiągnięcia standardu europejskiego w zakresie zasobów mieszkaniowych. Za standard przyjęto wskaźniki mieszkaniowe obrazujące wielkości (liczby) mieszkań oraz jakość warunków zamieszkania (zamieszczone w powyższych tabelach).

Wg standardu europejskiego przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w UE na osobę wynosi 39,6 m² (w krajach tzw. „starej” UE 45,1 m²; w Niemczech 52,0 m², Danii 60,9 m²), a średnia liczba mieszkań na 1000 mieszkańców - 486,5.

Docelowo wskaźniki będą wynosiły: 54,76 m² /osobę i 520 mieszkań na 1000 mieszkańców.

Deficyt liczby mieszkań (w stosunku do średniej europejskiej) w gminie Czorsztyn na dziś wynosi 613, co w połączeniu z liczbą mieszkań w stanie obecnym (2084) daje 2697 tj. liczbę mieszkań ogółem, którą należy osiągnąć, aby dorównać standardom europejskim na poziomie 39,6 m² na osobę.

Dla prognozowanej docelowej liczby 520 mieszkań na 1000 mieszkańców deficyt wynosi 257 mieszkań na 1000 mieszkańców, co odpowiada brakującym 1848 mieszkań/domów na dzień dzisiejszy i 2123 mieszkania/domy na 2050r

Przyjmując nową oszacowaną liczbę mieszkań/domów (których brakuje, aby osiągnąć pożądaną standard europejski), czyli 2123, otrzymuje się powierzchnię użytkową wszystkich nowych mieszkań – 290 639 m², a biorąc pod uwagę niepewność procesów rozwojowych gminy wyrażająca się możliwością zwiększenia zapotrzebowania w stosunku do wyników analiz o 30% daje to wynik. 377 831 m².

Podsumowując – maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową wyraża się liczbą 377 831 m² powierzchni użytkowej zabudowy, przy założeniu wzrostu liczby mieszkań i ich przeciętnej powierzchni.

Dla 2123 nowych domów przeznaczyć trzeba odpowiednią powierzchnię gruntów. Przy założeniu działki o powierzchni 0,15 ha - konieczne będzie zabezpieczenie 320 ha gruntów oraz dodatkowo około 64 ha (ok. 20%) pod konieczną do obsługi zabudowy komunikację i infrastrukturę, łącznie ok. 384 ha.

W bilansie terenów do zabudowy na terenie gminy uwzględnia się również zabudowę usługową, w tym zwłaszcza związaną z codziennym życiem mieszkańców, odpowiadającą na pojawiające się potrzeby ludzi – zarówno komercyjne, jak np.: handel, apteki, banki oraz o charakterze publicznym (oświata, administracja, służba zdrowia, itp.).

Należy podkreślić, że rolnictwo w gminie ma specyficzny charakter. W związku z tym szczególnego znaczenia nabiera potrzeba aktywizacji przedsiębiorców i mieszkańców w zakresie możliwości rozwoju własnej działalności gospodarczej.

Liczba usług i ich różnorodność z każdym rokiem ulega zwiększeniu ze względu na rosnące potrzeby mieszkańców oraz turystów, które świadczą o ciągłym podnoszeniu się jakości ich życia. Niestety brak wystarczająco precyzyjnych danych dla określenia wielkości potrzeb w zakresie usług.

Nie obserwuje się jednoznacznych tendencji rozwoju powierzchni użytkowej usług poza usługami związanymi z turystyką i rekreacją. W związku z tym nie da się określić na tej podstawie prawdopodobnego zapotrzebowania na kolejne lata na zabudowę usługową.

Wielkość maksymalnego zapotrzebowania na nową zabudowę usługową określa się więc biorąc pod uwagę dotychczasowe tendencje rozwoju funkcji usługowych w gminie. Na podstawie przeprowadzonej wizji terenowej i wykonanych analiz, należy stwierdzić, że na terenie gminy występują bardzo zróżnicowane rodzaje prowadzonej działalności usługowej obejmujące usługi o charakterze publicznym, o charakterze komercyjnym, w tym usługi ściśle związane z prowadzoną działalnością gospodarczą. Następuje szybki, rozwój usług turystyki i rekreacji i o charakterze komercyjnym.

Istniejące w obszarze gminy usługi o charakterze publicznym, obejmujące usługi - oświaty, ochrony zdrowia oraz inne z zakresu usług społecznych - wymagają uzupełnień i poprawy. Z analiz wynika, że dalszego intensywnego rozwoju wymagają usługi z zakresu turystyki, rekreacji i kultury.

Każdy wymieniony rodzaj usług wymaga zabezpieczenia nowych terenów dla jego realizacji.

Szczególnie ważnym jest stworzenie korzystnych warunków dla rozwoju działalności gospodarczej, rzemieślniczej i produkcyjnej stanowiącej ważną gałąź gospodarki, wprost wpływającą na tworzenie nowych miejsc pracy i tym samym na rozwój gminy.

Przyjęto założenie, że nowa zabudowa usługowa powinna powstawać zwłaszcza w centralnych częściach wsi jako uzupełnienie terenów już zabudowanych, to jest w obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej.

Przyjęto zasadę, zgodną z ogólnopolskim trendem, jak również ze strategią gminy, mającą na celu zwiększenie dostępności usług dla wszystkich mieszkańców a i turystów oraz stworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej, iż pożądane jest zwiększanie udziału powierzchni związanych z działalnością gospodarczą (w tym przeważającej części obejmujących usługi) w stosunku do powierzchni i osiągnięcie wysokości wskaźnika na poziomie 0,5 w stosunku do powierzchni mieszkalnych .

Wynosi ona $384 \text{ ha} \times 0,5 = 192 \text{ ha}$. Na tej podstawie przystąpiono do szacowania prawdopodobnego zapotrzebowania na nową zabudowę usługową i produkcyjno-usługową.

Dla terenów mieszkaniowych maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę oszacowane zostało na **377831 m²** powierzchni użytkowej. Stwierdza się, że w odniesieniu do zabudowy mieszkaniowej wielkość zapotrzebowania na tereny związane z funkcją usługową powinna stanowić również 50% powierzchni użytkowej nowej zabudowy mieszkaniowej – czyli około **188916m²**, co jest zgodne z powszechnie uznanymi w środowisku urbanistów standardami – relacjami charakteryzującymi prawidłowe struktury przestrzenne.

Wielkość powierzchni użytkowej 188916m² obejmuje zapotrzebowanie zarówno w zakresie usług komercyjnych jak i publicznych, ale może być korygowana (powiększana) gdyż może nie uwzględniać terenów o charakterze rekreacyjnym i sportowym przeznaczonym dla niekubaturowego zagospodarowania, gdyż specyfika funkcjonowania tych usług nie pozwala na oszacowanie rozwoju powierzchni użytkowej mierzonej w m². Niemniej, skoro gmina ma rozwijać funkcję turystyczną i sportową, niezbędne wydaje się znaczne poszerzenie oferty terenowej dla tego rodzaju funkcji realizowanej bez zabudowy kubaturowej.

Analizując zestawienia wielkości powierzchni istniejących terenów produkcyjno-usługowych na terenie gminy, stanowiących obecnie niewielką część terenów zainwestowanych przyjęto, iż wielkość maksymalnego zapotrzebowania na nową zabudowę o funkcji produkcyjno-usługowej należy określić odnosząc się do wielkości zakładanej nowej zabudowy usługowej.

Przyjęto zasadę, zgodną z ogólnopolskim trendem, jak również ze strategią gminy, mającą na celu stworzenie dogodnych warunków do prowadzenia działalności - produkcyjno-usługowej, iż pożądane jest zwiększanie udziału powierzchni produkcyjno-usługowych i osiągnięcie wysokości wskaźnika na poziomie 0,3 w stosunku do powierzchni usługowych .

Wynosi ona $192 \text{ ha} \times 0,3 = 57,6 \text{ ha}$; przyjęto 58ha.

Dla ustalenia wielkości nowej użytkowej powierzchni produkcyjno-usługowej w obszarze gminy przyjęto, iż winna ona stanowić minimum 30% nowej powierzchni użytkowej usług, tj: $188916\text{m}^2 \times 0,3 = 56674,8 \text{ m}^2$ przyjęto 56675 m².

Podsumowując, wskazanym jest, aby w zgodności z przyjętą strategią rozwoju gminy zostały wyznaczone :

- **nowe tereny dla zabudowy mieszkaniowej o powierzchni około terenu 384ha, a powierzchnia użytkowa nowych obiektów wynosiła około 377831 m²;**
- **nowe tereny dla zabudowy usługowej o powierzchni około terenu 192ha, a powierzchnia użytkowa nowych obiektów wynosiła około 188916m²;**
- **nowe tereny dla zabudowy produkcyjno-usługowej o powierzchni około terenu 58 ha, a powierzchnia użytkowa nowych obiektów wynosiła około 56675 m²;**

Dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju gminy, przeprowadzona *Analiza potrzeb* wykazała konieczność zabezpieczenia około 634ha dla realizacji nowej zabudowy, obowiązujące miejscowy plany dają możliwość realizacji nowej zabudowy tylko na obszarze o powierzchni 263ha, tym samym konieczne jest zabezpieczenie i przeznaczenia do zabudowy jeszcze około **371ha terenów w gminie**.

Z koniecznych:

- 384ha dla rozwoju zabudowy mieszkaniowej plan zabezpiecza około 151ha jeszcze nie skonsumowanych terenów – **potrzeba jeszcze 233ha; niniejszy teren daje możliwość realizacji brakujących 229'257m² mieszkaniowej powierzchni użytkowej;**

- 192ha dla rozwoju zabudowy usługowej plan zabezpiecza około 107ha rezerwowanych terenów – **potrzeba jeszcze około 85ha; niniejszy teren daje możliwość realizacji brakujących 83'635m² usługowej powierzchni użytkowej;**
- 58 ha dla rozwoju zabudowy produkcyjno-usługowej plan zabezpiecza tylko 5 ha rezerwowanych terenów – **potrzeba minimum około 53ha, niniejszy teren daje możliwość realizacji brakujących 51'789m² produkcyjno-usługowej powierzchni użytkowej.**

Przeprowadzona *Analiza z bilansem terenów do zainwestowania* wykazała konieczność zabezpieczenia, około 634ha dla realizacji nowej zabudowy, obowiązujące miejscowy plany dają możliwość realizacji nowej zabudowy tylko na obszarze o powierzchni 263ha, obowiązujące studium daje jeszcze zabezpieczenie dla zabudowy dla około 275ha - koniecznym staje się wyznaczenie w nowej edycji studium około 96ha dla nowej zabudowy.

9. ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

9.1. WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO ORAZ JEJ ZMIAN

Środowisko pozostaje pod ciągłą presją czynników destrukcyjnych – in situ i napływowych. Zanieczyszczeniu poddawane są wszystkie elementy środowiska.

9.1.1. HYDROSFERA

Wody powierzchniowe oraz podziemne są elementem środowiska bardzo narażonym na zanieczyszczenie. Wielkość zanieczyszczenia tych wód zależna jest między innymi od stopnia zurbanizowania i uprzemysłowienia, gospodarki ściekowej, intensywności działalności rolniczej, a także od budowy geologicznej i ukształtowania terenu.

Obszar opracowania leży w obrębie czterech zlewni Jednolitych Części Wód Powierzchniowych: PLRW20000214179 „Zbiornik Czorsztyn i Sromowce”, PLRW200015214195 „Dunajec od Zbiornika Czorsztyn do Grajcarka”; PLRW200012214197699 „Ochotnica” oraz „Krośnica” PLRW2000721419729 Ponadto obszar opracowania leży w obrębie dwóch Jednolitych Części Wód Podziemnych: PLGW2000165 oraz PLGW2000166.

- Źródła zagrożeń to przede wszystkim odprowadzanie nieczystości wprost do potoków i do rzek (niedokładne oczyszczanie odprowadzanych ścieków, nielegalne wyloty kanalizacji, zły system przewożenia nieczystości). Odprowadzanie wód opadowych wraz z zanieczyszczeniami zmywanymi z terenów utwardzonych (w tym dróg), również przyczynia się do spadku jakości wód.
- Możliwości ograniczenia zagrożeń środowiska dotyczą objęcia nowych obiektów siecią kanalizacji sanitarnej, poprzez jej rozbudowę oraz zapewnienie bezpiecznego funkcjonowania istniejącego systemu odprowadzania ścieków. Określanie szczegółowych rozwiązań w zakresie gospodarki wodno-ściekowej w przypadku obiektów, dla których wymagane będzie uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Utrzymywanie pasów zieleni wzdłuż pól a szczególnie ochrona otuliny biologicznej cieków, stanowiącej naturalny filtr biologiczny.

9.1.2. POWIERZCHNIA ZIEMI I GOSPODARKA ODPADAMI

Procesy modelujące powierzchnię ziemi mogą być spowodowane czynnikami naturalnymi, jak również antropogenicznymi, przy czym procesy te w obu przypadkach mogą zachodzić z różną prędkością.

W ramach Państwowego Monitoringu Środowiska IUNG, prowadzi co 5 lat monitoring chemizmu gleb omych. Ma on na celu śledzenie stanu właściwości fizycznych, fizykochemicznych i chemicznych gleb gruntów omych oraz zanieczyszczenia pierwiastkami śladowymi, wielopierścieniowymi węglowodorami aromatycznymi i siarką siarczanową. Wyniki badań zawartości metali ciężkich w wybranych punktach pomiarowych województwa małopolskiego, potwierdzają brak lub małe zanieczyszczenie gleb metalami ciężkimi. Na terenie gminy został zlokalizowany punkt pomiarowo-kontrolny Nr 429 w Sromowcach Wyżnych. Pomiaru wykonywane w tym punkcie nie wykazały istotnych przekroczeń badanych wskaźników.

Gospodarowanie odpadami w gminie Czorsztyn odbywa się zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Małopolskiego. Na terenie gminy Czorsztyn obowiązuje również uchwała nr VII/67/2015 Rady Gminy Czorsztyn z/s w Maniowach z dnia 26.06.2015 r. w sprawie: Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Czorsztyn.

Źródła zagrożeń: Oprócz zanieczyszczeń powietrza z emitorów przemysłowych spoza obszaru Gminy a nawet województwa, których oddziaływanie zmniejsza się w ostatnich latach, największe zagrożenie dla gleb przedmiotowego obszaru wiąże się z przebiegiem głównych ciągów komunikacyjnych i wiąże się przede wszystkim z emisją spalin i pyłów, szczególnie w najbliższej odległości od krawędzi jezdni. Najbardziej niebezpieczne zanieczyszczenia gruntu są związane z takimi metalami ciężkimi jak: ołów, nikiel, kadm i cynk. Badania gleb wskazują jasno, że zanieczyszczenia gleb pochodzą z opadu spoza terenu województwa.

- Możliwości ograniczenia zagrożeń środowiska: Przestrzeganie obowiązujących zasad i przepisów w zakresie gospodarowania odpadami.

9.1.3. POWIETRZE ATMOSFERYCZNE

Jakość sanitarna powietrza to ważny czynnik zdrowotny. Poprawa jakości powietrza ma korzystny wpływ na stan sanitarny środowiska i zdrowie ludzi. Coroczna ocena jakości powietrza pod kątem jego zanieczyszczenia 12 substancjami: dwutlenkiem siarki, dwutlenkiem azotu, tlenkiem węgla, benzenem i ozonem, pyłem zawieszonym PM10 i PM2,5 oraz zanieczyszczeniami oznaczanymi w pyłe PM10: ołowiem, arsenem, kadmem, niklem i benzo(a)pirenem wykazuje, że pomimo stałej poprawy jakości powietrza w Polsce istotnym problemem nadal pozostają: w sezonie zimowym – ponadnormatywne stężenia pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 oraz benzo(a)pirenu, a w sezonie letnim – zbyt wysokie stężenia ozonu troposferycznego.

Ocena jakości powietrza w województwie małopolskim w 2017 roku została wykonana według zasad określonych w art. 89 ustawy Prawo ochrony środowiska z uwzględnieniem wymogów dyrektywy 2008/50/WE i dyrektywy 2004/107/WE oraz decyzji wykonawczej Komisji Europejskiej 2011/850/UE z dnia 12 grudnia 2011 r.

Oceny jakości powietrza odnoszone są do jednostek terytorialnych nazywanych strefami. Gmina Czorsztyn należy do strefy „małopolskiej”. Roczna ocena została wykonana w oparciu o wyniki pomiarów przeprowadzonych w 2017 roku na stałych stacjach monitoringu. Oceny dokonuje się z uwzględnieniem dwóch grup kryteriów ustanowionych ze względu na: ochronę zdrowia ludzi i ochronę roślin. W ocenie dokonywanej pod kątem spełnienia kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia uwzględnia się następujące zanieczyszczenia: SO₂, NO₂, CO, C₆H₆, O₃, pyłu zawieszonego PM10, pyłu PM2,5 oraz ołowiu, arsenu, kadmu, niklu i benzo(a)pirenu w pyłe PM10. W ocenie pod kątem ochrony roślin uwzględnia się: dwutlenek siarki SO₂, tlenki azotu NO_x i ozon O₃.

Zgodnie z klasyfikacją dla kryterium ochrony zdrowia strefa małopolska otrzymała wynikową klasę C, ze względu na ponadnormatywne stężenia benzo(a)pirenu, pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5. Ponadnormatywne wartości związane są z oddziaływaniem emisji z indywidualnych instalacji ogrzewania budynków. Zaliczenie strefy małopolskiej do klasy D2 nastąpiło ze względu na przekroczenie poziomu celu długoterminowego stężenia ozonu. Źródłem tego przekroczenia są warunki meteorologiczne sprzyjające formowaniu się ozonu.

Głównym zagrożeniem jakości powietrza w obrębie gminy jest tzw. niska emisja powierzchniowa z takich źródeł jak węglowe piece domowe i kotłownie, emitujące głównie tlenki węgla, siarki i pyły. Spala się w nich węgiel, zazwyczaj niskiej jakości z dużą zawartością siarki i substancji lotnych. Częstym procederem jest palenie w piecach tworzyw sztucznych, w wyniku czego do powietrza emitowane są dioksyny. W przypadku emisji związanej z mieszkalnictwem jednorodzinym, zwłaszcza przy zwartej zabudowie, zanieczyszczenia uwalniane na niewielkich wysokościach często pozostają i kumulują się w otoczeniu źródła emisji, stając się poważnym problemem ekologicznym i zdrowotnym lokalnej społeczności. Wielkość zanieczyszczeń uzależniona jest przede wszystkim od warunków atmosferycznych i jakości opału. W okresie wiosenno-letnim jest ona niższa, a w okresie jesienno-zimowym znacznie wyższa.

Emisja komunikacyjna, ze względu na sposób rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń (niskie źródła emisji) jest najbardziej uciążliwa w najbliższym otoczeniu dróg. W wyniku spalania paliw w środkach mobilnych, do środowiska dostają się zanieczyszczenia gazowe. Są to głównie: tlenek węgla, tlenki azotu, dwutlenek węgla i węglowodory. Emitowane są także pyły na skutek ścierania się opon, hamulców i nawierzchni drogowej, które zawierają związki ołowiu, kadmu, niklu itp. Największe zanieczyszczenia komunikacyjne występują na terenach przylegających do głównych arterii komunikacyjnych.

- Źródła zagrożeń: Funkcjonowanie dużej ilości punktowych źródeł emisji zanieczyszczeń powietrza, wyposażonych w kotły o niskiej sprawności oraz używanie odpadów, jako paliwa. Niska emisja to podstawowe źródło zanieczyszczenia powietrza w województwie małopolskim. Udział transportu w obrębie gminy ogranicza się do terenów położonych wzdłuż dróg.
- Możliwości ograniczenia: w celu ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza należy stopniowo modernizować niesprawne urządzenia grzewcze lub zastąpić je nowymi. Do celów grzewczych korzystne jest wykorzystanie paliw o niskim zasiarczeniu i proekologicznych źródeł energii.

9.1.4. ZASOBY PRZYRODNICZE

Zasoby przyrodnicze obszaru również podlegają wielu oddziaływaniom, z których najbardziej znaczące są oddziaływania, których źródłem jest działalność człowieka. Realizacja zabudowy oraz infrastruktury, a także działalność rolnicza powoduje zmiany w składzie gatunkowym zbiorowisk roślinnych, ich zanikanie i pojawianie się nowych. Również w przypadku populacji zwierząt obserwowane są zmiany. Co ciekawe zmiany te czasem trudno przyporządkować do określonej przyczyny źródłowej. W przypadku programów monitoringu ptaków stosuje się wskaźnik liczebności pospolitych ptaków krajobrazu rolniczego (Farmland Bird Index; FBI). Podejrzewa się, że na jego zmienność wpływają również zmiany klimatu, co odzwierciedla wzrost udziału gatunków ciepłolubnych. Ogólnie rzecz biorąc obserwuje się zanik gatunków ptaków krajobrazu rolniczego przy jednoczesnym stabilnym poziomie gatunków leśnych.

- Źródła zagrożeń: Zabudowa rozproszona w terenach korytarzy ekologicznych. Usuwanie martwego drewna w stopniu wykraczającym poza właściwy dla siedliska w przypadku lasów. Płoszenie zwierząt. Likwidacja zadrzewień. Zanieczyszczenia wód i dzikie wysypiska odpadów.
- Możliwości ograniczenia: Ochrona otwartych terenów rolnych przed zagospodarowaniem. Zachowanie obowiązujących przepisów z zakresu ochrony przyrody i ochrony środowiska. W przypadku obszaru Natura 2000 wskazana jest ścisła współpraca z mieszkańcami i właścicielami nieruchomości oraz prowadzenie kampanii informacyjnych na temat przedmiotu ochrony Obszaru i niezbędnych działań ochronnych.

9.1.5. KRAJOBRAZ

Walory krajobrazowe obszaru podlegają wielu oddziaływaniom, z których najbardziej znaczące są oddziaływania, których źródłem jest działalność człowieka. Realizacja zabudowy oraz infrastruktury, powoduje czasem nieodwracalne zmiany w krajobrazie Gminy. Najbardziej niekorzystnym zjawiskiem jest powstawanie nowej zabudowy w miejscach oddalonych od zwartej zabudowy, często atrakcyjnych krajobrazowo. Dotyczy to nie tylko terenów w obrębie otuliny PPN, chociaż szczególnie należy zwrócić uwagę na realizację zabudowy tuż przy granicy z PPN. Najbardziej wrażliwe krajobrazowo miejsca, takie jak tereny otwarte w Sromowcach Wyżnych i Niżnych, powinny być przedmiotem szczególnej ochrony. Nieprzemysłane inwestycje mogą zniszczyć nieodwracalnie najcenniejsze zasoby Gminy. Każda inwestycja powinna być poddana analizie wpływu na walory krajobrazowe.

- Źródła zagrożeń: Zabudowa rozproszona brak jednolitych standardów architektonicznych i urbanistycznych
- Możliwości ograniczenia: Wykorzystanie dostępnych środków prawnych. Uwzględnienie wyników audytu krajobrazowego po jego opracowaniu.

9.1.6. HAŁAS, WIBRACJE ORAZ PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE

Działalność człowieka powoduje istotne zmiany w tzw. klimacie akustycznym. Jako hałas według przepisów rozumiemy każdy dźwięk, który w danych warunkach jest określany, jako szkodliwy, uciążliwy lub przeszkadzający, niezależnie od jego parametrów fizycznych.

Antropogeniczne źródła hałasu związane są z głównie z głównymi ciągami komunikacyjnymi a przede wszystkim z drogą wojewódzką Nr 969. Mniejsze zagrożenie powodują pozostałe drogi. Dopuszczalne poziomy hałasu związane z określonym obszarem zagospodarowania zostały wyznaczone przez Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku. Zgodnie z rozporządzeniem, dla terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, dopuszczalny poziom hałasu powodowany ruchem drogowym, wynosi: w porze dnia 61 dB, w porze nocy 56 dB.

Pole elektromagnetyczne (PEM) jest naturalnym elementem natury i zawsze istniało w środowisku ziemskim. Jednak od początku XX wieku, w związku z rosnącym zapotrzebowaniem na energię

elektryczną, nieustannie rozwijającymi się technologiami bezprzewodowymi, a także zmianami w stylu pracy i zachowaniach społecznych, środowisko coraz bardziej poddawane jest działaniu pola elektromagnetycznego wytwarzanego przez sztuczne źródła. Obecnie człowiek pozostaje w nieprzerwanej ekspozycji na oddziaływanie pól elektromagnetycznych o różnych częstotliwościach, pochodzących od wszelkiego rodzaju urządzeń i instalacji wykorzystywanych w przemyśle, jak i tych powszechnie używanych przez człowieka. Do najważniejszych źródeł promieniowania zaliczyć należy przede wszystkim stacje i linie energetyczne, nadajniki radiowe i telewizyjne oraz stacje bazowe telefonii komórkowej. Na analizowanym terenie występuje m.in. linia energetyczna 110 kV Nidzica – Krościenko, dla której należy uwzględnić pas technologiczny o szerokości 40m.

Dopuszczalne wartości parametrów fizycznych pól elektromagnetycznych, zostały określone w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 17 grudnia 2019 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku. Zgodnie z zapisami zawartymi w tym rozporządzeniu dopuszczalne w środowisku poziomy pola elektromagnetycznego o częstotliwości 50 Hz dla miejsc dostępnych dla ludzi, wynoszą dla składowej elektrycznej 10kV/m a dla składowej magnetycznej 60A/m. Przepisy stanowią ponadto, że na terenach przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową natężenie pola elektrycznego nie może przekraczać wartości 1kV/m, a natężenie pola magnetycznego wartości 60A/m.

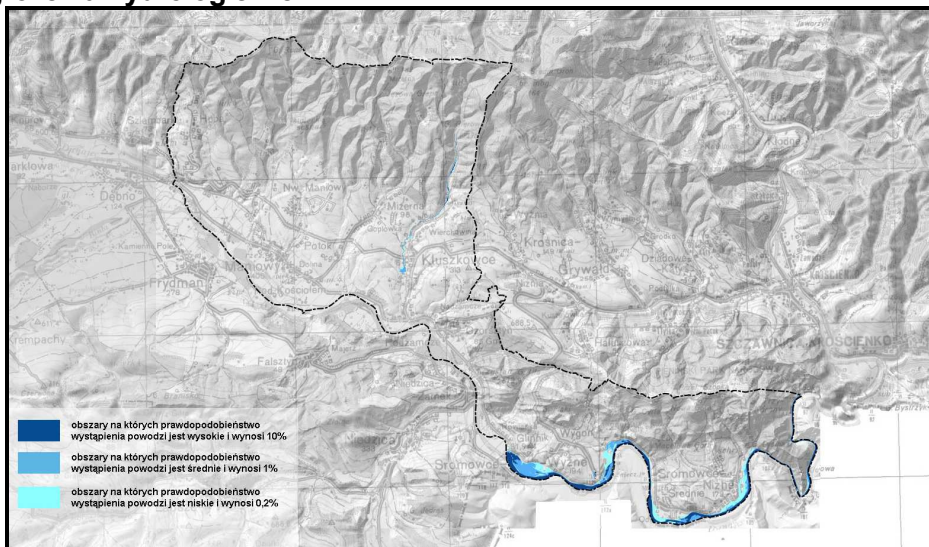
Badania poziomów pól elektroenergetycznych prowadzi Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie. Wg danych za 2017 rok na terenie województwa małopolskiego nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych poziomów promieniowania elektromagnetycznego.

9.1.7. NATURALNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Rejon, w którym położony jest obszar opracowania, narażony jest na występowanie różnego rodzaju zagrożeń środowiska, zarówno pochodzenia naturalnego, jak i antropogenicznego.

Zjawiska ekstremalne występują w przyrodzie i są elementem naturalnym i bardzo często pozytywnie wpływającym na procesy zachodzące w środowisku a czasem są ich niezbędnym inicjatorem. Percepcja tych zjawisk zmienia się jednak wraz ze wzrostem populacji ludzkiej i powstawaniem konfliktów pomiędzy funkcjonowaniem cywilizacji a tymi zjawiskami.

Zagrożenia hydrologiczne

ryc. 4. Obszary zagrożone powodzią

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wody Polskie

Powódź wiąże się z ekstremalnym wezbraniem wody m.in. W rzekach i ciekach, podczas którego woda po przekroczeniu stanu brzegowego powoduje zatopienie dolin, prowadząc często do zagrożenia dla ludności i strat materialnych. Na obszarze Gminy Czorsztyn występuje Dunajec, który powoduje zagrożenie powodziowe, zmniejszone obecnie przez realizację zespołu zbiorników. Potoki należą do typu górskiego i charakteryzują się dużymi spadkami i nagłymi przyborami. Powodzie przez nie powodowane, mają charakter lokalnych podtopień.

Teren opracowania leży częściowo w granicach obszarów szczególnego zagrożenia powodzią, wskazanych na mapach zagrożenia i ryzyka powodziowego (ISOK marzec 2020). Ponadto dla potoku Kluszkowianka, który nie został objęty mapami jw. - zgodnie z art. 549 ustawy z dnia 20 lipca 2017r. Prawo wodne - ważność zachowują obszary szczególnego zagrożenia powodzią wskazane w opracowaniu pn. „ Studium określającego granice obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią dla terenów nieobwałowanych w zlewni górnego Dunajca”.

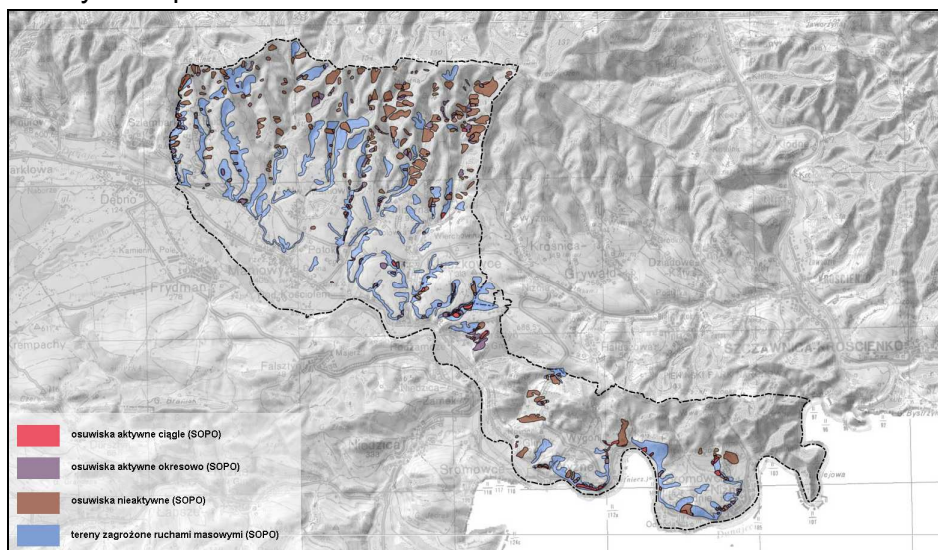
Więszym zagrożeniem na terenie gminy są opady nawalne, które obserwuje się zwłaszcza w górskich częściach dorzeczy. Przy znacznym natężeniu opadu w terenie o dużych spadkach, przeważająca część wody odpływa, a niewielka jej ilość podlega infiltracji, czego skutkiem jest często spływ całą powierzchnią stoku. Woda przelewa się wówczas przez podwórka i ogrody, a niejednokrotnie przez same budynki. Przyczynia się do wyłukiwania upraw i brzdowania stoków. Ponadto, nagły dopływ wody do rzek i potoków, których koryta nieraz nie są w stanie pomieścić płynącej wody, prowadzi do gwałtownych wezbrań, tym większych im węższa jest dolina cieku. Takie ulewy występują zazwyczaj w drugiej połowie czerwca, choć zdarzają się też we wrześniu, a wezbrania nimi wywołane są przyczyną powodzi, które odznaczają się krótkim czasem trwania, lecz bardzo gwałtownym przebiegiem i bywają przyczyną znacznych strat w zagospodarowaniu przestrzennym terenu.

Reżim wodny Dunajca poniżej zbiorników wodnych jest kontrolowany sztucznie poprzez zmiany ilości wody zrzucanej do zbiornika wyrównawczego do koryta rzeki. Jest możliwe, że w warunkach gdy ilość wody wpływającej do zbiornika głównego i wyrównawczego jest znacznie wyższa od ilości wody zrzucanej do rzeki i jednocześnie kończą się możliwości retencji wody w zbiornikach, ilość zrzucanej wody będzie na poziomie ilości wody wpływającej do zbiorników. W takim przypadku może dojść do zagrożenia powodziowego w miejscowościach Sromowce Wyżne i Sromowce Niżne. W gminach górskich problemem jest szybki przybór wód w rzekach w wyniku gwałtownego topnienia śniegu na wiosnę lub w wyniku silnych opadów deszczu w miesiącach letnich. Gwałtowny przybór wód spowodowany ukształtowaniem terenu powoduje zniszczenia w obrębie koryt potoków oraz w ich sąsiedztwie.

- **Możliwości ograniczenia:** W obszarach szczególnego zagrożenia powodzią Q1% i Q10% obowiązują zakazy, nakazy, dopuszczenia i ograniczenia wynikające z przepisów odrębnych dotyczących ochrony przed powodzią. Wszelka działalność inwestycyjna w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią; musi być zgodna z przepisami odrębnymi. W obszarze szczególnego zagrożenia powodzią Q10%, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat - obowiązuje całkowity zakaz zabudowy i nie wyznacza się terenów budowlanych. W obszarze szczególnego zagrożenia powodzią, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie Q1% (raz na 100 lat); obowiązuje zakaz zabudowy za wyjątkiem terenów, które zostały zainwestowane i zabudowane na podstawie wydanych decyzji administracyjnych. Na w/w terenach wszelką działalność inwestycyjną należy prowadzić ze świadomością możliwości wystąpienia zalania, obecni użytkownicy oraz przyszli inwestorzy, winni podjąć działania zmierzające do zredukowania ewentualnych strat materialnych i niematerialnych związanych z inwestycjami lokalizowanymi na w/w obszarze.

Zagrożenia geologiczne

Na terenie gminy Czorsztyn wyznaczono 293 osuwiska i 67 terenów zagrożonych ruchami masowymi. Cały teren Gminy jest potencjalnie narażony na rozwinięcie się ruchów masowych. Najwięcej istniejących osuwisk jest wykształconych w obrębie nisz źródłowych i zboczy dolin. W północnej części Gminy, położonej w obrębie jednostki magurskiej, zinwentaryzowano 232 osuwiska. Ich rozwój wynika z dużego nachylenia stoków i układu warstw geologicznych: pakietów piaskowców grubo- i średnioławicowych z łupkami.

Rozmieszczenie osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w obszarze opracowania źródło: SOPO.

W rejonie zbiornika Czorsztyńskiego zidentyfikowano kilka osuwisk zwietrzelinowych, które utworzone zostały w utworach czwartorzędowych (lessy i żwiry). Geneza ich powstania związana jest z erozją zboczy potoków lub spływem materiału ziemnego na skutek nasiąknięcia gruntu wodami opadowymi lub roztopowymi. Procesy geodynamiczne w zbiorniku Czorsztyńskim mogą uruchamiać osuwiska na jego brzegach.

Na obszarze Pienińskiego Pasa Skałkowego zidentyfikowano 61 osuwisk. Czynnikiem osuwisko twórczym jest w tym przypadku bardzo duże zróżnicowanie litologiczne (od bardzo odpornych na wietrzenie - radilolaryty, wapienie rogowcowe, po bardzo podatne - flisz, margle globotrunkanowe) oraz obecność dużej ilości nasunięć, uskoków i spękań. Czynniki, które zainicjowały powstanie i rozwój osuwisk mogły być wstrząsy sejsmiczne i opady atmosferyczne.

W obrębie gminy można zidentyfikować osuwiska, które powstały w wyniku podcięcia stoku przez właściciela gruntu.

W gminie Czorsztyn wykartowano osuwiska zagrażające:

- infrastrukturze budowlanej,
- infrastrukturze drogowej,
- liniom przesyłowym,
- cmentarzom.

Stoki północnej część Gminy, leżące w obrębie Gorców są zalesione co wpływa na nie stabilizującą, pomimo znacznego nachylenia. Wycinka drzew zwiększyłaby prawdopodobieństwo wystąpienia ruchów osuwiskowych. Zjawisko takie należy uwzględniać, w świetle rozwoju nowej zabudowy, która wkracza w coraz wyższe położenia. Południowa część Gminy odznacza się mniejszym nachyleniem, ale brak jest na tym obszarze tak gęstej roślinności a ponadto występuje tam gęsta zabudowa. Czynnikiem inicjującym osuwiska może być działalność człowieka - tworzenie skarp, nasypów, podcinanie stoków (SOPO).

Należy zwrócić uwagę na tereny leżące w pobliżu brzegów zbiorników wodnych, szczególnie Czorsztyńskiego. W wyniku abrazji, czyli procesu niszczenia brzegów w wyniku fizycznego oddziaływania wody w postaci falowania, prądów przybrzeżnych, a także wahań poziomów, zagrożone mogą być kontrakcje wykonane zbyt blisko linii wody.

- Możliwości ograniczenia:

Lokalizacja zabudowy w terenach wskazanych, jako tereny osuwisk powinna być poprzedzona wykonaniem szczegółowych badań geologiczno-inżynierskich. Należy pamiętać, że osuwiska uznawane za nieaktywne spowodowały już znaczące straty w województwie małopolskim. Zabudowa istniejąca, o ile nie zagraża to życiu i zdrowiu mieszkańców, powinna być poddana ocenie pod kątem potencjalnego ryzyka i możliwych do zastosowania środków zmniejszających to ryzyko (odwodnienie, odpowiednie kształtowanie skarp, zakaz dodatkowego obciążania skarp).

9.1.8. ANTROPOGENICZNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Działalność człowieka powoduje znaczące zmiany we wszystkich komponentach środowiska. Oddziaływania te nasilają się w miarę rozwoju cywilizacji ludzkiej.

Na terenie opracowania nie występują zakłady o dużym ryzyku wystąpienia awarii, jak i zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.

10. WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

10.1. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE NA PODSTAWIE UWARUNKOWAŃ PRZYRODNICZYCH I SANITARNYCH

Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów odrębnych z zakresu ochrony przyrody i ochrony sanitarnej oraz prawa wodnego zostały szczegółowo opisane w rozdziale nr 4.

Należą do nich:

- obszary i obiekty chronione przepisami ustawy o ochronie przyrody, do których należą: Pieniński Park Narodowy wraz z otuliną, Obszar Natura 2000 PLC120002 Pieniny; Rezerwat Przyrody „Modrzewie”, Gatunki objęte art. 4 dyrektywy 2009/147/WE i gatunki wymienione w załączniku II do dyrektywy 92/43/EWG, Pomniki Przyrody oraz obszar Południowo małopolskiego Chronionego Krajobrazu;

- Siedliska nieleśne i leśne oraz ogólnie tereny lasów objęte ochroną na podstawie ustawy o lasach i ustawy „o ochronie gruntów rolnych i leśnych”,
- tereny rolne – objęte ochroną na podstawie ustawy „o ochronie gruntów rolnych i leśnych” - szczególnej ochronie podlegają grunty klas bonitacyjnych I-III, w obszarze gminy Czorsztyn grunty kasy III;
- obszary chronione na podstawie przepisów o ochronie wód obejmujące ochroną źródła, źródłiska, mokradła, ciek i ujęcia wód w tym ujęcie w Sromowcach Wyżnych dla dwóch studni z ustanowioną prawnie strefą ochronną;
- pasy izolujące tereny cmentarne od innych terenów – na terenie gminy występują cmentarze, dla których zgodnie z przepisami obowiązują ograniczenia w zabudowie w pasie o odległości 50 i 150 m od granic cmentarza.

10.2. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE W ZWIĄZKU Z WYMOGAMI OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów odrębnych z zakresu ochrony zabytków zostały szczegółowo opisane w rozdziale nr 5. Należą do nich **obszary i obiekty chronione przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami**.

10.3. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE W ZWIĄZKU Z WYMOGAMI WYNIKAJĄCYMI Z UWARUNKOWAŃ KOMUNIKACYJNYCH I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów odrębnych z zakresu komunikacji i infrastruktury zostały szczegółowo opisane w rozdziale nr 13. Należą do nich:

- **drogi, w tym drogi wojewódzkie** – które powodują ograniczenia w zagospodarowaniu terenów w ich sąsiedztwie, wynikające z rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie;
- **strefy ochronne - pasy technologiczne od sieci elektroenergetycznych**, w tym zwłaszcza napowietrznych linii wysokich napięć 110 kV - sposób zagospodarowania terenu pod w/w liniami i w ich pobliżu winien uwzględniać wymogi określone w przepisach odrębnych.

10.4. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z AUDYTEM KRAJOBRAZOWYM

Audyty krajobrazowe, o którym mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2015r. i zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu oraz w ustawie z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym – nie został jeszcze sporządzony dla województwa małopolskiego. Stąd też w opracowaniu Studium na etapie uwarunkowań nie ma żadnych regulacji, które wynikałyby z ww. audytu krajobrazowego.

11. WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH

11.1. UDOKUMENTOWANE ZŁOŻA KOPALIN

W obszarze opracowania nie występują udokumentowane złoża kopalin.

11.2. ZASOBY WÓD PODZIEMNYCH

Zasoby wód podziemnych i powierzchniowych zostały szczegółowo opisane w rozdziale nr 4.3. niniejszego opracowania.

Obszar gminy Czorsztyn leży głównie w obrębie JCWPd Nr 165 i w niewielkim fragmencie w obrębie JCWPd Nr 166. oraz w obrębie czterech zlewni Jednolitych Części Wód Powierzchniowych głównie w JCWP Nr : PLRW20000214179 Zbiornik Czorsztyn i Sromowce oraz PLRW 200015214195 Dunajec od Zb. Czorsztyn do Grajcarka oraz w niewielkich fragmentach w obrębie JCWP Nr PLRW200012214197699 Ochotnica i PLRW2000721419729 Krośnica.

12. WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

W obszarze gmin Czorsztyn nie występują tereny górnicze wyznaczone na podstawie przepisów odrębnych.

13. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

Ponadlokalnymi celami publicznymi są cele ustalone przez administrację rządową oraz samorząd terytorialny szczebla wojewódzkiego lub powiatowego. Cele te realizuje się poprzez programy i wynikające z nich zadania (np zadania rządowe służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych) oraz dokumenty je ustalające, w tym między innymi:

- ZMIANA PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO przyjęta przez Sejmik Województwa Uchwałą nr XLVII/732/18 z 26 marca 2018 roku,
- STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA „MAŁOPOLSKA 2030”, przyjęta przez Sejmik Województwa Małopolskiego Uchwałą Nr XXXI/422/20 z dnia 17 grudnia 2020 r.,

W rozdziale 1.2.3. pn. NAJWAŻNIEJSZE CELE POLITYKI PRZESTRZENNEJ. niniejszego tomu wyżej wymienione dokumenty, w aspekcie Gminy Czorsztyn zostały szczegółowo przedstawione.

14. WYMAGANIA DOTYCZĄCE OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ

Powódź wiąże się z ekstremalnym wezbraniem wód powierzchniowych w rzekach potokach i zbiornikach, podczas którego woda po przekroczeniu stanu brzegowego rozlewa się, co może stanowić zagrożenie dla ludności oraz może powodować straty materialne.

Na obszarze Gminy Czorsztyn rzeka Dunajec powoduje zagrożenie powodziowe, które znacząco jest zmniejszone przez realizację zespołu zbiorników.

Potoki w obszarze gminy należą do typu górskiego i charakteryzują się dużymi spadkami i nagłymi przyborami, które mają charakter gwałtownych lokalnych podtopień.

Na terenie gminy występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią, wskazane na mapach zagrożenia i ryzyka powodziowego (ISOK marzec 2020).

Ponadto dla potoku Kluszkowianka, który nie został objęty mapami jw. - zgodnie z art. 549 ustawy z dnia 20 lipca 2017r. Prawo wodne - ważność zachowują obszary szczególnego zagrożenia powodzią wskazane w opracowaniu pn., „Studium określającego granice obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią dla terenów nieobwałowanych w zlewni górnej Dunajca”.

W obszarach szczególnego zagrożenia powodzią Q1% i Q10% obowiązują zakazy, nakazy, dopuszczenia i ograniczenia wynikające z przepisów odrębnych dotyczących ochrony przed powodzią. Wszelka działalność inwestycyjna w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią; musi być zgodna z przepisami odrębnymi. W obszarze szczególnego zagrożenia powodzią Q10%, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat - obowiązuje całkowity zakaz zabudowy i nie wyznacza się terenów budowlanych. W obszarze szczególnego zagrożenia powodzią, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie Q1% (raz na 100 lat); obowiązuje zakaz zabudowy za wyjątkiem terenów, które zostały zainwestowane i zabudowane na podstawie wydanych decyzji administracyjnych. Na w/w terenach wszelką działalność inwestycyjną należy prowadzić ze świadomością możliwości wystąpienia zalania, obecni użytkownicy oraz przyszli inwestorzy, winni podjąć działania zmierzające do zredukowania ewentualnych strat materialnych i niematerialnych związanych z inwestycjami lokalizowanymi na w/w obszarze.

Reżim wodny Dunajca poniżej zbiorników wodnych jest kontrolowany sztucznie poprzez zmiany ilości zrzucanej wody ze zbiornika wyrównawczego do koryta rzeki. Jest możliwe, że w warunkach gdy ilość wody wpływającej do zbiornika głównego i wyrównawczego jest znacznie wyższa od ilości wody zrzucanej do rzeki i jednocześnie kończą się możliwości retencji wody w zbiornikach, ilość zrzucanej wody będzie na poziomie ilości wody wpływającej do zbiorników. W takim przypadku może dojść do zagrożenia powodziowego w miejscowościach Sromowce Wyżne i Sromowce Niżne.

Ponadto, ważność i aktualność ochrony przeciwpowodziowej została podkreślona w Strategii Rozwoju Gminy Czorsztyn na lata 2016 – 2022 przyjętej uchwałą Rady Gminy Czorsztyn Nr XV/140/2016 z dnia 2 czerwca 2016r., w której stanowi ona ważny strategiczny cel prowadzonej przez gminę polityki przestrzennej.